

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**

**Α Π Α Ν Τ Α
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ**

Έκδοσις
ΠΑΝ. Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ—ΣΤΕΡ. Ν. ΣΑΚΚΟΥ
Καθηγητῶν Πανεπιστημίου

•••
Επιμέλεια
ΒΑΣ. Σ. ΨΕΥΤΟΓΚΑ—ΘΕΟΔ. Ν. ΖΗΣΗ
Διδασκόντων τῆς Θεολογίας

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ**

ΤΟΜΟΣ 6

ΠΕΡΙ ΙΕΡΩΣΕΥΣΗΣ

Α' — ΣΤ'

Εισαγωγή—Μετάφρασις—Σχόλια
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ
Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου
Κείμενον Β. Montfaucon

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΛΟΓΟΙ ΠΕΡΙ ΙΕΡΩΣΥΝΗΣ

Ἡ ἀξία τῶν ἑξ ἰσχυρῶν Περὶ Ἱερωσύνης τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, ποῦ ἀνεγνώριζε το εἰς ὄλας τὰς ἐποκάς, παραμένει ἀκεραία ἀκόμη καὶ σήμερον. Ὁ ἔγκριτος ἐξ ἀποστάσεως μαθητῆς τοῦ Ἰωάννου Πηλουσιώτης γράφει εἰς μίαν ἐπιστολήν του: «Δὲν ὑπάρχει καρδία ποῦ ἀνέγνωσε τὴν συγγραφὴν αὐτὴν καὶ δὲν ἐπληρώθη ἀπὸ τῶν θείων ἔρωτα. Διότι πράγματι ἡ συγγραφὴ δεκνύει πόσον σεπτὴ εἶναι ἡ Ἱερωσύνη καὶ διδάσκει πόσον ἀρίστως πρέπει νὰ ἐπιτελεῖ κανεὶς τὰ ἔργα της. Ὁ σοφὸς μύστης τῶν ἀπορρήτων τοῦ Θεοῦ Ἰωάννης, ὁ ὀφθαλμὸς τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Βυζαντίου διαπραγματεύεται τὰ προβλήματα τῆς Ἱερωσύνης μὲ τὴσιν λεπτότητα καὶ πυκνότητα, ὥστε ὄλα καὶ ὄσοι θεραπεύουσιν τὴν Ἱερωσύνην σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ὄσοι δεκνύουσιν δι' αὐτὴν ἀδιαφορίαν, νὰ εὐρίσκουν εἰς τὴν συγγραφὴν δὲ τι τοῦς ταυριάζει, οἱ πρῶτοι τὰ βραβεῖα, οἱ δεῦτεροι τὰς ἐπιτιμῆσεις».

Τὸ σύγγραμμα εἶναι εἰς διαλογικὴν μορφήν καὶ ἡ λέξις «λόγοι» σημαίνει τὰ κεφάλαια τῆς πραγματείας. Τὰ πρόσωπα εἶναι ὁ συγγραφεὺς καὶ ὁ Βασιλεὺς, δύο στενωτάτοι φίλοι. Διὰ τὸ πρόσωπον τοῦ Βασιλεῖου τοῦτου δὲν ἔχομεν καμμίαν πληροφορίαν. Κατὰ τὰ λεγόμενα εἰς τὸν διάλογον ὁ Χρυσόστομος ἀπηλλάγη τῆς χειροτονίας διὰ τῆς φυγῆς, ἡ παθεὶς δὲ αὐτὴ εἶναι πανομοιότυπος μὲ τὴν πρῆξιν Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ σταδίου του. Ὁ διάλογος μάλιστα τοῦ Χρυσοστόμου εἰς μερικά σημεῖα φέρει σοβαρὰν ἐπίδρασιν ἀπὸ τὸ ἀντίστοικον δοκίμιον τοῦ Γρηγορίου Περὶ Ἱερωσύνης καὶ τὸ ὄνομα τοῦ φίλου συμπίπτει μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἐπιστηθίου φίλου του, τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Εἶναι λοιπὸν πολὺ πιθανὸν ὅτι τὸ πρόσωπον τοῦ χρυσοστομικοῦ Βασιλείου δὲν εἶναι ἱστορικόν, ἀλλ' ἐπιδόθη μαζὶ μὲ ἀλόκληρον τὸ ἱστορούμενον ἐπεισόδιον, διὰ νὰ δοθῇ τὸ κατάλληλον πλαίσιον εἰς τὴν διαπραγματεύσιν τοῦ θέματος περὶ τοῦ ὕψους τοῦ ἱερατικοῦ ἀξιώματος.

Οἱ περισσότεροι πατρολόγοι ἔχουν τὴν τάσιν νὰ τοποθετοῦν τὸ σύγγραμμα τοῦτο εἰς τὴν ἄριμον περίοδον τοῦ βίου τοῦ Χρυσοστόμου, γύρω εἰς τὸ 390. Εἶναι πόσον δυνατὸς ὁ λόγος, πόσον ἰσχυρὰ τὰ ἐπιχειρήματα καὶ πόσον ὠλοκληρω-

μένη ή σύνθεσις, ώστε δὲν ἤμποροῦν νὰ φαντασθῶν ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν νεανικὴν τοῦ ἡλικίαν. Ἄλλ' ὁ Χρυσόστομος ἔγραφε μὲ παρομοίαν δύναμιν καὶ πολὺ ἐναρτίτερα, τότε μάλιστα εἶχε καὶ ὅλον τὸν χρόνον νὰ ἐπεξεργάζεται ἐπιμελῶς τὰ θέματά του. Ὅταν ἐξοδὸεν εἰς τὴν ἔρημὴν ὡς μοναχός, εἶχεν ὄλην τὴν ἄνεσιν πρὸς τοῦτο, ἐνῶ δὲν τὴν εἶχεν, ὅταν ὑπηρετοῦσεν ὡς πρεσβύτερος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν. Τὸ ὄφος τοῦ μάλιστα εἰς τὸν διάλογον αὐτὸν καὶ ἡ ἰδία ἡ μορφή τοῦ διαλόγου παρουσιάζουσιν ἱκανὰ δείγματα τῆς ἐπιδράσεως τῆς διδασκαλίας εἰς τὰς ρητορικὰς σχολάς, ἀπὸ τὰς ὁποίας εἶχεν ἀποφοιτήσει μόνις πρὸς ὀλίγων ἐτῶν. Τέλος ἡ θέσις τοῦ ἀπέναντι εἰς τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου δεικνύει νεαρὸν χριστιανὸν ἰδεολόγον, ποῦ ἔως τότε εἶχεν εἰς τὴν σκέψιν του μίαν λαμπρὰν εἰκόνα περὶ τῶν κληρικῶν, μόνις δὲ τώρα ἀντιλαμβάνεται ὅτι τὰ πράγματα δὲν συμπίπτουσιν πάντοτε μὲ τὸ ἰδεώδες. Διὰ τοὺς λόγους αὐτούς, ποῦ καὶ ἀνάγκην ἀναφέρονται μὲ κάθε συντομίαν, πιστεύομεν ὅτι τὸ ἔργον αὐτὸ συνετάχθη εἰς τὴν ἀρχὴν περίπου τοῦ αἰγγραφικοῦ σταδίου τοῦ Ἰωάννου, δηλαδὴ κατὰ τὴν περίοδον τῆς διαθιώσεως του εἰς τὴν ἔρημὴν, καὶ μάλιστα πρὸς τὸ τέλος τῆς (380). Ἔτσι ἀποτελεῖ ἀφ' ἑνὸς μὲν διαρριτυρίαν κατὰ τῶν ἀισθητικῶν ποῦ παρατηροῦντο πολὺ συχνὰ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ προγραμματικὴν ἔκθεσιν πρὸς ἐφαρμογὴν καὶ ἀπὸ ἄλλους καὶ ἀπὸ τὸν Ἰβὸν εἰς τὸ ἔμεσον μέλλον. ὅταν εἰσῆλθοιτο εἰς τὴν ἱερουσόλην. Καὶ ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγον καιρὸν πράγματι εἰσῆλθεν.

Ἐξωτερικῶς οἱ λόγοι παρουσιάζονται ὡς νὰ περιέχουν ἀπολογία τοῦ Ἰωάννου πρὸς τὸν φίλον τοῦ Βασιλείου διὰ τὴν ἄρνησιν του νὰ δεχθῆ τὸ ἐπισκοπικὸν ἄξιωμα. Οἱ δύο φίλοι, ποῦ ὅπως εἶπαμε συνεδέοντο στενάπαια, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, εἶχαν καθ' ὅλα κοινὰς τάσεις καὶ προτιμήσεις ἐφοίτησαν εἰς τὰ ἴδια σχολεῖα καὶ εἶχαν συμφωνήσει ν' ἀκολουθήσουν κοινὸν δρόμον εἰς τὴν ζωὴν. Ἄλλ' ἔξαφνα ἐπιληροφορήθησαν ὅτι ἐξελέγησαν ἐπίσκοποι. Ἔτσι εἰς τὴν ἀμηχανίαν καὶ ταραχὴν τῶν ὑπεσκέθησαν ὁ εἰς εἰς τὸν ἄλλον νὰ ἐνεργήσουν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν ἀπὸ κοινού. Ἄλλ' ὁ Ἰωάννης, ἀφ' ἑνὸς μὲν συναισθανόμενος ἀπὸ ἄκραν μετριοφροσύνην τὴν ἰδικὴν του ἄδυναμίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ γνωρίζων τὰς ἀσυνήθεις ἰκανότητας τοῦ φίλου του, διηκόλωνε τὴν χειροτονίαν αὐτοῦ, ἐνῶ ὁ ἴδιος τὴν ἀπέφυγε δι' ἀποχωρήσεως εἰς τὴν ἔρημὴν.

Ὁ Βασιλείος, θαρόθυμος, ἀνεκάλυψε κάποτε τὸ κατεφύγιόν του καὶ τὸν ἐπισκέφθη, τοῦ ἐξέφρασε πικρὰ παράπονα διὰ τὴν ἀπέναντι τοῦ διαγωγῆν, καὶ τοῦ ἐγνωστοποίησε πο-

σον ἐξαφνιάσθησαν ὅλοι εἰς τὴν πόλιν διὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν τῶν νεαρῶν θεολόγων, ποῦ μόνις πρὸς ὀλίγον εἶχαν ἐγκυριασθεῖς τὴν κοσμικὴν ζωὴν καὶ πόσον ἐπικρίνουσιν τὴν τὴν προσβολὴν ποῦ ἔκαμεν ὁ Ἰωάννης ἐναντίον τῶν ἐκλεκτόρων μὲ τὴν φυγὴν του.

Ὁ Χρυσόστομος εὐρίσκει τὴν εὐκαιρίαν ἀπολογούμενος νὰ ἐκθέσῃ τὰς γνώμας του περὶ ἱερουσόλης, τῶν ὁποίων αἱ κεντρικαὶ γραμμαὶ συνοψίζονται εἰς τὰ κάτωθι. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ πλησιάζῃ κανεὶς εἰς αὐτὴν μὲ ἐλαφρότητα, διότι ἡ ἱερουσόλη ὅθεν ἡμπορεῖ νὰ ἐκληφθῆ ὡς ἐπιτάγγελμα ποῦ διευκολύνει τὴν ἐξασφάλισιν ἰλικῶν αγαθῶν ἢ τὴν ἱκανοποίησιν φιλοδοξῶν. Εἶναι διακονία ποῦ συνεστήθη ἀπὸ τὸν Ἰβὸν τὸν Θεὸν καὶ ποῦ τὰ ἀποτελέσματά της, ἂν καὶ αὐτὴ ὀφείτῃ ἐπὶ τῆς γῆς, διαβαίνουσιν εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Γίνεται λοιπὸν ὑπηρεσία ποῦ ἀρμόζει εἰς ἀγγέλους, διότι πραγματικὰ τὸ ἔργον της συνίσταται εἰς τὴν μεσοδόχισιν μεταξὺ τῆς θείας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

Ἐπομένως ὁ ἱερεὺς ἡμπορεῖ μὲν νὰ παρομοιασθῆ μὲ τοὺς ποιμένες, τοὺς ἰατροὺς, τοὺς στρατηγοὺς, τοὺς βασιλεῖς, ὡς πρὸς τὴν μέθοδον ἐργασίας, ἀλλὰ διαφέρει ἀπὸ αὐτοὺς ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν ἴσους, ὅσον διαφέρουν μεταξὺ τῶν τὰ ἀντικείμενα ποῦ ὑπηρετοῦνται ἀπὸ αὐτοῦ: τοὺς υπερβάλλει τόσον, ὅσον ὑπερτερεῖ ἡ ψυχὴ τοῦ σώματος.

Ἀπὸ τὴν συγγῆν ποῦ εἰσέρχεται κανεὶς εἰς αὐτὸ τὸ λειτουργικὸν καθεῖν νὰ ζῆ διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ ζῆ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ διὰ τοὺς ποιούς. Ἄλλὰ τὸ ἔργον του κάθε ἄλλο παρὰ εὐκόλον εἶναι. Ἀναλαμβάνει τὴν εὐθύνην δι' ὅλας τὰς ψυχὰς ποῦ τοῦ ἀνατίθενται, εἶναι δὲ γνωστὸν πόσον δυσδιάγνωστοί εἶναι οἱ ψυχικαὶ ἀσθένειαι καὶ πόσον δυσθεράπευτοι: διότι οἱ ἄνθρωποι ἀποφεύγουσιν νὰ διηλιθίσουν τὰ ψυχικὰ τῶν παθήματα καὶ ἀποφεύγουσιν νὰ δεχθῶν τὴν κατάλληλον θεραπείαν. Ἐξ ἄλλου θείως δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἐπιδεδιχθῆ ἡ θεραπεία, διότι ὁ Θεὸς οὐραφανώνει ἑκείνους ποῦ ἀπέχουσι τοῦ κακοῦ οἰκειοθελῶς καὶ διὰ ἀναγκαστικῶς. Ἐπίσης δὲ ἡ δυσκολία αἰχάνεται ἀπὸ τὰς ἀδυναμίας τοῦ ἴδιου τοῦ ἱερέως, ἀπὸ τὸν σκληρὸν ἐσωτερικὸν πόλεμον ποῦ διεξάγει ὁ ἴδιος.

Καὶ ἡ εὐθύνη του εἶναι ἀδιοσίμητος. Ἡ εὐθύνη τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸ μέγεθος τῶν ἀντικειμένων τὰ ὁποία ὑπηρετοῦν. Ὅποιος ὑπηρετεῖ ὀλίκα ἀντικείμενα, ἀποδίδει τὴν ἐνδεχομένην ζήτησιν εἰς ἰλικά πράγματα, ἀλλ' ὁποῖος ὑπηρετεῖ πνευματικὰ ἀγαθὰ, εἰς τί εἶναι δυνατόν νὰ ν' ἀποδόσῃ τὴν ζήτησιν. Εἰς τὴν ἰδικὴν του ψυχῆν.

Φαίνεται λοιπὸν καθαρὰ πόσον δύσκολον εἶναι ν' ἀντι-

πεξέληθ' κανείς εἰς τοιαῦτα καθήκοντα. Ἐὰν τὸ κατορθώσῃ μόνον, ἂν κοσμήτῃ ἀπὸ ἀρετῆς ὑψηλῆς στάθμης καὶ ἂν ἀποβλέπῃ εἰς ἓν μόνον, τὴν ἐκκλησιαστικὴν οἰκοδομίην.

Μὲ αὐτὰς τὰς προϋποθέσεις ὁ Χρυσόστομος ἐκθέτει τὰς ἀπόψεις του, ἀσπληρῶς μέχρις ὑπερβολῆς, περὶ τῶν προσόντων τῶν ὑποψηφίων κληρικῶν καὶ τοῦ ἐλέγχου αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ἐκλεκτοῦ, οἱ ὅποιοι συμμερίζονται τὴν εὐθύνην διὰ τὴν ἐνδεχομένην ἀποτυχίαν τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐλεγχομένων, καὶ περὶ τῶν ἐν γένει καθήκοντων τῶν κληρικῶν, τελετουργικῶν, διδακτικῶν, θεραπευτικῶν, κοινωνικῶν.

Π. ΧΡΗΣΤΟΥ
Καθηγητῆς Πανεπιστημίου

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΠΕΡΙ ΙΕΡΩΣΥΝΗΣ

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΦΙΛΙΑ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

382 A 1. Ἐἶχα ἀποκτήσει πολλοὺς φίλους, γυναικίους καὶ πιστοὺς, ποὺ ἤθευαν νὰ τηροῦν μὲ ἀκριβείαν τοὺς κανόνας τῆς φιλίας. Μεταξὺ αὐτῶν ἕνας διακρίνετο ἕνας ποὺ ἔτρεπε πρὸς ἐμὲ τέτοια αἰσθήματα ἀγάπης, ὥστε ἄρεσιν ὅπως τοὺς ἄλλους φίλους μου ὅσον, ὅσον αὐτοὶ ἔφταναν τοὺς ἀπὸ τῶν γνωρίμων μου. Ὁ φίλος μου αὐτὸς ἦτο πάντοτε μαζί μου, διότι ἤμεθα ἀμμάθηται καὶ ἐφοιτούσαμεν εἰς τοὺς ἴδιους διδασκάλους.

2. Μᾶς διέκρινεν ἡ ἴδια προθυμία καὶ ἐπιμέλεια εἰς τὰ μαθήματα καὶ εἶχαμεν πόθους ποὺ ἐπήγαζαν ἀπὸ τὴν ἴδιαν πηγὴν. Ἡμεῖς δὲ ἡμέτερονες, ἔχ. μόνον ἕσαν ἀποκοιδάξασαι, ἀλλὰ καὶ ἕταν ἀπεφοιτήσαμεν καὶ ἤρχισαμεν νὰ σκεπτιώμεθα ποῖον δρόμον τῆς ζωῆς νὰ προμηθήσασαι. Ἰπῆρχαν δὲ καὶ ἄλλαι συμπτώσεις ποὺ ἐδοκίμασαν εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ἁγιαίας μας ἀδιαρρήτου καὶ σταθερῆς. Κανείς δὲν ἤμετοροδοσε νὰ ὑπερτρανεύεται περισσώτερον ἀπὸ τὸν ἄλλον διὰ τὸ μεγαλοῦν τῆς ἰδιαίτερας του πατρὶδος, διότι καταγόμεθα ἀπὸ τὴν ἴδιαν πόλιν, ὅστε διὰ τὸ μέγεθος τοῦ πλοῦτου, διότι δὲν ἤμουν ἐγὼ πάμπλουτος καὶ ἐκείνος πάμπτωχος, ἀλλὰ καὶ αἱ περιουσίαι μας ἦσαν ἴσαι, ὅπως αἱ προαιρέσεις μας. Καὶ ἀπὸ ἀπέχθους καταγωγῆς τέλος ἀνήκαμεν εἰς τὴν ἴδιαν κοινωνικὴν τάξιν καὶ ἕστα ὅλα συνεβάδιζαν μὲ τὴν ἡμοφροσύνην μας.

383 A 3. Ὅταν ἕμως ὁ βασιμῆσις φίλος μου ἀπαράσασαι ν' ἀκολουθήσασαι τὸν βίον τῶν μοναχῶν καὶ τὴν ἀληθινὴν φιλοσοφίαν, τότε πλέον ἡ ζυγαρικὴ ἐπίκαια νὰ ἰσοβαρῆ ἡ ἰδικὴ του πλάστηγῆ

1. Κατῆχοντο καὶ οἱ δύο ἀπὸ τὴν Ἀντιόχεια, ἡ ὅποια εἶχε 300.000 ἐλευθέρους κατοίκους, ὅπως λέγει ὁ Χρυσόστομος εἰς τὴν ἐπιτέλιν εἰς Ἰγνάτιον 4, PG 50, 101, 2 600.000 μαζί μὲ τοὺς δοῦλους.

2. Ἡ λέξις φιλοσοφία εἰς τὸν Χριστιανισμόν παίρνει νέαν σημασίαν σημαίνει τὰς ἀληθείας τῆς ἀποκαλύψεως καὶ τὴν πάντων τὴν ἀποδοχὴν αὐτῶν καὶ τὴν εἶσαι αὐτῶν διαδίδασαι. Διὰ τοῦτο ἕπιτοὺς ὁ μοναχὸς εἶσαι λέγεται ἀληθινὴ φιλοσοφία.

ήτο ανάλαφρη και ανήρχετο ύψηλά, ἐγὼ ἐγὼ, διακειμένος ἀλόγητος εἰς τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας ἐφόρωνα τὴν ἰδικήν μου πλάστιγγα μὲ νεανικὰς φαντασίας καὶ τὴν ἐκρατοῦσα καὶ τὴν ἐσπρωχνε πρὸς τὰ κάτω. Εἰς τὸ σημεῖον λοιπὸν αὐτὸ ἢ μὲν φιλία μας διατηρεῖτο ὅπως καὶ πρὶν σταθερά, ἢ συναναστροφή μας ἄνω διακόπτετο, διότι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συγκρατηκοῦμεν, ἐφ' ὅσον δὲν εἶχαμεν τὰς ἰδίας ἀπασχολήσεις. "Ὅταν δὲ κάποτε ἀνέκυψα καὶ ἐγὼ ὄλιγον ἀπὸ τὴν τροχίαν τῆς ζωῆς, μὲ ἰδέσθην μὲ ἀνοικτὰς ἀγκυλάς, ἀλλὰ φυσικὰ καὶ τότε δὲν κατορθώσαμεν νὰ διαφυλάξωμεν τὴν προηγουμένην ἰσότητά, **B** διότι αὐτὸς προηγήθη χρονικῶς ἀπὸ ἐμὲ καὶ ἐπέδειξεν ἐξαιρετικὸν ζῆλον διὰ τὴν πνευματικὴν τοῦ κατάρτισιν· εὐρίσκειτο λοιπὸν πολλὸ ὑψηλότερα ἀπὸ ἐμέ.

4. Ἐπειδὴ ἔμωσ ἦτο καλὸς καὶ ἀπέδιδε σπουδαίαν εἰς τὴν φιλίαν μου, ἀπαμακρύνθη ἀπὸ τοῦς ἄλλους καὶ συναναστέρετο διαρκῶς μαζί μου, πρῶτα πού ἐπιθυμοῦσα καὶ πρωτίτερα, ἀλλ' ἠμποδοῦντο νὰ πραγματοποιήσῃ ἀπὸ τὴν ἰδικήν μου ἀπροθυμίαν. Διότι δὲν ἦτο δυνατόν, ἐγὼ πού ἠσυχολοῦμην μὲ τὰς δικηγορικὰς ὑποθέσεις καὶ εὐχνοῦσα εἰς τὰ θεάτρα, νὰ συναναστρέφωμαι συχνὰ ἐκεῖνον πού ἦτο προσκυλισμένος εἰς τὰ θεῖα καὶ δὲν εἶχε φανῆ ποτὲ εἰς τὴν ἀγοράν. **C** Διὰ τοῦτο λοιπὸν μάλιστα μὲ εἶδαν ἔτοιμον ν' ἀκολουθήσω τὸν ἴδιον τρόπον ζωῆς, ἀμέσως ἐξεδήλωσα τὴν ἐπιθυμίαν πού ἔπρεπε μέσα τοῦ πολὺν καιρὸν καὶ ἠμποδοῦντο νὰ πραγματοποιήσῃ καὶ δὲν ἔσπερα νὰ μὲ ἀφίστη οὕτω σιγῆν καὶ μ' ἐπαρκαλοῦσεν ἐπιμόνως ν' ἀφίσωμεν τὰ σπύτια μας καὶ νὰ κατοικήσωμεν μαζί. Τέλος μὲ ἔπεισε καὶ ἐπρόσκατο νὰ πραγματοποιήσωμεν τὴν ἀπόφασίν μας.

ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΣΤΟΜΟΥ

5. Ἄλλὰ οἱ ἀνεχεῖς παρακλήσεις καὶ τὰ παράπονα τῆς μητρὸς μου μὲ ἠμποδοῦσαν νὰ τοῦ προσφέρω αὐτὴν τὴν χάριν ἢ μᾶλλον νὰ λάβω ἐγὼ ἀπὸ ἐκεῖνον αὐτὴν τὴν χάριν. **D** Μάλιστα ἐκατέλαθεν αὐτὴν τὴν ἐπιθυμίαν ἢ μητέρα μου, μ' ἔπληρεν ἀπὸ τὸ δεῖξιν χεῖρα, μὲ εὐσήγαγον εἰς τὸ ἱερατικὸν διακρίσιόν τῆς, μ' ἔβαλε νὰ καθίσω δίπλα τῆς εἰς τὸ κρεβάτι, πού μ' ἐγέννησε καὶ ἤρρισε νὰ κλαίῃ ἀπαρηγόρητα καὶ νὰ μοῦ λέγῃ λόγια συγκινητικώτερα καὶ ἀπὸ τὰ δάκρυα. "Εγὼ, παιδί μου, δὲν ἀπῆλθουσα πολλὸν καιρὸν τῆς ἀρετῆς τοῦ πατέρα σου· αὐτὸ ἦτο τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἀμέσως μετὰ τὴν γέννησίν σου ἠκολούθησεν ἡ θανάτὸς σου πού ἄριστον εἶσθενα ὄρασαν καὶ ἐμένα χήραν καὶ μοῦ ἔφερον ὄλας τὰς δυστυχίας τῆς χηρείας, τὰς ὁποίας γνωρίζουν καλὰ μόνον οὗαι γυναῖκες εὐ-

9. Τὸ τεμῆχιον αὐτὸ, ὡς λέγος καὶ ὡς σκηνικόν, εἶναι ἀπὸ τὰ ἀριστοτεχνικώτερα καὶ συγκινητικώτερα κείμενα τοῦ Χρυσόστομου.

ρέθησαν εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παρασταθῇ μὲ λόγια ἡ βαρυχειμονικὰ καὶ ἡ τροχίαια. **E** εἰς τὴν ὁποίαν ρίπεται μία κόρη, πού μόλις ἐβγήσαν ἀπὸ τὸ πατρικόν της σπιτί χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τὸν κόσμον καὶ ἔξωθεν προσβάλλεται ἀπὸ πένθος ἀνυπόφορον καὶ ἀναγκάζεται ν' ἀναλάβῃ φροντίδας ἀνυπόφορας καὶ ἀπὸ τὴν ἡλικίαν τῆς καὶ ἀπὸ τὴν γυναικίαν τῆς φύσιν.

Διότι, νομίζω, πρέπει καὶ τὸν ὑποφύτων τὴν ἀμύλιαν καὶ ποιηρίαν νὰ προσέχη, καὶ τὸν συγγενῶν τὰς ἐπιβουλὰς ἢ ἀποκρούσῃ, καὶ τὸν ἑφῶρον τὰς ἐνοχλήσεις καὶ τὴν σκληρότητα κατὰ τὴν εἰσπρασίαν τῶν φόρων νὰ ὑποφέρῃ μὲ γενναίωτῃτα. "Ὅταν δὲ τύχη ν' ἀφίσῃ καὶ παιδί ὁ μακαρίτης, ἡ κατάστασις γίνεται χειρότερα. **364 A** Καὶ κορίτσι ἀλόγητος νὰ εἶναι ὑποβάλλει τὴν μητέρα του εἰς μωρίας φροντίδας, μολοντί τὴν ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὰ πολλὰ ἔξοδα καὶ τὸν φόβον ἂν ἔμωσ εἶναι ἀγῶρι τὴν πλημμυρίζει καθημερινῶς μὲ μωρίας φόβους καὶ πολλὰς φροντίδας· ἀφῆνω δὲ καὶ τὰ ἔξοδα εἰς τὰ ὅποια ἀναγκάζεται νὰ ἀποβλήθῃ διὰ νὰ τὸ ἀναθρέψῃ καὶ τὸ μορφώσῃ ὅπως ἀρκῆσει εἰς ἐλευθέρου πολίτην.

Ἐμένα ἔμωσ δὲν μ' ἐπειρεν διη αὐτὴ ἡ δυστυχία νὰ συνάψω δεύτερον γάμον καὶ νὰ φέρω ἄλλου ἀνδρα εἰς τὸ σπιτί τοῦ πατέρα σου. Ἐπιπροτίμησα νὰ ζῶ εἰς τὴν ἀμειβόλιαν καὶ τὴν ἀνυτυχίαν καὶ παρῆμεινα εἰς τὴν σιδηρῶν κάμνον τῆς χηρείας. Καὶ τὸ κατάρθουσα πρῶτον μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. **B** Ἐπειτα ἔμωσ εὐρισκὰ ἐξαιρετικὴν ἀνακοφίαν εἰς τὴν δυστυχίαν μου, καθὼς ἔδειξα διαρκῶς τὴν μαρτυρίαν σου πού μοῦ διετηροῦσεν ἐμψυχον ἀκριβῆ εἰκόνα τοῦ μακαρίτου. Διὰ τοῦτο δευτὸν ἦσαν ἀκίχη μωρὸ καὶ δὲν εἶχεσ μάθει ἀλόγητος νὰ ἐμιλήσῃ, εἰς τὴν ἡλικίαν πού τὰ παιδιὰ δίδου ἰδιαιτέρων χαρῶν εἰς τοὺς γονεῖς των, μοῦ ἐχάρητες πολλὴν παρηγορίαν. Καὶ ἔπειτα ἐκὼ δὲν εἶχεσ τὸ δικαίωμα νὰ μὲ κατηγορήσῃς εἶ καὶ μὲν ὁπῆμεινα τὴν χηρείαν μὲ γενναίωτῃτα, ἀλλ' ἐμαῖωσα λόγῳ τῶν ἀναγκῶν τῆς χηρείας τὴν περιουσίαν σου, πρῶτα πού συνέδη, ὅπως ζῶρω, εἰς πολλὰ ὄρανα. **C** Ἐγὼ καὶ τὴν πατρικὴν σου περιουσίαν διεφύλαξα ἀνεπαῖον καὶ οὐα ἐχρητίζοντο διὰ τὴν προκοπὴν σου δὲν παρέλειπα νὰ τὰ ἐξοδεύσω, χρησιμοποιοῦσα τὴν περιουσίαν πού σφερα ὡς προέτα ἀπὸ τὸ πατρικόν μου σπιτί.

Μὴ νομίζῃς ἔμωσ εἶ καὶ σοῦ λέγω τώρα αὐτὰ τὰ πράγματα διὰ νὰ σὲ προσβάλω, δεχέσθαι τὰ λέγω διὰ νὰ σοῦ ζητήσω, εἰ ὄλα οὐα ἔναμα, μίαν χάριν· νὰ μὴ μ' ἀφίσῃς χήραν διὰ δεύτερον φρονὸν νὰ μὴ μοῦ ἀνάψῃς πάλιν τὸ πένθος σου τώρα πλέον ἔχει ἀποκοιμηθῆ. Περιμένε πρῶτα τὸν θάνατόν μου — ἔσως ἔπειτα ἀπὸ ἄλλων καιρῶν νὰ ἀποκόμω. Οἱ νέοι ἔχουν τὴν ἐλπίδα νὰ φθάσωσι εἰς βαθὸ γῆρας, ἡμεῖς ἔμωσ οἱ γηρατέονοι δὲν περιμένουμεν τίποτα ἄλλο ἐκτός ἀπὸ τὸν θάνατον. "Ὅταν λοιπὸν μὲ παραδόσῃς εἰς τὴν γῆν καὶ ἀνακατεύσῃς τὰ ὄσα μοῦ μὲ τοῦ πατέρα σου, τότε πῆγαινε ὁ-

που θέλεις και ταξίδευσε εις όποιαν θάλασσαν θέλεις· τότε δεν θα σ' εμποδίσω κανείς. D "Εως ότου όμως αναπνεύω, κάμε ύπομονήν να μείνεις μαζί μου, και μη αντιμεταστραφής εις τόν Θεόν χωρίς λόγον, βλέπων εις τόσην δυστυχίαν ήμέ που δεν σοφ' έπαισια εις τίποτε. Έάν ήγης να με κατηργήσης ότι σε παρσούρω εις κοσμικώς φροντίδας και σε άναγκάζω να διαχειρισθής μόνος σου την παρουσίαν σου, τότε να μη σε βασθής ούτε της φώσεως τούς νόμους ούτε την ανατροφήν σου ούτε τα κοινωνικά έθιμα ούτε τίποτε άλλο· τότε να φύγης μακριά μου εάν να είμαι ήθρα και αντίπαλός σου. Αν όμως κάμνω τό πέν διὰ να σε δικαιώσω να ζήσ' κατά τόν τρόπον που εσύ επιθυμείς, τότε, αν όχι τίποτε άλλο, δε σε κρατή' τουλάχιστον κοντά μου αυτή ή δουλόλησις. E "Όσον και αν λέγης ότι σε αγαπούν πολλοί, κανείς δεν θα σε βοηθήσ' η' απολαύσης τόσην ελευθερίαν, ώστε να ζήσ' σύμφωνα με την επιθυμίαν σου, επειδή κανείς δεν ενδιαφέρεται διά την πρόβδν σου τόσο, όσον ήγώ".

ΚΑΘΟΓΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΦΙΛΩΝ ΕΙΣ ΤΟ ΕΠΙΣΚΟΠΙΚΟΝ ΑΞΙΩΜΑ ΚΑΙ ΑΙ' ΑΠΑΤΗΣ ΑΒΟΗΓΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΤΟΜΟΥ

6. Αυτά και άλλα περισσότερα μου έλεγεν ή μητέρα μου και ήγώ διεβίβαζα προς τόν λαμπρόν φίλον μου. Αυτός όμως έχει μόνον δέν επείθετο με αυτά άλλ' επέμενε περισσότερον εις την προηγουμένην άπαιτήσάν του. Και ένω συνεχίζομεν τας συζητήσεις και αυτός μόν' η' επαρακαλοώσεν, ήγώ δε δέν έσυμφωνούσα. 365 A Εξάρτα εβήσασε κάποια πληροφορία πού μου ή συνετάραξεν και τούς δύο· ότι δηλαδή επρόκειτο να προαχθώμεν εις τό επισκοπικόν αξίωμα. Έγώ τότε, μόλις ήκουσα αυτήν την είδησιν κατελήθησιν ταυτοχρόνως από φόβον και από άπορίαν· από φόβον μόν, διότι άγνωστούσα μήπως άναγκασθώ να δεχθώ τό αξίωμα διά της βίας, από άπορίαν δε, διότι δέν ήμπορούσα να καταλάβω, πώς τούς ήλθεν αυτών τών ανθρώπων να σκεφθόν τέτοιο πρόβλημα δι' ήμάς. Διότι εξετάζων τόν λαυτόν μου, δέν είδωσκα ότι είχα τό προσόντα πού απαιτούνται διά τό τιμηταυτόν αυτό αξίωμα.

(1) Δέ λαμπρός φίλος μου η' επισκέψθη ιδιαιτέρως, μου ήγνωστοποίησε την πληροφορίαν με την ιδέαν ότι δέν την είχα άκούσει και με παρεκάλεσε να τηρήσωμεν και εις αυτήν την περίστασιν, έπως και προηγουμένως, κοινήν στάσιν· E προσέθεσε δε ότι άφίνας εις ήμέ την πρωτοβουλίαν και ότι είναι έτοιμος να με ακολουθήσ' οποιαδήποτε όδον προτιμήσω, είτε άπορίωω είτε δεχθώ την χειροτονίαν. Έγώ

4. Μερικά χειρόγραφα έχουν εις τό σημείον αυτό «επισκοπής», άλλα «ιερωσύνης». Ο άρκεσιμότης δέν κάμνει καμμίαν διάκρισιν εις τό έργον του και ήμεις γενικώς περί Ιερουσόλης. Η σχηματισμένη πάντως έντύπωσις είναι ότι οι δύο νέοι είχαν έλαγχή επισκοπικήν.

ήμας εγκατάλαθε ότι ήτο πρόθυμος να δεχθώ την έκλογήν και ήσπόρησα ως ζήμιαν διά τό πλήρωμα της Έκκλησίας να στερήσω εξ αίτίας της ιδέης μου άκωνάντητος την ποιμήνην του Χριστού από τας όπηρεσίας ενός νέου τόσο καλού και επιτηρείου εις την διεύθυνσιν τών κοινών. Δέν το ήφανέρωσα λατύν την γνώμην που είχα σχηματίσει διά την αντιμετώπισιν της καταστάσεως, μολοντί ποτέ προηγουμένως δέν το είχα κρύψει καμμίαν σκέψιν μου. Τού είπα μόνον η' αναβύλλομεν την λήξιν της άποφάσεως δι' άλλην άραν, C' έφ' όσον τό ζήτημα δέν ήτο καταπέφυον, τόν έπαισα άμέσως να μη τό σκέπταται τώρα καθόλου και τόν άρτια να πιστεύη ότι θα συμφωνήσω και ήγώ μαζί του, αν συμψή να χειροτονήσ' διά της βίας.

Έπειτα από λίγον καιρόν ήλθε κρυφά ο επισκοπος που επρόκειτο να μές χειροτονήσ', ο δε φίλος μου, που δέν τό είχα μάθει, προσελήθη με κάποιαν άλλην πρόβασιν και ήναγκάσθη να δεχθώ τόν ζυγόν της Ιερουσόλης, έλπίζων ότι σύμφωνα με την ύπόθεσιν μου θα τόν ακολουθήσω και ήγώ η' μύλλον νομίζων ότι αυτός ακολουθαί ήμέ. Διότι μερικοί από τούς παρσάμενους, μόλις τόν είδαν δέν δυσανασχετή διά την σύλληψιν, τόν εξηπάτησαν λέγοντες ότι είμαι παράξενον. D ο μόν' θρασύτερος κατά την κοινήν πεποιθήσιν (έννοούντες ήμέ) να ύπακούσ' με πολλήν αδικίαν εις την άπόφασιν τών κατέρων, αυτός δε πού θεωρείται πολύ φρονιμώτερος και ήμερώτερος να αδιαθέξ' με έπαρσιν, να προσπαθή να ξεφύγ' και η' αντίεγγ'. Έπειτα από αυτά τά λόγια ύπαχώρησεν. Μόλις ήμας εκληρονομήθη ότι ήγώ διάφευγα, η' επισκέψθη σπύτι μου κατηφής, εκάθησε δίπλα μου και ήθελε να μου ήμιλήσ', αλλά δέν είδωσκα λόγους να παραστήσ' τόν ενδιαξιμόν που όπείσθη μόλις ήναγε τό στόμα του, η' στενωχωρία τών ήμαδόων να ήμιλήσ', τού έκοθε τά λόγια προτού περάσσων τά δόντια. E Έγώ τότε, καθώς τόν έβλεπα διακριμένον και ταραγμένον, και φυσικά ήγνώριζα διά ποιον λόγον έρίσκειται εις αυτήν την κατάστασιν, ήρχισα να γελώ από την χαράν μου και κρατών τό δεξιόν του χέρι επροσπαθήσασα να τόν φιλήσω και έδοξασα τόν Θεόν πού η' μηχανήν μου έπέτυχε τόν σκοπόν της. Έκείνος ήμας έλαττω και ύπενωχωρείτο περισσότερον τώρα, πού με είδε χαρούμενον και γελαστόν, και κατάλαθεν ότι τού είχα προτιμήσει άπάτην.

ΚΑΤΗΟΡΙΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΤΟΜΟΥ ΔΙΑ ΤΗΝ ΟΥΤΗΝ

366 A 7. Και άπό κάποια ήρώσασεν από την ταραχήν του, είπαν.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. "Αν ήμίνα με παρεφρόντητες τελείως και δέν με ύπολογίζης πλέον καθόλου, χωρίς να ξέρω τόν λόγον, τουλάχιστον πρέπει να φροντίσ' διά την ιδέην σου ύπόληψιν. "Αλλ' έσύ

μέ την στάσιν σου ήνοιξες όλου του κόσμου τά στόματα και ήλοι λέγουν ότι παρεφρόνησες τό λαρόν λακούργημα από ματαιοδοξίαν, και δέν υπάρχει κανείς να σι απαλλάξω από την κατηγορίαν. Έγώ ούτε εις την άγγραν δέν τολμώ να παρασκευασθώ, διότι παρά πολλοί με πηροαίξουν καθημερινώς και άρχίζουν τάς κατηγορίας. Μόλις φωνά εις κανέν σημείον της πόλεως, με παίρνουν ιδιαιτέρως οι φίλοι μας και μοι επιροίπτουν την μεγαλύτεραν εθόνην δι' ότι συνέθη. Β' Απόδι ήγνώρισες λέγουν την γνώμην του —δίδου καμμία σκέψης του δέν σοφ ήτο άγνωστος— δέν έπρεπε να την κρύψης έπρεπε να μίς την γνωστοποιήσης και ήμείς θα εβρίσκαμεν τρόπον να τήν συλλάβωμεν. Και ήγώ κοκκινίζω και έντροπίζωι να τούς ειπώ ότι δέν ήξευρα ότι ειχες αυτήν την άπόφασιν από καιρόν διότι φοβούμαι μήπως νομίσουν ότι ή φάσις μας είναι υποκριτική. Ακόμη δέ και να είναι υποκριτική —όπως και είναι πραγματικά και ούτε έπί θέ το άρητήης έπικετα από την σημερινήν σου συμπεριφοράν άπέναντι μου— νομίζω ότι είναι καλόν να τό κρίνωμεν από τούς άλλους που μίς έχουν εις καλήν υπόληψην. Νά τούς ειπώ λοιπόν την αλήθειαν διά τας μεταξύ μας σχέσεις δέν τολμώ και C έτσι άνοητάζωμαι να σιωπώ και να σιώθω εις τό έδαφος, ν' αποφυγώ θους με συναντούν και να λοξοδρομώ. Τέν δέ με απαλλάξουν από την προηγουμένην κατηγορίαν της υποκριτικής φιλίας τότε θα με κατηγορήσουν ως ψεύστην. Διότι ποτέ δέ θα θελήσουν να πιστεύσουν ότι σου κατέπαίς και τήν Βασιλείαν εις την ίδίαν μοίραν με τούς άλλους που δέν επιτρέπεται να γνωρίζουν τάς σκέψεις σου.

Αλλά δέν μπορώ ν' άσφαλθώ πολύ με την πλευράν αυτήν, από ότι σοφ ήρσεν. Την άλλην έντροπήν όμως πώς θα την υποφέρωμεν; Διότι άλλοι σι κατηγορούν ως υπερόπτην, άλλοι ως φιλόδοξον και άλλοι τέλος, άρειδέστεροι, σοφ αποδίδουν και τάς δύο αυτές κατηγορίας μαζί. D' Ακόμη δέ όβρίζουν και τούς καλύτερους που μίς έκαμαν αυτήν την τιμήν και λέγουν ότι τούς ήξίσε να πάθουν και μεγαλύτεραν άκόμη άτιμίαν από ήμάς, διότι παρέδωκαν τούς άνδρας μεγάλης αξίας και προσέτερον έξωφρενικά τάς τιμητικές αυτές θέσεις εις τά χεϊνωτά παιδάκια, που δέν τάς είχαν έλπίσει ούτε εις τήν όπτιον των' τάς προσέτερον εις παιδάκια που πρό όλίγου καιρού άκόμη ήγαλοόθοντο με τάς φρονιμάς του κόσμου, μόνον και μόνον διότι τώρα τελευταία έσημαζέσκταν τά φριδία των, έφρόσων μαθρα και υποκρίνονται τούς σοδαούς και κατηγορείς. Έκείνοι που έζησαν εις την άσκησιν από την παιδικήν των ήλικίαν έως τό βαθύ γήρας εβρίσκονται μεταξύ των άρχομένων, άρχοντες δέ αυτών είναι τά παιδιά των που ούτε καν έχουν άκούσει τούς κανόνας, σύμφωνα με τούς όποιους άσκειται ή έξουσία αυτή. E' Αλλά και άλλα παράμοια έρχονται και μοι λέγουν συνεχώς. Και ήγώ δέν έχω τι να τούς άπολογηθώ και σι παρακαλώ να με διαφερίσης σου. Διότι δέν φωνιάζωμαι ν' άπέκρουσες την

χειροτονίαν και να ήλίγησας την έχθραν τούς μεγάλων άνθρώπων χωρίς κανένα λόγον φωνιάζωμαι να έφθασες εις την άπόφασιν αυτήν έπειτα από ύπολογισμών και άρμων σκέψην. Διά τούτο δέ θα έχης και την άπολογίαν σου έτοιμήν. 367 A' Είπέ μοι λοιπόν αν ήμπεροίμεν να προβάλοιμεν εις τούς κατηγρούς καμμίαν εύλογον πρόφασιν.

Διά την άδικίαν που έκαμες εις ήμ προσοπισθίς δέν σοφ ζητώ τόν λόγον ούτε διά την άπάτην ούτε διά την προδοσίαν σου προς ήμ ή όπολος πάντοτε έτραφα τούς φιλικά αίσθηματα δι' εσά. Έγώ ακόμη και την ψυχρήν μου —διά να χρησιμοποιήσω μίαν εικόνα— σοφ την έφερα και την απέθεσα εις τά χέρια σου, ένθ σου έδειξες τόσην πανουργίαν άπέναντι μου, σόν να έπρόκειτο να φιλαχθής από κανένα έχθρόν σου. Και όμως έπρεπε να ενεργήσης ως έξής: εάν μόν ήσουν έθελος ότι ή άπόφασιν να χειροτονηθώμεν ήτο άφέλιμος, να μη χάσης και σι την άφέλειαν, εάν δέ την έθαυρούσας επιδιώκη, ν' απαλλάξης από την ζημίαν και ήμ που πάντοτε έλεγες ότι με άγαπής περισσότερο από όλους. B' Σι όμως αντίθετα έκαμες τό πέν διά να πείσω εις την παγίδα συμπεριφέρθης με δόλον και υποκρισίαν προς εκείνον που πάντοτε συνήθιζε να σοφ όμιλή και να σοφ φέρεται με ελιγκρίνειαν και με άπλότητα.

Αλλά τέλος, ειπα δέν σι κατηγορώ τώρα δι' αυτά ούτε σοφ ζητώ τόν λόγον διά την μοναχίαν, εις την όποίαν με κατέδικασες με την διακοπήν εκείνης της συγχής συναναστοφής, εις την όποιαν εβρισκα τόσην εθαρίστησιν και άφέλειαν. Αλλά τά άφίνω δια και τά όποίω με σιωπήν και πραύτητα, έχι διότι και σι με πρσότημα με προσέβαλας. C' Αλλά διότι από την ήμέραν που εδέχθη την φίλιαν σου ήθεα εις τήν έαυτόν μου τόν όρον να μη σι φέρω ποτέ εις την δύσκολον θέαν να άπολογηθής διά τας παρίας που θα μου προσένηγες. Φυσικά γνωρίζεις και ή ίδιος ότι δέν μοι επροξένηγες μικράν ζημίαν. Θυμήσου σου έλεγαν και οι άλλοι και ήμείς μεταξύ μας ότι καρβίζομεν πολλά πράγματα από την άμορφούνην και την φιλικήν άλληλοπιστοτητήν μας. Και οι μόν άλλοι έλεγον ότι ή έβλινοιά μας θα άφελήση πολύ και πολλούς άλλους, ήγώ όμως ποτέ δέν εκτέθηθην ότι θα άφελούσαμεν άλλους, τολμάχιστον όσον έξηγούτο από ήμ, D' Αλλά πάντως έλεγα ότι θα έγωμεν τό έξαιρετικόν κέρδος να μείνωμεν άπρόσβλητοι από τούς έχθρούς μας. Και ποτέ δέν έπαυσα να σοφ ύπονομήσω ότι οι καιροί είναι δύσκολοι, ότι υπάρχουν πολλοί επίβουλοι και ότι ή γνησία άγάπη έξηφανίσθη και άντικατεστάθη από τόν φρόνον εν μέσω πανίδων διαβαλιώνων και επί άπάλλεσον πάλεον περιπατούμεν (Σαίρ. 9, 13). Εις όλα τά σημεια υπάρχουν πολλοί άνθρωποι που θα εθαρίστηθον αν μίς σημεϊόν άτυχίαι και κανείς δέν θα λυπηθί μαζί μας, εκτός τούς έλαχίστων. E' Πρόσχε μήπως έβρωμεν

ποτέ εις διάστασιν και εις μὴν τοὺς ἄλλους προκαλούμεν τὰ γέ-
λοια, ἡμεῖς δὲ ὑποστούμεν μεγάλην ἡθικὴν ζημίαν. Ἐδελφός σου
ἀδελφὸς βοηθούμενος ὡς πάλιν ὀχυρὰ καὶ ὡς μωροκλαυμένη βασι-
λείαν (Παροιμ. 18, 19). Μὴ διαλύσῃς λοιπὸν αὐτὴν τὴν γνήσιον βασι-
λείαν, μὴ κατασφύγγῃς τὴν ἀσφάλειαν τοῦ μὲν χαρῆσαι. Αὐτὰ και
ἄλλα περισσότερα σοῦ ἔλεγα συγκυρῶς μὴ ὑποτασσόμενος δεῖ κάποτε
θὰ πραγματοποιηθῶν, διότι ἐπίσταται δεῖ ἔσσαν εὐδικουμένη ἀπάναντί
μου. Ἦθελα ἀπλῶς νὰ σὲ θεραπεύσω προληπτικῶς ὅταν ἀκούῃς ἤ-
σσαν ἡγίης καὶ δὲν ὑποτασσῶν δεῖ ἔθωρα φάρμακα εἰς ἀσθενίᾳ, πρῶ-
τον τοῦ ἀπεβλήθῃ τῶρα. 368 A Καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ δὲν ἐκέρδιον
τίποτε ὁ δυστυχὴς καὶ δὲν κατωφύσῃ τίποτε ἀπὸ αὐτῶν τὰς προ-
βολῆσεις.

Διότι σοῦ τὰς συμβουλὰς μου δὲν τὰς ἑλαβες καθόλου ὄν' ἔθην,
ἀλλὰ τὰς περιεφρόνητες τελείως καὶ μὴ ἄριστος ἀκαταστάσσαν
εἰς τὸ ἀπειρον πέλτατος, ὡν πῶλον χωρὶς σὺβούραν, πα-
ραβλέπων ὅλα τὰ ἄγρια κήματα τοῦ θά μὲ κτυπήσαν. Καὶ ἂν κέ-
ποτε σὺμῶν νὰ μὲ συκοφαντήσαν ἢ νὰ μὲ χλευάσσαν ἢ νὰ μὲ ὀβρι-
σῶν ἢ νὰ μὲ ἐπιβουλεύωδον—πράγματα τοῦ συμβαίνουσι συγκυρῶ-
ς εἰς ποῖον θὰ καταφύγω; Εἰς ποῖον θὰ ἐκμισθρευθῶ τὴν στενοχω-
ρίαν μου; Ποῖος θὰ θελήσῃ νὰ μὲ ὑπερασπίσῃ; Ποῖος θὰ ἐμποδίσῃ
σοῦς μὲ λιποδὴν νὰ συνεχίσω τὸ ἔργον τῶν καὶ θὰ μὲ παρηγορή-
σῃ καὶ θὰ μοῦ εὖσῃ θάρρος νὰ ὑπομένω μὲ γενναίωτα τὴν κα-
κοῦθῃαν τῶν ἄλλων; B Δὲν ὑπάρχει κανεὶς, ἀφοῦ σοῦ στέλεις μα-
κρὰ ἀπὸ τῶν τρομερῶν πόλεμον καὶ δὲν εἶσαι εἰς θέαν οὐδε τὴν
ἀπεγνωσμένην κραυγὴν μου νὰ ἀκούσῃς. Γνωρίζεις ἄραγε τί κα-
κὴν μοῦ ἐπροξένησας; Καταλαβάνεις ἄραγε τῶρα πῶσον βαθύται
πληγὴν μοῦ ἀνοίξῃς μὲ τὸ κτυπήμα σου;

Ἄλλ' ἄς τ' ἀφίκαμεν αὐτὰ τῶρα, διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ
διορθώσωμεν σοῦ ἔργον οὐδε νὰ εὐρωμεν διέξοδον εἰς τὰ ἀδιέξοδα.
Ἐκεῖνο τοῦ μ' ἐνδιαφέρει εἶναι, τί θὰ εἰποῦμεν εἰς τοὺς ἄλλους;
τί θ' ἀπολογηθῶμεν εἰς τὰς κατηγορίας τῶν;

Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΔΙΗΓΙΟΛΟΓΕΙ ΤΗΝ ΑΜΑΘΙΝ

8. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ. Καὶ τότε ἐγὼ τοῦ ἀπήγγισα. Ἔχε
θάρρος. Ἐγὼ δὲ μόνον εἶμαι πρόθυμος ν' ἀναλάβω τὴν ἀδύτην
δε' ὅσα μὲ κατηγοροῦν, C ἀλλὰ θὰ προσπαθῶ ν' ἀπολογηθῶ κα-
τὰ δύνάμιν καὶ δε' ὅσα μὲ ἀπήλλαξες ἀπὸ τὴν εὐθύνην. Καὶ, ἂν
ἐπιθυμῆς, θ' ἀρχίσω τὴν ἀπολογίαν μου ἀπὸ αὐτῶν. Θὰ ἤμουν παρά-
λογος καὶ πολὺ ἀγνώμων νὰ ἐκδικασθῶμαι μόνον διὰ τὴν ὑπέδωκται
τῶν ἄλλων δι' ἐμὲ καὶ νὰ καταβάλω κάθε προσπάθειαν διὰ τὴν ἀναί-
ρεσιν τῶν ἐναντίων μου κατηγοριῶν, νὰ μὴ προσπαθῶ δὲ νὰ
πείσω τὸν ἀγαπητότερον φίλον μου δεῖ δὲν τὸν ἠδίκησα, τὸν φίλον
τοῦ μοῦ φέρεται μὲ τῶσον ἐπιεικείαν, ὥστε νὰ μὴ θέλῃ νὰ μὲ κα-

τηγορήσῃ διὰ τὰς ἀδικίας τοῦ νομίζῃ δεῖ τοῦ ἔκαμα, D τοῦ παρα-
μερίζῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ καὶ φρονίζῃ: ἀκούῃ δε' ἐμὲ θὰ ἤμουν ἀ-
γνώμων νὰ τοῦ δείξω ἀδιαφορίαν μεγαλυτέραν ἀπὸ τὴν φρονίδα
τοῦ ἐδειξεν αὐτὸς δε' ἐμὲ.

Ποῖαν ἀδικίαν λοιπὸν σοῦ ἔκαμα; Μὴ τὴν εἴξεσσαν τοῦ θέμα-
τος ἀπὸ κρίνου καλὸν νὰ εἰσέλθω εἰς τὸ πέλτατος τῆς ἀπολογίας.
Σὲ ἠδίκησα μήπως, διότι οἱ ἡπάτηροι καὶ σοῦ ἐκυρῆσα τὰς σὺ-
ψεις μου; Ἄλλ' αὐτὸ τὸ ἔκαμα διὰ νὰ σφαιρῆσαι καὶ ἐσὲ καὶ ἐκεί-
νους εἰς τοὺς ἀποίας αὐτὰ παρῆσαν δε' ἀπάτης. Ἄν ἡ ἀπάτη εἶναι
πάντοτε κακὴ πράξις, ἂν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ χρησιμοποιοῦθῃ το-
τὲ ἐπιφωλῆς, τότε ἐγὼ εἶμαι ἴσομος νὰ ὑποβλήθω εἰς ἀναδύησας
τιμωρίαν θέλεις? E ἢ μᾶλλον ἐπειδὴ ἐπὶ ποῖι δὲν θὰ θελήσῃς νὰ
μοῦ ἐπιβάλῃς τιμωρίαν, τότε ἐγὼ θὰ ἐπιβάλω εἰς τὸν ἑαυτὸν μου
τὴν τιμωρίαν τοῦ ἐπιβάλλωσι οἱ δικασταὶ εἰς τοὺς ἐνόχους ἐκ τῶν
κατηγορουμένων. Ἄν ἡμῶς ἡ πράξις τῆς ἀπάτης δὲν εἶναι πάν-
τοτε κακὴ, ἀλλὰ γίνεται καλὴ ἢ κακὴ ἀνάλογως μὲ τὴν προαίρε-
σιν τῶν δραστῶν, τότε παρατήσου τῆς κατηγορίας περὶ ἀπάτης
καὶ ἀπόδινε δεῖ ἐγὼ ἐχρησιμοποίησα τὴν ἀπάτην διὰ κακῶν σκο-
πῶν. Ὅταν ἡ ἀπάτη χρησιμοποιοῦται διὰ καλοῦ, δεῖ μόνον δὲν ἐπι-
τρέπονται οἱ μομφαὶ καὶ κατηγορίαι, ἀλλὰ εἶναι δίκαιον νὰ ἐπιαι-
νήται ὁ ἀπατῶν ἀπὸ τοὺς ἀπαταμένους, ἂν θέλωσι νὰ εἶναι εὐγνώ-
μονες.

369 A Τῶσον δὲ κέρδος φέρει ἡ εὐκαιρία ἀπάτης? τοῦ προφ-
χεται ἀπὸ καλῆν προαίρεσιν, ὥστε πολλοὶ βεβαιώθησαν, διότι δὲν
ἡπάτησαν εἰς στιγμῆς τοῦ ἡ ἀπάτη ἐπιβάλλετο. Καὶ ἂν ἀπολαθῆς
μὲ τοὺς στρατηγούς ὄλων τῶν αἰώνων, θὰ εὖρηξῃ δεῖ τὰ περισσότε-
ρα τρόπαια τῶν κατωρθώθησαν μὲ ἀπάτην καὶ θὰ ἴδῃς δεῖ οἱ στρα-
τηγοὶ αὐτοὶ ἐπαινοῦνται περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους τοῦ ἐνίκη-
σαν χωρὶς στρατηγήματα. Αὐτοὶ οἱ τελευταῖοι κερδίζουσι τοὺς πο-
λέμους μὲ περισσότερας ἀπολείας εἰς ἀμφοῖν καὶ κερῖσαν ὄλεθρον
καὶ ἐστὶ ἡ νίκη δὲν τοὺς ὠφελεῖ καθόλου, ἀλλὰ δυστυχῶν καὶ αὐ-
τοὶ δὲν καὶ οἱ ἡττημένοι, ἀφοῦ καὶ τὰ στρατεύματα τῆς πόλεως
τῶν καταστρέφονται καὶ τὰ τοῦ αὐθιχῶν. B Ἐπειτα οἱ ἡττη-
μένοι δὲν τοὺς ἀρίστους νὰ ἀπολάσσωσι οὐδε τὴν νίκην ἐλάλησαν
δεῖται συμβαίνει: ἐνίοτε οἱ ἡττημένοι νὰ καρποῦνται μὲγα μέρος τῆς
δόξης διὰ τὸν λόγον δεῖ ἐκκλήθησαν μόνον εἰς τὰ σώματα, ἐγὼ ἐνί-
κῃσαν εἰς τὰς ψυχὰς: ἐστὶ ἀποδεικνύεται δεῖ, ἂν ἔστω δυνατόν νὰ
μὴ πίπτουσι ἔσαν δάλλονται καὶ νὰ μὴ ἐπέργεται ὁ θάνατος τοῦ
σωματικῆ τὴν ὀρμὴν τῶν, ἢ μαχητικῆ τῶν διαθέσεως δὲν θὰ ἐστομα-

6. Κατὰ τὸν Χρυσόστομον ἡ ἀπάτη, ὅταν ἀποσκοπῇ εἰς τὴν ἐνημέ-
την τοῦ συνόλου ἢ τοῦ ἀπαταμένου, δεῖ δὲ τοῦ ἀπατῶντος, ἐπιτρέπεται,
συχνὰ μάλιστα ἐπιβάλλεται, ὅπως εἰς τὰς περιπτώσεις τοῦ ἀναφέρει. Καὶ
ἄλλοι ἔχουσι τὴν ἀποψιν αὐτὴν, ὅπως ὁ Μ. Βασίλειος, εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν
Παροιμιῶν 12.

τοσσε πασι. Ἀναθίτως ἑκείνος ποῦ κατορθῶναι νὰ κινήσῃ μὲ ἀπάτην ρίπτει τοὺς ἑθροῦς ὄχι μόνον εἰς συμφορὰν, ἀλλὰ καὶ εἰς γαλοισοποιήν. Εἰς περίπτωσιν νίκης διὰ τῆς ἀνδραίας ὁ ἑταῖρος μοιράζεται μεταξὺ νικητῶν καὶ ἠττημένων, ἐνθ' εἰς περίπτωσιν νίκης μὲ ἐνόχῃ στρατηγήματι ὁ ἑταῖρος θέεται ὀλιόκληρος εἰς τοὺς νικητάς. Καὶ τὸ εἶ ἴσῃ σπουδαῖον εἶναι ὅτι οἱ στρατηγοὶ αὐτοὶ ἐξασφαλίζουν εἰς τὸ κράτος ἀκέραια τὰ πλεονεκτήματα τῆς νίκης. C Διότι ἡ φρόνησις δὲν εἶναι ὅταν τὸν πλοῦτον τῶν χρημάτων καὶ τὸ πλῆθος τῶν σωμάτων· αὐτὰ μὲν, ὅταν χρησιμοποιῶνται συγχῶς εἰς τοὺς πολέμους, ἐξαντλοῦνται καὶ χάνονται, ἐνθ' ἐκείνη δσον περισσότερο ἀσπάζεται, τόσο περισσότερο αἰξάνει.⁶

Εἶναι δὲ πολὺ ἀναγκαῖα ἡ χρῆσις τῆς ἀπάτης ὄχι μόνον εἰς τοὺς πολέμους, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν εἰρήνην, ὄχι μόνον εἰς τὴν δημοσίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν οἰκογενειακὴν ζωὴν. Εἶναι ἀπαραίτητος εἰς τὰς σχέσεις τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὴν γυναῖκα του, τῆς γυναίκης πρὸς τὸν ἄνδρα τῆς, τοῦ πατρὸς πρὸς τὸν υἱόν, τοῦ φίλου πρὸς τὸν φίλον, ἀκόμη δὲ καὶ τῶν παιδίων πρὸς τὸν πατέρα. B Ἡ ἡγάγηρ τοῦ Σαούλ π.χ. δὲν θὰ κατώρθωνε νὰ λυτρώσῃ τὸν ἄνδρα τῆς ἀπὸ τὰ χεῖρα τοῦ Σαούλ, ἂν δὲν ἐξέπαυσε τὸν πατέρα τῆς. Καὶ ὁ ἀδελφὸς τῆς δέ, διὰ τὴν αὔση τὸν ἄνδρα ποῦ μόλις τὸν εἶχεν ἀπαλλάξει, ἐκείνη ἀπὸ τὸν κίνδυνον, ἐχρησιμοποίησε τὸ ἴδιον μέσον (A' Βασ. 19, 12 ε.).

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Ἄλλ' αὐτὰ δὲν ἔχουν σχέση μὲ ἐμέ, διότι ἐγὼ δὲν εἶμαι ἑθροῦς καὶ ἀντιπαλός, ἀλλ' ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον· ἐγὼ εἰζήτησα καὶ τὸ μέλλον μου ἀκόμη ἀπὸ τὴν ἰδοῦν σου θέλησιν καὶ σὲ ἀκολουθοῦσα ὅπου θέτασας.

Ε 9. ΧΡΗΣΟΣΤΟΜΟΣ. Ἄλλ' ἀγαπητέ καὶ θυμιάμα φίλου μου, δι' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶπα πρὸς ἄλιγον ὅτι πρέπει νὰ χρησιμοποιήγῃ ἡ ἀπάτη ὄχι μόνον εἰς τὸν πόλεμον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν εἰρήνην, καὶ πρὸς τὰ ἀγαπητὰ μας πρόσωπα ἀκόμη. Διὰ τὴν καὶ πεποιθὴς δὲ εἶναι ὑφέλιμος ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἀπαθῶνας ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἀπαυμένους, πῆγαινε καὶ ρώτησε ἕνα ἱεραρῶν καὶ θ' ἀκούσῃς ὅτι καὶ οἱ ἱεραρεῖς δὲν ἀρνοῦνται μόνον εἰς τὴν ἐπιστήμη των, ἀλλ' ἐπίσης καταφεύγουν καὶ εἰς τὴν βοήθειαν τῆς ἀπάτης διὰ νὰ δώσουν τὴν ὑγίαν εἰς τοὺς ἀσθελεῖς. BTO A Αἱ ἱεραρικαὶ συμβουλαὶ ἐπίσης δὲν γίνονται δεκταὶ λόγῳ τῆς δυστροπίας τῶν ἀρρώστων ποῦ εἶναι πρόσηλην εἰς ὀρισμένας ἀσθελεῖας. Τότε οἱ ἱεραρεῖς ἀναγκάζονται νὰ φορέσουν τὸ προσωπίον τῆς ἀπάτης, διὰ νὰ ἠμπορέσουν νὰ κρύψουν τὴν πραγματικότητά, ὅπως γίνεται εἰς τὴν θεατρικὴν σκηνήν. Καί, ἂν θέλῃς, θὰ σοῦ διηγηθῶ καὶ ἐγὼ ἕνα δόλον

6. Πολλὰ ἀπὸ τὰ στρατηγήματα τῶν ἀρχαίων στρατηγῶν δεσποῦντο εἰς τὸ σῶμα τοῦ λαοῦ ἐπὶ γενεάς. Τὰ σπουδαιότερα συνεκέντησαν ὁ Πάρισιος εἰς τὸ ἔργον τοῦ Στρατηγήματα.

ποῦ ἦσαν οἱ χρησιμοποιοῦν οἱ ἱεραρεῖς. Κάποιος προσελήθη ἀποτόμως ἀπὸ ὀφθαλμῶν πυρετῶν ποῦ ἀνέβαινε διαρκῶς. Ὁ ἀσθενὴς αὐτὸς ὄμως ἀπεστρέφατο τὰ φάρμακα ποῦ ἤμποροῦν νὰ σβύσουν τὸν πυρετὸν καὶ ἐπιθυμοῦσε ἀναθίτως νὰ πῆ ἀνέμετο κρασί· B ἑταρκαίλοσα μάλιστα ἑλκος, ὅσοι εἰσέρχοντο εἰς τὸ θυμῶν του μ' ἐπιμονὴν νὰ τοῦ ἐπιτρέψουν νὰ ἱκανοποιήσῃ αὐτὴν τὴν καταστροφικὴν ἐπιθυμίαν. Καὶ ἂν κανεὶς τοῦ ἑταῖρου αὐτῆν τὴν χάριν, ὄχι μόνον θὰ ἐδυνάμωνεν ὁ πυρετὸς, ἀλλὰ καὶ θὰ ἐπάθειεν ἀοπληξίαν ὁ δυστυχῆς. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ποῦ ἡ ἐπιστήμη εὐρίσκειτο εἰς ἀμετρίαν καὶ ἦτο συνεπὴς ἀχρηστία, ἦλθεν εἰς βοήθειαν ἡ ἑξαιρετικὴ δύναμις τῆς ἀπάτης, ὅπως θ' ἀκούσῃς ἀμέσως. Ὁ ἱεραρὸς λοιπὸν ἔφηρεν ἕνα πῆλινον δοχεῖον ποῦ μόλις εἶχε ὀγγὺ ἀπὸ τὴν κάμνον, τὸ ἐβόησαν ὀλιόκληρον εἰς τὸ κρασί, εἶτα τὸ ἐβάλεν ἀδειαῖον καὶ τὸ ἐγέμισε νερό. Διέταξε κατόπιν νὰ αὐσοπισθῇ τὸ δοχεῖον τοῦ ἀσθενοῦς μὲ πολλὰ παραπετάσματα, C διὰ νὰ μὴ προδοθῇ ἡ ἀπάτη ἀπὸ τὸ φῶς, καὶ τοῦ ἔθεκε νὰ πῆ τάχα κρασί ἀπὸ τὸ γαμῶν δοχεῖον. Ἐκαίως δέ, πρὸς τὸ πᾶρξ εἰς τὰ χεῖρα του, παραπῆρθη ἀμέσως ἀπὸ τὴν ὀσμήν καὶ δὲν ἐπαρήμεν νὰ κλοσφετάσῃ τί τοῦ ἔθεκεν· ἐπέστη ἀπὸ τὴν δυστροπίαν του, ἠπατήθη ἀπὸ τὸ σκότος καὶ, καθὼς ἐβιάζετο ἀπὸ τὴν ἰσχυρὰν ἐπιθυμίαν του, ἤρπασε τὸ ὄγγον μὲ πολλὴν προθυμίαν καὶ ἀπὸ ἑθροῦσεν ἔβιασε τὴν ὀψηλὴν θερμοκρασίαν καὶ διέφυγε τὸν ἐπιεικῶνον κίνδυνον. Εἶδες τί κέρδος προήλθεν ἀπὸ τὴν ἀπάτην; Εἶναι ἀναριθμητοὶ οἱ δόλοι τῶν ἱεραρῶν, ἂν θὰ ἤθελε κανεὶς νὰ τοὺς συγμανρώσῃ ἑλκος.

Θὰ παρατηρήσωμεν δὲ ὅτι τὸ χρησιμοποιοῦν συνεχῶς αὐτὸ τὸ φάρμακον ὄχι μόνον οἱ θεραπευταὶ τῶν σωμάτων, D ἀλλὰ καὶ οἱ ἀσχολοῦμενοι μὲ τὴν θεραπείαν τῶν ψυχικῶν νοσημάτων. Μὲ τὸ φάρμακον αὐτὸ ὁ μακάριος Παῦλος προσεπάθειε νὰ διαθῆσθαι αἰμενῶς τὰς πολλὰς μυριάδας τῶν Ἰουδαίων πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῶν περιέταμε τὸν Τιμόθεον αὐτὸς ποῦ. Ἐγραψε πρὸς τοὺς Γαλάτας, ὅτι οἱ περιεπινοῦμενοι δὲν ἔχουν νὰ κερδίσουν τίποτε ἀπὸ τὸν Χριστόν. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ὑπέβαλε τὴν ἐαυτοῦ εἰς τὰς ἐκατόμεις τοῦ νόμου αὐτοῦ ποῦ θεουροῦσαν ὡς ζῆμιαν τὴν ἀπὸ τοῦ νόμου δικαιοσύνην μετὰ τὴν οὐκείωσιν τῆς πίστεως εἰς Χριστόν. Ἡ δύναμις τῆς ἀπάτης, ἐφ' ὅσον δὲν γίνεται μὲ δόλιαν προαίρεσιν, εἶναι μεγάλη. E Πρέπει δὲ τὴν πρᾶξιν αὐτὴν νὰ μὴ τὴν νομιμάζωμεν τῶν ἀπάτην, ἀλλὰ σοφῶν ἐφοκονοῦμεν καὶ τέχνησιν ἱκανὸν νὰ εἰρῆ πολλοὺς πόρους εἰς τὰ ἀδιέξοδα καὶ νὰ διορθώσῃ ψυχικὰ ἐλαττώματα. Βεβαίως δὲν θὰ ὑπέμαξα φονεῖ τὸν Φινεῖς, μολοῦντι ἐφένουσε ὅσο μ' ἕνα κτύπημα, ὅσοι τὸν Ἠλίαν, μολοῦντι προκάλεσε τὸν φόνον τῶν ἑκατὸν στρατιωτῶν μαζῶν μὲ τοὺς ἀρχηγούς των καὶ συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ ρεῖσθαι χεῖμαρρος αἱματος ἀπὸ τὴν σφαγὴν τῶν εἰδωλολατρῶν ἱερέων. Ἐὰν ἐφαρμόσωμεν

την ἀρχὴν νὰ ἐξετάζωμεν τὰς πράξεις καθ' ἑαυτὰς καὶ ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τῆν προαίρεσιν τῶν ἐκτελοῦντων αὐτάς, 37) Ἄ τότε ὁποῦς θέλει ἤμπορει νὰ κατακρήνη καὶ τὸν Ἀβραάμ ὡς ἑνοχὸν παιδοκτηνίας καὶ τὸν Ἰγγονοῦν καὶ τὸν ἀπέγονόν του ὡς ἐνόχους πορνείας καὶ δόλου, διότι ὁ μὲν πρῶτος ὑπεξήρесе τὰ φυσικὰ πρεσβεῖα, ὁ δὲ δεύτερος μετέφερε τὸν πλοῦτον τῶν Αἰγυπτίων εἰς τὸν στρατὸν τῶν Ἰσραηλιτῶν. Ἄλλ' ἀσφαλῶς τὰ πράγματα δὲν εἶναι ἔτσι· ὅτι ἢτο ἀσάβηα ἂν ἐταλμοῦσαμεν καὶ νὰ τὸ σκεφθοῦμεν αὐτό. Ὅχι, ἐὰν ἀπλῶς ἀπαλλοτρίωσεν τοὺς ἀνοσώτερο ἄνδρας ἀπὸ καθὲ κατηγορίας, ἀλλὰ καὶ τοὺς θαυμάζομεν διὰ τὰ ἔργα τῶν αὐτῶν, διότι καὶ ὁ Θεὸς τοὺς ἐπήρσε δι' αὐτά.

Ἀπασιδὸν πρέπει νὰ ἐνομιάζεται μόνον ἐκεῖνος ποὺ χρησιμοποιοῖ τὴν ἀπάτην διὰ ν' ἀδικήσῃ καὶ ὄχι ἐκεῖνος ποὺ τὴν χρησιμοποιοῖ μὲ καλὰς προθέσεις. Παῦλ συγγά ἐξ εἶναι ἀνάγκη νὰ κατακρήνη κανεὶς εἰς τὴν ἀπάτην διὰ νὰ προσάρξῃ μὲ αὐτὴν μεγάλας ὀφελείας, ἢ ἐνῷ ἐνόσσε ἄνθρωποι ποὺ φέρονται μὲ εὐδότητα ἐλάπτου ἀνεπαυρότως τοὺς μὴ ἀπαυρόμενους.

7. Τὰ διδωκὰ καίμενα εἰς τὰ ἑποία περιέχονται τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν παράγραφον αὐτὴν ἐπισηδία εἶνεα κατὰ σειράν εἰς: Πράξ. 21, 20¹ Πράξ. 16, 8² Πάλ. 5, 2³ Φίλιπ. 3, 7⁴ Ἀπὸ. 25, 14. Γ. Βασιλ. 18, 40 ε. Δ⁵ Βασιλ. 1, 9 ε. Γεν. 22, 3 ε. Γεν. 27, 19 ε. Ἐβδ. 11, 2.

Η ΑΓΑΠΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΑΡΗΓΜΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΚΑΙ Η ΑΓΑΠΗ ΤΩΝ ΠΟΙΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΝ

1. Ὅτι ἤμποροῦσα νὰ εἰπῶ καὶ ἄλλα ἀκόμη διὰ ν' ἀποδείξω ὅτι ὁπάργει τρόπος νὰ χρησιμοποιοῦθῃ ἡ δύναμις τῆς ἀπάτης καὶ πρὸς τὸ καλὸν D καὶ ὅτι ἡ ἐπίγνῃσια αὐτῆ δὲν πρέπει νὰ ἐνομιάζεται ἀπάτη, ἀλλὰ μὲλλον οἰκονομία θαυμαστή. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ἔσα ἐλέγθησαν εἶναι ἀρετὰ διὰ ν' ἀποδείξουν τὴν γνήστην αὐτῆν, εἶναι περιττὸν νὰ μακρύνω τὸν λόγον κατὰ τρόπον φορτικὸν καὶ κουραστικόν. Εἶναι λοιπὸν τώρα ἡ σειρά σοι ν' ἀποδείξῃς ὅτι δὲν ἐχρησιμοποιοῦσα τὴν ἀπάτην πρὸς ὀφελειάν σοι.

Καὶ ὁ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Καὶ ποῖον κέρδος εἶχε ἀπὸ αὐτῆν τὴν οἰκονομίαν ἢ σαρῖαν ἢ δὲν ξέωρο πῶς σοὺ ἀρέσει νὰ τὴν ἐνομιάζῃς, διὰ νὰ πευσθῶ ὅτι δὲν μὲ ἠπάτησες;

Ε ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ. Καὶ ποῖον κέρδος ἔθ' ἤμποροῦσε νὰ θεωρηθῇ ἀνώτερον ἀπὸ τὸ νὰ ἐκτελοῦμεν αὐτὸ ποὺ ὁ Χριστὸς ἠνόμισα θαῖγμα τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης; Πράγματι, ὁμιλῶν πρὸς τὸν κορινθίων τῶν Ἀποστόλων, λέγει: «Πέτρος, φίλις με.» Μετὰ δὲ τὴν καταρατικὴν ἀπάντησίν του προσέειπε: «εὖ φίλις με, ποίμαινε τὰ πρόβατά μου» (Ἰω. 21, 16 ε.). Ἐρωτῆ ὁ διδάσκαλος τῶν μαθητῶν ἂν τὸν ἀγαπᾷ, ὄχι διὰ νὰ μάθῃ (αὐτὸς ποὺ εἰσέρχεται εἰς τὰς καρδίας ἄλλων καὶ γνωρίζει τὰ μυστικὰ τῶν), ἀλλὰ διὰ νὰ διδάξῃ ἡμᾶς πῶσον ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν ἐπιμέλειαν αὐτῶν τῶν προβάτων. Ἀπὸ αὐτοῦ εἶναι φανερόν, ὅτι εἶναι φανερόν καὶ τὸ ἄλλο ὅτι ἐγγλεθῆ παρεμένει πολλὸς ἀνοσιλόγητος μισθὸς τὸν κοπιῶντα διὰ τὰ πρόβατα ποὺ τόσον ἀγαπᾷ ὁ Χριστὸς. 372 Ἄ Ἡμεῖς ἔσταν ἰδοῦμεν κανένα ἄνθρωπον νὰ φροντίζῃ διὰ τοὺς ὑπηρέτας ἢ διὰ τὰ ζῷά μας, τὸ θεωροῦμεν ὡς ἐνδεικνὴ τῆς ἀγάπης του πρὸς ἡμᾶς, μολοῦντι ὅλα αὐτὰ ἀγοράζονται μὲ χρήματα. Πῶσα δὲρα λοιπὸν δὲν ἔθ' εἰσὶν ἐκεῖνος εἰς ἔσους ποίμαινον τὸ ποιῆμον ποὺ ἠγόρασεν αὐτὸς ὄχι μὲ χρήματα ἢ ἄλλην ὀλισκὴν τιμῆν, ἀλλὰ μὲ τὸν ἴδιον τὸν θανάτὸν του, ποὺ ἠγόρασε μὲ τὸ ἴδιον τὸ αἷμά του;

Διὰ τούτο ἐξ, ἔσαν ὁ μαθητῆς ἀπήνητος, «σὺ, Κύριε, γνωρίζεις πῶσον αἰ ἀγαπᾷ», καὶ ἐκάλεσεν ὡς μάρτυρα τῆς ἀγάπης αὐτὸν τὸν ἀγαπώμενον, δὲν ἐσταμάτησεν εἰς ἐξὸς ὁ Σατήρ, ἀλλὰ προσέθεσε καὶ ποῖον εἶναι τὸ γνήρισμα τῆς ἀγάπης. Ἐ Συνήγεται δὲ ἀπὸ αὐτοῦ ὅτι ὁ Κύριος μὲ τὰς ἐρωτήσεις του δὲν ἤθελε νὰ δείξῃ πῶσον τὸν ἀγαποῦσεν ὁ Πέτρος (πρῶτον ποὺ ἀπεδείκνυτο ἀπὸ πολλὰ παραδείγματα καὶ περιστασιὰ) ἢ ἤθελε νὰ μάθωμεν καὶ ὁ Πέτρος καὶ ὅλοι ἡμεῖς πῶσον αὐτὸς ἀγαπᾷ τὴν Ἐκκλησίαν, ὅσα

να δείξωμεν και ήμεις μεγάλην φροντίδα δι' αὐτήν. Διὰ τί ἄραγε δὲν ἐλυπήθη οὕτω τὸν μονογενῆ τοῦ Ἰϋ̅ν ὁ Θεός, ἀλλὰ τὸν παρέδωκεν, ἐνθ' ὅν εἶχε μόνον; Διὰ τὴν συμφιλίωσιν καὶ τοῦ τοῦ ἀνθρώπου; καὶ τοῦ ἀφάρτου ἔχθρου καὶ τοῦ ἀντιθέτου εἰς λαὸν ἐλεεκτόν. Καὶ διὰ τί ὁ Χριστὸς ἔχουσε τὸ αἷμα τοῦ; Διὰ τὴν ἀποκτίσιν αὐτῶν τῶν πρῶτων καὶ ἐνεργείσιν εἰς τὸν Πέτρον καὶ τοὺς συναδέλφους του. Ἐπαρμένως εὐλόγως ἔλεγεν ὁ Χριστὸς· «τίς ἄρα ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος. C δι' κατέστησεν ὁ Κύριος αὐτοῦ ἐπὶ τῆν οὐκίαν αὐτοῦ» (Ματθ. 24, 45. Λουκᾶ 12, 42). Καὶ ἰδοὺ πάλιν τὰ λόγια φαίνονται νὰ ἐκπράξουν ἀπορίαν, ἀλλ' ὁ Χριστὸς δὲν τὰ ἀπρήσθη λόγῳ ἀπορίας. Ὅπως ἀρετῶν τὸν Πέτρον ἂν τὸν ἀγαπᾷ, δὲν ἐρωτοῦσε διότι ἐργαζόμην νὰ μῆθη τὰ αὐτοήματα τοῦ μαθητοῦ, ἀλλὰ διότι ἤθελε νὰ δείξῃ τὸ μέγεθος τῆς ἰδικῆς του ἀγάπης; Ἔτσι καὶ τώρα λέγειν, «τίς ἄρα ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος», δὲν ἐρωτᾷ διότι ἀγαπᾷ τὸν πιστὸν καὶ φρόνιμον, ἀλλὰ διότι θέλει νὰ παραστήσῃ πόσον σπάνιον εἶναι τέτοιοι δοῦλοι καὶ πόσον σπουδαία εἶναι αὐτῆ ἡ ἐξουσία. D Κύριός τις δὲ πόσον σπουδαῖον εἶναι καὶ τὸ ἀνάλογον ἐραθεῖον· «ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπαρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν» (Ματθ. 24, 47. Λουκᾶ 12, 44).

ΔΥΣΚΟΛΙΑΙ ΤΟΥ ΠΟΙΜΑΝΤΗΡΟΣ ΕΡΓΟΥ
ΚΑΙ ΓΥΒΕΡΝΙΚΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

2. Θὰ ἐξαικλιώθῃς λοιπὸν ν' ἀμφισβητῆς ὅτι ἡ ἀπάτη μου εἶχε καλὰ ἀποτελέσματα, ἀπερὶ πρόκειται νὰ γίνῃς ἐπιστάτης τῆς περιουσίας τοῦ Θεοῦ καὶ ἀνέλαβες νὰ ἐκτελέσῃς τὸ ἔργον καὶ ἂν ἐξέλκει ὁ Πέτρος θὰ ὑπερέβαλλε τοὺς λοιποὺς Ἀποστόλους, ὅπως εἶπεν ὁ Κύριος; «Πέτρε, φώλιε με πλείον τούτων; Ποίμαινε τὰ πρόβατά μου». Καὶ ἄρα θὰ ἠμποροῦσε νὰ τὸ εἶπῃ ἂν μὲ ἀγαπᾷ, νὰ νηστεύῃς, νὰ κοιμᾷσαι κατὰ γῆν, νὰ κάμῃς συχνὰς ἀγρυπνίας, νὰ προστατεύῃς τοὺς ἀδικουμένους, νὰ ἀναλάβῃς τὴν θέσιν τοῦ πατρὸς τὸν ὄρανον καὶ τοῦ σκόζου τῆς μητρὸς των. Ἀλλ' ἔλα αὐτὰ τὰ παραλείπει; E καὶ τί λέγει; «Ποίμαινε τὰ πρόβατά μου». Διότι ὅσα ἀνέφερα πρὸ ὀλίγου ἠμποροῦν εὐκολὰ νὰ τὰ ἐκτελέσουν καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀρχομένους καὶ οὐ μόνον ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες. Προκειμένου ὅμως περὶ τῆς διακυβερνήσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐπιμελείας τούτων ψυχῶν, πρέπει νὰ παραμερίσῃς ἐλόκληρον τὸ γυναικεῖον φύλον καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος ἀπὸ τὸ ἀνδρικό. Νὰ

8. Ἄντι τοῦ Πέτρο καὶ τοῖς μετ' ἐκείνου προκειμένοις τοῦ Πέτρο καὶ τοῖς μετ' ἐκείνου, καὶ παρατρέχεται ἐπίσης χειρογραφικῶς, καθὼς καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν λατινικὴν μετᾶφρασιν. Τὸ πρῶτον θὰ εἴρημαιεν ὅτι ὁ Χριστὸς ἐνεπιστάθη τὰ πρόβατα εἰς τὸν Πέτρον καὶ τοὺς διαδόχους του, τὸ δεύτερον σημαίνει ὅτι τὰ ἐνεπιστάθη εἰς τὸν Πέτρον καὶ τοὺς συναδέλφους τοῦ Ἀποστόλου.

ἔλασον δι' εἰς τὸ μέτρον ἐκείνου καὶ ὑπερτεροῦν κατὰ πολὺ ἔλους τοὺς ἄλλους καὶ ἵστανται κατὰ τὰς ψυχικὰς ἀρετὰς τούτων θηρότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ὅσον ὑψηλότερος ἦτο κατὰ τὸ ἀνάστημα ὁ Ἰσκούδ ἀπὸ ἐλόκληρον τὸ ἐβραϊκὸν ἔθνος; μᾶλλον δὲ ἀκόμη περισσότερον, 371 A ἔστι ἰδοὺ δὲν πρόκειται νὰ ματρησῆμεν πόσον ὑψηλότερος εἶναι ὁ ἴδιος τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τοῦ ἄλλου. Ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τοῦ ποιμένου καὶ τῶν ποιμαινομένων πρέπει νὰ εἶναι τόση, ὅση εἶναι ἡ ἀπόστασις μεταξὺ λογικῶν ἀνθρώπων καὶ ἀλόγων ζώων, ἂν οὐκ μεγαλυτέρα. Καὶ τοῦτο εἶναι φυσικόν, ἐφ' ὅσον ὁ κίνδυνος ἀναφέρεται εἰς πολυτιμώτατα πράγματα.

Ὁ βοσκός, ποῦ χάνει πρόβατα ἀπὸ ἐπιδρομὴν λύκων ἢ λεωστῶν ἢ ἀπὸ ἐπιδημίαν ἢ ἀπὸ ἄλλων συμπτώμα, εἶναι δυνατόν νὰ συγχωρηθῇ ἀπὸ τὸν ἰδιοκτήτην τοῦ ποιμνίου, ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποχρεωθῇ εἰς ἀποζημίωσιν, ἢ ζημίαν θὰ εἶναι μόνον χρηματικῆ. Ὁ ἀναλαβὸν ὅμως τὴν φύλαξιν τοῦ λογικοῦ ποιμνίου τοῦ Χριστοῦ, πρῶτον μὲν δὲν ἀποζημιῶναι μὲ χρηματὰ διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν προβάτων, ἀλλὰ μὲ τὴν ψυχὴν του. B Ἐπειτα δὲ δεῖξάγει μεγαλυτέρον καὶ σκληρότερον ἄγνα. Διότι δὲν μάχεται ἐπίλως πρὸς λύκους, δὲν ἔχει νὰ φοβηθῇ λεωστὰς, δὲν φροντίζει ν' ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τοῦ ποιμνίου ἐπιδημίαν. Διὰ τὴν μῆθη ἐναντίον ποιῶν διεξάγεται αὐτὸς ὁ πόλεμος, αὐτῆ ἡ μάχη, ἀκουσε τί λέγει ὁ μακάριος Παῦλος· «οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλιν πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἰουρανοῖς;» (Ἐφ. 6, 12). Βλέπει λοιπὸν πόσον φοβερὸν εἶναι τὸ πλῆθος τῶν ἐχθρῶν, πόσον ἄγρια; αὐτὸν φάλαγγες του ποῦ ἀντιπληροῦν πανοπλίαν ἀρκοῦνται εἰς τὴν φρόσιν των; C Θέλεις ν' ἀκούσῃς καὶ ἄλλο σπράγματι σκληρὸν καὶ ὀνείν; ποῦ εἶναι παραταγμένον κοντὰ εἰς τὴν ποιμνίαν; Θὰ τὸ ἴδῃς καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὸ ἴδιον παρατηρητήριον, διότι ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος μὲς ὑποδοκνῆει καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐχθροὺς. «Φανερὰ ἔστι; τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς, ἅτινά ἐστι πορνεία, μοιχεία, ἀκαθαρσία, ἀσελγεία, εἰδωλολατρεία, φαρμακεία, ἐχθραὶ, ἔρις, ζῆλοι, θυμοὶ, ἐριβαλαί, καταλαλαί, ψιθυρισμοὶ, φουφίσαις, ἀκαταστάσιαι.» (Παῦλ. 5, 19) καὶ ἄλλα περισσώτερα; διότι δὲν τὰ ἀπρηθίμηνεν δια, ἀλλ' ἄρασε νὰ κρίνωμεν ἀπὸ αὐτὰ καὶ τὰ ὑπόλοιπα.

Ἐπειτα οἱ ἐπιχειροῦντες νὰ καταστρέφουν τὸ ὄλιγον ποιμνιον, D ὅταν ἰδοῦν τὸν ποιμένα νὰ φεύγῃ, τὸν ἀφίουν καὶ ἀρκοῦνται εἰς τὴν ἀρπαγὴν τῶν προβάτων εἰς τὴν ἰδικὴν μὲς ὅμως περιπτώσιν, αἱ ἐχθροὶ, καὶ ἐλόκληρον τὸ ποιμνιον ἂν συλλάβουν, δὲν ἀφίουν ἡσυχον τὸν ποιμένα, ἀλλ' ἐπιστῆνται μὲ μεγαλυτέρον θρασυτέρας καὶ δὲν παύουν πρὸ τοῦ αὐτὸν καταβάλλουν ἢ αὐτὸν νικηθῶν. Ἐπὶ πλέον τὰ μὲν νοσήματα τῶν ζώων, ἢ πνεῦμα, αἱ ἐπιδημίαι, τὰ τραύματα, καὶ ἐπιδημία ἄλλο εἶναι; φανερά, πράγματι

πού ημπορεί νά συντελέσῃ πολὺ εἰς τὴν θεραπείαν των. Ἐ Ἰπάρχει δὲ καὶ ἓνα σπουδαίωτερον μέσον διὰ τὴν ταχέως θεραπείαν τῆς ἀρρώστιας. Ποῶν εἶναι; Τὸ εἶναι αἱ βοσκοὶ ἀναγκάζουν τὰ πρόβατα νὰ δεγθοῦν τὴν θεραπείαν διὰ τῆς βίας, ἔταν δὲν τὴν δεχόνται θεληματικῶς.⁸ Ὅταν κ.χ. χρειάζεται καιτηρίασις ἢ ἐγχειρήσις, εἶναι εὐκόλιον νὰ τὰ δόσουν ἔταν δὲ τὸ συμφέρον των ἀπαυτῆ νὰ μείνουν εἰς τὴν μάνδραν, τὰ κρατοῦν ἔπει πολὺν καιρὸν ἕως τοὺς προσηφύρον ἄλλην ἀντ' ἄλλης τροφῆν, τὰ ἔμποδίζουσι νὰ πωθῶν μολυσμένα μερὰ καὶ ἐν γένει χρησιμοποιῶν με πολλὴν εὐκολίαν εἰς τὰ μέσα πού συνταλοῦν εἰς τὴν θεραπείαν των.

374 A B. Τῆς ἀσθενείας ἑμῶς τοῦ ἀνθρώπου πρώτα - πρώτα δὲν εἶναι εὐκόλιον νὰ τὰς βῆ ἄλλος· οὐδέτις γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰμὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτοῖς (Α' Κορ. 2, 11). Πῶς λοιπὸν ὁ πνευματικὸς ἰατρός θὰ εἴρῃ τὸ κατελλήθρον φάρμακον μὲθ ἀσθενείας πού δὲν ἠμπορεῖ νὰ διαγνώσῃ καὶ μάλιστα ἀφορ πολὺ συχνὰ δὲν γνωρίζει κἄν ἂν εἶναι κἄποιος ἀσθενής;

Ὅταν δὲ διαγνωσθῇ ἡ ἀσθένεια, τότε τὸ παροουσιάζει περισσότερας δυσκολίας, διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ θεραπεύσῃ κανεὶς τοὺς ἀσθενεῖς με τὴν εὐκολίαν, με δὲν εὐκολίαν θεραπεύει ὁ ποιμὴν τὰ πρόβατα. Ἐἶναι δυνατόν καὶ ὁ πνευματικὸς ἰατρός νὰ δέσῃ τὸν ἀρρωστον, νὰ τοῦ ἀπαγορεύσῃ τὴν τροφῆν, νὰ τὸν καιτηρήσῃ, νὰ τὸν ἐγχειρήσῃ, ἀλλ' ἡ ἐξουσία τῆς ἐπιβολῆς τῆς θεραπείας δὲν ἀνήκει εἰς τὸν ἰατρὸν παρὰ εἰς τὸν ἴδιον τὸν ἀρρωστον. **Β** Ὁ θαυμάσιος ἐκτενὸς δόξασκος ἐγνώριζε καλὰ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα καὶ ἔλεγεν· «ὅχι εἶναι κυριότατον ὅμιον τῆς πίστεως, ἀλλὰ συνεργὸς ἐσμέν τῆς χάριτος ὁμίον» (Β' Κορ. 1, 34). Περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους εἰς τοὺς Χριστιανοὺς δὲν ἀρμύζει νὰ διορθῶνται τὰ πταίσματα τῶν ἁμαρτιῶν διὰ τῆς βίας. Οἱ μὲν κοσμικοὶ δικασταί, ἔταν θέσουν τοὺς καινοῦργους ὑπὸ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ νόμου, ἀσκούν ἄλλῃ τὴν ἐξουσίαν των καὶ τοὺς ἐμποδίζουσι διὰ τῆς βίας νὰ συνεχίσουν τὴν ὁρμὴν των. Ἐἰς τὸν ἴδιόν μας ἑμῶς κίτριον πρέπει νὰ ἐλεπνώνηται τέτοιους ἀνθρώπους ὅχι με τὴν βίαν, ἀλλὰ με τὴν πιθὸν. Διότι οὐδε μᾶς παρέχουν οἱ νόμοι τὴν ἐξουσίαν, οὐδε, ἂν μᾶς παρέχον, θὰ ἠμποροῦσαμε νὰ χρησιμοποιοῦμε τὴν δυνάμιν τῆς. **Γ** Ἐφ' ἑσὺ δὲ θεὸς σφαιρώνεται τοὺς ἀπέχοντες ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν ὅχι ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ ἐκ διαθέσεως.

Διὰ τοῦτο χρειάζεται μεγάλη τέχνη, ὥστε νὰ παιθῶν μὲ-

8. Ὁ Χριστοτομὸς χρησιμοποιοῖ ἐπὶ ὄρου τῆς κτηνιατρικῆς, τὴν ὅταν γνωρίζει ἐξ ἰσῶ καλὰ με τὴν ἰατρικὴν, κατὰ τὰ δεδομένα τῆς ἀποχῆς ἐκείνης.

νοι των οἱ ἀσθενεῖς νὰ ὑποστοῦν τὴν θεραπείαν πού ἐπιβάλλουν οἱ ἱερεῖς καὶ ὅχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς ἀνταποδώσουν ἐδ-γνωμοσύνην διὰ τὴν θεραπείαν. Ἄν ὁ ἁμαρτωλὸς πού ἔχει δεθῆ με ἐπιτίμια ἀνακηθήσῃ (πρᾶγμα πού εἶναι ἐλεύθερος νὰ κάμῃ), χειροτερεύει τὴν κατάστασίν του καὶ ἂν ἀποκρούσῃ τοὺς παρανοματικούς λόγους πού κέθουν σὲν σίδηρον, προσθέτει νέον τραῦμα με τὴν περιφρόνησιν αὐτῆν καὶ ἡ προσπάθεια τῆς θεραπείας γίνεται ἀφορμὴ μεγαλύτερας νόσου. Κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ ἐπὶ νὰ θεραπεύσῃ τὸν ἀσθενῆ διὰ τῆς βίας, παρὰ τὴν θέλησίν του.

D 4. Τὶ νὰ κάμῃ λοιπὸν ὁ ἱερεὺς;¹⁰ Ἐάν συμπεριφερθῆς μαλακώτερα πρὸς ἓνα ἀσθενῆ πού χρειάζεται σκληρότητα καὶ δὲν ἐνεργήσῃ θεθεῖται τοῖς ἐπὶ τὸν ἔχοντα ἀνάγκην, θὰ καθαρῖσῃς ἓνα μέρος μόνον τοῦ τραύματος καὶ θ' ἀρίστος τὸ ὀπλοῦται. Καὶ ἂν ἐνεργήσῃς ἐλέειπρον τὴν ἀπαιτουμένην ἐγχειρήσιν χωρὶς δι-στασιμὸν, ὁ ἀσθενής συχνὰ χάνει τὸ θάρρος ἀπὸ τοὺς πόνους, ῥί-πεται μακριὰ εἰς τὰ ἀντικείμενα, καὶ τὸ φάρμακον καὶ τὸν ἐπίθε-σιμον, συντρίβει τὸν ἑγόν, σπᾶ τὸν θεοῦν καὶ κρημνίζεται με ὄρ-μην εἰς τὸ θάραθρον. Καὶ γνωρίζω πολλούς πού ἐξώκειλαν εἰς κλίταν ἀνηλεότητα διότι τοὺς ἐπεβλήθη τιμωρία ἀξία τῶν ἁμαρ-τημάτων των. Ἐ δὲν πρέπει λοιπὸν τὸ ἐπιτίμια νὰ εἶναι ἀνέλο-γον πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ ἁμαρτηματος, ἀλλ' ἀπαιτεῖται νὰ λημ-θάνεται ὅτ' ὅταν καὶ ἡ ἐθέσεως τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τοῦτο εἶναι ἀπαραίτητον διὰ νὰ μὴ κάμῃ ὁ ἱερεὺς μεγαλύτεραν τὴν ρωγμὴν, ἐνθ θέλει νὰ ράψῃ τὴν διεσπασμένην διαγωγὴν, διὰ νὰ μὴ προ-καλέσῃ μεγαλύτεραν πτώσιν, ἐνθ θέλει ν' ἀνορθώσῃ τὸν πωσόντα. Οἱ ἀσθενεῖς καὶ ράθυμοι, οἱ προσκολλημένοι εἰς τὰς ἀπολαύσεις τοῦ κόσμου καὶ οἱ ἐπιημίον διὰ τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν δυνάμιν των 375 A ἠμποροῦν ν' ἀπαλλαγῶν ἀπὸ τὰ ἐλαττώματα των, ἂν ὅχι τελείως, τοὐλάχιστον μερικῶς, ἔταν οἱ ἱερεῖς τοὺς ἀποκαρῶ-νουν θαυμασίως καὶ με σύστημα ἀπὸ τὰς ἁμαρτωλῶς πράξεις των ἂν ἑμῶς ἐπιχειρήσουν νὰ τοὺς διαπαιδαγωγήσουν μονομιᾶς, τοὺς στερῶν καὶ τῆς μικροτέρας διορθώσεως. Ὅταν ἡ ψυχὴ ἀναγκασ-σθῆ νὰ χάσῃ τὴν ἄντροπὴν διὰ μίαν καὶ μόνην φορᾶν, περιπίπτει εἰς πόρωσιν καὶ ἔκτοτε οὐδε εἰς λόγους γλυκεῖς ὑπακούει οὐδε με ἀπειλὰς κάμπτεται οὐδε με ἀδεργείας συγκινηταίαι γίνεται χει-ροτέρα ἀπὸ τὴν πόλιν πού καυτεῖ ὁ προφήτης με τὰ λόγια του αὐτά· «ὅχις πόρνης ἐγένετό σοι, ἔπρηταισίνησας πρὸς πάντας» (Ἰερ. 3, 3).

Διὰ τοῦτο ὁ ποιμὴν χρειάζεται μεγάλην φρόνησιν καὶ με-ρούς ἐφθελμῶς, ὥστε νὰ εἰλέῃ ἀπὸ παντοῦ τὴν διαθέσιν τῆς ψυ-

10. Αἱ ἐξόχως λεπταὶ παρατηρήσεις τῆς παραγράφου αὐτῆς θεωνό-ντων καλὸν ψυχολόγον, ὁ ὅποιος ἐκτιμᾷ ἐπιεικέστερον τὴν σημασίαν τῶν ἀτο-μικῶν ψυχολογικῶν διαφορῶν.

χης. **Β** Διότι όπως υπάρχουν άνθρωποι που οδηγούνται εις αθάρ-
ρεσιαν και γάνουν κάθε έλπίδα διά την σωτηρίαν των, επειδή δεν
ημπόρουν να υπαφέρουν τα δυσάρεστα φάρμακα, έτσι υπάρχουν
και άλλοι που γίνονται χειρότεροι, κατανοούν διάφορα και οδη-
γούνται εις πράξεις περισσότερον άμαρτωλός, επειδή δεν τους έ-
πεδύθη τιμωρία ανάλογος με τα άμαρτήματά των. Δεν πρέπει
λοιπόν ν' άφηνη ο Ιερεις ανεξετάστους διας αλλιάς τας περιπτώ-
σεις; πρέπει να τας έρευνας διας με άκριβειαν και ανάλογως να
ρυθμίση την συμπεριφοράν του προς τους άσθενείς, ώστε να μη
αποβάλη ματαία ή προσπαθείά του.

Και ή μεγάλη δυσκολία του δεν περιορίζεται μόνον εδω, άλλ'
επεκτείνεται και εις την προσπάθειαν να ξαναφέρη εις την Έκ-
κλησίαν τα άμαρτωλά μέλη της. **Γ** Τον μόν ποιμένα των
προβάτων ακολουθεί το ποιμνιον όπουδήποτε το οδηγήση και αν
μερικά πρόβατα έκτραπούν από τον σωστόν άρμον, άφίσουν την
πλουσίαν βοσκήν και μεταδοίν εις τόπους άγόνους και άκαρη-
μους, άρκει να φωνάξη δυνατώτερα διά να τα ξανασυγκεντρώση
και τα ξαναφέρη εις την ποιμνίην. "Αν όμως αποπλανηθή ο άν-
θρωπος από την πίστιν, ο Ιερεις χρειάζεται να καταβάλη μεγα-
λην προσπάθειαν, καρτερίαν και ύπομονήν, διότι δεν είναι δυνα-
τόν να τον προσελκύη με την βίαν ή να τον αναγκάση με τον φό-
βον, πρέπει με την παιδεία να τον ξαναφέρη εις την αλήθειαν, από
την όποιαν έξήρεσε.

Απειθείται λοιπόν γενναία φυγή που να μη αποθαρρύνεται
και απέλπίζεται διά την σωτηρίαν των πλανομένων, που να σκέ-
πεται πάντοτε και να λέγη τοσούτο: **Δ** φησιν ο θς αλλος ο θεός
μετάνοαν εις επάνωσιν αληθείας και ανανήκωσιν εν της του δια-
βόλου παγίδος; (**Β'** Τιμ. 2, 25). Διά τοσούτο ο Κύριος ειπε προς
τους μαθητάς του: «ποιος λοιπόν είναι ο πιστός και φρόνιμος δο-
λος;». Όποιος φρονίζει διά την προσωπικήν του ήθικην κατάρ-
την όφελει μόνον τον έαυτόν του, το κέρδος όμως του ποιμνι-
κού έργου προσφέρεται εις όλον τον λαόν. Και όποιος μαράζει
χρήματα εις τους πτωχούς ή βροχαι τους άδικουμένους με άκαση-
θήποτε τρόπον όφελει βεβαίως και αυτός τους συνανθρώπους του,
άλλά τόσον ελιγώτερον από τον Ιερτα, εσον διαφέρει το σώμα από
την φυγήν. Ελλόγιος λοιπόν ο Κύριος όρισεν ότι ευδελώς της
πρός αυτόν αγάτης είναι ή φρονίς διά τα πρόβατα.

ΑΝΑΓΚΗ ΠΡΟΣΕΚΤΙΚΗΣ ΕΞΕΤΑΣΕΩΣ
ΤΩΝ ΥΠΟΘΕΤΩΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΙΕΡΕΥΣΗΝ

Ε ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Έπο λοιπόν δεν αγαπής τον Χριστόν;
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ. Καί τον αγαπώ και ποιά δεν θα παύσω

να τον αγαπώ, αλλά φοδομαι μήπως παρά την αγάπην μου τον
έξοργίσω.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Δεν ήμπορεί να υπάρξη αίνωμα άσφαφέστερον
από τοσούτο; ο μόν Χριστός παρήγγειλαν όποιος τον αγαπή η ποι-
μαίνη τα πρόβατά του, εού δε έσχυρίσασαι ότι: δεν γίνωσαι ποιμνίην
άκριβός διότι αγαπής τον δούσαντα την έντολήν αυτήν.

376 Α ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ. Ό αυλλαγματός μου δεν είναι αι-
νιγματικός, άλλ' σαφής και άπλος. Θα ήμπορούσας ν' άπορήσης
διά τα λόγια μου, μόνον εάν ήμουν Ιωάνης να διακριθείς αυτήν
την έξουσίαν, όπως ο Χριστός άπαυει, και παρά τούτα άπέφυ-
γα: τάρα όμως που ή ψυχική μου αδυναμία με καθιστά άχρηστον
διά την ύπηρεσίαν αυτήν, πώς ήμπορείς ν' άμφισβητήσας τα λεγό-
μανά μου; Έγώ φοδομαι μήπως παραλάβω την άγέλην του Χρι-
στού εύρωστον και εύτραφή και έπειτα την καταστρέψω εξ άπρο-
σέξιας και έτσι παροργίσω έναντίον μου τον Θεόν, που τόσον την
ήγάπησεν, ώστε θυσιάσθη διά την σωτηρίαν και την τιμήν της.

Β ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Αλλά τα λέγεις άστικευόμενος, διότι, αν έ-
σοβαρολογούσας, δεν ξείρω πώς άλλως θ' άπεδείκνυες καλύτερα
ότι εγώ δικαίως πονώ παρά με τα λόγια αυτά, με τα όποια προ-
σπαθείς να δώσης την αθμίαν μου. Έτσι εγώ, που και πρωτό-
τερα ήξαιρα ότι με είχες άπατήσαι και προδώσαι, τώρα με την
προσπαθείαν σου ν' άποσις την έντολήν σου καταλαβαίνω πολύ
καλά εις ποίαν δικτυλίαν με έρρίψας. "Αν απέμάρκωσας τον έαυ-
τόν σου ύπολλως από αυτήν την διακονίαν διά τον λόγον ότι έχεις
την συναίσθησιν ότι αι ψυχικά σου δυνάμεις δεν είναι επαρκείς
διά το μέγεθος του έργου της, έπρεπε ν' άπομακρύνης πρώτα έμέ,
άκόμη και αν συνέβαινε να επικημό διακαώς την προαγωγήν αυ-
τήν. **Γ** πολύ δε περισσότερον τώρα που άρεσα το ζήτημα αυτό
εις την απόλυτον κρίσιν σου. Τώρα όμως εού ένόσταζας μόνον
τον έαυτόν σου και παρέλλειπες τελείως έμένα. Και μακαρι να με
είχες παραλάβης μόνον, αυτό θα μου ήτο εύχάριστον! εού όμως έ-
χρησιμοποίησας όποιου μέρους διά να παραδοθώ εθελως εις τους
ζητούντας να με συλλάβωσιν. Και ούτε ήμπορείς να καταφέρης εις
την δικαιολογίαν ότι σε παρέσυρεν ή κοινή γνώμη περί της άξιας
μου και σ' έπισεν ότι κατέχω μεγάλη και θαυμαστά προτερήματα.
Διότι εγώ δεν άνήκω εις τους σπουδαίους ανθρώπους που θαυμά-
ζει ο κόσμος, άλλ' ούτε αν άνθρα έπρεπε εού να προτιμήσης την
γνώμην των πολλών από την αλήθειαν. "Αν δεν με είχες συνανα-
στραφή καθόλου, θα είχες το δικαίωμα να ρυθμίσης την κρίσιν
σου από την εκτίμησιν των πολλών. **Δ** άρα όμως κανείς δεν με
γνωρίζει τόσον καλά, εσον εού που ξείρεις την καρδίαν μου κα-
λύτερα από τους γονείς μου μ' άγέννησεν και με ανέθρεψεν, που
ήμπορείς να είχες εδλογον ατιμολογίαν, ώστε να κατορθώσης να
πέλεις τους άκρατάς σου ότι από άγνωσιν με δόθησας εις αυτόν

τόν κίνδυνον; Ἄλλ' ἄς ἀρτίσωμεν τώρα αὐτά, διότι δὲν εἰς ὑποχρεῖσθαι νὰ δικαιοσύνη εἶ' αὐτά. Τί θὰ εἰποῦμεν εἰς τοὺς κατηγορούς; Λέγει.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ. Ἐγὼ ἄρα δὲν πρόκειται νὰ εἴθω εἰς αὐτὸ τὸ ζήτημα πρὸς τοὺς διαλόγους τὰ ἴδικά σου παράπονα, ἔστω καὶ ἂν ἐσὺ ἔχῃς διήν τὴν διόρθωσιν νὰ μὴ ἀπαλλάξῃς ἀπὸ τῆς ἀδικίας τοὺ νομίμως εἰς σοὺ ἔκαμα. Ἐ λοιπὸν λογισθήσῃ εἰς ἂν δὲν ἐγνώριζα ποῶς εἶσαι, θὰ ἦμιον ἄξιος συγγνώμης καὶ θὰ μὴ ἀπὴλπισαίς ἀπὸ κάθε κατηγορίας, ἀφοῦ θὰ σ' ἔφερα εἰς τὴν ἐπιδοκίμων αὐτὴν θέσιν σου ἀπὸ ἀγνοίας· ἐπειδὴ δὲ σ' ἐπρόδωσα εἰς ἐν ἀγνοίᾳ, ἀλλ' ἐν γνώσει τοῦ χαρακτήρος σου, λέγεις εἰς κάθε εὐλογος πρόφασιν πρὸς δικαιολογίαν ἀραιραίται. Ἐγὼ ἄρα ἰσχυρίζομαι ἀκριθῶς τὰ ἀντίθετα. Αὐτὰ τὰ ζητήματα χρειάζονται ἐπισταμένην ἐξέτασιν καὶ ἐκείνος ποὺ πρόκειται νὰ ἐκλέξῃ τὸν κατάλληλον διὰ τὴν ἱερουσύνην δὲν πρέπει ν' ἀρκηται εἰς τὴν καλὴν φήμην μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ³⁷⁷ Ἄλλὰ πρέπει κυρίως καὶ πρὸ πάντων καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος νὰ ἐξετάσῃ τὸν χαρακτήρα τοῦ ὑποψηφίου. Ὁ μακάριος Παῦλος λέγων, «δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ μαρτυρίαν ἔχειν καλὴν ἀπὸ τῶν ἐξωθεν» (Ἄ' Τιμ. 5, 7), δὲν ἀρνεῖται τὴν ἀκριθῆ καὶ ἐπισταμένην ἐξέτασιν οὕτε ἀνακηρύσσει τὴν φήμην ὡς τὸ κριτήριον πρὸς τὴν δοκιμαζομένην ὑποψηφίον. Προσέθετε τὴν ἀνωτέρου πρότασιν ἀφοῦ εἶχεν ἤδη ἀναφέρει πολλά, μὴ τὸν σκοπὸν νὰ εἰρήξῃ εἰς κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν κληρικῶν δὲν ἐπιτρέπεται ν' ἀρνηθῆται μόνον εἰς τὴν φήμην, ἀλλ' ἀπλῶς νὰ λαμβάνομεν ὅτι ἔβην καὶ αὐτὴν μαζί μετὰ τὰ ἄλλα τεκμήρια. Συμβαίνει ἄλλοτε πολλὰ καὶ νὰ μὴ ἀναποκρίνηται εἰς τὴν ἀλήθειαν ἡ φήμη τῶν πολλῶν, Ἐ ἔνθ' ὅταν ἡ ἐκλογὴ γίνῃ κατὰ τὴν ἐπισταμένην ἐξέτασιν δὲν ὑπάρχει τέτοιος κίνδυνος. Διὰ τοῦτο δ' Ἀπόστολος προσθέτει μετὰ τὰ ἄλλα πρόστατα καὶ τὴν φήμην μεταξὺ τῶν ἐξω. Δὲν εἶπεν ἀπλῶς «πρέπει νὰ ἔχῃ καλὴν φήμην», ἀλλὰ προσέθετε τὸ «καὶ ἀπὸ τοὺς ἐξω», ἐπιθυμῶν νὰ δηλώσῃ εἰς πρὶν ἀπὸ τὴν φήμην τῶν ἐξω πρέπει νὰ ἐξετασθῶν ἀκριθῶς τὰ οὐσιαστικά του προσόντα. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ἐγὼ ἐγνώριζα τὰ ἴδικά σου προσηγήματα καλῶτερα καὶ ἀπὸ τοὺς γονεῖς σου, ὅπως καὶ σὺ ὁμολογῆσαι, θὰ ἦτο σωστὸν νὰ ἀνακηρυχθῶ ἀδίκως.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Ἄλλ' ἀκριθῶς διὰ τὸν λόγον αὐτὸν, ἂν σὲ κατήγγαλε κανεὶς, δὲν ἐπρόκειτο ν' ἀποφύγῃς τὴν καταδίκην. **Γ** Ἡ μὲντοις ἀγνοίᾳ πῶσον εὐτελής εἶναι ἡ ψυχὴ μου, ὅπως καὶ ἐγὼ σοὺ εἶπα καὶ ἐσὺ ἐβεβαίωθες ἀπὸ τῆς πράξεώς μου; Δὲν μὲ κατηγοροῦσες πάντοτε ὡς μικροφύχον διότι ἀπεγορευμένην εἶθα καὶ εἰς τὰς παραιμίας φρονιθείς;

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ. Θεμιχμια! δὲν ἀνομιμαί εἰς σὲ ἦκουσα συχνὰ νὰ μοὶ λέγῃς αὐτὰ τὰ πράγματα. Ἐγὼ ἄρα, ἂν σ' ἐκατηγόρουσα καμμιὰ φορὰ, τὸ ἔκαμα ἀστυευόμενος, εἰς σὺ βαρβα-

γῶν. Ἄλλ' ἄρα δὲν πρόκειται νὰ συζητήσω αὐτὰ τώρα. Ἐγὼ δὲ τὴν ἀξίωσιν νὰ μοὶ φανῆς καὶ σὺ εἰς Ἰσοῦ εὐλακρινῆς, ἔταν θελήσω ν' ἀναφέρω κάποιον προτέρημά σου. Καὶ ἂν ἐπιχειρήσῃς νὰ μὴ διαφεύγῃς, δὲν θὰ τὸ ἀνεγέθῃ. **Δ** ἀλλὰ θ' ἀποβείω εἰς εἰς ὁμοίως εἶποι μᾶλλον ἀπὸ μετροφοροσύνης καὶ εἰς ἀπὸ φιλαλήθειαν, καὶ θὰ χρησιμοποίησω πρὸς ἐπιδοκίμων τῶν τοχυρισμῶν μου εἰς τίποτε ἄλλο, παρὰ τὰ λόγια καὶ τὰ ἔργα σου. Καὶ πρῶτον θέλω νὰ εἰπῶ αὐτό· εἰρήκεν πόση εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἀγάπης; Ὁ Χριστὸς παραλείψας τὰ θαυμάσια ἔργα τοῦ ἐπρόκειτο νὰ κέρουσι Ἀπόστολοι λέγει· ἐν τούτῳ γινώσκονται οἱ ἄνθρωποι εἰς ἐμοὶ ἔστω, ἔταν ἀρετὰς ἀλλήλων» (Ἰω. 13, 35), ὁ δὲ Παῦλος λέγει· εἰς ἡ ἀγάπη εἶναι τὸ «πλήρωμα τοῦ νόμου» (Ρωμ. 13, 10) καὶ εἰς χωρὶς αὐτὴν διὰ τὰ πνευματικὰ χαρίσματα δὲν ὀφείλοισιν. Αὐτὸ λοιπὸν τὸ ἔκαμα ἀγαθόν, τὸ γνώρισμα τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, τὸ ἀνώτερον ἀπὸ διὰ τὰ χαρίσματα, Ἐ τὸ εἶθα θεθεῖα φυλακίμενος εἰς τὴν ψυχὴν σου καὶ καρποφοροῦν πλουσίως.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Ὁμολογῶ εἰς φρονιθεῖς τοὺς διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτὴν καὶ εἰς προσέχω τοὺς ὅσους νὰ ἐκπληρώσω τὴν ἐντολὴν αὐτὴν. Ἄλλὰ καὶ σὺ ὁ ἴδιος, ἂν ἀρίστη τὰς καλακείας καὶ θελήσῃς νὰ εἰπῇς τὴν ἀλήθειαν, θὰ ὁμολογήσῃς εἰς δὲν ἐπέτυχα νὰ τὴν ἀποκτήσω ὅσοι κατὰ τὸ ἦμισυ.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ. Μοὶ φαίνεται εἰς θ' ἀρχίω τὸν ἐλεγχον καὶ θὰ πραγματοποιήσω τὴν προηγουμένην μου ἀπειλήν, ἀποδεικνύων εἰς ὅτι μᾶλλον νὰ γίνῃς μετριώτερον παρὰ νὰ εἰπῇς τὴν ἀλήθειαν. **378** Ἄ Καὶ θὰ σοὺ φέρω ἕνα πρόσφατον παράδειγμα, ὅσοι νὰ μὴ ὑποστειθῆ κανεὶς εἰς διηρηθῆσαι παλαιὰ ὅσοι μετὰ τὴν πολυκαιρίαν νὰ ἐπιστάσῃ τὴν ἀλήθειαν ὅσοι ἡ ἀλήθεια, γινώσκῃ ὡς πρόσφατος, νὰ μὴ μοὶ ἐπιτρέψῃ νὰ τὴν νοθεύσω μετὰ καλακειακούς λόγους.

6. Ὅταν δηλαδὴ κάποιος φίλος μας ἐνοικονομήσῃ ὡς ὁδοσῆς καὶ ὑπερήφανος καὶ ἐκινδύνου νὰ γέσῃ τελείως τὴν ὑπόληψίν σου, τότε σὺ, χωρὶς νὰ ἔχῃς θεῖα προσωπικὴ ἀπὸ κανένα καὶ χωρὶς νὰ παρακληθῆς ἀπὸ τὸν ἐνδιαφερόμενον, μόνος σου ἀρνησκεινόμενος καὶ ἡλιθὸς νὰ ὑπερασπίσῃς τὸν κινδυνεύοντα. Αὐτὴ ἦτο ἡ πρόβξ σου θ' ἀναφέρω ἄρα καὶ τὰ λόγια τοῦ εἶπες, διὰ νὰ σὲ διαφεύσω καὶ μετὰ τὰ λόγια. **Β** Ἐπειδὴ ἄλλοι μὲν κατέκραναν τὴν προβήμην σου, ἄλλοι δὲ τὴν ἐπεινοῦσαν, ἐσὺ εἶπες πρὸς τοὺς κατηγορούς· Τί θὰ πάθω; Δὲν γνωρίζω ἄλλο καλύτερον τρόπον ἀγάπης ἀπὸ τὸ νὰ θυσιάσω καὶ τὴν ζωὴν μου, ἔταν χρειάζεται νὰ σώσω ἕνα κινδυνεύοντα φίλον μου. Ἐλεγες εἶσαι μετὰ διαφορετικὰ λόγια, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἴδιαν ἔνοιαν, ὅσοι ἔλεγεν ὁ Χριστὸς πρὸς τοὺς μαθητὰς, ἔταν ἔθετε τοὺς ὄρους τῆς τελείας ἀγάπης· ἔμελλον γὰρ ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἡ ἕνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὅτι ὅπρ τῶν φίλων αὐτοῦ» (Ἰω. 15, 13). Ἄν λοιπὸν δὲν ὁ

πάρχη αγάπη μεγαλύτερα από αυτήν, τότε σου έφθασες εις τὸ τέλος της, και με τὸς λόγους και με τὰ έργα σου, ανέβης εις τὴν κορυφὴν της. C Διὰ τοῦτο σ' ἐπρόδωσα, δι' αὐτὸ σοὺ ἔστρωσα ἐκείνην τὴν ἀπάτην. Ἄραγε ἐπίεισθης διὰ τὸ παράνομα εἰς αὐτὴν τὴν σταδιοδρομίαν ἔχεις διὰ νὰ σὲ ὑποβάλω εἰς κινδύνους ἀπὸ κακοήθειαν, ἀλλὰ διότι ἤθελα εἶναι ἄριστος;

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Καὶ νομίζεις εἶναι ἀρκετὴ ἡ δύναμις τῆς ἀγάπης διὰ τὴν διάρθρωσιν τῶν πλησίων;

ΧΡΙΣΤΟΣΤΟΜΟΣ. Μάλιστα ἔμπορεῖ νὰ συμβάλῃ κατὰ πολὺ. Ἐάν ἤμεις θέλῃς νὰ σοὺ παραθέσω και τῆς συνέσεώς σου δείγματα, θὰ εἶδῃς και εἰς αὐτὸ τὸ σημείον και θ' ἀποδείξω εἶναι εἰσὶν περισσότερον σωμῆτος ἀπὸ δούον εἰσὶν φιλοσόφους.

H ΔΙΑ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ ΑΠΛΑΔΑΥΗ ΤΩΝ ΕΚΑΕΚΤΟΡΩΝ
ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΥΘΥΝΑΣ

7. D Εἰς τὸ ἔκλεισμα αὐτῶν τῶν λέξεων ἐκείνος ἐκοκκίσαιεν ἀπὸ ἐντροπῆν και εἶπεν:

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Ἄραγε τὰ προσωπικὰ ζήτηματα τώρα, διότι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἀπεμάτησα νὰ μὴ σοὺ ζητήσω τὸν λόγον δι' αὐτὰ. Εὐχαριστίας πάντως θ' ἀκούσω ἂν ἔχῃς τίποτε νὰ μοὶ εἴπῃς ὡς δικαιολογίαν διὰ τὰς κατηγορίας τῶν ἄλλων. Ἄραγε λοιπὸν αὐτὴν τὴν σκιμαχίαν και εἶπέ μου τί θ' ἀπολογηθῶμαι πρὸς τοὺς ἄλλους; πρὸς ἐκείνους ποὺ μὲς ἐτίμησαν διὰ τῆς ἐκλογῆς και πρὸς ἐκείνους ποὺ τοὺς ἐκακοφάνη διότι προσέβλαμεν τοὺς ἐκλέκτορας.

ΧΡΙΣΤΟΣΤΟΜΟΣ. Θέλω και ἐγὼ νὰ εἶδω ἀμέσως εἰς αὐτὸ τὸ ζήτημα. E Ἄφοδ ἐτελείωσεν ἡ ἀπολογία μου πρὸς τοὺς προσωπικοὺς, εὐκολα θὰ στραφῶ και εἰς τὴν ἀπολογίαν μου πρὸς τοὺς ἄλλους. Διὰ ποῖα λοιπὸν ἐργλήματα μὲς κατηγοροῦν οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ; Λέγουν εἶναι προσβλήθησαν κατὰ τὸν χειρότερον τρόπον ἀπὸ ἐμὲ διότι δὲν ἐδέχθην τὴν τιμὴν ποὺ μοὺ ἔκαμαν. Ἐγὼ λοιπὸν τοῦτω εἶναι πρῶτα - πρῶτα εἶναι ἀσίμμητος ἡ προσβολὴ πρὸς τοὺς ἄνθρωπους εἰς περιπτώσιν κατὰ τὴν ὑπόσιν ἀναγκαζόμεθα χάριν τῆς τιμῆς τῶν νὰ συγκρινώμεθα πρὸς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ. Καὶ θὰ τοὺς εἶπω εἶναι δὲν εἶναι ἀκίβδωνον, ἀλλ' εἶναι πολὺ ἐπιζήμιον ἢ ἀναγκαζοῦν διὰ τέτοιαν ἀφορμὴν. Οἱ ἀφωρμῆται εἰς τὸν Θεόν και ἀποβλέποντες μόνον εἰς αὐτὸν πρέπει νὰ εἶναι τόσοι ἀδελφεοί, 379 A ὅστε και ἐπανειλημμένως ἂν ὑποστοῖν τέτοιαι ἀπαιτήσεις, νὰ μὴ τὰς θεωροῦν ὡς ὄνειδος. Ἐπειτα δὲ ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ ἐπιόμενα εἶναι οὕτως κατὰ δίκαιον ἐτόλμησα νὰ τοὺς περιφρονήσω. Ἀσφαλῶς ἔάν εἶχα λάβει αὐτὴν τὴν ἀπόφασιν ἀπὸ ἀπεργράφειαν και φιλοδοξίαν, ὅπως κατὰ τὰ λεγόμενά σου με διαβάλλουν μερικαί, τότε θὰ ἤμουν ἔνοχος μεγάλης ἀδικίας, ἀφοῦ θὰ εἶχα καταφρονήσει ἀνθρώπους θαυμαστούς και μεγάλους και ἐπὶ πλέον εὐεργέτας μου.

γέτας μου. Ἄν εἶναι κολάσιμον ἢ ἄδικη κανεὶς ἀνθρώπους ποὺ δὲν τὸν ἠθέλησαν, πόσον ἀξίζει νὰ τιμῆ αὐτοὺς ποὺ τὸν ἐτίμησαν ἀπὸ ἰδικὴν τῶν πρωτοβουλίαν. Καὶ δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἴπῃ κανεὶς εἶναι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ εἶχαν εὐεργετηθῆ ἀπὸ ἐμὲ κατὰ κάποιον τρόπον και εἶναι με τὴν τιμὴν ποὺ μοὺ ἔκαμαν ἐξώφλησαν τὸ χρέος τῶν. B Δὲν εἶναι λοιπὸν ἄξιον τιμωρίας νὰ τοὺς ἀνταμείβω με προσβολήν; Ἄν ἔμεις ἐγὼ δὲν ἔβαλα ποτὲ εἰς τὸν νοῦν μου αὐτὸ τὸ πρῶγμα, ἀλλ' ἀπέφυγα τὸ θαρρὸ φορτίον ἀπὸ ἄλλων ὑπολογισμῶν, τότε διατὶ με κατηγοροῦν ποὺ ἐφρόντισα νὰ προφυλάξω τὴν τιμὴν μου, ἐνθ' ἔπρεπε νὰ με συγχωρήσω. ἂν ἔχῃ; νὰ μὲ ἐκαινίσουν, εἶ αὐτὸ; Δὲν προσέβαλα καθόλου τοὺς ἐκλέκτορας μου, και μάλιστα ἔμπορεῖ νὰ ἰσχυρισθῶ εἶναι τοὺς ἐτίμησα διὰ τῆς παραιτήσεώς μου ἀπὸ τὴν ἐκλογὴν. Καὶ διὰ νὰ μὴ σοὺ φανῆ παράδοξος ὁ ἰσχυρισμὸς μου θὰ σοὺ φέρω ἀμέσως σχετικὰς ἀποδείξεις.

8. Εἰς τὴν περίπτωσιν ποὺ θὰ ἐδεχόμεν τὴν ἐκλογὴν θὰ εἶχαν νὰ ὑποπτευθῶν και νὰ εἶποιν πολλά και δι' ἐμὲ και διὰ τοὺς ἐκλέκτορας, ἂν ἔχῃ εἶποι οἱ ἄνθρωποι, τούλαχιστον οἱ φιλοκατήγοροι. C Π. χ. εἶναι ἐπρόσεξαν τὸν πλοῦτον, εἶναι ἐθαμνώθησαν ἀπὸ τὴν εὐγενῆ καταγωγὴν, εἶναι ὑπέκυψαν εἰς τὰς κολακείας μου και με ἐξέλεξαν. Ἰσως μάλιστα νὰ ὑποπτεύεται κανεὶς και εἶναι τοὺς ἐθαυροῦσεν. Καὶ ὁ μὲν Χριστὸς, θὰ προσέθεται, ἐκάλειεν εἰς τὸ ἄξιωμα αὐτὸ ἀλλοίς και σκεπτικοῖς και ταλόντας, αὐτοὶ δὲ περιφρονῶν τοὺς ζῶντας ἀπὸ τὴν καθημερινὴν ἀργασίαν τῶν και θαυμάζων και δέχονται εἰς τὴν ἱερουσίαν αὐτοὺς ποὺ εὐχε νὰ σπουδάσω εἰς κοσμικὰς σχολὰς και συντροφεύονται με τὴν πατρικὴν τῶν περιουσίαν μὴ ἐργαζόμενοι. 41 Δικαίτ παρβέβλεψαν τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἔχουσαν πολὺν ἱδρώνα ὑπερμετῶντες τὴν Ἐκκλησίαν D και ἔαρηνικὰ ἀνεβάζων εἰς τόσον τιμητικὴν θέσιν αὐτὸν τὸν νέον ποὺ κανεὶνα κῆπον δὲν κατέβαλε διὰ τὴν Ἐκκλησίαν και ἐπέρασεν εἰς του τὰ χρόνια παρακολούθησιν κοσμικὰ πανεπιστημιακὰ μαθήματα.

Αὐτὰ και ἄλλα πολλὰ θὰ ἔμποροῦσαν νὰ εἶποιν, ἂν ἐδεχόμεν τὸ ἄξιωμα. Τώρα ἔμεις δὲν ἔμποροῦν. Τοὺς εἶχα ἀφαιρέσθῃ κάθε πρόσεξιν κατηγορίας και δὲν ἔχου τὸ δικαίωμα νὰ κατηγορήσωσιν οὕτως ἐμὲν ὡς αὐτοὺς οὕτως ἐκείνους ὡς θυροδοκίμους. Ἐκτὸς πλέον ἂν ἐπρελλέθησαν. Διότι πῶς εἶναι δυνατὸν ἐκείνους ποὺ καταφεύγει εἰς κολακείας και θυροδοκίας διὰ τὴν ἀπίστησιν κάποιου ἀξιωματοῦ νὰ τὸ ἀρίνη εἰς ἄλλους τὴν στιγμήν ποὺ πρόκειται νὰ τὸ ἀποκτήσῃ; E θὰ ἠμολοῖε με τὸν γεωργὸν ποὺ κατέβαλε πολὺν κῆπον εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς διὰ ἢ ἀποβόσκων

11. Ὁ Χριστοτόμος ἐκινύσεται ἐπὶ τὴν ἄνετον διακρίσιν πλησίων τῆς μητέρας του και τὴν κλαυθιὴν του μέρωσιν. Δὲν ἀποκροεὶ θεδικῶς τὴν κοσμικὴν μέρωσιν τῶν κληρικῶν, ἀλλὰ κακίεται τὴν ἀεκαταστον εἶσιν τῆς ἐκλογῆς πεπαιδευμένου ἀνθρώπου ἀπαιτούμεν πρὸς τὸ ἂν ὑπάρχουν ἢ ἄλλοιων ἄλλα προστά.

τά σπαρτά του άρθρον καρπόν κατά τον θερισμόν και παραγαμί-
σουν με κρασί οι ληνοί, αλλά μετά τον παλίν έρωτα και τα άρθρα
έβρα εις τήν καρόν του θερισμού και του πρυγγού παραχωρεί
τούς καρπούς εις άλλους. Βλέπεις λοιπόν ότι άν έδεχόμεν την
έκλογήν, οι σκεφάνται θα είχαν πρόφασιν να διαβάλλουν τους
εκλεκτούς ότι δεν έκαμιν την έκλογήν με έρθήν κρίσιν, έτσι και
αν τα λογίμενά των ήσαν τελείως ψευδή. ³⁸⁰ Α Τώρα όμως εγώ
δεν τους επέτρεφα ούτε το στόμα των ν' άνοιξουν. Και αυτά μόν
μαζί με άλλα χειρότερα θα έλεγαν εις την άρχήν. "Όταν όμως
θ' άνελάμβανον την δίκαιαν, δεν θα προσλάμβανον ν' άπολογισμαι
κάθε ημέραν εις τους κατηγορούς μου, άκόμη και αν όλα τα έκα-
μα άλαθήτως, πολύ περισσότερο θα άραθ θα ήναγκαζόμην να πε-
ριπίπτω εις πολλά αράματα λόγω της νεότητος και της άπειρίας.
Τώρα τους απήλλαξα και από αυτήν την κατηγορίαν, ενώ τότε
θα τους εξέβατα εις μυριάς προσβολάς. Β Ποιος δεν θα έλεγαν α-
νέθεσαν εις άνόητα παιδιά ύπερσταν τόσοσ θαιμαστών και ύψη-
λών, κατέστρεψαν τό πόμινον του Θεού, έγελουσοίτηκαν την χρι-
στιανικήν Έκκλησίαν. "Αλλά τώρα "πέσαι άνομία άμφοράς: τό στό-
μα αότης (Ψαλμ. 106, 43).

Αυτά θεδαίως θα τα είπουν και δι' εσε', άλλ' έσύ γρήγορα με
τάς πράξεις σου θα τους μάθης ότι δεν πρέπει να κρίνεται από
την ηλικίαν ή σύνεσιν ούτε να αξιολογείται από τα άσπρα μαλλιά
ό γέρον ούτε να ήμποδίζονται έλοι οι νέοι από την Ιερουσόλην. Να
ήμποδίζονται μόνον οι νεοφύτιστοι: υπάρχει δε μεγάλη διαφορά
μεταξύ των δύο κλών τάξων.

ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

Ο ΧΡΙΣΤΟΣΤΟΜΟΣ ΔΕΝ ΠΑΡΗΤΗΘΗ ΔΙ ΑΠΟΝΟΙΑΝ Ή ΚΡΝΟΔΟΣΙΑΝ

1. Ε Αυτά ειχα να ειπω σχετικώς με την προσβολήν την όποι-
αν έθθεν έκταμα πρός ανθρώπους που μ' έτίμησαν. Εγ' εσον δεν άπέ-
φυγα την τιμήν με σκοπόν να τους κατασχύνω, ζήτημα προσβο-
λής δεν υπάρχει. Τώρα θα προσπαθήσω να σοο άποδείξω εσον
ήμπορώ καλύτερα ότι δεν άπέφυγα την τιμητικήν έκλογήν ούτε
διότι έρωσιώτην από ύπερηγράνεϊαν.

³⁸¹ Α "Εάν έπρόκειτο να έκλεγθ' τραπεζός ή βασιλεύς και
ήρωσήμεν, δικαίως θα έπρεπε να ύπέσταν ο κόσμος κάτι τέτοιον.
Μάλλον όμως τότε κανείς δεν θα με έκρινεν ως ύπερήφανον, άλλ'
έλοι θα μ' έκριναν ως άνόητον. Τώρα όμως που πρόκειται διά την
Ιερουσόλην, ή οποία είναι τόσοσ άνωτέρα από την βασιλείαν, εσον
είναι τό πνεύμα από την πέρμα, ποιός θα τολμήση να με κατηγο-
ρήση ότι την άπέφυγα από ύπερηγράνεϊαν; Δεν είναι παράλογον οι
περιφρονούντες τά μικρά άξιώματα να κατηγορούνται ως παράφρο-
νες, οι δε περιφρονούντες τά ύψηλά να κατηγορούνται όχι ως πα-
ράφρονες, άλλ' ως ύπερόπται; Β Αυτό είναι σάν να κατηγορούνται
τόν άνοούμενον να γίνη δοσικός άγγελάδιον έχι ως ύπερήφανον, άλλ'
ως πρέλλόν, και τόν μη εσχόμενον να γίνη βασιλεύς και αυτοκρά-
τωρ ήλις της οικουμένης, όχι ως μανιακόν, άλλ' ως έλαχόνα. Αυ-
ται αλ σκέψεις είναι παράλογαι και εσον τάς κάμινον διαβάλλουν
τόν έαυτόν των περισσότερο από έμέ. Και μόνον που σέπτονται
ότι είναι δυνατόν άνθρωπος να περιφρόνηση τό άξίωμα της Ιερου-
σόλης άποδεικνύουν πόσον ταπεινήν ύβαν έχουν περί αυτού. C
διότι αν δεν τό θεωρούσαν τυχαίον και άσημαντόν, δεν θα ήτο
ποτέ δυνατόν να τους γεννηθή τέτοια σκέψις. Διότι δεν έτόλμησα
ποτέ κανείς να σκεσθή και άνοσφύρη ότι υπάρχει ανθρώπινη ψυχή
που από ύπερηγράνεϊαν δεν θα έπιθυμούσε να φθάση εις την θέσιν
τόν άγγέλων; Διότι έχομεν μεγάλην ύβαν δια τάς σήραντας εκεί-
νας δύναμεις και αυτό δεν μάς άρτίνει να πιστεύομεν ότι ύπάρ-
χει άνθρωπος που έπιθυμεί τίποτε περισσότερο από αυτήν την
τιμήν. Συνεπώς θα ήτο δικαίωτερον να κατηγορηθόν δι' ύπερη-
γράνεϊαν εκείνοι που κατηγορούν έμέ. D Πραγματικά εάν δεν εί-
χαν σχηματίσει οι ύβιοι χαμηλήν γνώμην περί Ιερουσόλης, δεν θα
ήμπορούσαν ν' άποδώσουν τέτοιαν σκέψιν εις άλλους. Εάν δε λέ-
γουν ότι εγώ έδειξα αυτήν την στάσιν από φιλοδοσίαν, άνταρά-
σκουν πρός τόν έαυτόν των και μόνον των άνοητόν τους ίσχυρι-

σμός των. Δὲν εἴπω δὲ ὅτι θὰ ἠμποροῦσαν νὰ ἔδωκαν ἄλλην κατηγορίαν, ἂν θὰ ἤθελαν νὰ μὲ ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὴν κατηγορίαν τῆς ματαιοδοξίας.

2. Ἐάν μὲ κατελάβασαν καμμιὰ φορά αὐτὴ ἡ δοξομανία, θὰ ἔπρεπε νὰ δεχθῶ μᾶλλον παρὰ ν' ἀποκρούσω τὸ ἔξιωμα τῆς ἱεροσύνης. Διὰ τὴν θὰ μοῦ ἐχάρηζε πολλὴν δόξαν. Ἐ τὸ γεγονός δὲ ἐξαρκεῖ θὰ παρουσιαζόμην ὡς ἄξιωματισμένος, ὥστε νὰ προτιμηθῶ καὶ νὰ πλειοψηφήσω ἀπὸ ἑλλους τοὺς ἄλλους ποὺ ἀπέφρασαν ἕλης τῆς ζωῆς των τὰς προσπάθειας εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἔργον, ἐνθ' εἴμαι ὡς ἄλλοι ἐγκατέλειψα τὰς κοσμικὰς φροντίδας, θὰ ἐπιθεῖν ἑλλους τοὺς ἀνθρώπους νὰ μὲ θεωροῦν ὡς μεγάλην προσωπικότητα καὶ θὰ μ' ἔκαμε σεβαστὸν καὶ δοκίμαστον. Τώρα ὅμως τὰ περισσότερα μᾶλλον τῆς Ἐκκλησίας οὐκ ἐπιβόηται νὰ γνωρίζουν, ὥστε δὲν θὰ ξέρουν κἄν ὅτι παρητήθη τῆς ἐκλογῆς, ἐκτὸς ὀλίγων ποὺ καὶ αὐτοὶ νομίζω δὲν θὰ ξέρουν τί ἀκριβῶς συνέβη. ³⁸² Α ἔτι δὲ φυσικὸν καὶ ἀπὸ αὐτοῦ ποιεῖ νὰ νομίζω ἢ ὅτι δὲν ἐξελέγη κἄν ἢ ὅτι μετὰ τὴν ἐκλογὴν παρηγωνίσθη, διότι ἐθεωρήθη ἀκατάλληλος, καὶ ἔχει ὅτι ἀπέφυγε μόνος μου τὴν χειροτονίαν.

ΤΟ ΓΥΩΣ ΤΟΥ ΙΕΡΑΤΙΚΟΥ ΑΣΙΜΑΤΟΣ

3. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Ἄλλ' ὅσοι γινώσκουν τὴν πραγματικότητά σου ἀπορήθουν.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ. Καὶ ὅμως ἐπὶ εἶπες ὅτι αὐτοὶ ἀκριβῶς μὲ κατηγοροῦν ὡς ματαιόδοξον καὶ υπερήφανον. Ἀπὸ ποῦς λοιπὸν θὰ ἤλυθα τὸν ἔπαινον; Ἀπὸ τοῦ πολλοῦ; Ἄλλ' αὐτοὶ δὲν ἔμαθον τί συνέβη. Ἀπὸ τοῦ ὀλίγου; Ἄλλ' αὐτοὶ εἶναι ποὺ ἐμύλητον ἐναντίον μου ἄλλωστε ἐπὶ ἤθε; Ἐδὼ ἀκριβῶς διὰ νὰ μάθῃς τί πρέπει ν' ἀπολογηθῶ πρὸς αὐτούς. Ἄλλὰ τί τὰς χρειάζομαι; τώρα τὰς λεπτολόγους ἐγγήρεις; δι' αὐτούς; Β Περὶ μὲν ὀλίγον καὶ θὰ πεισθῆς ὅτι καὶ ἑλλοὶ ἐν ἐγνωρίζω τὰ συμβάντα, πάλιν δὲν ἔπρεπε νὰ μὲ κατακρίνουν ὡς υπερήφανον ἢ φιλόδοξον, καὶ θὰ μάθῃς ἀκόμη ὅτι ἐτίθεισάναι εἰς μέγαν κίνδυνον ὅχι μόνον ὅσοι περιφρονοῦν τὴν ἱεροσύνην ἀπὸ ὑπεροφίαν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ὑποτασσονται ὅτι ὑπάρχουν τέτοιοι ἀνθρώποι, πράγματα ποὺ ἐγὼ δὲν τὸ πιστεύω.

4. Διότι τῆς ἱεροσύνης τὸ ἔργον εἶναι ὡς ὀφθαλμὸν, ὥστε ἐπιτελεῖται μὲν ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ' ἀνήκει εἰς τὰ ἔργα τῶν οὐρανίων δυνάμεων. Καὶ τοῦτο εἶναι πολὺ φυσικόν, ἐφ' ὅσον δὲν τὴν ἔδωσαν οὔτε ἄγγελος οὔτε ἀρχάγγελος οὔτε καμμιὰ ἄλλη κτιστὴ δύναμις, ἀλλὰ τὴν ἔδωσαν αὐτὸς ὁ Παράκλητος, ὁ ὁποῖος καὶ ἔκαμεν ἀνθρώπους ποὺ ζοῦν εἰς τὴν σάρκα ἱκανοὺς νὰ βεβαιώσουν ὑπερη-

σίαν ἀγγέλων. C Διὰ τοῦτο ὁ ἱερωμένος πρέπει νὰ εἶναι ὡς ὁ καθὼς, ὅταν νὰ στέκεται εἰς τοὺς οὐρανοὺς μαζί μὲ τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις.

Ἦσαν φοβερὰ καὶ φοβικὰ καὶ τῆς ἰουδαϊκῆς ἱεροσύνης τὰ σύμβολα: οἱ κωνοίτικοι, οἱ ροδακοὶ, οἱ λίθοι τοῦ στήθους καὶ τῆς ἐπιτομῆς, ἡ μίτρα, ἡ κίδαρις, ὁ ποδήρης χιτῶν, τὸ χρυσοῦν πέταλον, τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ἡ ἐξαιρετικὴ ἡραμία εἰς τὸ ἑσωτερικὸν τοῦ νεοῦ. Ἄλλ' ὅταν ἐξετάσῃ κανεὶς τὰ ἀντικείμενα, μὲ τὰ ὅποια ἀσχολεῖται ἡ χριστιανικὴ ἱεροσύνη, θὰ εἶδῃ μικρὰ ἐκεῖνα τὰ φοβερὰ καὶ τρομαρὰ σύμβολα καὶ θὰ ἐπαλλήθευσῃ καὶ ἐδῶ τὸ λεγόμενον περὶ τοῦ μυστακοῦ νόμου· καὶ δεδωξάσθαι τὸ δεδοξαμένον ἐν τοῦτο τῷ μέρει, ἐνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης (B' Κορ. 3, 10). Ὅταν βλέπῃς τὸν Κύριον θεοποιημένον καὶ κείμενον εἰς τὴν ἄγλιαν τράπεζαν, καὶ τὸν ἱερέα νὰ εὐχεται σικυμιμένον ἐπάνω εἰς τὸ θῆμα, καὶ τοὺς παρασταμένους ἑλλους νὰ κοκκινίσουν ἀπὸ τὸ πολὺτον ἐκεῖνο αἶμα, D πῶς ἠμπορεῖς νὰ νομίζῃς ὅτι εὐρίσκασαι ἐπάνω εἰς τὴν γῆν καὶ δὲν μετατρέπασαι εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ, ἀπηλλαγμένον ἀπὸ τὸ σαρκικὸν φρόνημα τῆς ψυχῆς, δὲν βλέπεις τὰ οὐράνια μὲ γυνεὴν ψυχῆν καὶ καθαρὸν νοῦν; Τί ὑπέροχον θῆμα τῆς θείας φιλοφροσύνης! Ὁ Πῶς, ποὺ κάθεται ἐπάνω μαζί μὲ τὸν Πατέρα, τὴν ἰδίαν ἐκείνην ὄραν κρατεῖται εἰς τὰς χεῖρας ἑλλων καὶ προσφέρει τὸν ἑαυτὸν του εἰς ἑλλους, ὅσοι θέλουν νὰ τὸν περιπτυχθοῦν καὶ νὰ τὸν δεχθοῦν μέσα των.³⁸³ Καὶ τοῦτο τὸ πραγματοποιεῖται ἑλλοὶ μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς πίστεως.

E Πῶς οὖν φαίνονται λοιπὸν αὐτὰ τὰ πράγματα; Εἶναι ἄξια περιφρονήσεως ἢ εἶναι ὡς ὀφθαλμὸν, ὥστε νὰ προυλοῦν ὑπερηφάνειαν; Θέλεις νὰ ἴδῃς πῶσον ὑπερέχει ἡ χριστιανικὴ λατρεία; Φαντάσθαι ὅτι βλέπεις τὸν ἥλιον καὶ τὸ ἀπικρὸν πλῆθος καὶ τὸ θῆμα ἐπάνω εἰς τοὺς λίθους καὶ ἑλλους τοὺς ἄλλους νὰ ττροῦν τελείαν σιγήν, μόνον δὲ τὸν προφήτην νὰ εὐχεται καὶ ἑαρμικά τὴν φλόγα νὰ πιστῇ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ἐπάνω εἰς τὸ θῆμα. Πρόκειται περὶ θαυμασίων καὶ ἐκπληκτικῶν γεγονότων. ³⁸³ Α Ἄλλ' ἀπὸ ἐκεῖ ἔλα τώρα εἰς τὰ τελειώματα εἰς τὴν ἰδικὴν μας λατρείαν καὶ θὰ ἴδῃς γεγονότα ὅχι μόνον θαυμαστά, ἀλλὰ καὶ ἀνώτερα ἀπὸ κἀκεῖ ἐκπληξίην. Ὁ ἱερεὺς στέκεται καὶ κατεβάσει ὅχι πῦρ, ἀλλὰ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα· καὶ προσεύχεται ἐκτενῶς ὅχι διὰ νὰ ἔλθῃ φλόγα ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς καὶ κατακαύσῃ τὰ προκείμενα θῆματα, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπέλθῃ εἰς τὴν θυσίαν ἡ θεία χάρις καὶ ἀνάψῃ μὲ αὐτὴν τὰς ψυχὰς ἑλλων καὶ τὰς ἀκαθείδη φαιτιστοτέρας ἀπὸ τυρομένον ἔργου. Ποῖός λοιπὸν εἶναι ὡς ὁ μακαρὸς καὶ παράρρων, ὥστε νὰ περιφρονῆσῃ αὐτὴν τὴν φρακωδεστάτην θυσίαν; Ἡ ἀγωνίαις δὲ

382. Ἐδῶ ἐμπελεῖ περὶ τῆς μεταστροφῆς τῶν ὄψεων εἰς ὄμα καὶ αἶμα τοῦ Χριστοῦ κατὰ τρόπον μὴ ἐπιδεχόμενον ἀμφισβήτησιν.

δὲν δὴ ἠμποροῦσε ποτὲ ἀνθρωπίνη ψυχὴ νὰ βαστάσῃ ἐκεῖνο τὸ πῦρ τῆς θυσίας **B** καὶ ὅτι εἴα δὴ θραυρίζοντο ἂν δὲν ἤρχετο ἀφθονος ἡ βοήθεια τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ;

Ἡ ΤΙΜΗ ΠΟΥ ΔΙΔΕΤΑΙ ΕἰΣ ΤΟΥΣ ΙΕΡΕΙΣ
ΑΠΟ ΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ ΑΓΙΩΝ ΤΩΝ

5. Μόνον ἔσαν καταλόβη κωνεὶς τί σημαίνει ἡ προσέγγισις ἀνθρώπου μὲ σάρκα καὶ αἷμα πρὸς τὴν μακαρίαν καὶ ἀθάνατον φύσιν τῶν ἀγγέλων, μόνον τότε θὰ εἶδῃ πόσῃ τιμῇ εἶδει εἰς τοὺς ἱερεῖς ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος. Διότι ὑπὲρ αὐτῶν τελούνται καὶ ὅσα ἀνεπέρα πρωτότερα καὶ ἄλλα ἀκόμη ἰσχύια μὲ αὐτὰ καὶ διὰ τὸ ἄξιωμα καὶ διὰ τὴν σιτηρίαν μας. Ἐνθ' κατοικεῖον καὶ περιφέρονται ἀκόμη εἰς τὴν γῆν, **C** ἀνελάβον τὴν διεθύνοντι οὐρανῶν ἀποθέσκειν μὲ ἐξουσίαν πού δὲν ἔδωκεν ὁ Θεὸς οὐτε εἰς τοὺς ἀγγέλους οὐτε εἰς τοὺς ἀρχαγγέλους. Πράγματα δὲν εἶπε πρὸς τοὺς ἀγγέλους, «ὅσα ἂν εἴπατε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα καὶ ἐν οὐρανῷ, καὶ ὅσα ἂν λόγητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελομένα καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ» (Ματθ. 18, 18). Ἐχουν θεότατος ἐξουσίαν νὰ δένουν καὶ οἱ ἐπίγειοι ἀρχόντες, ἀλλὰ μόνον τὰ σώματα. Ὁ θεοῦς ἕως τῶν ἱερῶν ἐγγίζει τὴν ἴσιν τὴν ψυχὴν καὶ διαβαίνει πρὸς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ ὅσα ἐνεργεῖν κάτω οἱ ἱερεῖς τὰ ἐπικυρώνει ἄνω ὁ Θεός· ὁ ἀκατόχης ἐγκρίνει τὴν ἀπόφασιν τῶν βούλων. Μήπως δὲν τοὺς ἔδωκεν ἐξουσίαν τὴν οὐρανίαν ἐξουσίαν; **D** Τοὺς εἶπεν· «ὅν ἂν ἀφήτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφάνονται· καὶ ὅν ἂν κρατήτε, κρατήσονται» (Ἰω. 20, 23).

Ποιά ἐξουσία ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὑψηλότερα ἀπὸ αὐτήν; Ὁ Πατὴρ ἔδωκεν εἰς τὸν Υἱὸν ἐξουσίαν τὴν ἑξουσίαν, ἔλεγε δὲ ὅτι ὁ Υἱὸς τὴν παρεχώρησεν ὅλην εἰς τοὺς ἱερεῖς. Καὶ εἶναι τόσοσὺν ὀφελῆ ἡ θέσις εἰς τὴν ἰσοίαν ἀνάθεσιν, ὅστε φαίνονται ὅσιν νὰ μεταπέφθῃσαν ἤδη εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ὅσιν νὰ ὑπερέβησαν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὰ ἰδικὰ μας πάθη. Παρ' ὅλα αὐτὰ κάθε ὑπήκοος βασιλέως, ἂν λάβῃ ἀπὸ αὐτῶν τὴν ἐξουσίαν νὰ φιλικήσῃ καὶ εὐεθερόνῃ ὅποιος θέλει, θεωρεῖται ἀπὸ τοῦ εὐσεβοῦς καὶ ἐπιφανοῦς. Μερικοὶ ἕως νομίζουσιν ὅτι ὁ λαμβάνων ἀπὸ τῶν Θεῶν τόσοσὺν ὑψηλότεραν τιμῆν, ὅσον ὑψηλότερος εἶναι ὁ οὐρανός ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ὅσον τιμιώτερον αἱ ψυχὰ ἀπὸ τὰ σώματα. **E** λαμβάνει τόσοσὺν μικρὰν τιμῆν, ὅστε νὰ εἶναι δυνατὸν νὰ τὴν περιφρονῆσῃ κάποιος πού τὴν ἤλιθθη. Αὐτὸ εἶναι ἐνδειξίς μανίας. Διότι μανία εἶναι νὰ περιφρονῆ κωνεὶς τόσοσὺν μεγάλην ἐξουσίαν, χωρὶς τὴν ἰσοίαν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιταυθῶν οὐτε ἡ σιτηρία οὐτε τὰ ἀγαθὰ πού ὑπεσκέθη ὁ Θεός. Ἐπ' ὅσον δὲν ἠμπορεῖ κωνεὶς νὰ ἐπέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἔαν δὲν ἀναγεννηθῇ δι' ὕδατος καὶ Πνεύματος κατὰ τὸ βάπτισμα, καὶ ἐπ' ὅσον ἀποκλείεται

ἀπὸ τὴν οὐρανίαν ζωὴν ὅποιος δὲν πράξῃ τὴν σάρκα καὶ δὲν πίνοι τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου διὰ τῆς μεταλήψεως, **384** Α αὐτὰ δὲ ἐπιτελοῦνται μὲ τὰ ἅγια χεῖρα τοῦ ἱερέως, ποῖς λοιπὸν χωρὶς τὰ χεῖρα αὐτὰ θὰ κατορθώσῃ κωνεὶς ν' ἀποφύγῃ τὴν κόλασιν ἢ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀμοιβὴν τῶν δικαίων; Οἱ ἱερεῖς εἶναι ἐκεῖνοι πού ἐπαφορτίσθησαν μὲ τὴν πνευματικὴν φροντίδα διὰ τὴν ἀναγεννήσιν μας κατὰ τὸ βάπτισμα. Δι' αὐτῶν ἐνδύομεθα τὸν Χριστὸν καὶ συνθηκόμεθα μὲ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ γενόμεθα μέλη τοῦ ἁγίου σώματος τοῦ, ὅστε δικαίως οἱ ἱερεῖς πρέπει νὰ θεωροῦνται· ὅχι μόνον ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς βασιλεῖς φοβερότεροι, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς πατέρας μας πολυτιμότεροι. **B** Διότι οἱ μὲν πατέρας μὲς ἐγέννησαν σηματικῶς, ἐνθ' αὐτοὶ συντελοῦν εἰς τὴν γέννησίν μας ἐκ Θεοῦ, εἰς τὴν νέαν γέννησιν, εἰς τὴν πραγματικὴν ἀπελευθέρωσιν μας ἀπὸ τὰ δεινὰ, εἰς τὴν υἰοθεσίαν μας διὰ τῆς θέσεως χάριτος.

B. Οἱ ἱερεῖς τῶν Ἰουδαίων εἶχαν τὴν ἐξουσίαν ν' ἀπαλλάσσον τοὺς πάσχοντας ἀπὸ σωματικῆν λέπραν μόνον, ἢ μάλλον ἀπλῶς νὰ ἐπιδαύσων τὴν θοραπέειαν, καὶ γνωρίζεις πόσον περιήγησαν ἦτο τότε τὸ ἱερατικὸν ἄξιωμα. Οἱ ἴδιοι μας ἱερεῖς ἕως εἶδον ἐξουσίαν ὅχι λέπραν τοῦ σώματος, ἀλλὰ ἀσθένειαν τῆς ψυχῆς, καὶ ὅχι ἀπλῶς νὰ δοκιμάζουσιν ἂν ἔχῃ ἐξελικθῆ, ἀλλὰ νὰ τὴν ἐξολέειν. Ὅστε ὅσιν τοὺς περιφρονῶν εἶναι μαριώτεροι ἀπὸ τὴν συντροφίαν τοῦ Δαβὴν καὶ ἔξοι μεγαλυτέρας τιμωρίας. **C** Οἱ ἄνθρωποι· ἐκεῖνοι, ἂν καὶ διεξεδίκαν ἀναξίως τὸ ἄξιωμα, πάντως ἀπέδειξαν μὲ τὴν ἐξαιρετικὴν ζῆλόν των ὅτι τὸ εἶχαν εἰς μεγάλην ἐκτίμησιν. Οἱ ἴδιοι μας ἕως καταφρονεῖται, καὶ μάλιστα σήμερα πού τὸ ἱερατικὸν ἄξιωμα προήχθη καὶ ἀνυψώθη, τολμοῦν πράγματα πολὺ χειρότερα ἀπὸ ἐκεῖνους ἀπὸ τὴν ἀνίστοτρον καρτέθειναι. Ὁ παρ' ἄξιαν διακαῶς πῆθος ἐνὸς ἔξωματος καὶ ἡ περιφρόνησις τοῦ δὲν εἶναι τὸ ἴδιον πράγμα· ὑπάρχει μεταξύ των τόσοσὺν ἀπόστασις ὅση μεταξύ θαυμασμοῦ καὶ περιφρονησεως. Ποία ψυχὴ λοιπὸν θὰ εἶναι τόσοσὺν ἀβλία ὅστε νὰ περιφρονῆσῃ τέτοια ἀγαθὰ; Δὲν νομίζω ὅτι θὰ εὐρίσκατο τέτοια ψυχὴ, ἐνὸς ἔαν κωνεὶς θὰ κατέλετο ἀπὸ δαιμονικὴν μανίαν.

D Ἄλλ' ἐπατέρχομαι πάλιν εἰς τὸ θέμα πού ἔχω ἀφήσει. Ὁ Θεὸς ἔδωκε μεγαλυτέραν δύναμιν εἰς τοὺς ἱερεῖς παρὰ εἰς τοὺς φυσικοὺς γονεῖς ὅχι μόνον νὰ τιμωροῦν, ἀλλὰ καὶ νὰ κούργησων. Καὶ εἶναι τόσοσὺν ἡ διαφορά μεταξύ των, ὅση εἶναι μεταξύ παρούσης καὶ μελλούσης ζωῆς. Διότι οἱ γονεῖς γεννοῦν διὰ τὴν παρούσαν ζωὴν, ἐνθ' οἱ ἱερεῖς διὰ τὴν μελλούσαν. Ἐκεῖνοι δὲν μποροῦν νὰ προφυλάξων οὐτε ἀπὸ τῶν σηματικῶν θάνατον οὐτε καὶ ἀπὸ ἀρρώστειαν, ἐνθ' αὐτοὶ πολλὰκις σώζων τὴν ψυχὴν καὶ ὅσον εἶναι ἀσθενῆς καὶ πρόκειται νὰ χαθῆ, καὶ ἄλλων μὲν ἐλαφρύνων τὴν τιμωρίαν, ἄλλους δὲ δὲν ἀφάνουν καθόλου νὰ πέσουν εἰς αὐτὴν μὲ τὴν διδασκαλίαν, μὲ τὴν νοουθεσίαν, μὲ τὴν βοήθειαν τῶν

προσευχών περισσότερο. Ε δὲν ἔχουν μόνον ἔσταν μὲς ἀναγεν-
νοῦν ἐξουσίαν νὰ συγχωρήσουν ἁμαρτήματα, ἀλλὰ καὶ ἀργότερα.
« Ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; Προσκαισώθη τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Εκ-
κλησίας καὶ προσεψάσθησαν ἐπ' αὐτὸν, ἐλείψαντες αὐτὸν ἑλαίω,
ἐν τῷ ὄνοματι τοῦ Κυρίου καὶ ἡ εὐχή τῆς πίστεως σώσει τὸν κά-
μνοντα καὶ ἔγερει αὐτὸν ὁ Κύριος κ' ἂν ἁμαρτίας ἢ πεποιθήμας,
ἀπεθίστανται αὐτῷ (Ίακ. 5, 14). » 365 Α Ἐπειτα οἱ φυσικοὶ γο-
ναὶ δὲν ἤμποροῦν νὰ βοηθήσουν τὰ παιδιὰ των, ἂν ἔχουν διαπρά-
ξει κανένα ἄδικημα πρὸς τοὺς κοσμικοὺς ἄρχοντας, ἐνῷ οἱ ἱερεῖς
πολλὰκις ἐξήλωνον ἄνωγ' ἄρχοντας καὶ βασιλεῖς, ἀλλὰ τὸν
Ίβιον τὸν Θεόν, ἂν ἔχη ἐργασθῆ.

Θὰ τοιμήσῃ λοιπὸν κανεὶς ἑπτατα ἀπὸ αὐτὰ νὰ μὲ κατηγο-
ρήσῃ διὰ ἀπέγνω τὴν ἱερωσύνην ἀπὸ ὑπερηφάνειαν; Ἐγὼ ἀντι-
θέτως νομίζω εἶναι, ἔπειτα ἀπὸ ἑκα εἴπω, θὰ καταλάβῃ τὰς ψυχὰς τῶν
ἀκαρῶν τὸσος φόβος, ὥστε νὰ κατηγορήσουν ὡς ὑπερηφάνους
καὶ θρασεῖς ἔχει τοὺς ἀπορείοντας, ἀλλὰ τοὺς ἐπιγροθόντας δια-
κακῶς αὐτὸ τὸ ἄξιωμα. Ἐάν οἱ ἀναλαμβάνοντες πολιτικὴν ἐξουσίαν
καταστρέφουν καὶ τὰς πόλεις καὶ τὸν λαὸν των, Β ἔσταν τοὺς
λείπη ἢ συνέσεις καὶ ἡ διορατικότης, πῶσιν δόξαμιν ἰδιὴν του
καὶ ἔσταν δὲν νομίζεις εἶναι χρειάζεται ὁ ἀναλαμβάνων νὰ στολίσῃ
τὴν νύμφην τοῦ Χριστοῦ, ὥστε νὰ μὴ ἀποτύχῃ εἰς τὸ ἔργον του;

ἩΘΙΚΑ ΕΠΙΘΟΙΑ ΕἰΣ ΤΗΝ ΔΙΕΣΑΓΓΕΛΙΑΝ
ΤΟΥ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ

7. Κανεὶς δὲν ἤγάπησε τὸν Χριστὸν περισσότερο ἀπὸ τὸν
Παῦλον,¹⁸ κανεὶς δὲν εἶδει μεγαλύτεραν προθυμίαν ἀπὸ ἐκείνου
καὶ κανεὶς δὲν ἤξιώθη περισσοτέρας χάριτος. Καὶ ἡμῶς παρ' εἶπα
αὐτὰ τὰ πλεονεκτήματα ὁ Παῦλος φοβεῖται καὶ ἀρῆται καὶ διὰ τὸ
ἄξιωμα του καὶ διὰ τοὺς ἀρχομένους ὑπ' αὐτοῦ. « Φοβοῦμαι μήπως
ὡς ὁ ἄρισ ἔβωον ἐξημέτησεν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, οὕτω φθάσῃ
νὰ νοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς ἀπλήτου τῆς εἰς τὸν Χριστὸν (Β'
Κορ. 11, 3) C καὶ « ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ πολλῶν ἐγενόμην πρὸς
ὑμᾶς (Α' Κορ. 2, 3). Tὰ εἶλεγε δὲ αὐτὰ ἀνθρώπος πῶς ἠπάτηγ
εἰς τὸν τρίτον οὐρανὸν καὶ ἑμύθη εἰς τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ καὶ
λόγῳ διωγμῶν ἐφθάσεν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ θανάτου τὸσος φορὰς,
ὅσος ἡμέρας ἔζησεν ἀφ' οὗ ἐπίστευσεν εἰς τὸ εὐαγγέλιον ὁ ἀν-
θρώπος πῶς δὲν ἐχρησιμοποίησεν οὕτα τὴν δοθεῖσαν εἰς αὐτὸν ὑπὸ
τοῦ Χριστοῦ ἐξουσίαν διὰ νὰ μὴ σκανδαλισθῇ κανεὶς ἀπὸ τῶν πι-
στοῦς. Ἐάν λοιπὸν ὁ Παῦλος πῶς ἐτελέσασε περισσότερα ἀπὸ ἑκα

18. Ὁ Παῦλος θεωρεῖται γενικῶς ὡς τὸ ἰδεῖο τῶν ἐκκλησιαστικῶν
ἠρώτων καὶ εἶναι εὐλογητὸν εἶναι τὸν χρησιμοποιεῖται καὶ ἐδῶ καὶ εἰς τὸν λόγον
Δ' (παράγραφος 6 καὶ ἐξῆς) ὡς παράδειγμα. Τὸ ἀξιωματικὸν ἀλλοτεσε μερι-
κῶς ἀπὸ τοὺς καλλιτέρας του λόγους ὁ Χριστολόγος.

ὁ Θεὸς πατήγγελλε, πῶς δὲν ἐπαθῆκε τὸ ἰδεῖόν του, ἀλλ' ἔζησας
τὸν μαθητὸν του τὸ συμφῆρον, ἠσθάνετο τὸσος φόβος, διότι ἀν-
ταλαμβάνετο τὸ μέγεθος τοῦ ἀποστολικῶ ἀξιώματος, τί θὰ πάθο-
μεν ἡμεῖς πῶς συνήθως ἐπιθυνοῦμεν τὴν ἱκανοποίησιν τῶν προσω-
πικῶν μας συμφερόντων, πῶς ἔχει μόνον δὲν πλειοδοτοῦμεν εἰς τὰς
ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. D ἀλλὰ καὶ τὰς παραβαλλόμενους ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖ-
στον; « Τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἄσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται καὶ οὐκ
ἐγὼ τυροῦμαι; » (Β' Κορ. 11, 29).

Τέτοιος πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἱερεὺς ἢ μᾶλλον ἔχει δὲν ἐπιτρέ-
πεται νὰ περιορίζεται ἕως ἐδῶ. Ὅσα εἶπω εἶναι ὀλίγα, δὲν εἶναι
τίποτε ἀπέκλιται ὅσον θὰ εἶπω. Ποῖων ἐγλασθῆ; (Ἡρόδημον ἀνάθη-
μα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν
μου τῶν κατὰ σάρκα» (Ρωμ. 9, 3). Ὅποιος ἠμπορεῖ νὰ προσέγγῃ
τέτοια λόγια, ἔσποιος ἔχει ψυχὴν ἱκανὴν νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ὄψος πα-
ρομοίας εὐχῆς; δικαίως θὰ κατηγορητοῖτο, ἂν ἀπέφυγε τὴν ἱερωσύ-
νην ὅποιος ὅμως ἀπέχαι ἀπὸ τὴν ἀρετὴν αὐτὴν ὅσον ἀπέχω ἐγὼ,
ἀξίζει νὰ προκαλῆ τὸ μῖσος ἔχει ἔσταν ἀπομάρτυρ, ἀλλ' ἔσταν λέγε-
ται τὴν ἱερωσύνην. Ε Τὸ ἴβιον συμβαίνει καὶ ἔσταν πρόκειται νὰ
γίνῃ πλήρωσις ἀνωτάτης στρατιωτικῆς θέσεως; ἐάν οἱ ἀρμόδιοι
διορίσουν εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν κάποιον χαλκῆα ἢ ὑποθηματοποιὸν ἢ
ἄλλον ταχίτην καὶ τοὺς παραθέσουν τὸν στρατὸν, δὲν θὰ ἐπαινοῦ-
σα αὐτὸν τὸν δυστυχῆ ἂν δὲν ἀπέφυγε τὸ ἄξιωμα καὶ ἂν δὲν ἔ-
καμε τὸ πᾶν διὰ νὰ μὴ ριφθῆ εἰς προφανὴ κίνδυνον. Ἐάν ἀρκοῦ-
σα νὰ ὀνομασθῇ κανεὶς ποιμὴν καὶ νὰ διαχειρίζεται τὴν ἐξουσίαν
ὅπως τοῦ ἀρέσει, ἐάν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἦτο ἀκίνδυνον, ἂς μὲ κατη-
γορήσῃ ὅποιος θέλει: ὡς κενόδοξα, διότι ἀπέφυγε. 366 Α Ἐάν
ὅμως ὁ ἀναλαμβάνων τὴν φροντίδα αὐτὴν πρέπει νὰ ἔχη πολλὴν
σύνεσιν καὶ περισσοτέραν χάριν ἐκ Θεοῦ καὶ διατήρησιν ὀρθήν, εἶναι
καθῆκόν καὶ ἀρετὴν μεγαλοτέραν ἀπὸ ὅσων ἀρμόζει εἰς ἀνθρώ-
πους, μὴ μοῦ ἀρνήθῃς τὴν συγγνώμην πῶς δὲν θέλω νὰ καταστρα-
φῶ χωρὶς κανένα λόγον. Ἐάν κάποιος μοῦ παρουσιάσῃ μέγα φορ-
τηγὴν πλοῖον μὲ πολλοὺς κωπηλάτας καὶ γεμιστὸν φορτίον πλού-
τιμον καὶ μ' ἐπισταθιστοῦσαν ὡς πλοίαρχον καὶ μὲ δέσποσε νὰ δια-
σχίσω τὸ Αἰγαίον ἢ τὸ Τυρρητικὸν πέλαγος, θ' ἀπεμικρυνόμην
ἀμέσως μὲ τὰς πρώτας λέξεις. Καὶ ἂν μοῦ ἐζητοῦσε κανεὶς τὸν
λόγον, θὰ ἀπαντοῦσα ἀνοήτως διὰ νὰ μὴ θυθῶ τὸ πλοῖον.

Β 8. Ὅσα εἰς τὴν περίπτωσιν πῶς ἡ ζῆμία εἶναι μόνον
χρηματικὴ καὶ ὁ κίνδυνος φθάει μόνον μέχρι σωματικῶ θανάτου,
κανεὶς δὲν θὰ μὲ κατηγορήσῃ πῶς ἐνεργῶ μὲ πολλὴν προνοητι-
κότητα. Εἰς τὴν περίπτωσιν δὲ πῶς οἱ ναυαγοὶ πρόκειται νὰ πέ-
σουν ἔχει εἰς ἐπίγειον πέλαγος, ἀλλ' εἰς τὴν ἀβύσσον τοῦ πυρός,
ἔσταν τοὺς περιμένει θάνατος καὶ μάλιστα ἔχει ὁ θάνατος πῶς χω-
ρίζει τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὸ σῶμα, ἀλλ' ὁ θάνατος πῶς στέλλει καὶ αὐ-
τὴν καὶ τὸ σῶμα εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν, εἰς αὐτὴν τὴν περι-

πτωσαν λοιπόν θά ὀργισθῆτε ἐναντίον μου καὶ θά μὴ μισήσετε διότι δὲν δεῖξω τὴν ἀπερισκεψίαν νὰ ρίξω τὸν ἑαυτὸν μου εἰς τέτοιον κινδύνον. Μὴ, ὡς παρακαλῶ καὶ ὡς ἱκετεύω. Γνωρίζω τὴν ψυχὴν μου, τὴν ἀσθενή καὶ μικρὰν ὡς γνωρίζω τὸ μέγεθος αὐτῆς τῆς ὀπτηρίας καὶ τὴν μεγάλην δυσκολίαν τοῦ ἀξιώματος. Τὴν ψυχὴν τοῦ ἱερομένου τὰρῶσαν περισσότερο κίματα ἀπὸ τοὺς ἀνίμους ποὺ τὰρῶσαν τὴ θάλασσαν.

9. Καὶ πρῶτος ἀπὸ δίλου ἐμφανίζεται ὁ φοβεριώτερος σκόπελος τῆς κενοδοξίας, ὁ περισσότερο ἐπικίνδυνος ἀπὸ τὴν νῆσον τῶν Δειρήνων ποὺ ἀναφέρουν οἱ παλαιοὶ ποιηταί. Ἐκείνην μὲν κατήρτησαν πολλοὶ καὶ τὴν προσπάρῶσαν ἐβλαθεῖς, τὸ θάραβρον ὁ μὲν τοῦτο εἶπε δι' ἐμὲ τὸσον ἐπικίνδυνον, ὥστε καὶ τώρα ἀλύτη, ποὺ δὲν μὲ ὀδηγεῖ καμμία ἀνάγκη πρὸς αὐτό, νὰ μὴ εἶμαι τελείως ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὸ κακόν. Καὶ ἂν μοῦ ἐνεχειρίσαν αὐτὴν τὴν ὀπτηρίαν, εἶναι αὐτὸ νὰ μοῦ ἴδωσαν ὅπισθεν τὰ χέρια καὶ μὴ παρέδωκαν εἰς τὰ θηρία ποὺ κατακοῦν εἰς ἐκεῖνη τὸ θάραβρον, διὰ νὰ μὲ καταπάρῶσαν καθήμερονος.

D Ποῖα δὲ εἶναι τὰ θηρία: Θυμὸς, ἀημία, φθόνος, ἰριστικὴ διάθεσις, διαβολαί, κατηγρηρία, φθόρος, ὑπερησία, ἐπιβουλαί, ὄργη ἐναντίον ἀθῶων, εὐχαριστίας διὰ τὰς ἀσχημοσύνας τῶν λειτουργῶν, λύπη διὰ τὴν εὐημερίαν των, ἀγάπη τῶν ἐπαύτων, πάθος τῆς δόξης (ποῦ εἶναι ἡ καταστρεπτικότερα διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν ἀπὸ ὅλης τῆς κακίας), κηρύγματα ποὺ ἀποδιέπουν εἰς τὴν εὐχαρίστησιν, βουλικαὶ κολακείαι, ἀνυποτακτικὴ ὑποτακτικὴ, περιφρόνησις τῶν πτωχῶν, περιποίησις τῶν πλουσίων, ἀλόγησις καὶ ἐπιπλαθεῖς διακρίσεις, ἐπικίνδυνον εὐνοίαι καὶ διὰ τοὺς παρέχοντας καὶ διὰ τοὺς δεχομένους, δουλοπρεπὲς φόβος ποὺ ἀρμύζει μόνον εἰς τὰ χειρότερα ἀνθρώποια. Ἐλλειψίς παρηγοίας, ἐπιτήδευσις φαινομενικῆς καὶ ψευδοῦς ταπεινοφροσύνης, ἑλλειψίς ἐλέγχου καὶ ἐπατιμήσεως ἢ μᾶλλον χρῆσις ὑπερβολικῶν ἐλέγχων ἐναντίον τῶν ταπεινῶν καὶ σφράγισμα τῶν χαλιῶν πρὸ τῶν ἀξιοματοῦχων.

Αὐτὰ τὰ θηρία καὶ μὴ ἄλλα περισσότερο πρέπει: ἐκείνος ὁ σκόπελος. Καὶ ὅσοι ἀγχιμαλωτισθῶν ἀπὸ αὐτὰ φθάσαν εἰς τὴν δουλοπρεπείαν, ὥστε καὶ χάριν τῶν γυναικῶν ἀκόμη προβαίνουν πολλὴ συχνὰ εἰς ἐνεργείας ποὺ εἶναι καλύτερα νὰ μὴ τὰς ἀναφέρω. 387 A Ὁ θεὸς νόμος ἀποκλείει τὰς γυναῖκας ἀπὸ τὴν ἱερωσύνην, αὐτὰς ἡμῶς βιάζονται νὰ τὴν καταλάβουν. Καὶ ἐπειδὴ τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἀπ' εὐθείας, ἐνεργῶν πλανάως διὰ τῶν ἀνδρῶν. Καὶ τὴν δυνάμιν ἀποκοῦν ἄλλοτε, ὥστε καὶ τοὺς ὑποφθίσιος διὰ τὴν ἱερωσύνην ἐκλέγουν ἢ ἀποκλείουν κατ' ἀρέστησαν καὶ γίνεται ἕνω κάτω καὶ συμβάλει τὸ τῆς παρομίας νὰ κυβερνοῦν τοὺς ἄρχοντας οἱ ὑπῆκοοι: καὶ εἶθε νὰ ἴδωσιν ἄνδρες οἱ ὑπῆκοοι, ἀλλ' ἐδῶ πρόκειται διὰ τὰς γυναῖκας ποὺ ὅτε νὰ διδάσκουν δὲν τοὺς ἐπιτρέπεται. Καὶ μόνον ὅτε νὰ διδάσκουν: Ὅτε νὰ ἐμιλοῦν δὲν

ἐπιτρέφειν εἰς αὐτὰς ὁ μακάριος Παῦλος. Ἐγὼ δὲ ἀντιθέτως ἔγραψα ὅτι τὸσον θάρρος παρεχώρησαν εἰς αὐτὰς, ὥστε νὰ ἐπιτιμῶν τοὺς προϊσταμένους τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ νὰ χρησιμοποιοῦν εἰς ἄραρος τῶν φράσεις πικροτέρας ἀπὸ ὅσας χρησιμοποιοῦν οἱ κύριοι πρὸς τοὺς δούλους των.

ΣΥΝΕΠΕΙΔΙΑ ΤΗΣ ΑΝΟΔΟΥ ΑΝΑΒΙΘΝ ΕΙΣ ΤΟ ΗΠΑΤΙΚΟΝ ΑΞΙΩΜΑ

B 10. Ἄς μὴ νομίσῃ κανεὶς ὅτι ὑποβάλλω δίλου τοὺς κληρικῶς εἰς τὰς ἀνωτέρω κατηγρηρίας. Πραγματικὰ ὑπάρχουν κληρικοί ποὺ δὲν ἔπασαν εἰς τὰ δέκτα αὐτὰ καὶ μάλιστα εἶναι παριστάται ἀπὸ τοὺς συλλεγθέντας. Ὅστε ἐπίσης εἶμαι τὸσον ἀνόητος, ὥστε νὰ κατηγρησῶ τὴν ἱερωσύνην δι' αὐτὰς τὰς κακίας, ὅπως δὲν θεωρῶ ὑπεύθυνον τῶν φθῶν τῶν αἰθρῶν, τῆς μέθης τῶν οἶνων, τῆς ὀβρισιτικῆς στάσεως τὴν ρόμην καὶ τῆς παραλόγου τάλμης τῆν ἀνδρείαν. Ὅλοι οἱ μυαλωμένοι θεωροῦν ὑπεύθυνος τῶν ἀνωτέρω παραβάσεων καὶ τιμωροῦν αὐτοὺς ποὺ κάρουν κατὰ τὴν ἰσχύον τῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χρηρησιμῶν χειρισμάτων. Ἐπει καὶ ἡ ἱερωσύνη δικαίως θά μὲς κατηγρησῆται, ἔστιν δὲν τὴν ἱερατικὴν ὀρθῶς. Δὲν εἶναι αὐτὴ ὑπεύθυνος διὰ τὰς ἀναφερθείσας κακίας, C ἀλλ' ἡμεῖς ποὺ τὴν καταρρυπώμεθα, τοῖσδε ἵσταν ἔσταν ἱερατικαὶ ἀπὸ ἡμῶν, μὲ αὐτοὺς τοὺς μολυσμούς διὰ τῆς παραδόσεως αὐτῆς εἰς ἀνθρώπους τυχαίους. Καὶ αὐτοὶ χωρὶς νὰ ἐξετάσουν τὴν ψυχικὴν των κατάστασιν, χωρὶς νὰ ἀναλογισθῶν τὸ μέγεθος τοῦ ἀξιώματος, δέχονται προθύμως τὸ δῶρον, ἀλλ' ἔστιν ἔσταν εἰς τὴν πρᾶξιν, πιστεύονται ἀπὸ τὴν ἀπειρίαν, γερμίζον τὸν λαὸν ποὺ τοὺς ἐνπιστεύθησαν μὴ μῆτιν κακὰ. Αὐτὸ ἀκριβῶς θά συνέβαινε παρ' ὀλίγον καὶ μὲ ἐμὲ, ἂν ὁ Θεὸς δὲν ἐλυμαίτο τὴν Ἐκκλησίαν του καὶ τὴν ψυχὴν μου καὶ δὲν μὲ ἀπηλλάσσει ἀπὸ τοῦ κινδύνου ἐκείνου.

D Εἶπέ μου πραγματικὰ, ἀπὸ ποῦ νομίζεις προέρχονται αἱ τέτοιαι παραχαί εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐγὼ νομίζω ὅτι δὲν γεννῶνται ἀπὸ ἄλλην αἰτίαν παρὰ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι αἱ ἐκλογαὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων ἐνεργῶνται μὲ πολλὴν ἐπιπολαιότητα. Ἡ κερφαλή πρέπει νὰ εἶναι λογιωτάτη διὰ νὰ διευθύνῃ καὶ συγκρατῆ κανονικὰ τοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους ποὺ ἀναβιβῶνται ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπον σῆμα. Ὅταν ἡμῶν τύχη νὰ εἶναι ἀσθενὴς καὶ ἀνίκανος ἢ ἀποκρούσῃ αὐτὰς τὰς νεογέννητους προσβολὰς, τότε καὶ ἡ ἰδία γίνεται ἀσθενεστέρη καὶ τὸ ὑπόλοιπον σῆμα καταστρέφει κατὰ τῆς. Ἐ Διὰ νὰ μὴ συμβῆ λοιπὸν τὸ ἴδιον καὶ τώρα, ὁ Θεὸς μ' ἐκράτησεν εἰς τὴν θέσιν εἰς τὴν ὅσταν εὐρισκόμην ἀπὸ τὴν ἀρχὴν.

Ἄλλ' ἐκτός ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω ὑπάρχουν καὶ ἄλλα πολλὰ πρόσωνα, Βασιλεῖς, ποὺ πρέπει: νὰ κατέχῃ ὁ ἱερατικὸς καὶ ἐγὼ τὰ σπεροῦμαι. Καὶ πρῶτον ἀπὸ ὅλα τοῦτα νὰ μὴ ἔχῃ φιλοκατημένην

εις την ψυχὴν του τὴν φιλόδοξον ἐπιθυμίαν τοῦ ἀξιώματος τούτου. Διότι, ἐὰν σιμῶθῃ νὰ ποθῇ τὸ ἄξιωμα αὐτὸ μὲ πάθος, μάλιστα τὸ καταλάθῃ, ἢ φιλόδοξο τοῦ πάθους ἀνάθει ἰσχυρότερα· καὶ τότε παραδίδεται εἰς αὐτὸ τὸ πάθος καὶ χρησιμοποιεῖ κάθε μέσον διὰ νὰ κρατῇ τὸ ἄξιωμα μὲ ἀσφάλειαν ³⁸⁸ Α καὶ κολικεῖται, συμπεριφέρεται μὲ δουλοπρέπειαν καὶ ἀναξίωτητα, ἐξοθεῖται ἀφύωνα χρήματα. Παραλείπει δὲ τὸ γεγονός διὰ μερικῶν ἐθεθίλων τὴν ἑσώκλητον καὶ μὲ φόνους καὶ ἀναστάτους πόλεις διὰ νὰ κρατήσουν τὸ ἄξιωμα τῆς ἱερουσάνης· καὶ τὸ παραλείπει διὰ νὰ μὴ φανῶ εἰς μερικὸς δι: λέγω πράγματι ἀπίστωτα. Ἐγὼ λοιπὸν νομίζω δι: κάθε ἀνθρώπος πρέπει νὰ τρέφῃ τὴν εὐλάβειαν πρὸς τὸ ἄξιωμα, ὥστε νὰ τὸ ἀποφεύγῃ λόγῳ τοῦ φόβου του, καὶ ἐν τὸ καταλάθῃ, μάλιστα σιμῶθῃ νὰ ὑποπέσῃ εἰς ἀμάρτημα ἄξιον καθαιρέσεως νὰ μὴ περιμένη τὴν ἀπόφασιν ἄλλων, ἀλλὰ νὰ παραιτηθῇ προηγουμένως μόνος του. Ἔτσι ὑπάρχει ἐλπίς δι: θὰ προσελκύσῃ τὴν ἐπισημοσύνην τοῦ Θεοῦ. Β Ἄν ἕμως κατακρατῇ τὸ λειτουργημα παρ' ἄξιαν, ἀποστραφῇ τὸν ἑαυτὸν του κάθε συγγνώμης καὶ προκαλεῖ περισσότερο τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, διότι προστίθεται καὶ δεύτερον χειρότερον ἀμάρτημα.

11. Ἄλλὰ κανεὶς δὲν θὰ ἀνεχθῇ ποτὲ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, διότι εἶναι πράγματι κάτι τρομερὸν, κάτι τρομερὸν ὁ φιλόδοξος πάθος τοῦ ἱερατικοῦ ἀξιώματος.

ΘΗΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΗΡΙΚΩΝ

Καὶ ὅταν λέγω αὐτὰ, δὲν ἐφύσασμαι εἰς ἀντίθεσιν ἀλλ' εἰς πλήρη συμφωνίαν μὲ τὸν μακάριον Παῦλον. Τί λέγει ἐκεῖνος; «Εἰ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ» (Α' Τιμ. 3, 1). Ἐγὼ δὲ δὲν εἶπα τοῦ ἔργου, ἀλλὰ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ἐξουσίας τὴν ἐπιθυμίαν τρομερὴν. Καὶ νομίζω δι: πρέπει νὰ ἐξωθῇ κανεὶς ἀπὸ τὴν ψυχὴν αὐτὸν τὸν πάθον μὲ πολλὴν προσοχὴν C καὶ μάλιστα πρέπει νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν νὰ τὸν καταλάθῃ ὁ πάθος αὐτός, ὥστε νὰ εἶναι ἐλεύθερος καὶ ἀδύνατος εἰς ἕλας τῆς ἐνεργείας του. Ὅποιος δὲν ποθεῖ νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸ ἄξιωμα αὐτὸ δὲν φοβεῖται ὅταν τὴν καθαιρέσιν ἀπὸ αὐτοῦ ἀφοῦ δὲ δὲν φοβεῖται, θὰ ἤμπορῇ νὰ προσέλθῃ εἰς κάθε ἐνέργειαν μὲ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀρμόζει εἰς τοὺς Χριστιανοὺς. Διότι ὅσοι φοβοῦνται καὶ τρέμουν μήπως χάσουν τὴν θέσιν, περιτρέχονται εἰς δουλείαν μικρὴν καὶ γαμέτην ἀπὸ κακίαν, καὶ ἀναγκάζονται πολλάκις νὰ προσκρούσων καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ εἰς τὸν Θεόν. Δὲν πρέπει δὲ νὰ φθάσῃ εἰς τῆσιν θέσιν ἡ ψυχὴ. Ὅσοι προσέρχονται εἰς τὴν ἱερουσάνην πρέπει νὰ κἀμνουν δι:τι παραιτηθῶν εἰς τοὺς πολέμους μεταξὺ τῶν γενναίων στρατιωτῶν, ποὺ πολέμουν προθύμως καὶ φονεύονται ἀνδρείως. D Ἔτσι καὶ αὐτοί: καὶ νὰ ἐρωτῶνται καὶ νὰ ἀπαχερῶν

ἀπὸ τὸ ἄξιωμα κατὰ τὸν τρόπον τοῦ ἀρμόζει: εἰς τοὺς Χριστιανοὺς, μὲ τὴν δεβαιότητα δι: τέτοια καθαιρέσεις δὲν ἐπιφυλάσσει μικρότερον στέφανον ἀπὸ τὴν παραμονὴν εἰς τὸ ἄξιωμα. Διότι ὅταν ὁποσὴ κανεὶς αὐτὴν τὴν τύχην, ἐπειθὴ δὲν θέλει νὰ προθῇ εἰς πράξεις ἀπειθεῖς καὶ ἀναξίας τῆς μεγάλης ἱερατικῆς τιμῆς, τότε αὐθάνει καὶ τὴν τιμιότητα ἐκείνων ποὺ τὸν καταδικάσαν ἀδικίως καὶ τὸν ἱερόν του μισθόν. «Μακάριοι ὅσοι, ὅσοι θυσιάζονται καὶ διώξων ὑμεῖς καὶ εἴπωσι πᾶν ποτηρὸν ῥῆμα καθ' ἡμῶν, ψευδομένοι ἔνεκεν ἡμῶν. Χαίρετε καὶ ἀγαλλιάσθε, δι: πολὺς ἔστιν ὁ μισθὸς ὑμῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Ματθ. 5, 11).

Ε Καὶ αὐτὰ μὲν ἰσχύουν εἰς τὴν περίπτωσιν ποὺ ὁ ἐπίσκοπος καθαιρεῖται ἀπὸ τοὺς συναδέλφους του διὰ φθόνον ἢ δι' ἀνάγκην ἐξυπηρετήσεως ἄλλων ἢ δι' ἄλληλιν ἐναξίαν λόγου ἀφορμήν. Ὅταν δὲ φθίσεται τὸν διαγνῶν ἀπὸ τοῦ ἐκθρόνου τῆς πίστεως, δὲν ἤμπορεῖ, νομίζω, νὰ περιγραφῇ μὲ λόγια τὸ κέρδος ποὺ τοῦ προσπίπτει ἢ ποτηρία ἐκείνων.

Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐρευγῇ πρὸς ἕλας τὰς καταθέσεις, ὥστε νὰ μὴ μείνῃ κριμίνος εἰς τὴν ψυχὴν του ὅσοι σπινθήρ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν ἐκείνην. Ἀκόμη καὶ οἱ καθῆροι εἰς τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τὸ πάθος αὐτὸ δὲν ἤμποροῦν νὰ τὸ διαφύγουν, ὅταν ἀνέλθουν εἰς τὴν ἔξουσίαν. ³⁸⁹ Α Ἐὰν ἕμως ἔχη κανεὶς μέσση τοῦ τρομεροῦ καὶ ἀνημέρον αὐτὸ θηρίον καὶ προσὸ καταλάθῃ τὸ ἄξιωμα, εἶναι ἀδύνατος νὰ περιγράψωμεν τὸν κίνδυνον εἰς τὸν ὅποιον τὸν φέρει μετὰ τὴν χειροτονίαν. Ἐγὼ δὲ κατέχεμαι ἀπὸ ὑπέμετρον φιλοδοξίαν, αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια, μὴ νομίζω δι: σοὺ λέγω φέμματα ἀπὸ ταπεινοφροσύνης· καὶ τὸ γεγονός αὐτὸ μαζί μὲ τὰ τόσα ἄλλα ἐλαττώματά μου συνετέλεσε πολὺ εἰς τὸ νὰ φοβῆθαι καὶ τροπῶ εἰς φυγὴν. Ὅπως οἱ γομφυμένοι ἀπὸ τὰ σωματικά κἀλλὴ βασανίζονται περισσότερο ἀπὸ τὸ πάθος των, ὅταν εὐρίσκονται κοντὰ εἰς τοὺς ἐρωμένους, ἐνθ' ὅταν ἀπομακρυνθῶν ἀπὸ τὰ ἀντικείμενα τοῦ πάθου, ἀποβάλλουν καὶ τὸ ματαικὸν πάθος. Β Ἔτσι καὶ εἰς τοὺς ποδοθίτας τὸ ἱερατικὸν ἄξιωμα ὁ πάθος γίνεται ἀφόρητος, ὅταν εὐρίσκονται πλησίον του, ἐνθ' ὅταν χάσουν τὴν ἐλπίδα, σβύνει μαζί μὲ τὴν προσδοκίαν καὶ ἡ ἐπιθυμία του.

12. Αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη σφοδρὰ ἀφορμὴ ποὺ καὶ μόνη της θὰ ἦτο ἀρετὴ νὰ μ' ἤμποδίσῃ νὰ δεχθῶ αὐτὸ τὸ θέλον λειτουργημα. Τώρα ἕμως θὰ προσέχω καὶ ἄλληλιν ἐξ ἑσσι σοφίαν. Ποῖον; Τὸ δι: ὁ ἱερεὺς πρέπει νὰ εἶναι νηφάλιος καὶ διαρκιτικός καὶ νὰ ἔχη μωρίους ὀφθαλμοὺς εἰς ἕλας τῆς πλευρᾶς, διότι δὲν ζῆ μόνον διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλοιων τὸν λαόν. Ἐνθ' ἔγω εἶμαι κωθρός καὶ ῥάθυμος, ὅπως θὰ ἐρωτηθῆς καὶ σὺ ὁ ἕσις ποὺ λόγῳ τῆς ἀγάπης σου ἐφρόνας περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον νὰ κρύπτῃς τὰ ἐλαττώματά μου. C Μὴ μοὺ ὑπεσθμισγῇ τώρα τὴν νησιέαν, τὴν ἀγρυπνίαν, τὴν κατὰκλίσην εἰς τὸ ἕλαρος καὶ τὰς

έλλας σωματικής σκληραγωγίας. Γνωρίζεις βέβαια πόσον μακριά αφέρισται από την κατάρθειαν και αυτής της άσκήσεως. 'Αλλά και αν την είχε επίτευξη τελείως, πάλιν δεν θα με ώφειλοσαν εις την άσκησιν της διακονίας έκείνης, έφ' όσον με διακρίνει τέτοια καθαρότης. 'Η άσκησις θα ήμπορούσε να ώφελήσῃ ένα άνθρωπον κλεισμένον εις άπομονωμένον κελλί, φροντίζοντα μόνον διά την ιδιότην του σωτηρίου. D 'Όταν όμως κανείς άπασχολήται με τόσον μεγάλον πλήθος και έχη ιδιαίτερας φροντίδας διά κάθε ένα από τους άρχομένους κατά τι θα ήμπορούσε να συμβάλῃ ή άσκησις εις την προκοπήν των, εάν αὐτός δέν έχη ψυχὴν άνδρείαν και ισχυράν;

Και μή άπορήσῃς πού ζητῶ τόσον επιμόνος και άλλην απόδειξιν της ψυχικῆς άνδρείας. Βλέπομεν δε: διά πολλούς ανθρώπους, και ιδίως διά τους όλιγοτέρον πολιτισμένους ή διά τους έηγησμένους από την παιδείην φιλικίαν, αλλά και διά πολλούς άλλους, ή περιφρόνησις των πλουσιών φαγητῶν, ποτῶν και κινήτων δέν άπαιτεῖ καμμίαν ειδικήν προσπάθειαν, διότι ή κατασκευή του σώματος και ή συνήθεια άπαλίνουσι την τραχύτητα του αόστρου βίου. E Τὴν εθρυστακτὴν όμως συμπεριφοράν και τὰς ένοχλήσεις και τὰς κακολογίας και τὰς προσβολάς, εἴτε έχουν κάποιαν βάση εἴτε όχι, τῶν κατωτέρων και τῆς κατηγορίας των άρχόντων και τῶν άρχομένων πολύ όλιγοί άνθρωποι ήμποροῦν να τὰς υποφέρουν, ένας ή δύο. Και βλέπομεν τους Ιουδαίους εις την άσκησιν να καταλαμβάνονται από ύληγον έμφοδς εις αὐτὰς τὰς προσβολάς, οὔτε να γίνονται άγριώτεροι από τὴν χειρότερα θηρία. Αὐτοὺς άκρεθῶς πρέπει να άποκλεισόμεν από τὸν περιβόλον της Ιερουσαλῆς. 'Όταν ένας επίσκοπος δέν τηρῇ αὐστηροτάτην νηστειαν και δέν βαδίζῃ άνυπόδητος, εις τέτοια δέν ελάττει τὸ πάλμιον· εἴθ' ὁ άγριος θυμὸς προκαλεῖ τρομεράς συμφοράς και εις τὸν ίδιον και εις τὸ περιβάλλον του. 390 A Και σοὶ δέν τηροῦν αὐστηρεῖν άσκησιν δέν άπειλοῦνται από καμμίαν τιμωρίαν ἐν μέρος του Θεοῦ, εἴθ' διὰ τους άπλῶς όρηγόμενους ὑπάρχει ή άπειλή της γέννησις και του πυρός της γέννησις.

Ὅπως λοιπὸν ὁ μακροδόξος προσθέτει περισσότερα ζῆλα εις την φωτιάν, μόλις αναλάβῃ τὸ Ιερατικὸν ἔθλημα, έτσι και ὁ εὐέξακτος και εύκαλος όρηγόμενος, και ὅταν εὐρίσκειται μόνος ή με άλλίους ανθρώπους, γίνεται μόλις αναλάβῃ την διακονήσιν βλοσυροῦ πληθῶς, σάν θηρίον κεντούμενον από όλα τὰ σπῆματα, και οὔτε ὁ ίδιος ήμπορεῖ να ζήσῃ ἡσυχᾶ και εις τους κυβερνομένους προκαλεῖ πολυέριθμα κακά. Διότι τέτοια δέν θαλῶνει την καθαρότητα και την διαύγειαν της σκέψεως περισσότερο από τὸν άτακτον και έκτραχρητισμένον θυμόν. B «Θυμὸς, ἀπέλλοις και τους φρονήτους» (Παροιμ. 15, 1). Σάν να ενοσιώσῃ εις νικητομαχίαν ὁ εὐφραδὸς της ψυχῆς λόγω της όργης δέν καταρθώνει: να δια-

κρίνη τους φίλους από τους έχθρούς οὔτε τους εντιμούς από τους άτιμούς, αλλά τους μεταχειρίζεται κατά τὸν ίδιον τρόπον εἰως γενικῶς· και αν άκήρη πρόκειται να ὑποστῇ κάποιον κακὸν λόγω της συμπεριφοράς του αὐτῆς, τὸ ὑπομένει διά να Ικανοποιήσῃ την ήδονήν του. Εἶνα δὲ πραγματικῶς ήδονή ή εὐχαρῆς τοῦ θυμοῦ και τυραννεῖ την ψυχὴν χειρότερα από την ήδονήν, συνταράσσουσα και ανατρέπουσα την ἡσυχίαν κατῶσάν της. C Αὐτὴ ὀργεῖ εις παραλογισμὸν και συνεχῶς δημιουργεῖ ἄδικους έχθρας και αἰσπον μίσους και άκαιτους συγκρούσεις και ὀργεῖ εις λόγια και έργα παρανομίας φύσεως· ή ψυχὴ παρασύρεται από την ὀργήν του πάθους και δέν έχει ποῦ να στρέξῃ την δύναμίν της διὰ ν' ἀντισταθῇ εις την ὀργήν αὐτήν.

15. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. 'Αλλά δέν ήμπορῶ πλέον να σὲ ἀνέχωμαι να εἰρωνεύεσαι. Ποιὸς άγνοεῖ ότι εἶσαι τελείως ἀπρηλαγημένος από αὐτήν την ἀσθένειαν;

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ. 'Όσοι θα ήθελες, εὐτυχημένε φίλε μου, να με φέρῃς κοντά εις την φωτιάν και να εὐθέσις τὸ θηρίον που κἀθεται πάνω ήραμον; 'Η άγνοεῖς ότι αὐτὸ δέν τὸ κατώρθωσε με την ἀρετήν μου, αλλά με την άγάπην μου πρὸς την ήσυχίαν; D Δέν ζήρεις ότι άνθρωπος με τέτοιαν διάθεσιν μόλις ήμπορεῖ να διακρίνη τὸν ἡμπερημένον ἀν μένῃ μόνος του και έχη ένα ή δύο τὸ πολύ φίλους, εἴθ' αν πέσῃ εις την ἄδυσσον τόσον μεγάλων φροντίδων θα κατατραπῇ; Και τότε σῶσαι πρὸς τὸν κρητῶν της άπωλείας και καθιστῇ ἀκηροτέρους εις την ἐπιζήτησιν της ἀρετῆς ἐκτός του αὐτοῦ του και πολλούς άλλους. Τὸ πλήθος τῶν άρχομένων συνθίξει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον να ελάτῃ την διαγωγὴν των άρχόντων σάν άρχεταυρον εἰκόνα και να ροθμίζῃ σύμφωνα με αὐτήν και την ιδιότην του διαγωγῆν. Πῶς λοιπὸν να θεραπεύσῃ τὰς φιλημονίας ἐκείνων, ἀπο φιληγαίνονται και ὁ ίδιος; E Και ποῦς ιδιότης θα ἐπιθυμοῦσε να γίνῃ ἡσυχῶς, ὅταν ελάτῃ τὸν άρχοντά του όρηγίλον; E Μὴ κανένα τρόπον δέν εἶναι δυνατόν να κρυβοῦν τὰ ἐλαττώματα των Ιερῶν· και τὰ μικρότερα μάλιστα φανερόνονται τρητῆρα.

'Η ἄνδεχομένη ἀδυναμία ενός άλλητῶς ήμπορεῖ να διαφύγῃ την ἀντίληψιν του κόσμου, εἴθ' ὅσον μένει σπῆτα του και δέν συναγωνίζεται με κανένα· ὅταν όμως ἀποδοθῇ εις τὸν άγώνα, ή ἀδυναμία του ἐλέγχεται εύκολα. Και από τους άλλους ἑμῶς ανθρώπους σοὶ εἶπον κατ' ίδιον και με ήσυχίαν, έχουν ὡς προπέτασμα τῶν ἡμαρτημάτων των την ἀνίωσιν· 391 A ὅσον όμως ὀρηγῆσθαι ἀνάγκη εις

14. 'Η διακονησῆσθαι τὸν ποιμνίον ὑπὸ Ιερέως ἡθικῶς ἀσθενούς εἶναι ἀδύνατον. Ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος λέγει, τὸ παιδεύειν άλλους εκτελερεῖν πρὶν Ικανῶς παιδεῦσθαι... λῆν εἶναι μοι φαίνεται ἀσθένειαν και ταπεινά· ('Απολογητικῶς Περὶ φηγῆς, PG 55, 456).

τὸν λαόν, ἀναγκάζονται ν' ἀποβάλλουν τὴν ἡμερίαν ὡς ἱμάτιον καὶ νὰ δείξουν εἰς ἄλλους διὰ τῆς ἐξωτερικεύσεως τῶν διαθέσεων τῶν γυμνῆς τῆς ψυχῆς. Ὅπως λοιπὸν αἱ ἀρεταὶ τῶν ἀφελῶν πολλοὺς διὰ τῆς παραμυθίσεως εἰς παρόμοιον ἤθλον, ἔτσι καὶ τὰ ἐλαττώματα πολλοὺς τοὺς καθιστοὺν ἐνημεροῦς εἰς τὴν ἀσκησὶν τῆς ἀρετῆς καὶ παθήσεις εἰς ἀνάληψιν κόπων διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῶν ἀρετῶν.

Διὰ τοῦτο τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς τοῦ ἱερέως πρέπει νὰ λάμψῃ παντοῦ, ὥστε νὰ ἤμπορῇ καὶ νὰ εὐχαρίσῃ καὶ νὰ φωτίσῃ τὰς ψυχὰς τῶν διαπόνων. Ἐὰν ἀμαρτήματα τῶν βιωτῶν εἶναι ὡς νὰ διαπράττονται εἰς τὸ σκότος καὶ καταστρέφουν μόνον τοὺς ἰδίους. Β' Ἐνθ' τὸ ἀμάρτημα ἀνθρώπου ἐπιφανοῦς καὶ γνωστοῦ εἰς πολλοὺς φέρε: διὰ τὸν εἰς ἄλλους γυναικῶς καὶ τοὺς μὲν ἀσχηματισμένους μὲ τὴν σωτηρίαν τῶν ἄλλων κἀναίει ἀνηγορεύτους, τοὺς δὲ ἐνδικαιωμένους διὰ τὴν ἰδικὴν τῶν ἡθικῶν προκοπὴν ἐρετίζει εἰς ἔπαρσιν. Ἐκτός αὐτοῦ δὲ τῶν μὲν ἀπλῶν ἀνθρώπων τὰ παραπτώματα, καὶ νὰ γνωσθῶν, δὲν τραυματίζουσι σοβαρὰ κανένα' ἐνθ' οἱ καθήμαιοι εἰς τὴν κερύφιαν τῆς ἱεραρχίας παρακολουθεῖνται ἀπὸ ἑαυτοῦ καὶ τὰ μικρότερα πηλοῦσά τῶν φανίνται εἰς τοὺς ἄλλους μεγάλα. Οἱ ἄνθρωποι δὲν μετροῦν τὴν ἀμαρτίαν καθ' ἑαυτήν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀξίαν τοῦ διαπράττοντος αὐτήν. C Πρέπει συνεπῶς ὁ ἱερεὺς νὰ εἶναι περιφραγμένος ἀπὸ παντοῦ μὲ ἀδαμάντινα διὰ καὶ νὰ προσέχῃ ὅλα τὰ δῆματα τῆς ζωῆς του μὲ ἐπινοῶν ἤθλον καὶ συνεχῆ ἀγρυπνίαν, μήπως τοῦ προεβήσῃ κανεὶς ἀσκατηρόν πλῆγην εἰς κανένα γυμνὸν καὶ παραμεινένον μέρος. Ὅλοι περιτριγυρίζουσι ἔσωθεν: νὰ τὸν τραυματίσουν καὶ τὸν συντρέφουσι ἕχι μόνον οἱ ἑχθροὶ καὶ οἱ ἀντίπαλοι, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἄλλοι ποὺ προσποιούσταν τοὺς φίλους.

14. Συνεπῶς διὰ τὴν ὑπερησῆσαν αὐτῶν πρέπει νὰ ἐπιλέγωμαι φυγαὶ ὡς ἐκείνοι ποὺ μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ κατοικοῦσαν κάποτε εἰς τοὺς ἁγίους τῆς βαβυλωνικῆς καμίνου. Διότι τροφή τῆς φωτιᾶς αὐτῆς ποὺ ἀπαιτεῖ τοὺς ἱερεῖς δὲν εἶναι αἱ κληματαίαι καὶ ἡ πίσσις καὶ τὸ στυβαίον, ἀλλὰ ἀντικείμενα πολλὰ ἰσχυρότερα ἀπὸ αὐτὰ. D Δὲν πρόκειται εἰς αἰσθητὴν φωτῶν τοὺς περιβάλλει ἢ παμύρατος φλόγα τοῦ φθόνου ποὺ ὑψίνεται ἀπὸ ἄλλας τὰς πλευρὰς, ποὺ ἀνεβαίνει: ἐπάνω ἀπὸ τὰς κεφαλὰς τῶν καὶ διερευνεῖ τὴν ζωὴν τῶν ἀκρεβέστερα ἀπὸ ἑαυτοῦ ἢ φωτιὰ ἐκείνη τὰ σήματα τῶν τριῶν παιδίων. Ὅταν λοιπὸν εὖρη εἰς τὴν οἰκοδομὴν ἄλλα ὅσα καλῶμα, πᾶναι ἀμύσας, καὶ αὐτὸ μὲν τὸ σῆρὸν μέρος τὸ κατακαίει, ἄλλο δὲ τὴν ὑπόλοιπον οἰκοδομὴν, ποὺ δυνατὸν νὰ ἦσιν λαμπρότερα ἀπὸ τὰς ἡλιακὰς ἀστῆρας, τὴν φωτίζει καὶ τὴν μαυρίζει μὲ τὸν καπνόν. Ἐκείνη τὴν στιγμήν ποὺ εἶναι καλὰ ταχυομένης ὁ βίος τοῦ ἱερέως ἀπὸ ἄλλας τὰς πλευρὰς εἶναι ἀπρόσβλητος εἰς ἄλλας τὰς ἐπιθέσεις. Ἐάν ὅμως τοῦ διαφύγῃ ἀνάκλητον κανένα μικρὸν σπρίον —πράγμα ἐλλογον διότι πρόκειται περὶ ἀνθρώπου

ποῦ διαπαρῇ τὴ πολυπλαγὴς πύλας τοῦ βίου, — τὰ ἄλλα κατορθώματα δὲν θὰ τὸν βοηθήσουν νὰ διαφύγῃ τὰς καταλογίους τῶν κατηγμένων τὸ μικρὸν παράπτωμα ἐπισκιάζει ὅλην τὴν ἀρετὴν του. Ὅλοι θεωροῦν τὸν ἱερέα ἕχι ὡς περιβαλλόμενον μὲ σάρκα καὶ ἀνθρωπίνην φύσιν, ἀλλ' ὡς ἄγγελον, ἀπυλλογμένον ἀπὸ κάθε ἀδυναμίας. 392 A Καὶ ὅπως τὸν ἴρανον, ὅταν κρατῇ τὴν ἀρχὴν καλὰ, ἔτσι τὸν φοβούσταν καὶ τὸν κολακίζουσι, ἔτσι δὲν ἤμποροῦν νὰ τὸν ἀσπείρουν, ἐνθ' ἔταν ἴσθον τὴν κατάστασιν νὰ μεταβάλλεται ἐναντίον του. ἀφῶνται τὴν ὑποκριτικὴν ἐκτίμησιν, οἱ πρὸ ὀλίγου φίλοι γίνονται ἑχθροὶ καὶ πολεμοὶ, πληροφοροῦνται: διὰ τὰ ἀσθενῆ σήματα τῆς ἰσχύσεως του, ἐπιτίθενται καὶ τὸν ἀνατρέπουσι ἔτσι καὶ τοὺς ἱερεῖς, ἐκεῖνοι ποὺ τοὺς ἐκτιμοῦσαν καὶ τοὺς ἐσπεροῦσιν εἰς ἑαυτοὺς ἐξασκῶσαν ἐπιτυχῶς τὸ λειτουργίημα, μέλλει τέρουν κἀποὺν μικρὰν ἀφορμὴν, προετοιμάζονται ἔντονα διὰ νὰ τοὺς καθαιρέσουν ὡς νὰ ἦσαν οἱ χειρότεροι τύραννοι. Ὅπως δὲ ὁ τύραννος φοβεῖται κυρίως τοὺς συμπατριώτας του, ἔτσι καὶ ὁ ἐπίσκοπος τρέμει πρὸ πάντων τοὺς πλησίον του συναδέλφους καὶ συλλειτουργοὺς. B Διότι ἄλλωστε οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι δὲν ἐπαρθεῖσιν τὴν θέσιν του, ὅπως αὐτὸς, καὶ δὲν γνωρίζουσι τὰς ἀδυναμίας του ὅσον καλὰ ὅσον αὐτὸς. Ἐπιτιθεῖ τῶν πλησίον του, ἀντιλαμβάνονται ἐπὶν ἀπὸ τοὺς ἄλλους κάθε παρεκτροπὴν καὶ ἤμποροῦν εὐτολα νὰ γίνουσι πιστευτοὶ, ὅταν ἐπιβάλλουσι, καὶ ν' ἀπομακρύνουσι τὸν σκοφανοῦσιν διὰ τῆς ἐξορκίσεως τῶν κακῶν πράξεων του. Ἐπειὸν τὸ ἀποστολικὸν λόγιον ἀνυστρέφῃ καὶ ἀν πάσῃ ἔνα μέλος, ἀγχαίρουσι ἄλλα τὰ ἄλλα μέλη, ἐάν δὲ δοξάζεται ἕνα μέλος, συμπάσχουσι διὰ τὰ ἄλλα. Ἐάν ὁ ἐπίσκοπος δὲν καταφύγῃ νὰ σπυρίχθῃ μὲ τὴν μεγάλην του εὐλάβειαν, θὰ ἐβρίσκειται εἰς διαρκῆ κίνδυνον.

C Λοκὸν εἰς τόσον σκληρὸν πόλεμον μὲ σέλλεις; Καὶ νομίζεις ὅτι ἡ φυγὴ μου ἐπαρκεῖ διὰ μάχην τόσον ἀδύνατον καὶ κατόπικρον; Ποῶς σ' ἐθελοῦσε περὶ αὐτοῦ; Ἐάν μὲν σ' ἐπιπροσέγγρα περὶ αὐτοῦ ὁ Θεός, θεῖξέ μου τὸν χρηρμόν καὶ θὰ πεισθῶ. Ἐάν δὲ δὲν ἔχῃς θεῖον χρηρμόν καὶ ἐχρημάτισαι αὐτὴν τὴν γνώμην σπυρίζομαι εἰς ἀνθρωπίνης κρίσεως, πᾶσα ν' ἀπατάσται. Διὰ τὰ ζητήματα ποὺ ἀφοροῦν εἰς τὸ πρόσωπόν μου ἐπιβάλλεται νὰ κείθεσαι εἰς ἐμὲ μάλλον παρὰ εἰς ἄλλους, διότι ἐὰν τὸ ἀνθρώπου σῶσαι σθεν, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ (Α' Κορ. 2, 11). Νομίζω λοιπὸν ὅτι ἂν δὲν εἴχῃς πεισθῆ προηγουμένως, θὰ ἐπιστάσῃς τοὺς ἀλλοτρίους τῶρα μὲ αὐτὰ τὰ λόγια μου περὶ τοῦ θεοῦ, θεγόμενος τὴν ἐξουσίαν αὐτῆν, θὰ ἐκαίω καὶ τὸν ἑαυτὸν μου καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς καταγελάστους καὶ θὰ ἐπίστραφα εἰς τὴν βίον τρέπον ζωῆς ποὺ ἀκαλοῦσθί τῶρα. Ἡ ἐπιθυμία ποὺ ἔχου πολλοὶ θεὰ τὴν κατὰ τὴν τῆς ἐξουσίας αὐτῆς τοὺς ἄλλους ἐναντίον ἐκείνου ποὺ τὴν κατέχει, ὡς κατὰ χειρότερον ἀπὸ τὴν βασανιστῆν.

Και όπως τα φιλάρια παιδιά θαρρούνται την παράταση της ζωής των γερόντων πατέρων των, έτσι και μερικοί από τους επιδιώκοντας την αρχιερωσύνη, όταν βλέπουν να παραλείπεται επί πολύν χρόνον ή θηλεία κάποιου επίσκοπου, και επειδή δεν επιτρέπεται να τον φωνάσουν, Ε σπεύδουν να τον εκδιώξουν από την επισκοπικήν έδραν, εποφθαλιμώντες όλοι την θέσαν εκείνου, φυσικά ό καθένας διά τον εαυτό του.

Η ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΗ ΠΡΟΣΟΧΗ ΚΑΙ ΑΜΕΦΡΟΝΗΤΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΚΛΟΓΗΝ ΤΩΝ ΚΑΗΡΙΚΩΝ

16. Θέλεις να σου αναφέρω και άλλην μορφή της μάχης αυτής γαμάτης από μέρους κινδύνους; Παρακολούθησε με προσοχήν τας έορταστικές συγκεντρώσεις, εις τας ποίας κατά την συνήθειαν γίνονται αι εκλογαί των εκκλησιαστικών αρχόντων, και θα ίδης εκεί τον αρχιερέα να προσβάλλεται από τώσας κατηγορίας, όσαι είναι οι αρχόμενοι. Τότε οι άρμόδιοι διά την εκλογήν σχίζονται εις πολλές παρατάξεις και διέσκοπεν τούς προσωπτερούς να μη συμφωνούν όσπε μεταξύ των όσπε με τον επίσκοπον. ³⁹³ Α 'Ο καθένας έχει την ιδιότην του γνώμην και ό ένας προτιμά αδελφόν, ό άλλος εκάεινον. Αίτια δε του φαινομένου αυτού είναι ότι δεν αποδέχονται, όσπε ό ήρωιστες, όλοι εις ένα, εις την ψυχικήν άρετήν, αλλά αποσπέρχονται εις την τιμητικήν αυτήν εκλογήν και άλλα ελαττήρια. Λέγουν π.χ. "Ας εκλεγή αυτός, επειδή κατάγεται από άριστοκρατικήν οικογένειαν." "Ας εκλεγή εκάεινος, επειδή είναι πλούσιος και δεν θα έχη ανάγκη να συντηρηθί από τας εκκλησιαστικάς προσόδους." "Ας εκλεγή ό άλλος, επειδή γλυκολύτρην από χριστιανικήν Έκκλησίαν." "Ο ένας προτιμά τον φίλον, ό δεύτερος τον συγγενή, ό τρίτος τον κλάσκα, Β και κανείς δεν θέλει να προσέχη τον κατάλληλον και να ελιγχή τή ψυχικήν προσηφάνειαν των υποψηφίων.

Εγώ δε τώσων όλίγων σημείων έδωκα εις τή άνωτέρω προσόχην διά την εκλογήν των ιερών, όσπε φθάσει μέχρι του σημείου να μη πολεμή να έχωρίσω και ένα υποψήφιον με πολλήν εὐλάβειαν, που αποτελεί σημαντικόν προπόν διά τή άξίωμα του, εάν ό υποψήφιος μαζί με αυτήν δεν έχη και πολλήν σύνεσιν. Πραγματικά γνωρίζω ότι πολλοί άνθρωποι, που είχαν ακολουθήσει τον μονασιακόν βίον και έτηρούσαν ηρωιστήν δόξαν την ζωήν των, ελασπεδοσαν τον Θεόν και κάθε ήμέραν προέκπιον περισσύτερον εις την χριστιανικήν εὐσέβειαν, έως ότου ήσαν μόνοι και έφρόντιζον μόνοι διά τον εαυτό των. ³⁹⁴ C όταν όμως υπεχρεώθησαν να κωδερνήσουν τον λαόν διά τή διορθώσασιν την άμύθειαν των πολλών, τότε άλλοι μόν άπεδείχθησαν έξ αρχής άνεπαρκείς διά την υπηρέσιαν αυτήν, άλλοι δε έφθασθέντες να επιμεινουν άπέβλαστον την

προηγουμένην εὐλάβειαν με άποτέλεσμα και τούς εαυτούς των να ζημιώσουν πολύ και τούς άλλους να μη όφελήσουν εις τίποτε. ³⁹⁵ "Αλλά" επίσης δεν επιτρέπεται ν' ανεβάζομεν εις την επισκοπικήν έδραν από άπλοών σεβασμών προς την ήλικίαν όσπε όποιονδήποτε έπέρασεν όλην του την ζωήν εις τον κατώτερον ιερατικόν βαθμόν και έφθασεν εις βαθύ γήρας. Διαιτεί να τον προαγάγομεν, αν παρ' όλην την ήλικίαν εξακολουθή να είναι άκατάλληλος; Με αυτά δεν έπιθυμώ να άτιμώσω τή γρηγορά όσπε να επεβάλλω γρηγορά άποκλεισμών από τή επισκοπικήν άξίωμα των προηγουμένων από τας μονασιακάς τάξεις D (πολλοί άλλωστε από τας τάξεις αυτές διέλαμψαν εις την αρχιερωσύνην), αλλά θέλω να δείξω ότι έρ' όσον και ή εὐλάβεια και τή βαθύ γήρας μόνα των δεν καθιστούν τον υποψήφιον κατάλληλον διά την ιερωσύνην, πολύ όλιγώτερον κατάλληλον τον καθιστούν αι προηγουμένη προφάσεις.

"Άλλοι δε προσθέτουν και άλλας προφάσεις άποκλιτάρας. Μερικοί π.χ. εκλέγονται ιερείς διά να μη προσχηθήσασιν εις τούς αιρετικούς ή σχισματικούς, άλλοι δε εκλέγονται λόγω της ποτηρίας των, δηλαδή διά να μη προβενήσασιν κακά εις την Έκκλησίαν εξ αιτίας του άποκλεισμού των από την ιερωσύνην. "Υπάρχει άραγε μεγαλύτερα παρανομία από τή να εξυμνησώσασιν και ν' ανεβάζωσιν εις την επισκοπικήν έξουσίαν άνθρωποι γεμύτοι από πονηρίαν και πολλήν κακίαν, λόγω άφροσύνης των ελαττωμάτων των αυτών, Ε ενν δ' αυτά έκρατε να τιμωρηθούν και να μη δικαιωσύνται να περάσουν όσπε τή καθάρη της Έκκλησίας; Είπέ μου λοιπόν, ύπάρχει ανάγκη ν' αναζητήσωμεν άλλην αίτιαν διά την όργην του Θεού, όταν ήμεεις παραβείομεν εις ανθρώπους πονηρούς και άναίτους πράγματα τώσων φρικτά και άγια να τή λυμάνωσασιν; "Αφού ή δικαιοβέργησις των εκκλησιαστικών πραγμάτων παραβίβεται εις ανθρώπους, από τούς όποιους άλλοι μόν δεν είναι ήθικώς κατάλληλοι δι' αυτήν, άλλοι δε δεν έχουν άνάλογον ικανότητα, δεν διαφέρει κατά τίποτε ή Έκκλησία από την παύλρριαν του Εόρτιπου.

³⁹⁶ A 16. Παλαιότερα έγώ περιέπαζα τούς κοσμικούς άρχοντας που κατανόμουν τας κυβερνητικάς θέσεις έχι δάσει των πνευματικών προσόντων, αλλά δάσει του πλούτου, της μεγάλης ήλικίας και της ισχυράς προστασίας; όταν όμως έμαθα ότι ή ίδια κατάσταση εισήλθε και εις την Έκκλησίαν μας, τότε έπαυσα να είμαι τώσων άιστογής προς τούς κοσμικούς. Τι παράδοξον είναι να έπαργούν έσσι άνθρωποι κοσμικοί που άγαπούν την δόξαν έκ μέρους

16. "Η εὐλάβεια δεν είναι όπλιση άρκητή διά τή διεξαγωγή του ποιμαντικού έργου, άποκλείονται συγκεκριμένα πνευματικά και διοικητικά προσόντα. Πλ. όπλιση εις Πράξεις Όμιλία 3, 4, ΡΟΙ 80, 88, "εστι σοι και θλος άλητος και ήθος άλευθέριον, έν δε τή Έκκλησίαι το σότων δει μόνον".

του πλήθους και προβαίνουν εις οκνηρότητα πρὸς τὴν ἀγάπην πρὸς τὰ χροῖματα, ἀφοῦ αὐτοὶ ποῦ προσποιούνται εἶναι ἔχοντες ἀπαλλαγὴν ἀπὸ παροσμίας βλαστήματα δὲν συμπεριφέρονται καλύτερα ἀπὸ ἑκείνους; Ἄφοδ καὶ αὐτοὶ, ἐνθ' ἀγωνίζονται δι' αἰσράνια ἀγαθὰ, μάλιστα εἴθῃ ἢ συγγῆ τῆς ἀποφάσεως διὰ τὴν ἐκλογὴν, Ἐ ενεργούν σὺν τῷ πρᾶξειν διὰ πλεῖστα γῆς ἢ ἄλλα γήινα πράγματα καὶ τοποθετοῦν ἀνθρώπους τυχεύουσιν εἰς τέτοιους θησαυρούς, ὡπὲρ τῶν ὁμοίων δὲν ἐδίδεσκον ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τὴν κινήσῃ τῆν βόθῃν του καὶ τὴν γίνῃ ἄνθρωπος καὶ τὴν λάβῃ μορφήν βούλου καὶ τὴν ἐπιπέσει καὶ τὴν ραπισθῆ καὶ τὴν ἀποθέσῃ κατὰ τὴν σάρνα με ἐποκείσῃτον θάνατον;

Καὶ δὲν σταματοῦν εἰς αὐτὰ, ἀλλὰ προσθέτου καὶ ἄλλα ἀκοπίτερα. Δὲν ἀγροῖνους ἄπλως τοὺς ἀνοήτους, ἀλλὰ καὶ ἀποκλείου τοὺς καταλλήλους. C Ἰὼν νὰ ἴτω ἀνέγκη νὰ διασκευθῆ ἢ ἀσφάλεια τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀπὸ τῶν δύο πλευρᾶς, σὺν τῷ μὴ ἀρκοῦσα νὰ προκαλέσῃ τὴν ἀργίαν τοῦ Θεοῦ ἢ προηγουμένην αἰτία, προσθέτου καὶ ἄλλην αἰτίαν ἐξ ἴσου σοβαράν. Διότι νομίζου εἶναι εἶς ἴσου καταστροφικὰ καὶ ὁ ἀποκλεισμοῦ τῶν χρησίμων καὶ ἢ προώθησι τῶν ἀνεπίστων. Καὶ γίνεται τοῦτο διὰ τὴν μὴ ἠμποροῦ νὰ εὖρη ποθενὰ παρηγορίαν τὸ ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ. Δὲν εἶναι εἶς ἴσου νὰ προκαλέσῃ μέρους κεραυνούς ἢ κατὰστασις αὐτῆ; Δὲν εἶναι εἶς ἴσου χειρότερος γέννησις ἀπὸ αὐτῆν με τὴν ὁμοίαν μὲς ἀπαίσει ὁ Θεός; Ἄλλ' ἢ μὲς ἀνέγκη καὶ ὑποσέσει δια τὰ κακά, διότι δὲν θέλει τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ἀλλὰ τὴν ἐπιστροφήν καὶ τὴν σωτηρίαν του. D Ἡ φιλανθρωπία του ὑπερβαίνει τὸν θαυμασίων τῶν ἀνθρώπων τὴν εὐδοκίαν τοῦ ὑπερβαίνει τὴν ἐκκλησίαν. Οἱ Χριστιανοὶ διακαθεύρου τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ χειρότερα ἀπὸ ἄγθροῦς καὶ ἀνεπίστων, καὶ αὐτοὺς διατρέφει τὴν ἀναθήσει τῶν καὶ καλεῖ εἰς μετάνοιαν. Δόξα Σοι, Κύριε, δόξα Σοι. Πόσον ἀπέραντος εἶναι ἢ ἄδυστος τῆς φιλανθρωπίας Σου! Πόσον ἀφρονος ὁ πλοῦτος τῆς ἀνεγκαιίας Σου! Οἱ εὐτελεῖς καὶ οἱ ἄτιμοι, ποῦ ἔγινον ἔντιμοι καὶ ζηλοῦντο διὰ τοῦ δόνατός Σου, χρησιμοποιοῦ τὴν τιμὴν ἐναντίον τοῦ τιμήσαντος καὶ ενεργούν με θρασύτητα καὶ προσβάλλου τὰ ἅγια με τὴν ἀπάθειαν καὶ ἐκλιθεῖν τῶν ἱκανῶν E εἶα νὰ εἶναι αὐτοὶ οἱ παντοῦ ἴσχυοι καὶ ἀσπίδοι εἰς τὴν κατ' ἀρέσειαν ἀνατροπῆν τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως.

Ἄν θελήσει νὰ ἐρευνησῆς, θὰ μάθῃς εἰ καὶ αὐτοῦ τοῦ κακοῦ ἢ αἰτία εἶναι ὁμοία με τῶν προηγουμένων. Ἡ ρίζα, ἢ μητέρα των θὰ ἐλέγαμεν, εἶναι μία, δὲ φθόνος τὰ δὲ κίνητρα δὲν ἀνήκουσιν εἰς ἓνα εἶδος, εἶναι πολὺμορφα. Λένου αὐτοὺς ν' ἀποκλεισθῆ διότι εἶναι νέος. Ὁ ἄλλος ν' ἀποκλεισθῆ διότι δὲν γνωρίζου νὰ καλοκαυθῆ. Ὁ ἄλλος ν' ἀποκλεισθῆ διότι εὐρίσκειται ὅπὸ τὴν δυσμένειαν τοῦ δεῖνα προσώπου. Αὐτοὺς ν' ἀποκλεισθῆ διότι ἢ ἐκλογὴ του θὰ λυτήσῃ τὸν τάδε, ποῦ ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν ὑποψηφιότητα ἐνός ἀλ-

λου. Ὁ ἄλλος ν' ἀποκλεισθῆ διότι εἶναι ἀγαθός καὶ ἐπισκέψ. Ὁ ἄλλος ν' ἀποκλεισθῆ διότι εἶναι ἀσχηρὸς εἰς τοὺς ἀμαρτάνοντας. Καὶ ὁ ἄλλος δι' ἄλλην παροσμίας αἰτίαν. 395 A Καὶ δὲν τοῦς λείπουσιν αἱ προφάσεις, δὲν θέλου. Ὅταν δὲν ἔχου τίποτε ἄλλο, κατηγοροῦν ἀκόμη καὶ τὴν ἀφρονίαν τῶν προσώπων. Ἐπικαλοῦνται δὲ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτῆν καὶ τὸ γεγονός εἶναι δὲν πρέπει ν' ἀνέγκηται εἰς τὸ ἐπισκοπικὸν ἄξιωμα διαμῆς, ἀλλὰ βαθμιαίως καὶ κατ' ἐλάχιστον, καὶ ὁρασηθῆσι ἄλλος αἰτίας εὐρίσκειται.

Ἐγὼ δὲ ἐπιθυμῶ νὰ ἐρωτήσω εἰς τὸ σημεῖον αὐτό. Τι ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ ὁ ἐπίσκοπος εἰς τὸν μέγεται με τῶσιν ἀνέμοις; Πῶς θ' ἀντιστάσῃ εἰς τῶσιν κήματα; Πῶς θ' ἀντικρούσῃ διας αὐτὰς τὰς ἐπιθέσει; Ἄν μὲν πολιτευσῆ ἁρθῶς, δλοι γίνονται ἔχθροὶ καὶ πολέμοι καὶ αὐτοῦ καὶ τῶν ἐκλεγέντων, Ἐ καὶ ἀνταναγκάζου εἰς διας τὰς πράξει; του, δημιουργοῦντας καθημερινὰς φιλονικίας καὶ στάσεις ἐναντίον αὐτοῦ καὶ ἀπευθύνοντας μέρους χλευασμοῦς πρὸς τοὺς ἐκλεγέντας ἐμέχρι; εἶου ἢ ἐκδιώξου αὐτοὺς ἢ ἐκδιώξου τοὺς προσωποκλήτους των. Καὶ γίνεται κατὰ παράμωμον πρὸς δὲ τι συμβαίνει με κυβερνήτην ποῦ ἔχει μέσα εἰς τὸ πλοῖον του κατὰ τὸν πλοῦν κερκατὰς ὡς συναξιδιῶτας, οἱ ἔποιοι ἐπιβουλεύουσι καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς ναύτας καὶ τοὺς ἐπιβάτας. Ἐάν δὲ ὁ ἐπίσκοπος προσηύσῃ νὰ κάμῃ εἰς αὐτοὺς τὴν χάριν μάλλον παρὰ νὰ ἐξουαρτάσῃ τὴν σωτηρίαν του, καὶ δευθῆ εἰς τὴν ἱερουσαλὴν ἀνοήσιος, θὰ ἔχῃ τὸν Θεὸν ὡς ἔχθρον ἀντὶ ἐκείμων, πράγμα ἀκόμη χειρότερον. Ἄλλὰ καὶ αἱ πρὸς ἐκείνους σχέσει; του θὰ γίνουσι χειρότεροι ἀπὸ πρῖν, διότι δλοι ἐκείνοι θὰ συμπτρᾶτουν πλεόν καὶ θὰ καταστοῦν ἰσχυρότεροι. C Ὅπως, εἰταν συμπτρᾶνται ἄγροὶ ἀνεμοὶ πνέοντες ἀπὸ ἀντιθέτους διευθύνσεις, τὸ ἴσχυον πρὸ δλίγου πέλουσι γίνεται ἐξαιρετικὰ κυματώδες καὶ τριουμωδὸς καὶ ἀνατρέπει τὰ πλοῖα, ἔτσι καὶ ἢ γαλήνη τῆς Ἐκκλησίας, εἰταν δέγεται ἀνθρώπους διαφόρεσι, γμίζου με σάλον καὶ πλημμυρίζου ἀπὸ ἀφρονα κακῆρα.

ΜΟΙΚΑ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΠΡΟΣΩΝΤΑ ΤΩΝ ΚΑΘΗΚΩΝ

17. Σκέψου λοιπὸν πόσον ἱκανός πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποῦ πρέκειται ν' ἀνεμετωπύσῃ τέτοιαν τρικυμίαν καὶ ἢ ὑπερτηθῆσῃ τῶσιν ἐπιπέδοις ἐρθεύμενα πρὸ τῶν κινῶν συμπερᾶντων τῆς Ἐκκλησίας. D Διὰ τὴν ἠμποροῦν ὁ ἐπίσκοπος νὰ μάχεται εὐκολὰ ἐναντίον τῶσιν κινδύνων, πρέπει νὰ εἶναι συγχρόνως σοβαρός καὶ ἄπλοος, φοβερός καὶ ἐπισκέψ, αὐταρχικός καὶ κοινωνικός, ἀδέκατος καὶ ἐπισηρευτικός, ταπεινός καὶ ἀξιοσεπής, αὐστηρὸς καὶ ἡμμερος¹⁶ καὶ νὰ προήγῃ με θάρρος εἰς τὰς διαφόρους θέσει; τοῦς

16. Τουζου τὴν κατὰ περιστάσει; ἀσχηρὸν ὅπὸ τῶν κληρικῶν καὶ τῆς ἀσχηρῆτος καὶ τῆς ἐπισκεψ. Ὁ ἴδιος ἴτω κινήσει; ἀσχηρῆτος.

καταλλήλους, ακόμη και αν είναι οι υποστάμενοι αντιλέγουν, και με το ίδιο θάρρος ν' αποκαλεί από αυτούς τους ακαταλλήλους, ακόμη και αν τους υποστηρίζουν. Είς ένα μόνον ν' αποβλέπει, εις την οικοδόμησιν της 'Εκκλησίας' επομένως να μη προσβάλει εις καμμίαν ενέργειαν από δυσμεινίαν ή ελιμνίαν προς θρησκείαν άπομα.

Αντιλαμβάνεται άραγε τώρα ότι καλώς ποιητήσθην από την μεγάλην αυτήν διακονίαν; Και όμως δεν σου τα είπα ακόμη δια' έχω να σου ειπω και άλλα. Αλλά μη αποκάμης ν' ακούσης ένα γνήσιον φίλον που θέλει ν' ανατρέψη τας διακονίαν του κατηγορίας σου. Ε δούτο σου λέγω δεν είναι χρήσιμος μόνον διά την απολογία μου προς σέ' θα συμβάλουν ίσως σοβαρώς και εις την διορθώσιν της επικρατούσης καταστάσεως. Είναι αναγκαίον, όποιος πρόκειται ν' απολυθήσθαι από το στάδιον, να έρευνήσθαι πρώτα καλά ελας τας προηποθέσεις και έπειτα ν' αναλάβη την ύπηρεσίαν. Διαι; Διαι; και κανένα άλλο έρωτος να μη έχη, τοδύλαχιστον δεν θα παραχθή από τας δυσκόλους περιστάσεις που θα του παρουσιασθούν, επειδή θα τας έχη ήδη προβλέπει.

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΧΗΡΩΝ

396 Α θέλεις τώρα ν' άρχίσωμεν από την προστασίαν των χηρών ή από την κηδεμονίαν των παρθένων ή από τας δυσκολίας του δικαστικού έργου; Η φροντίς διά καθέμιν από τας υποχρεώσεις αυτές είναι διάφορος και δύσκολος, ο δε κίνδυνος μεγαλύτερος από την φροντίδα.

Και δε άρχίσωμεν πρώτα από το θεωρούμενον ως ευκολώταρον. Η προστασία των χηρών! φωνάζει να διβάλλη εις την φροντίδα των χρηματικών μόνον εβδών τους λογολοιμένους με αυτήν. Δέν πρόκειται όμως μόνον περί αυτού, άλλ' άπαιτεί και πολλήν εξέτασιν κατά την έκλογήν των χηρών, διότι ή επιτολαιά έγγραφη των εις το τάγμα φέρει πολλούς κινδύνους. Β Πραγματικά δε πολλάκις και σπάνια κατέστρεφον και γάμους διέλυον και διά κλοπήν, δι' όργια και δι' άλλας παρομοίας αιτίας συνελήθησαν. Τό να διατρέφονται δε τέτοιαι γυναίκες με χρήματα της 'Εκκλησίας φέρει και το θεοδ την όργην και των ανθρώπων την χειροτέραν κατάρτισιν και κλένει διατακτικούς τους έχοντας την θέλησιν να ευεργετήσουν. Ποιος θα επιθυμούσε να εξοδεύονται τα χρήματα που θέλει ν' άπεριώσθαι εις τον Χριστόν διά πρόσωπα που διασφύρου το ένομα του Χριστού; Διά το αυτό χρειάζεται επισταμένη

17. Αι άπορρίπτεται χήραι από την έποχην του Παύλου ακόμη κατεγράφοντο εις ιδιαίτερος καταλόγους. Απετέλοντο είδος τάγματος κάθε άποκοπής εις το όποσον εθρσκον προστασίαν ήθικην, κοινωνικήν και οικονομικήν, ένφ προσέφερον και αι ίδια υπηρεσία.

και άκριθής εξέτασης, ώστε να μη διασαθίσουν την πρόνοιαν των πτωχών ούτε αι άνωτέρω μηχανοκωβίασι άνήθικαι χήραι ούτε αι διαθέσιμα έπαρηκή μέσα προς συντήρησιν των.

С Έπειτα δε από αυτήν την εξέτασιν ακολουθεί άλλη σοβαρά φροντίς, ή προμήθεια άρκούντων ύλικών διατροφής από πηγές που δεν στερεύουν ποτέ. Η άκούσια πένια είναι κακόν κάποις άχόρταγον και μεμφίμορον και άχάριστον, και διά το αυτό άπαιτείται πολλή φρόνησις και σπουδή ώστε να κλεισθούν τα στόματα των χηρών με την έξοφάνειαν κάθε άφορηής κατηγορίας. Ο πολύς κόσμος θεωρεί ίκανόν διά την προστασίαν των χηρών κάθε άνθρωπον που είναι άνώτερος χρημάτων. Εγώ όμως δεν έχω καθόλου την γνώμην ότι άρκει μόνη της αυτή ή μεγαλοψυχία. Ο βεβαίως είναι και αυτή άπαραίτητος (διότι χωρίς αυτήν θα έπρόκειτο περί λιμενίου και όχι περί προστασίας, περί λίκου και όχι ποιμίνας), αλλά μαζί με αυτήν πρέπει να ζητηται αν έχη και άλλο προσόν. Είναι δε το προσόν αυτό ή αιτία όλων των άγαθών δια τους ανθρώπους ή άνεξικακία, ή όποια στέλλει την ψυχήν να προσομιση εις γαλήνιον λιμένα. Η τάξις των χηρών και λόγω της πενίας και λόγω της ηλικίας και λόγω της φύσεως διακρίνεται διά το υπερβολικόν θρόσος (κατ' έπεική χαρακτηρισμόν) φωνάζουν άκαίρους, διαμαρτύρονται χωρίς λόγον, παραπανούνται έκαι που έπραξε να εόγασμουν και κατηγορούν έκαι που έπραξε να έπεινού. Πρέπει λοιπόν ο προϊστάμενος να τή όπομένη έκ με καρτερίαν και να μη έραθήσεται ούτε με τας άκαίρους άνοχλήσας ούτε με τας παραλόγους μεμφίμορας. Ε λόγω της δυσουχίας της ή τάξις αυτή είναι δικαίον να ευεργετήται και όχι να όβρίζεται ή αναμώχλεισις των συμφορών και ή προσθήκη ύβρων εις τον έκ της πτωχείας πόνον άποτελεί υπερβολικήν σκληρότητα.

Διά το αυτό κάποιος σοφώτατος άνθρωπος, που παρατήρησε την φιλοέρθειαν και την ύπερολίαν της ανθρώπινης φύσεως, και έγνώριζε ότι ή φύσις της πενίας είναι πολλάκις ίκανή να νικήσθαι και την γενναιωτέτην ψυχήν και να όδηγήσθαι εις άνοχηύτους πράξεις, παραγγέλλει να είναι κανείς γλυκύς και εδωρότατος εις τους πτωχούς. 397 Α και όχι μόνον να μη άργίεται όταν του ζητούν βοήθειαν και να μη γίνεται έγθρός από τας διαρκείς ένοχλήσεις, αλλά και να τους βοηθή. «Κλίνον πτωχόν άλλως το ός σου και άποκρίθησθαι άπο εν πράξει είνρηκά» (Σαμρ. 4, 8). Αφίνε; κατά μέρος των πτωχών που ήμπορεί να κινήσθαι την όργην με την συμφοράν του (διότι τί ήμπορεί να ειπή δι' ένα κατάρκον); και άπευθύνεται προς τον δυνάμενον να ένοχώσθαι την άνεχεια έκείνου και να τον άνοσώσθαι με την ήμερον μορφήν και τους γλυκύς λόγους προτοδ τον έλεήσθαι.

Ημπορεί κανείς να μη άραξήσθαι όταν άνήκουν εις τας χήρας και μάλιστα να τας βοηθή όταν όμως τους συμπεριφέρεται με

χλευασμούς, με όβριες και με θυμούς, **B** όχι μόνον δὲν ἀνακουφί-
ζει μετὰ τὰ δῶρα του τὴν ἐκ τῆς πτωχείας δυστυχίαν, ἀλλὰ μετὰ τὰς
λοιδορίας του ἀεξάνει τὸ κακόν. Ἐν ἀνομιάζονται ἀπὸ τὴν πίστιν
τῆς πείνης γ' ἀνακουμτοῦν, ἡμεῖς ἀποθάνομεν πόνον διὰ τὴν κα-
κότητα των. Ὅταν ἀπὸ τὸν φόβον τῆς πείνης ἀναμιζῶνται νὰ
ἀπαυτοῦν καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιταίαν γ' ἀνακουμτοῦν, θεὰ δὲ τὴν ἀναί-
δειαν ὀδρίζονται, τὰς καταλαμβάνει τοχυρὰ ἀθυμία καὶ ἡ ψυχὴ
των καλύπτεται ἀπὸ σκότος. Πρῶτος, συνεπῶς ὁ ἐπιμηλῆτης τῶν
χρηθῶν νὰ εἶναι τόσο μακρόθυμος, ὥστε οὐ μόνον νὰ μὴ ἀδξάνη
ἢ ἀθυμία των διὰ τῆς ἀγνοικτήσεως, **C** ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπάρχουσα
ἀθυμία νὰ κομίζεται διὰ τῆς παρηγορίας. Ὅπως ὁποιοσδήποτε
πλοῦτος δεῖται ὀδισθῆναι δὲν δεῖται σημασίαν εἰς τὴν ἀξίαν τῶν χρη-
μάτων του λόγῳ τοῦ πρᾶξματος ἀπὸ τὴν ὄβριαν, ἔτσι καὶ ὁ πτωχός,
δεῖται ἀκούσῃ ἕνα γλυκὴν λόγον καὶ λάβῃ τὸ δῶρον μετὰ παρηγορη-
τικὰ λόγια, λάμπει καὶ χαίρεται, καὶ τὸ δῶρον γίνεται διπλοῦν
ἀπὸ τὸν καλὸν τρόπον. Αὐτὴ ἡ σκέψις δὲν εἶναι ἰδική μου,
ἀλλὰ τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς ποῦ εἶπε καὶ τὰ προηγουμένα. «Γέροντες,
ἐν ἀγαθοῖς μὴ θεὸς μῶμον καὶ ἐν πάσῃ δόσει λήπην λόγων. Οὐχὶ
καύσωνα ἀναπαύσει δρόσος; Οὐκὼν κρείσσον λόγος ἢ δόσις **D** Ἰδοὺ
γὰρ λόγος ὑπὲρ δόμα ἀγαθὸν καὶ ἀμψότερον παρὰ ἀνδρὶ κεχαρι-
τωμένῳ» (Σειρ. 18, 15 ἔ.).

Δὲν ἀπαυτεῖται δὲ ὁ προστάτης τῶν χρηθῶν νὰ εἶναι μόνον ἀνε-
ξίκακος, ἀλλ' εἴ ἴσῳ καὶ καλὸς οἰκονόμος, διότι ἐν τοῦ λείπῃ ἢ
ἰδιότης αὐτῆ καλὴν προξενεῖται ἢ ἴδια ζημία εἰς τὰ χρήματα ποῦ
προσρίζονται διὰ τοὺς πτωχοὺς. Κάποιος ἱερεὺς ποῦ τοῦ εἶχαν
ἐμπιστευθῆ τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῆν, συνεκέντρωσε πολλὰ χρήματα,
καὶ αὐτὸς μὲν δὲν τὰ ἔρωγεν, ἀλλ' οὐτε καὶ διὰ τοὺς πτωχοὺς ἐξό-
δευσεν, ἐκτὸς ἀπὸ ἕνα μικρὸν ποσόν τὸ μεγαλύτερον μέρος τὸ
ἐκρυψεν εἰς τὴν γῆν, ἕως οὗ εἰς μίαν πολυμηκὴν περιόδον τὸ πα-
ρῶσεν εἰς τὰ χεῖρα τῶν ἐχθρῶν. Χρειάζεται λοιπὸν πολλὴν
προθυμίαν, ὥστε οὐτε νὰ πλεονέξῃ οὐτε νὰ εἶναι ἐλλειμματικὴ ἡ
περιοσιὰ τῆς Ἐκκλησίας. **E** καὶ εἰς μὲν τοὺς πτωχοὺς νὰ χορηγῆ
ἀμέσως τὰ δι' αὐτοὺς συλλεγόμενα ποσά, οἱ δὲ θεοφωροὶ τῆς Ἐκ-
κλησίας νὰ ἀδξάνουν ἀπὸ τῆς γεννασιωρίας των πιστῶν.

Πόσα εἴδη δὲ νομίζεις ὅτι χρειάζεται ἡ φιλοξενία καὶ ἡ
νοσοκομειακὴ περίθαλψις; Καὶ πόση προσοχὴν καὶ σέβαν ἀπαί-
τει ἀπὸ τοὺς ἐπιστάτας; Ἡ δαπάνη αὐτῆ δὲν εἶναι καθόλου μι-
κροτέρα ἀπὸ τὴν προηγουμένην μάλιστα συχνὰ εἶναι καὶ μεγαλυ-
τέρα. **398 A** Πρέπει λοιπὸν ὁ ἐπιστάτης νὰ συγκεντρώη τὰ χρη-
ματικὰ μέσα μετὰ εὐλάβειαν καὶ φρόνησιν, παροικιῶν τοὺς ἔχοντας
νὰ δίδων μετὰ φιλοτιμίαν καὶ χωρὶς λήπην, ὥστε νὰ μὴ πληγῶνῃ
τοὺς δωρητὰς κατὰ τὴν προστάθειν του πρὸς ἀνακούφισιν των ἀ-
σθενῶν. Εἰς τὴν περίπτωσιν δὲ τῶν ἀσθενῶν ἀπαίτεται πολὺ μεγαλυ-
τέρα προθυμία καὶ φροντίς. Ὁ ἀσθενὴς διακρίνεται διὰ τὴν στε-

νοχυρίαν καὶ ραθυμίαν των. Καὶ ἐν δὲν τοὺς μεταχειρίζονται ὁ-
λους μετὰ προσοχὴν καὶ ἐπιμέλειαν, ἀρκεῖ καὶ ἡ μικροτέρα παρέλει-
ψις νὰ προξενήσῃ μεγάλα κακά.

ΜΕΡΙΜΝΑ ΔΙΑ ΤΑΣ ΠΑΡΘΕΝΟΥΣ

18. Εἰς τὴν περίπτωσιν δὲ τῆς φροντίδος διὰ τὰς παρθένους¹⁸
ὁ κίνδυνος εἶναι τόσο μεγαλύτερος ὅσον τιμιώτερα καὶ βασιλευ-
τέρα εἶναι ἡ τάξις αὐτῆ ἀπὸ τὴν προηγουμένην. **B** Τώρα δὲ εἰ-
σεχώρησαν εἰς τὸν χορὸν καὶ αὐτῶν τῶν ἁγίων παρὰ πολλὰι νεάνιδες
μετὰ μωρίας κακίας. Ἄραστον πένθος προξενεῖ ἡ κατὰστασις αὐτῆ.
Καὶ θεοὺς δὲν εἶναι τὸ ἴδιον πρᾶγμα ἢ ἁμαρτία μὲς ἐλευθέρας κό-
ρης μετὰ τῆς ὑπηρετίας τῆς, ἔτσι δὲν εἶναι τὸ ἴδιον πρᾶγμα ἢ ἁμαρ-
τία μὲς παρθένου μετὰ μίσε χήρας. Εἰς τὰς χήρας ἔγινε συνθήκη
νὰ πολυλογεθῶν καὶ νὰ ἀλληλοκαταίζωνται, νὰ κολακίζουσι καὶ νὰ
ἀνακουμτοῦν, νὰ παρουσιάζονται παντοῦ καὶ νὰ περιέρχωνται τὴν
ἀγοράν. Ἡ παρθένος ὅμως ἀνέλαβε σκληρότερον ἀγῶνα· ἐξήλθε
τὴν οὐρανίαν φιλοσοφίαν καὶ ἔχει προορισμὸν νὰ μιμηθῆ ἐπὶ τῆς
τῆς τὴν ζωὴν τῶν ἀγγέλων καὶ ὅσῳ εἰς τὴν σάρκα νὰ φθάσῃ
τὴν ζωὴν τῶν ἀσπυμάτων δυνάμεων. **C** Καὶ δὲν πρέπει οὐτε ἀμφο-
νίκσις περιττὰς καὶ συχνὰς νὰ κάμῃ οὐτε λόγια ἀσκουὰ νὰ λέγῃ τῆς
ὄβριος καὶ τῆς κολακίας οὐτε τὸ ἔνομα δὲν πρέπει νὰ ζεύρη.
Χρειάζεται διὰ τοῦτο ἀσφαλῆ φρονίτην καὶ μεγαλύτεραν προσοχί-
αν. Αὐτοὶ καὶ τῆς ἀγνωσίης ὁ ἐχθρὸς τὰς παρακολουθεῖ πάντοτε μετὰ
μεγαλιτέραν ἐπιμονήν καὶ τὰς παραμονεῖς ἔτοιμος νὰ τὰς καταπῆ,
ἐὰν ἐλιθώσῃον καὶ πέσουσι, καὶ ἀνθρώποι πολλοὶ τὰς ἐπιδοκίμουνται
εἰς ὄλους δὲ αὐτοὺς προστίθεται καὶ ἡ μαγία τῆς φύσεως των. Ἡ
παρθένος μετὰ λίγα λόγια ἔχει διμέτωπον πόλεμον, πρὸς ἕνα ἐξωτε-
ρικῶν καὶ ἕνα ἐσωτερικῶν ἐχθρῶν. Διὰ τοῦτο εἰς τὴν ἐπιστάτην
των παρθένων ἐπικρίεται πολὺς μὲν φόδος, περισσότερος δὲ κίν-
δυνος καὶ περισσύτερα ὀδύνη μῆπως συμβῆ ποτὲ τίποτε ἀνε-
κδιμήτῳ πρᾶγμα ποῦ εἶθε νὰ μὴ συμβῆ. **D** Ἐὰν «Πατρὶ θυγά-
τηρ ἀπέκρυφος ἀγγυρῖνα» (Σειρ. 42, 9) καὶ ἡ φροντίς τῆς τοῦ
ἀραιεῖ τὸν ὕπνον, ἐὰν τόσο φόδος ὑπάρχη δι' ἐνδομημένην στεί-
ρωσιν ἢ ἀγαμίαν ἢ διάστασιν μετὰ τὸν ἄνδρα τῆς, τί ἄποκαρπὸν ἐπι-
νος ποῦ δὲν φροντίζε; δι' αὐτὰ, ἀλλὰ δι' ἀνώτερος πρᾶγματα. Ἐδῶ
δὲν περιφρονεῖται κανεὶς ἄνδρας, ἀλλ' ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς· καὶ ἡ στεί-
ρωσις ἐδῶ δὲν προκαλεῖ περπατηθῶν, ἀλλ' ἀπόλλωσιν. «Πᾶν δὲν-
δρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκρίσεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται»

18. Καὶ εἰ ἀπροσάρτετοι παρθέναι ἄλλως καταγράφοντο ἀπὸ ἐπι-
μῆς εἰς ἰδικιτέρος καταλόγους. Μετὰ τὸν καιρὸν ἐσχηματίσθη ἡ τάξις τῶν
παρθένων μοναχῶν.

(Ματθ. 3, 10). Καί εἰαν προκαλέσῃ τὸ μίσος τοῦ Νυμφίου, δὲν ἀρκεῖ νὰ λάβῃ διαζῆγιον καὶ νὰ φύγῃ· τοῦ μίσους αὐτοῦ ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ αἰωνία τιμωρία.

Ε Καὶ ὁ μενίτσαρκος πατήρ ἔχει πολλοὺς παρτόνους ποὺ διευκαλύπτουν τὴν φροσύνην τῆς θυγατρὸς του καὶ ἡ μητέρα καὶ ἡ τροφὸς καὶ αἱ ἀδελφίστριαι καὶ ἡ ἀσφάλεια τοῦ σπιτιοῦ βοηθοῦν τὸν πατέρα εἰς τὴν παρακολούθησιν τῆς παρθένου. Δὲν τῆς ἐπιτρέπεται νὰ ἔρχεται συνεχῶς εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ εἰαν ἔρχεται, νὰ παρουσιάζεται εἰς τοὺς περιπατητάς· τὸ σκότος τῆς ἐσπέρας καλύπτει ἕως οἱ τοῦτοι τοῦ σπιτιοῦ τὴν κόρην ποὺ δὲν θέλει νὰ φωνῇ. 399 Α Ἄλλοτε δὲν ἔχει καὶ καμμίαν ἀφορμὴν διὰ νὰ παρουσιασθῇ εἰς ἀνδρας. Δὲν τὴν ἀναγκάζουν οὐτε φροντίδες διὰ τὰ μέσα διαβίωσός οὔτε ἄδικοι προκλήσεις οὔτε ἄλλη καμμία αἰτία νὰ συναναστραφῇ μὲ ἀνδρας, ἀφοῦ εἰς ἕνα αὐτὰ φροντίζει ὁ πατέρας τῆς. Αὐτὴ μίαν μόνον φροντίδα ἔχει· νὰ μὴ κἀμὴ ἢ εἰπεῖ τίποτε ἀνάθειον τῆς κοσμητήτος ποὺ ἀρμύζει εἰς τὰς παρτόνας.

Τὸ ἔργον ἕως τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς καθιστοῦν δύσκολον, ἀν ἔχῃ ἀδύνατον, πολλοὶ λόγοι. Διότι αὐτὸς δὲν κρατεῖ τὴν κόρην μέσα εἰς τὸ σπίτι του, καθ' ὅσον ἡ συμβίσις αὐτῆ δὲν θὰ ἦτο οὔτε εὐσχημὸς οὔτε ἀκίνδυνος. Ἀκόμη καὶ ἂν δὲν ζῆμιθοῦν οἱ ἴδιοι καὶ φυλάξουν ἀνεκράτη τὴν ἀγαπίην, θὰ εἶναι ὑπεύθυνοι διὰ τὰς ψυχὰς ποὺ ἐπενοθέλιεσαν, πράγμα ποὺ εἶναι τὸ ἴδιον σὺν τῇ ἡμέρῃ τῆσαν αὐτοῖ. Β Ἐφ' ὅσον λοιπὸν ἡ συνείδησις δὲν εἶναι δυνατὴ, δὲν τοῦ εἶναι εὐκολον νὰ διακρίνῃ τὰς ψυχικὰς διαθέσεις τῆς παρθένου καὶ τὰς μὲν ἐκτρέψῃ νὰ περικόψῃ, τὰς δὲ ἀρμονικὰς νὰ ἐνοσχέσῃ καὶ νὰ δειπνώσῃ, οὔτε εἶναι εὐκολον νὰ παρακολουθῇ τὰς ἐξόδους τῆς κόρης. Ἡ ἐλαφὴς προστασία καὶ ἡ πτωχεία τῆς δὲν τοῦ ἐπιτρέπουν νὰ φροντίσῃ προσωπικὰ διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς διαγωγῆς τῆς. Ὅταν εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ ἐπιτηδεύῃ μόνη εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς, εὐρίσκει πολλὰς προστάσεις δι' ἔξοδον, ἂν δὲν θέλῃ νὰ κρατήσῃ τὴν σωφροσύνην τῆς. C Πρέπει λοιπὸν ἐκείνος ποὺ θὰ τῆς ἐπιβάλῃ νὰ μὴν διαρκῶς σπύτῃ τῆς νὰ ἔρῃ τὰς προστάσεις αὐτὰς καὶ νὰ τῆς ἐξασφαλίσῃ τὴν αὐτάρκειαν τῶν μέσων διαβίωσός καὶ νὰ τῆς διαθέσῃ κάποιαν γυναικίαν διὰ νὰ τὴν ἐξυπηρετῇ εἰς τὴν προμήθειάν των. Πρέπει δὲ ἐπίσης νὰ τὴν ἐμποδίσῃ ἀπὸ τὴν συμμετοχῆν εἰς τὰς κηδείας καὶ πανηγύδας. Διότι ὁ πολυμήχανος ἐκείνος ὅστις εὐφρεῖ πολὺ καλὰ νὰ σπαίρῃ τὸ θεληματικὸν του ἀκόμη καὶ ἐὰ μὲν αὐ καλῶν πράξεων. Καὶ πρέπει ἡ παρθένος νὰ περισχερίζεται ἀπὸ εἰς τὰς αἰσχυρὰς καὶ νὰ θγαίνῃ ἀπὸ τὸ σπίτι εἰς ἄλλας μόνον περιπτώσεις καθ' ἕνα τὸ ἕνα, ἂν τὸ ἐπιβάλλουν ἀναγκαῖα καὶ ἀπαραιτήτα κηθήματα.

D Ἐάν δὲ νομίσῃ κανεὶς ὅτι ἡ παρακολούθησις αὐτῆ δὲν εἶναι ἔργον ἀρμόζον εἰς ἕνα ἐπίσκοπον, ἀς γνωρίξῃ ὅτι ἕνα τῶν ἐνεργειῶν αἱ ἐπιτυχίαι· καὶ αἱ ἀποτυχίαι ἀποδίδονται εἰς αὐτὸν.

Καὶ εἶναι πολὺ ὑφέλιμώτερον νὰ φροντίξῃ ὁ ἴδιος δι' ἕνα, ὅσοι ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ παραπτώματα ποὺ θὰ τοῦ καταλογισθοῦν ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας ἄλλων, παρὰ ν' ἀναθέσῃ εἰς ἕλους τὴν ὑπερβολὴν αὐτῆν καὶ ἔπειτα νὰ τρέμῃ διὰ τὰς συνέπειας τῶν ἔκτων πράξεων. Καὶ πλεον δὲ ἕσιος διαζῆγι μόνος τοῦ αὐτῆν τὴν ὑπερβολὴν διευκολύνει τὸ ἔργον του, ἐνθ' ὁ ἐνεργῶν δι' ἄλλων χάνει τὴν ἄμεινον ἀντιληψὶν τῶν πραγμάτων καὶ ἀναγκάζεται νὰ καταπίσῃ ἐπὶ τοῦ ἔργου ἄλλα πρόσωπα, τὰ ὅποια μὲ τὰς ἀνεπιτηδεύμας καὶ τὰς σκητῆρας ἐπὶ τῶν ἰδικῶν του γυναικῶν προξενοῦν ζητήματα καὶ θόρυβον.

Ε Ἄλλὰ δεδάμει δὲν ἡμπορῶ ν' ἀνακέρει εἰς τὰς φροντίδας διὰ τὰς παρτόνας. Ἠγγισμένοι ἀπλῶς ὅτι καὶ εἰαν γίνεται καταγραφή των εἰς τὸ τόγμα δημιουργεῖται πολλὴ ἐνόχλησις εἰς τὸν ἀναλαμβάνοντα τὴν ὑπερβολὴν αὐτῆν.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΝ ἜΡΓΟΝ ΤΩΝ ΚΑΗΡΙΚΩΝ

19. Τὸ δὲ δικαστικὸν ἔργον φέρει ἐξαιρετικὴν ἐνόχλησιν καὶ μεγάλην ἀπασχόλησιν καὶ τόσην δυσκολίαν, ὅσην δὲν εὐρίσκουν οἱ κοσμικοὶ δικασταί. Διότι καὶ ἡ εὐρασίαν τῶν ἀρχῶν, ἐπὶ τῇ θέσει τῶν ἐποίων πρέπει ν' ἀπονεμηθῇ τὸ δίκαιον, εἶναι κοπιώδες καὶ ἡ ἐπαρμογή τῶν εὐρεθειῶν ἀρχῶν εἶναι δύσκολος. 400 Α Δὲν περιλείπει δὲ μόνον ἀπασχόλησιν καὶ δυσκολίαν, ἀλλὰ καὶ ἐξαιρετικὸν κίνδυνον. Συνέθῃ πράγματι μερικοὶ χριστιανοὶ, ἀσθενεῖς ἡθικῶς, ποὺ ἐνεπλάκησαν εἰς δικαστικούς ἀγῶνας, νὰ χάσουν τὴν πίστιν των διότι δὲν ἐδικαιώθησαν. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀδικημένους μισοῦν τοὺς δικαστάς, ποὺ δὲν τοὺς ἀποδίδουν τὸ δίκαιον, ὅσον μισοῦν καὶ τοὺς ἀδικήσαντας. Καὶ δὲν λαμβάνουν ὅτι δέησαν οὔτε τὴν δυσκολίαν ἐξυμνήσαντες τοῦ δικαίου λόγῳ διαστρέφῃ τῶν πραγμάτων, οὔτε τὴν κρισιμότητα τῶν περιστάσεων ὑπὸ τὰς ὁποίας διαζῆγεται ἡ δίκη, οὔτε τὸ περιορισμένον τῆς ἱερατικῆς ἐξουσίας εἰς τέτοια ζητήματα, οὔτε τίποτε ἄλλο παρόμοιον, ἀλλὰ μεταβάλλονται εἰς αὐστηροὺς δικαστάς, ποὺ γνωρίζουν μίαν μόνον ἀπολογία, τὴν ἀπαλλαγὴν των ἀπὸ τὴν ἀδικίαν ποὺ τοὺς ἔργεν. Β Ἐκείνος δὲ ποὺ δὲν ἡμπορεῖ νὰ τὰς τὴν προσέγγῃ, ὅσας προστάσεις καὶ ἂν εὐρῃ, δὲν θὰ διαφύγῃ τὴν κατὰκρίσιν των.

ΕΥΜΗΕΡΙΣΟΦΑ ΠΡΟΣ ΤΟΚΕ ΒΟΗΜΑΙΝΟΜΕΝΟΣ

Ἀφοῦ δὲ ἀνέφερα πραγματικῶς περὶ προστασίας, θὰ σοῦ φανερώσω καὶ μίαν ἄλλην πηγὴν παραπίον. Ἐάν ὁ ἐπίσκοπος δὲν ἐπισκέπτεται τὰ σπύτια τῶν πιστῶν συγγενῶν ἀπὸ τοὺς γυρολόγους, θὰ δημιουργηθῇ μεγάλη ἀντίδρασις. Δὲν ἀπαυτοῦν μόνον οἱ ἀσθενεῖς, ἀλλὰ καὶ οἱ ὀργιστὴς τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ἐπισκόπου, ὅτι δὲ-

βαια διότι κινούνται από αλλόθειαν, αλλά διότι θέλουν να τυρωθούν από το άζηυμά του. Έάν δε καμική φορά συμβαίη αὐτὸς νὰ ἐλέγη συχνότερα κάποιον πολὺ πλοῦσιον καὶ ἰσχυρὸν χάριν τοῦ κοινοῦ συμφέροντος τῆς Ἐκκλησίας, C ἁμέσως θὰ τοῦ προσάψουν τὴν φήμην τοῦ θωμαίου καὶ τοῦ κόλακος. Καὶ διατὶ ν' ἀναφέρω μόνον τὰς εὐνοίας καὶ τὰς ἐπιστάσεις; Ἀπὸ δύο λόγων, ποὺ θὰ εἴπωσιν εἰς κάποιον, τοὺς ἀπειθῶνται τὸσα κατηγορίαι, ὅσα πολλὰκις νὰ καταρρέουν ἀπὸ τὸ θῆρος τῆς ἀθμίας. Ἀκόμη δὲ καὶ διὰ τὰ ἐλέμματα ποὺ ρίπτουν τοὺς ζῆτούντα εὐδοκίαι. Ὁ πολὺς κόσμος φιλικοσυμνίζει τὰς ἀνεπιτηθεύτους ἐπιδηλώσεις τῶν ἐπισκόπων καὶ ἐξετάζει τὴν τόνον τῆς φωνῆς, τὴν διάθεσιν τῆς ὄψεως, τὴν ποιότητα τοῦ γέλιου. Εἰς τὴν θείαν λέγαν, ἐξαγορεύεται πολὺ καὶ ὀμίλησις μὲ γελαστὸν πρόσωπον καὶ θυετὴν φωνήν, ἐνθ' εἰς ἡμᾶς φέρεται μὲ ἐλιγιοτέρα ἀκροατήρια. D Καὶ ἂν εἰς στανθήποτε μεγάλην συγκέντρωσιν δὴν περιφέρει τὰ μάτια του παντοῦ καὶ δὲν ἐπιλήθῃ πρὸς δλους, ὁ πολὺς κόσμος τὸ θεωρεῖ προσβλητικόν. Ἄν δὲν εἶναι λοιπὸν κινεῖς ἐξαιρετικῶς δυνατὸς, πὼς θ' ἀντεπεξέλθῃ εἰς τὸσας κατηγορίας καὶ πὼς ἢ θὰ κατασκάσῃ ἁμέσως τὰς καταγγελλίας ἢ θὰ δικαιωθῇ μετὰ τὴν ἐκτέθεισὸν τὴν; Πρέπει δέδωκα νὰ μὴ ἔχη κατηγοροῦν ὁ ἐπίσκοπος. Ἄλλ' ἔάν τοῦτο εἶναι ἀδύνατον, πρέπει νὰ διαλύῃ ἁμέσως τὰς κατηγορίας τῶν ἂν δὲ ὅσοι αὐτὸ εἶναι εὐκόλον καὶ μικροὶ ἐγκαταλείθων νὰ εὐρίσκων εὐχαριστικῶν εἰς ἀσχηρῶν κατηγορίας, νὰ ὁμοιῶν μὲ γενικώτερα τὰς στενοχωρίας ποὺ τοῦ προκαλοῦν. Ὁ δικαίως κατηγορούμενος εὐκόλα ὑποφέρει τὴν κατηγοροῦν. E Ἐλλοστε δὲν ὑπάρχει πικρότερος κατήγορος ἀπὸ τὴν σκείθων, διὰ τοῦτο εἶ, ἔσαν μὲν βασανίζῃ αὐτὴν, εὐκόλα ὑποφέρωμεν τοὺς ἐξωτερικοὺς κατήγορους ποὺ εἶναι ἡμετέροιοι. Ἐκείνος δὲ ποὺ δὲν αἰσθάνεται τὸν ἑαυτοῦ τοῦ ἔνοχον εἰς τίποτε, ἔσαν κατηγορηθῇ ἀδικίως, παραδίδεται γρηγορὰ εἰς τὴν ὀργὴν καὶ κίπται εὐκόλα εἰς τὴν ἄθωμίαν, ἂν δὲν εἶναι προσηκουασιμὸς νὰ ὁμοιῶν τὰς ἀνοσίας τοῦ πλήθους. Πράγματι δὲ εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ παρῶσται ἔσαν συκοφαντήται καὶ κατακρίνεται ἀδικίως, εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ὑποφέρῃ ἀπὸ τὴν τίστην ἀδουλαν.

401 A T) ὅτι εἰποῦμεν δὲ διὰ τὴν λύπην, ποὺ αἰσθάνεται ὁ ἐπίσκοπος, ἔσαν πρέπει ν' ἀποκόψῃ κάποιον ἀπὸ τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας; Καὶ εἶθε νὰ ἐφθασε μέχρι τῆς λύπης μόνον τὸ καινόν, ἀλλὰ ἐπικρίματα καὶ κίνδυνος τελείας καταστροφῆς. Διότι τὸν τυραννεῖ ὁ φόβος μήπως ἐκείνος λόγῳ τῆς ἀσχηρῆς τιμωρίας πᾶσθῃ, ὅτι εἶπεν ὁ μακάριος Παῦλος καὶ ἐπὶ τῆς περισσοτέρας λύπης καταποθῆν (B' Κορ. 2, 7). Ἐξαιρετικὴ προσοχὴ λοιπὸν χρειάζεται καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ, ὅσοι νὰ μὴ καταστῇ ἢ πρόθεσις ἀφελείας ἀφορμὴ μεγαλύτερας ζημίας. Ὁ ἱατρὸς ποὺ δὲν ἐνεχείρησεν ἐπιτυχῶς τὸ τραῦμα, μοιράζεται μὲ τὸν ἀμαρτωλὸν τὴν θείαν ὀργὴν διὰ κάθε ἀμέλειαν, ποὺ διαπράττει μετὰ τὴν ἐπιβολὴν τῆς θεραπείας.

B Ποσα τιμωρία λοιπὸν τὸν ἀναμένουν, ἔσαν δὲν τοῦ ζητήται μόνον λόγος διὰ τῆς ἰδικίας του ἀμαρτίας, ἀλλὰ κινδυνεύει καὶ διὰ τὰς ἀμαρτίας τῶν ἄλλων; Ἐάν μὲν καταλαβόνθῃ φρόνη ἐνόησον τῶν εὐθουδῶν, ποὺ ἔχωμεν διὰ τὰ προσωπικὰ μας ἀμαρτήματα, διότι φοβοῦμεθα ὅτι δὲν θὰ κατορθώσωμεν νὰ διαφύγωμεν τὸ πῦρ τῆς κόλασης, τί νομίζωμεν ὅτι περιμένει αὐτὸν ποὺ θὰ δώσῃ λόγον διὰ τὸσας ψυχάς; Ὅτι τοῦτο εἶναι οὐσιστὸν, ἀκούσε τί λέγει ὁ μακάριος Παῦλος ἢ μᾶλλον ὁ Χριστὸς ἐκ' αὐτοῦ: «Πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν καὶ ὁμείκεται, ὅτι αὐτοὶ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὡσθ' ἡς λόγον ἀποδώσαντες» (Ἐβρ. 13, 17).

C Εἶναι λοιπὸν μικρὸς ὁ φόβος διὰ τὴν ἀπειλὴν αὐτῆν; Ἄσφαλῶς ὄχι. Ὅσα εἶπα εἶναι ἱκανὰ νὰ πείσωσιν καὶ τοὺς πλέον δυσπίστους καὶ σκληροὺς ὅτι διέφυγα τὴν χειροτονίαν ὄχι ἀπὸ ἐπαρσιν καὶ φιλοδοξίαν, ἀλλ' ἀπὸ φόβου μήπως ἔάν ἀνταποκριθῶ εἰς τὸ ὄψος τοῦ ἱερατικοῦ ἀδείματός.

ΕΓΓΡΗΝ ΤΩΝ ΑΚΟΙΩΣ ΕΚΑΙΩΜΕΝΩΝ ΚΑΗΡΙΩΝ

1. Καὶ ὁ Βασιλεὺς, ἀφοῦ ἤκουσεν δια αὐτά, εἶπεν ἔπειτα ἀπὸ σύντομον αἰγῆν.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Ἄν εἶχες ὁ Θεὸς ἐνεργήσαι ἢ ἀποκτήσης αὐτὴν τὴν ἐξουσίαν, ὁ φόβος αὐτὸς θὰ ἦτο ἐκαυλογημένος. Διότι ἕποιος παρεδόχθι μὴ τὴν φιλόδοξον ἐπιθέωξιν εἶναι ἕκαστος ἢ ἀναπαυτέλλθῃ εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῆς δικαιοσύνης δὲν ἐπιτρέπεται μετὰ τὴν ἀναδοχὴν νὰ καταφεύγῃ πρὸς δικαιολογήσαν τῶν σφαλμάτων του εἰς τὴν ἀπειρίαν. ⁴⁰² Α Ἄθεός ἀφίρσκει μόνος του τὴν δικαιοσύνην μὲ τὴν ἀπειρίαν του ἢ ἀρπάζῃ τὴν δικαιοσύνην καὶ, ἀφοῦ τὴν ἀνάλαβῃν οὐκισθελῶς, δὲν δικαιώσθαι νὰ λέγῃ, χωρὶς νὰ τὸ θέλω ἔσφαλῃ εἰς αὐτὸ τὸ ζήτημα, χωρὶς νὰ τὸ θέλω κατέστρεψα τὸν θεῖον. Διότι ὁ δικαστὴρ του θὰ τοῦ εἰπῇ εἰς τὴν μέλλουσαν κρίσιν δι' αὐτὰς τὰς ἀστοχίας διὰ τοῦ λοιπὸν, ἀφοῦ εἶχες τὴν συνείδησιν εἶναι εἰσὶ ἀπειρος καὶ ἀνίκανος νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ ἔργον αὐτό, ἐτόλμησας νὰ σπεύσῃς εἰς τὴν ἀνάληψιν εὐθύνων ἀνωτέρων τῶν δικαίμων σου; Ποῖος σ' ἐξηγάγησας; Ποῖος σ' ἐβίασε νὰ ὑποκύβῃς καὶ νὰ μὴ ξεφορῆς τὰς εὐθύνας; Β Ἐοῦ ἕμως δὲν πρόκειται ἢ ἀκοῆς ποτε παρρησια λόγια. Καὶ οἱ ἄλλοι εἶσι ἐπιπροφρήσαν εἶναι δὲν κατέβαλες καμμίαν προσπάθειαν οὔτε μεγάλῃν οὔτε μικρὰν δὲ νὰ καταλέθῃς τὸ ἄξιωμα, ἀλλὰ σὲ ὑπεχρέωσαν νὰ τὸ δεχθῇς ἄλλοι, καὶ ὁ Θεὸς θὰ ἔχῃς ἤσυχον τὴν συνείδησιν σου ἐπ' αὐτοῦ. Καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐκλογῆς, ὁ ὅποιος εἰς τοὺς ἄλλους δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εὐρυν σαγγνώμην, εἰς σὲ θὰ εἶδε πολλὰ ἐπιχειρήματα πρὸς ἀπολογία.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ. Μόλις ἐτελείωσεν, ἐγὼ ἐκίνησα τὴν κεφαλὴν, ἐχαμογέλωσα ἀπὸ θαυμασίου πρὸς τὴν ἀπίσθητά σου καὶ τοῦ εἶπα. Θὰ ἤθελα καὶ ἐγὼ, ἀγαθότατε φίλε μου, νὰ ἦσαν ἔτσι τὰ πράγματα, ὥπως λέγεις ἐοῦ. Ὅχι φυσικὰ διὰ νὰ δεχθῇ τὸ ἄξιωμα πού ἀπέρριψας καὶ καμμίαν τιμωρίαν νὰ μὴ ἐπέσῃ διὰ τὴν ἐπιτολίαν διακυβέρνησιν τῆς πόλεως τοῦ Χριστοῦ. C θὰ μοῦ ἦτο σκληροτέρα ἀπὸ κάθε τιμωρίαν ἢ συνείδησις εἶναι, ἐνθ' μοῦ ἀνεπέθη τὸν ὀφθαλμὸν ἀπὸ τῆς ἀπορίας, εἶβιθα τὸν ἀδυνατοῖαν πρὸς ἕκαστον πού μοῦ τὴν ἐνεπισπέθη. Τίς διὰ τὸ ἤρξθην ἢ γνώμη σου νὰ ἦτο ὁρθή; Διὰ νὰ ἤδύνατο οἱ ἄλλοι καὶ ταλαίπωροι (διότι ἔτσι πρέπει νὰ λέγονται ἕκαστοι πού δὲν εὐρυν τὸν τρόπον νὰ διεξαγάγουν ἐπιτοχῶς τὰ ἔργα τῆς ὑπηρεσίας αὐτῆς, ἔστω καὶ ἂν ὑπέσθην τὸν χειρότερον ἐκδικωμένον διὰ τὴν δεχθῶν, ἔστω καὶ ἂν ἔσφαλῃ ἐξ ἀγνοίας) νὰ διαφύγουν τὸ δόκτερον τῶν καὶ τὸ

αὐτὸς τὸ ἐξήτερον καὶ τὴν ἀποραστον σκόλημα καὶ τὸν διαχωρισμὸν καὶ τὴν ἀπώλειαν μαζί μὲ τοὺς ὑποκριτὰς. D Ἄλλὰ πῶς ἤμπορὸ νὰ συμφωνήσω μαζί σου; Τὰ πράγματα δὲν εἶναι καθόλου ὅπως τὰ λέγεις.

Καὶ ἂν θέλῃς, θὰ σοῦ ἐπιθεωρήσω τὰς ἀπόψεις μου μὲ παραδείγματα, ἀρχίζων ἀπὸ τὴν βασιλείαν, τῆς ἐποίας ἢ ἐξία πρὸ τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι ὅση τῆς ἰερουσύνης. Ὁ Σαουλ, ὁ υἱὸς τοῦ Καὶς, δὲν ἔγινε βασιλεὺς μὲ ἰδικίαν του προσπαθείας εἶχεν ἀναχωρήσει πρὸς ἀναζήτησιν τῶν δυνάμεων του καὶ ἤρξατο νὰ ἐρωτήσῃ δι' αὐτὰς τὸν προφήτην Σαμουὴλ, ἕκαστος δὲ τοῦ ἔκαμα λόγον παρὶ τῆς βασιλείας. Καὶ παρ' ἑλόν εἶπεν τοῦ ἔκαμα τὴν πρότασιν ὁ προφήτης, αὐτὸς δὲν ἐδέχθη ἀμέσως νὰ λάβῃ τὸν τίτλον, ἀντέταξε καὶ ἤγειρε λόγιον· τίς εἰμι ἐγὼ καὶ τίς ὁ οἶκος τοῦ πατρὸς μου; (Α' Βασ. 9, 21). Ε Τὶ ἐπιτολήθησεν λοιπὸν; Ὅταν ἔκαμα κατέχρησιν τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δοθείσης τιμῆς, ἴσχυον οἱ λόγοι αὐτοὶ νὰ τὴν ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὴν ὀργὴν τοῦ προφήτου καὶ τὸν ἀνεκέρως βασιλεία; Καθόλου. Θὰ ἤμποροῖς ἐκείνους νὰ εἰπῇ πρὸς τὸν Σαμουὴλ, ἔσαν τὸν κατηγοροῦμαι μήπως ἐπέδωξα ἐγὼ τὴν βασιλείαν; Μήπως κατέλαβα τὴν ἐξουσίαν αὐτὴν διὰ τῆς βίας; Ἐγὼ ἤθελα τὸν ἤμερον καὶ ἔσχατον ἰδιωτικὸν εἶναι, καὶ σὲ μὲ προσέλωσες εἰς τὸ ἄξιωμα αὐτό. Ἄν ἔκαμα εἰς τὴν ταπεινὴν ἐκείνην ζωὴν, εὐδοκία θὰ ἀπέφευγε αὐτὰ τὰ ἕμποδία. ⁴⁰³ Α Ἄν ἦμην ἕνας ἄσχυρος ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ, δὲν ἔ' ἀνελίμνανα τέτοιον ἔργον καὶ δὲν ἂν μοῦ ἀνέθετον ὁ Θεὸς τὸν πόλεμον πρὸς τοὺς Ἀμαλιτῆτας, καὶ ἂν δὲν μοῦ εἶχεν ἀνεπέθη τὸ ἔργον αὐτό, δὲν θὰ ἐπέπρατα αὐτὴν τὴν ἀμαρτίαν. Ἄλλ' εἶπα αὐτὰ εἶναι ἀλόγητοι δικαιολογίαι, οὐκ εἰ μόνον ἀνίσχυροι, ἀλλὰ καὶ ἐπακύνθων, διότι προκαλοῦν περισσότερον τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ. Ὁ τιμηθεὶς μὲ μεγάλῳ ἄξιωμα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ προβάλλῃ πρὸς ἀπολογία διὰ τὰς ἀμαρτημάτων του τὸ μέγεθος τῆς τιμῆς πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦ τὴν ἑλαστικὴν πρὸς αὐτὸν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ πρὸς βελτίωσιν τῆς ἐπιθεωρίας του. Ὁ βασιλεὺς δὲ αὐτὸς, νομίζων εἶναι ἐπιτρέπεται ἢ ἀμαρτήσῃ διότι ἀνέλαβεν ἄξιωμα ἀνώτερον τῶν δυνάμεων του, Β δὲν ἔκαμα τίποτε ἄλλο παρὰ ἐπροσπαθεῖσαι ἢ ἀποδείξῃ ὡς αἰτίαν τῶν ἀμαρτημάτων του τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, πράγμα πού συνηθίζον νὰ λέγουν πάντοτε οἱ ἀσθεῖς καὶ οἱ ἰσχυροὶ μὲ ἀδικασίαν πρὸς τὰς ἡθικὰς ἀρχάς. Ἡμεῖς ἀντιθέτως δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἔχωμεν παρόμοιον φρόνημα καὶ νὰ περιπέσωμεν εἰς τὴν ἴδιαν μὲ ἐκείνους μάτιαν, ἀλλὰ πρέπει νὰ καταβάλλωμεν συνειδήτους προσπάθειας, ὥστε νὰ προσφέρωμεν τὰς κατὰ δύναμιν ὑπηρεσίας καὶ παραλλήλως νὰ ἔχωμεν εὐλαβῆ γλώσσαν καὶ σέβην.

Καὶ ὁ Πᾶς ἐπίσης (διὰ νὰ ἀφύσσωμεν τὴν βασιλείαν καὶ ἔλωμεν εἰς τὴν ἀρχιερωσύνην πού ἀποτελεῖ τὸ θέμα τῆς συνομιλίας μας) δὲν ἐπέδωξε ἢ ἀποκτήσῃ τὸ ἄξιωμα. Τὶ τὸν ὀφείλουν ἕμως

αυτό, όταν ημάς τινες; Και διατι λέγω δὲν τὸ ἐπιβίωζε; **C** Σύμφωνα μὲ τὸν νόμον οὕτε νὰ τὸ ἀποφύγη, εἴν ἤθελε, δὲν ἤδύναιτο, διατι ἀνήκεν εἰς τὴν φύλην τοῦ Λευὶ καὶ θρεῖται νὰ δεχθῆ τὴν ἀρχὴν κατὰ κληρονομικὴν μεταβίβασιν ἀπὸ τοῦ προγόνου του. Παρὰ ταῦτα καὶ αὐτὸς ἐτιμωρήθη σκληρὰ διὰ τὰς παρεκτροπὰς τῶν παιδίων του. Τὴ συνέθη δὲ εἰς τὸν πρῶτον ἀρχιερεῖα τῶν Ἰουδαίων, τὸν Ἀαρὼν, διὰ τὸν ὅποιον τόσα εἶπα πρὸς τὸν Μωϋσῆν ὁ Θεός; Δὲν ἐπρόκειτο παρ' ἑλίγον νὰ καταστραφῆ, ἐπειδὴ δὲν κατάρθωσε μόνος νὰ στυγερωθῆ τὴν μανίαν τῶσου πλῆθους, ἀν δὲν διακείδαζε τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ ἢ προστασία τοῦ ἀδελφοῦ του; Ἐπειδὴ δὲ ἀνέφερα τὸν Μωϋσῆν, καλὸν εἶναι νὰ ἀποδείξω τὴν ἀκριβείαν τῶν λόγων μου καὶ ἀπὸ οὗα συνέθησαν εἰς αὐτόν. Ὁ Μωϋσῆς, αὐτὸς ὁ μακάριος ἄνθρωπος, οὐκ ἔστι μόνον δὲν ἤρπασε τὴν ἀρχιερίαν τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ ἐνθ' αὐτῷ προεκέρφετο τὴν ἡγεσίαν καὶ ἐβόσσε μέχρι τοῦ σπυρίου ν' ἀντισταθῆ εἰς τὴν θέλει ἐντολήν καὶ νὰ παροργίσῃ τὸν Θεόν. **D** Καὶ οὐκ ἔστι μόνον τόσα, ἀλλὰ καὶ ἀργότερα, ἀφοῦ ἀνέλαβε τὴν ἀρχιερίαν, εὐχαρίστως θ' ἀπέθνησκε διὰ ν' ἀπαλλαγῆ ἀπ' αὐτήν. «Ἀποκτείνον με, εἰ οὕτω με μάλιστα ποιεῖν» (Ἀρ. 11, 15). Τὴ συνέθη λοιπόν; Ὅταν ἠμείθησαν εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν βλασφημίαν ὅσους ἀπὸ τὴν πέτραν, τοῦ ἤρπασαν αἱ συναγελαίαι παρατηρήσεις, διὰ ν' ἀπαλογηθῆ καὶ νὰ πείσῃ τὸν Θεόν νὰ τὸν συγχωρήσῃ; Διὰ ποίον δὲ λόγον ἐστερήθη τῆς εὐδοκίας εἰς τὴν γῆν τῆς ἀπαργαλλίας; Ὅπως εἶσι γυμνάζομενοι, διὰ τὴν ἁμαρτίαν αὐτὴν καὶ μόνον δὲν κατάρθωσαν ὁ θαυμάσιος ἐκεῖνος ἄνθρωπος νὰ ἀπολασθῆ διὰ ἀπῆλυσαν οἱ ὄπ' αὐτοῦ ἀρχόμενοι. **E** Καὶ εἶσι μετὰ τοῦς πολλοὺς ἄλλους, τὰς πλειοψηφίας, τὰς ἀπαργαλλίας περιπλανήσεις καὶ τοὺς πολέμους καὶ τὰ τρόπαια, ἀπέθανεν ἔξω ἀπὸ τὴν γῆν, διὰ τὴν ὅποιαν ἐμύχθησε τόσον πολὺ καὶ ἐνθ' ὁπίσκειναι εἰς τὰ θεῖα τοῦ πειλάγου, δὲν ἀπῆλυσεν τῆς γαλήνης τοῦ λιμένος. Βλέπετε οὖν δὲν ἀπάρχει ἀπαλογία οὐκ ἔστι μόνον διὰ τοὺς ἀπαργαλλοὺς τὴν ἔξουσίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ἀνομιώμενοντας αὐτὴν κατόπιν πείσασιν ἀπὸ τοῦς ἄλλους; 404 **A** Ἀφοῦ δὲ πολλὰς ἐτιμωρήθησαν τόσον σκληρὰ ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι ἤρπυντο τὴν κλησίαν ἀπὸ αὐτῶν τὸν Θεόν, καὶ ἀφοῦ οἵποια δὲν κατάρθωσαν ν' ἀπαλλέξῃ ἀπὸ αὐτῶν τὸν κίνδυνον οὕτε τὸν Ἀαρὼν οὕτε τὸν Ἠλὶ οὕτε τὸν μακάριον ἐκεῖνον ἄνθρωπον, τὸν ἅγιον, τὸν προφήτην, τὸν θαυμάσιον, τὸν πρῶτον ἀπὸ οὗα τὸς ἀνθρώπους τῆς γῆς, ποῦ ἠμιλώθη πρὸς τὸν Θεόν ὡς φίλος, ποῦ ἐλεγιώτερον θ' ἀρέσκει πρὸς ἀπαλογίαν ἡμῶν, ποῦ ἀπέχομεν τόσον πολὺ ἀπὸ τὴν ἀρετὴν ἐκεῖνου, ἢ συναισθηθῆς οὐκ ἔστιν ἐπιβίωσαν καθόλου τὴν κατάληψιν τοῦ ἀξιωματοῦ αὐτοῦ καὶ μάλιστα, ὅταν συμβαίνῃ πολλὰ ἀπὸ τὰς χειροτονίας αὐτῆς νὰ μὴ γίνονται μ' ἔμπνευσιν τῆς θείας χάριτος, ἀλλ' ἀπὸ εἰσπρηγνῶν ἀνθρώπων ἀπο-

λογομένων.¹⁹

B Τὸν Ἰούδαν τὸν ἐξέλεξε καὶ τὸν κατέταξεν εἰς τὸν ἅγιον ἐκεῖνον χορὸν καὶ τοῦ ἔβασε τὸ ἀποστολικὸν δόγμα μαζί με τοὺς ἄλλους ὁ Θεός; τοῦ ἔβασε μάλιστα καὶ κατὰ περισσώτερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τὴν χρηματικὴν διαχείρισιν. Τὴ συνέθη λοιπόν; Ὅταν καταχράσθῃ καὶ τὰς δύο αὐτὰς ὀργασίας, ὅταν ἐπρόβασε τὸν παραχωρήσαντα εἰς αὐτόν τὸ δικαίωμα τοῦ κηρύττου καὶ ἐποπτεύου τὰ χρήματα τοῦ τοῦ ἔβασε νὰ τὰ διαχειρίζεται τιμῶς, μήπως ἐξέφυγε τὴν τιμωρίαν; Καθόλου ἀκριβῶς λόγῳ τοῦ διπλοῦ ἀξιωματοῦ τοῦ ὁπίστη σκληροτέραν τιμωρίαν καὶ πολὺ ἐυλόγιον. Διὰ τὴν αἰ ὅπ' τοῦ Θεοῦ προσηραμέναι τιμὰ πρέπει νὰ χρησιμποιονταὶ οὐκ ὡς ἀφορμὴ προσβολῆς πρὸς τὸν Θεόν, ἀλλὰ μάλλον ὡς μέσον εὐαρεστησεως πρὸς αὐτόν. Ὅποιος δὲ ἔχει τὴν ἀξιωσίαν ν' ἀποφύγη τὴν τιμωρίαν τῶν παραπτώματων του διὰ μόνον τὸν λόγον οὐκ ἔχει ἀναλάβει θεῖαν περισσώτερον τιμωρίαν, ἐνεργεῖ τὸν ἄπιστος Ἰουδαίος, ὁ ὅποιος εἰς τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ, **C** «εἰ μὴ ἦδον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον καὶ εἰ μὴ τὰ σημεῖα ἐποιουν ἐν αὐτοῖς, ἂ μὴ εἶς ἄλλος ἐποίησαν, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον» (Ἰω. 15, 22-24), θὰ κατηγοροῦσε τὸν Σωτῆρα καὶ ἐθεργετῆν καὶ θ' ἀντίλαγε; τότε διατι ἤθελε καὶ ἐβίβαζε; Καὶ διατι ἐνομίσε καθάρσια, ἀν μὲ τὸν τρόπον αὐτῶν μὴ ἐπεφυλάσσοτο μεγαλύτερα τιμωρία; Ἀλλὰ θεδαίως τὰ λόγια αὐτὰ εἶναι ἐνδεικτικὰ μακροῦ συμπεριφορῆς. Ὁ λατρός δὲν ἤθελε νὰ σὲ καταδικάσῃ, ἀλλ' ἀκριβῶς διὰ νὰ σὲ θεραπεύσῃ; οὐκ εἶναι νὰ σὲ περιφρονῆται τὴν ἀσθένειάν σου, ἀλλὰ διὰ νὰ σὲ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ αὐτῆν τελείως. Ἐοῦ δὲ ἐπιτέρως τὸν ἐκεῖνο σου ἐκευσίως; δεῖξο λοιπόν σκληροτέραν τιμωρίαν. **D** Αὐτοῖς, ὅπως θ' ἀπαλλάσσομαι ἀπὸ τὰ προηγουμένα δευρὰ ἀν ἐλέγξω τὴν θεραπείαν, εἶται, ἐπειδὴ, ἐργουε μὲν τὸν εἶδες νὰ ἐργεταί, δὲν θὰ καταρθώσῃς πλέον νὰ θεραπευθῆς ἀπὸ αὐτὰ. Ἀφοῦ δὲ δὲν θὰ καταρθώσῃς, θὰ ὁπίστη καὶ δι' αὐτὰ τὴν τιμωρίαν. Ἐπειδὴ δὲ καθοστῆς με τὰς πράξεις σου ἀνομιώτως τὸ ἔργον του, ὅσον θεδαίως ἐξαρτάται ἀπὸ σὲ, θὰ ὁπίστης μετὰ τὴν τιμωρικὴν ἐνεργεσίαν τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ θαυμάσιον τιμωρίαν ἀπὸ ἐστην θὰ ὁπίστησο πρὸ τῆς ἐκδηλώσεως τῆς τιμῆς αὐτῆς. Ὅποιος δὲν γίνεταί καλύτερος διὰ τὸν εὐεργεσίαν ἀξίει νὰ τιμωρηθῆ περὶότερα. Ἐπειδὴ λοιπόν ἡ δικαιοσύνη αὐτῆ ἀπεβίβη ἀνίσχυρος καὶ οὐκ ἔστι μόνον δὲν οὐδεὶς, ἀλλὰ καὶ καταστρέφει περισσώτερον τοὺς κατακαίοντας εἰς αὐτήν, ἂς εὐρωμεν ἄλλην ἀσφαλιότεραν.

E 2. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Ποῦ θὰ τὴν εὐρωμεν λοιπόν; Λέγει ὁ

19. Κατὰ τὸν Χριστοτόμου οἱ ἀνάγει κληρικὸν δὲν χειροτονουται πρὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἐνεργετῶν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον με τοὺς ἀξίως. Βλέπε Ὁμιλίαν εἰς Β' Πρὸς Τιμόθεον 2, 8, «Πάντας ὁ Θεός χειροτονεῖ, καὶ τοὺς ἀνάγει; Πάντας μὲν ὁ Θεός οὐ χειροτονεῖ, διὰ πάντων δὲ ἐνεργεῖ».

Βασιλείας; Τόσον φόβον και τρέμον ποὺ προεκάλεσαν οἱ λόγοι σου, ὅστε ἐγὼ τώρα εἶμαι ἐκτός σου.

ΧΡΙΣΤΟΤΟΜΟΣ. Μή, οἱ παρακαλῶ πολύ, μὴ γένης ὡσον εὐκολὰ τὸ θέρρος σου. Ἄγαμπεθόλις ὑπάρχει ἀσφάλεια· καὶ εἶναι δι' ἡμᾶς μὲν τοὺς ἀσθενεῖς ἡ παντοεινὴ ἀποφυγὴ τοῦ ἐξέλιματος αὐτοῦ, διὰ οὗς δὲ τοὺς ἰσχυροὺς ἡ ἀνάθεσις τῶν ἐπιπέδων τῆς σωτηρίας μετὰ τὴν θέλειαν χάριν ἔχει εἰς τίποτε ἄλλο, παρὰ εἰς τὸ νὰ μὴ πράττειε τίποτε ἀνάθειον τῆς δωρεᾶς αὐτῆς καὶ τοῦ δωρησαντος αὐτὴν Θεοῦ. **405** Α Βεβαίως εἶναι ἔξιοι μεγίστης τιμωρίας ἐκεῖνοι ποὺ ἐγὼ ἀπέλασαν αὐτὴν τὴν ἐξουσίαν δι' οἰκιοθελῶν προσπαθειῶν, ἀποτυγχάνουσι εἰς τὸ ἔργον αὐτὰ λέγου ῥαθυμίας αὐτὰ λέγου πονηρίας αὐτὰ καὶ λέγου ἀπειρίας. Αὐτὸ ἔπος δὲν σημαίνει ὅτι ὑπάρχει παρεθῆριον συγγνώμη δι' ὅσους δὲν τὴν ἐπεδίωξαν δὲν ἔχουν καμμίαν δικαιοσύνην καὶ αὐτοί. Διότι ὅσον πολλοὶ καὶ ἂν τὸν προκαλοῦν καὶ τὸν διώκουν, νομίζω ὅτι δὲν πρέπει νὰ πεῖθεται εἰς αὐτούς, ἀλλὰ νὰ ἐλέγχῃ πρῶτα τὴν ψυχὴν του, νὰ ἐξετάσῃ μὲ ἀκριβείαν εἰς τὰς διαθέσεις καὶ ροπὰς τῆς, καὶ ἔπειτα νὰ ἀποχωρῇ εἰς τοὺς παρακινουμένους. Τὴν οικοδόμησιν οἰκίας δὲν θ' ἀνελάμβανε κανεὶς ἀνάθεσις τῆς τέχνης Β καὶ τὴν θεραπεύειαν ἀσθενῶν δὲν θὰ ἐπεχειροῦσε κανεὶς ἀνάθεσις τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης, καὶ καθένας ἀπὸ αὐτούς θὰ παρηγαίτο καὶ δὲν θὰ ἐντρέπετο νὰ δηλώσῃ ἀγνοίαν. Ἔτσι καὶ ἂν τὸν ἐξεδίωξαν πολλοὶ νὰ διασχῇ τὴν φροντίδα. Ὅταν δὲ πρόκειται ν' ἀναλάβῃ κάποιος τὴν ἐπιμέλειαν τῶσαν ψυχῶν, δὲν πρέπει νὰ ἐξετάσῃ προηγουμένως τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ θὰ διασχῇ τὴν ὑπερησίαν, ἀκόμα καὶ ἂν εἴνεαι ὁ ἀπειροτέρος ἀπὸ οἷους τοὺς ἀνθρώπους, ἐπειδὴ διατάσσει ὁ δεῖνα καὶ ἐκδιδάξει ὁ δεῖνα, καὶ διὰ τὰ μὴ εἶδη εἰς ἀντίθεσιν μὲ τὸν δεῖνα; Δὲν θὰ ρίψῃ ἔτσι τὸν ἑαυτὸν του εἰς προμερὸν κακῶν μαζί μὲ ἐκείνους; Διότι ἐνθ' ἠμποροῦσαν ὡς ἰθεύτης νὰ σώσῃ τὸν ἑαυτὸν του, τώρα καταστράφει μαζί του καὶ ἄλλους. **C** Ποῦ ἠμπορεῖ νὰ ζητήσῃ σωτηρίαν; Ποῦ νὰ εὐρῃ συγγνώμην; Ποῖος θὰ μὲς ὑποστηρίξουν τότε; Μήπως αὐτοὶ ποὺ ἐκδιδάξουν καὶ ἐξανουράζουν τώρα; Ἄλλ' αὐτοὺς τοὺς ἴδιους ποῖος θὰ τοὺς σώσῃ ἐκείνην τὴν φθῆν; Διότι καὶ αὐτοὶ ἔχουν ἀνάγκη τῆς βοηθείας ἄλλων διὰ νὰ διαφύγουν τὸ πῦρ.

Καὶ εἰ δὲν σοὺ νὰ λέγω αὐτὰ τώρα ἀπλῶς διὰ νὰ οὐ φοβῶμαι, ἀλλὰ εἶσαι ἀποταλὸν τὴν πραγματικότητά, ἀκούσε τί λέγει ὁ μακάριος Παῦλος εἰς τὸν Τιμόθεον, τὸ γνήσιον καὶ ἀγαπητὸν τέκνον του· «χειρὰς ταχέως μὴ βεβῆ ἐπιπέθει, μὴδὲ κοινῶναι ἀμαρτανίῳ ἄλλοστραίῳ» (Α' Τιμ. δ, 52). Βλέπεις εἰ ἀπέπλαξα τοὺς μέλλοντας νὰ μὲ ἀγγηροῦν εἰς τὴν ἱερουσόνην ἔχ; μόνον μομφῆς, ἀλλὰ καὶ μεγάλης τιμωρίας, ἔσον ἐξερῆστο ἀπὸ ἐμέ; **D** Ὅπως τοὺς ἐκλεγέντας δὲν θὰ τοὺς ὠφελήσῃ νὰ εἰποῦν, «δὲν ἤλθα οἰκιοθελῶς, ὅστε προεγνώριξα τὰς δυσκολίας διὰ ν' ἀποφύγω τὸ ἐξέλι-

μα», εἶται καὶ τοὺς χειροτονουέντας δὲν θὰ τοὺς ὠφελήσῃ νὰ εἰποῦν εἰ ἀγνοοῦσαν τὸν χειροτονηθέντα. Μάλιστα τὸ γεγονός εἰτι προεβίβασαν ἀνθρώπον ποὺ ἀγνοοῦσαν, καθιστῶ τὸ ἐγκλημα μεγαλύτερον καὶ αὐτὸ ποὺ θεωροῦν ὡς στοιχείον ἐλαφρυντικὸν αὐθένει τὴν κατηγορίαν. Διότι πῶς δὲν θὰ ἦτο ἴσπονον, ἔταν προσβιθανοὶ ν' ἀγοράσουν δούλον, νὰ τὸν ἐπιδεικνύουσι εἰς τοὺς ἱατροὺς, ν' ἀπαιτοῦν ἐγγυητὰς διὰ τὴν ἀγοράν καὶ νὰ ζητοῦν πληροφορίας ἀπὸ τοὺς γείτονας. **E** καὶ παρ' εἶλα αὐτὰ νὰ μὴ δίδουν ἀκόμη ἐπιστοσύνην, ἀλλὰ νὰ ζητοῦν καὶ μακρὰν προθεσίαν δοκιμασίας, ἔταν δὲ πρόκειται νὰ πληροῦσαν μίαν θέσιν, λειτουργήματος τόσον ὀφθλοῦ, νὰ ἐγκρίνουσι ὁποιοῦνδήποτε ὑποψήφιον ἀπλῶς καὶ ὡς ἐπιχε, μόνον ἐπειδὴ ὁ δεῖνα ἀπαράσσει νὰ δώσῃ μαρτυρίαν πρὸς χάριν ἢ πρὸς δυσωρέσειαν ἄλλων, χωρὶς νὰ προδοῦν εἰς καμμίαν ἄλλην ἐξέτασιν; Ποῖος λοιπὸν θὰ μωαιτόσῃ δι' ἡμᾶς τότε, ἔταν αὐτοὶ ποὺ ἔπρεπε νὰ εἶναι ὑπερασπιστὰι χρειάζονται συντηρήσεως οἱ ἴδιοι; Πρέπει λοιπὸν καὶ ὁ μέλλων νὰ χειροτονηθῆν νὰ προβαίη εἰς προσωπικὴν ἐξέτασιν τοῦ ὀποψήφιου, εἰς πολὺ προσωπικωτέραν δὲ ὁ ἴδιος ὁ χειροτονουόμενος. **406** Α Μελόντι θὰ ἔχη συμμετόχους εἰς τὴν τιμωρίαν διὰ τὰ ἀμαρτήματά του, δὲν εἰ ἀπαλλαγῇ παρὰ ταῦτα καὶ ὁ ἴδιος τῆς τιμωρίας· μάλιστα θὰ ὑποστῇ τιμωρίαν μεγαλύτεραν ἀπὸ αὐτοῦς, εἰς ὅσας περιπτώσεις αὐτοὶ δὲν ἐνηργήσαν τὴν ἐκλογὴν μὲ κριτήρια καθαρῶς ἀνθρώπινα παραβιάζοντας τὴν συνειδήσιν των. Ἐάν δεβαίως ἐνηργήσαν καὶ ἐπ' αὐτοῦ παρὰ τὴν συνειδήσιν των καὶ εἰ' ὀποιοῦνδήποτε λόγον προσβίβασαν ὑποψήφιον ποὺ ἐγνώριζαν ὡς ἀνάξιον, ἡ τιμωρία καὶ αὐτῶν εἶναι ἴση, ἴσως δὲ καὶ μεγαλύτερα, διότι ἐξέλεξαν πρόσωπον ἀκατάλληλον. Διότι ὁ παραχωρῶν τὴν ἐξουσίαν εἰς τὸν ἐπιθυμουέντα νὰ καταστρέψῃ τὴν Ἐκκλησίαν γίνεται ὁ ἴδιος αἰτιος τῶν κακῶν πράξεων ἐκεῖνου. Ἐάν ἀντιθέτως δὲν εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τέτοιαν ἀνέργειαν, ἰσχυρίζεται δὲ εἰτι ἀπατήσῃ ἀπὸ τὴν γνώμην τοῦ πλήθους, δὲν μένει δεβαίως καὶ τότε ἀτημωρήτος, ἀλλὰ καταδικάζεται ὀλίγον ἐλαφρότερα ἀπὸ τὸν χειροτονηθέντα. Διὰ τί; **B** Διότι οἱ μὲν ἐκλεκτοὶ εἶναι ἑκατέον νὰ προδοῦν εἰς τὴν ἐκλογὴν ἀπατηθέντας ἀπὸ τὴν ψευδῆ φήμην τοῦ ὀποψήφιου, ὁ δὲ ἐκλεγείς δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἰσχυρισθῇ εἰτι ἀγνοοῦσαι τὸν ἑαυτὸν του, ἔπως ἄλλοι ἀγνοοῦσαν αὐτόν. Ἀφοῦ λοιπὸν πρόκειται νὰ τιμωρηθῇ βαρύτερον ἀπὸ τοὺς ἐκλεγέντας, πρέπει νὰ ἐξετάσῃ τὸν ἑαυτὸν του περισσότερον ἀπὸ ὅσων αὐτοί. Καὶ ἂν ἐκείνην τὸν ἐκδικῶν ἀπὸ ἀγνοίας τῆς ἀνικανότητός του, πρέπει νὰ εἰδῇ καὶ τοὺς διαφορῆς ἐπὶ τῶν λόγων τῆς ἀρήσειάς του, ὅστε νὰ διαλυθῇ ἡ ἀπατηλὴ γνῶμην των, καὶ ἀποδεικνύουσι εἰτι εἶναι ἀκατάλληλος ν' ἀποφύγῃ τὸ βάρος τῆς μεγάλης αὐτῆς βρακονίας.

Διὰ τί εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς στρατιωτικῆς τέχνης, τῶν ἐμπροκῶν ἐπιχειρήσεων, τῆς γεωργικῆς ἐργασίας καὶ ἄλλων διοικη-

κάν υποθέσειν οὗτε ὁ γεωργὸς θ' ἀπαράξει νὰ κυβερνήσῃ πλοῦτον C οὗτε ὁ στρατιώτης νὰ καλλιεργήσῃ τὴν γῆν οὗτε ὁ πλοίαρχος νὰ διακυβερνήσῃ στρατὸν, ἀκόμη καὶ ἂν τοὺς ἀπειλοῦσαν μὲ μισροὺς θανάτους; Ἀσφαλῶς ἐστὶ ὅλα προβλέπειν τὸν κίνδυνον λόγῳ τῆς ἀπειρίας των. Ὅσα ἐκεῖ ποῦ ἡ ἀνδεχομένη ζημία εἶναι ἀσημαντός θὰ δειξοῦμαι τόσῃ πρόνοιαν καὶ δὲν θὰ ἀποχωρήσωμεν εἰς τὰς ἀκατηύσεις τῶν καταναγκάζοντων, ἐδῶ δὲ ποῦ ἡ τιμωρία τῶν ἀγνοούντων τὴν διαζωγήτην τοῦ ἱερατικοῦ ἔργου εἶναι ζήνους θὰ δεχθῶμεν τὸν κίνδυνον χωρὶς καμμίαν ἀντίρρησην, καλυπτόμενοι ὑπὸ τὴν ἐξασκηθεῖσαν πίσυν ἀπὸ τοῦς ἄλλοις; Ἄλλ' ὁ Κριτής μας ἐκείνην τὴν ἡμέραν δὲν πρόκειται νὰ ἀκούσῃ τέτοιαις δικαιολογίαις. D Ἐνθ' ἔπρεπε νὰ εἴπωθα περισσότερον προσεκτικὸν εἰς τὰ πνευματικὰ παρὰ εἰς τὰ κοσμικὰ ζητήματα, ἡμεῖς τώρα δὲν δεικνύομεν οὗτε ἴσῃν προσοχὴν. Εἰπέ μου πραγματικὰ ἐὰν προσκαλέσομαι ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀνάγερσιν κυρίου ἑνα ἀνθρώπου ποῦ ὑποβέτομαι ὅτι εἶναι ἀρχιτέκτων, χωρὶς νὰ εἶναι, καὶ αὐτὸς ἀρχιθῆ, μόλις δὲ ἀρχίσῃ τὴν ἐργασίαν ἐπὶ τῶν οἰκοδομικῶν ὕλικῶν, καταστρέφει τὰ ξύλα καὶ τοὺς λίθους καὶ κατασκευάζει τὴν οἰκίαν κατὰ τέτοιον τρόπον, ὅσα νὰ κρημινῶσθ' ἄμεσως, ἀραγε θὰ τοῦ εἶναι ἐπαρκὴς ἡ δικαιολογία ὅτι δὲν ἤθελε μόνος του ν' ἀναλάβῃ τὸ ἔργον, ἀλλ' ἠναγκάσθη ἀπὸ ἄλλους; Ἀσφαλῶς ὄχι; καὶ ποῦ εὐλόγως καὶ δικαίως. Διότι ἔπρεπε νὰ ξεφύγῃ, ἀκόμη καὶ ἂν τὸν ἐπροσκαλοῦσαν ἄλλοι. E Ὅσα ἐκεῖνος ποῦ ἀφανίζει τὰ ξύλα καὶ τοὺς λίθους δὲν θὰ πῆρῃ καμμίαν δικαιολογίαν διὰ τὰ ξεφύγη τὴν κατασκευὴν, ἐκεῖνος δὲ ποῦ καταστρέφει ψυχὰς καὶ οὐνοδομεῖ τὴν Ἐκκλησίαν ἀμελῶς νομίζει ὅτι τοῦ ἀρκεῖ ἡ καταφυγὴ εἰς τὸν ἐξαναγκασμὸν ἀπὸ ἄλλους διὰ ν' ἀποφύγῃ τὴν τιμωρίαν; Δὲν εἶναι ἀνόητη παρομοία σκέψις; Ἄφρον ὅτι ἐκεῖνον ποῦ δὲν θέλει κανεὶς δὲν ἡμπορεῖ νὰ τὸν ἐξαναγκάσῃ. Ἄλλ' ἂς ὑποθέσωμεν ὅτι ὑπέστη ἀνωτέρονον βίαν 407 A καὶ πολυμεθεῖς ἀπάτας διὰ ν' ἀναδεχθῇ τὸ ἀξίωμα θὰ τὸν ἀπαλλάξῃ αὐτὸ ἀπὸ τὴν τιμωρίαν; Ὅχι, ἂς μὴ ἐξασκηθῶμεν, παρακαλῶ, τοὺς ἐντοὺς μας, ἵνα μὴ ὑποκρινόμεθα ὅτι ἀγνοοῦμεν πράγματα φανερά καὶ εἰς τὰ παιδάκια. Ἀδελφὴ ἡ προσοχὴς τῆς ἀγνοίας τῶν εὐθύνων δὲν πρόκειται νὰ μᾶς ἀφελήσῃ. Δὲν ἐφρόντισες νὰ καταλάβῃς τὸ ἀξίωμα αὐτὸ μόνος σου, δίδει συγγράμματα τὴν ἀδυναμίαν σου; Πολύ καλά. Ἐπρεπεν ὁμοίως ὅσοι τῆς ἰδίας σκέψεως νὰ τὸ ἀποφύγῃς καὶ δταν σὲ ἐκάλεσαν ἄλλοι. Ἡ μήπως ἔσαν δὲν σ' ἐκάλεσαν κανεὶς, ἦσαν ἀσθενεῖς καὶ ἀκατάλληλοι, μόλις δὲ εὐλόγησαν ἄνθρωποι, νὰ σοῦ δώσουν τὸ τιμητικὸν ἀξίωμα, ἄγινες ξαφνικὰ ἱκανός; Αὐταὶ αἱ παιδικαῖαι σκέψεις εἶναι διὰ γέλοια καὶ ὀργῶν εἰς τὴν χειρότεραν τιμωρίαν. B Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὁ Κύριος προτρέπει ὅποιον θέλει νὰ κτίσῃ πύργον νὰ μὴ θέτῃ θεμέλια, προσαυ ἀναλογισθῇ τὴν δυνάμιν του, διὰ νὰ μὴ δώσῃ μισρίας ἀφορμὰς εἰρωνεῖαι. Ἄλλ' αὐτὸς ζημιώνεται

εἰς εἰρωνικὰ γέλοια, ἐνθ' ἔδω ἡ τιμωρία εἶναι ἄδυστον πῶρ καὶ ἀκατάπιστος σκέψις καὶ δριμυτὸς τῶν δδόντων καὶ σκότος ἐξῆταρον καὶ ἀποχωρισμός καὶ κατάστασις μεταξύ τῶν ὑποκριτῶν. Ἄλλ' οἱ κατήγοροί μου δὲν θέλουν νὰ καταλάβουν τίποτε ἀπὸ αὐτὰ τὰ πράγματα; ἂν τὰ καταλάβουσαν, θὰ ἔβανον νὰ καταγγελοῦν ἐκεῖνον ποῦ δὲν θέλει νὰ γράῃ χωρὶς λόγον. Ἡ ἰδέη μας ἀπάταις δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν διαχείρισιν αἴτου καὶ κριθῆς ἡ βῶν καὶ προβάτων C ἢ ἄλλων ὁμοίων πραγμάτων, ἀναφέρεται εἰς τὴν ὑπερηλίαν τοῦ σώματος τοῦ Ἰησοῦ. Διότι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον εἶναι σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ ὅποιος ἀναλαμβάνει τὴν ἐξουσιότητα του πρέπει νὰ ἐργάζεται μὲ κάθε τρόπον, διὰ νὰ τοῦ προσφέρῃ μεγάλην εὐρωσίαν καὶ ἐξαιρετικὸν κῆλλος, καὶ νὰ προσέχῃ ἀπὸ παντοῦ μήπως ὑπάσῃ κανένας σπῆλος, καμμία ρυτίς ἢ κανένας ἄλλος παράσιος φέτος ποῦ καταστρέφει αὐτὴν τὴν ὑπεριότητα καὶ τὴν εὐπρέπειαν. Τὸ ἔργον αὐτὸ δὲν ἰσοδυναμεῖ μὲ προσπάθειαν ν' ἀναδειχῇ κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην δυνάμιν τὸ σῶμα ἀνάξιον τῆς ὑπὲρ αὐτὸ ἀθανάτου καὶ ἀγρίας καρπῆς; Ἐὰν δὲ οἱ φροντίζοντες διὰ τὴν ἀθλητικὴν ἐπιδοσιν ἔχουν ἀνάγκην ἱατρῶν καὶ προσονητῶν καὶ εἰδικῆς διαίτης D καὶ συνεχοῦς ἀσκήσεως καὶ πολλῶν ἄλλων προφυλάξεων (ἐδοῦ καὶ ἡ μικροτέρα παράδειξις ἀνατρέπει καὶ παραλῆει τὰς προσπάθειαις των), αὐτοὶ ποῦ ἀνέλαβον τὴν φροντίδα τῆς θεραπείας τοῦ σώματος τούτου, ποῦ ἔχει ν' ἀγωνισθῇ ὄχι μὲ ἄλλα σῶματα, ἀλλὰ μὲ τὰς ἀοράτους δυνάμεις, πῶς θὰ καταρθώσουν νὰ τὸ φυλάξουν ἀκέραιον καὶ ὑγιές, ἂν δὲν ὑπερβάλλουν κατὰ ποῦ τὴν ἀνθρωπίνην ἀρετὴν καὶ ἂν δὲν γνωρίζουν κάθε θεραπείαν κατὰλληλον διὰ τὴν ψυχὴν;

ΑΝΑΓΚΗ ΠΗΤΟΠΙΕΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΟΣ

3. Ἡ ἀρωγὴ ὅτι τὸ σῶμα αὐτὸ ὑπὸκειται εἰς νόσους καὶ ἐπιβουλὰς περισσοτέρας ἀπὸ τὸ σαρκικόν μας σῶμα E καὶ καταστρέφεται γρηγορώτερα καὶ θεραπεύεται δυσκολώτερα ἀπὸ αὐτό; Καὶ ὅσοι μὲν θεραπεύουν τὰ σαρκικὰ σῶματα ἔχουν εἰς τὴν διάθεσιν των ποικίλων φαρμάκων καὶ διαφόρους συσκευαίους ὀργάνων καὶ καταλλήλους διὰ τοὺς ἀσθενεῖς προσάς. Πολλοὺς καὶ μόνῃ ἡ ἐπιθρασις τοῦ ἀέρος ἀρκεῖ διὰ τὴν θεραπείαν τοῦ ἀσθενοῦς, κάποτε δὲ καὶ ὁ ἔρμος τοῦ θένου εἰς τὴν ὄραν τοῦ ἀπαλλάσσει τὸν ἱατρὸν ἀπὸ κάθε κόπον. Ἐδοῦ ὁμοίως δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ἐπινοήσις παρομοίων μέσων ὑπάρχει μόνον μία μηχανὴ, ἕνας πρὸτος θεραπεύας, ἡ διδασκαλία διὰ τοῦ λόγου. Αὕτη εἶναι τὸ ἔργον, αὕτη ἡ τροφή. 408 A αὕτη ἡ ἀρίστη κρᾶσις τοῦ ἀέρος αὕτη χρησιμεύει ὡς φάρμακον, αὕτη ὡς πῦρ, αὕτη ὡς σιτηρῶν ἐργαλείον καὶ ὅταν χρειάζεσθα νὰ καινουργηθῇ καὶ ἀποκοπῇ ἕνα μέλος, αὕτη κατ' ἄ-

νάγκη θά χρησιμοποιήθῃ· ἂν δὲ δὴν φέρῃ ἀποτελέσματα αὐτῆ, δια τὰ ἄλλα μέτα εἶναι ἀνοφέλῃ. Μὲ αὐτὴν στρέφονμεν τὴν ψυχὴν ὅταν κατακίεται καὶ τὴν κατακραθύνονμεν ὅταν θερμαίνεται, μὲ αὐτὴν περιπέτομεν τὰ περὶ τὰ καὶ ἀνακλήρονμεν τὰς ἐλλείψεις καὶ προβαίνονμεν εἰς ἕλας τὰς ἄλλας ἐνεργείας ποὺ συντελοῦν εἰς τὴν ὑγείαν τῆς ψυχῆς μας. Προκειμένου περὶ τῆς ψυχικῆς διαγωγῆς τὸ παράδειγμα τοῦ θεοῦ τῶν κληρικῶν εἶναι ἰκανὸν νὰ ἐνδυναμώσῃ τὸν ἄνθρωπον ὅταν ἄλλοις ἢ φυχὴ ἀσθενῇ εἰς τὰ δόγματα, ὑπάρχει μεγάλη ἀνάγκη τῆς συνάμας τοῦ λόγου, ἐπιμένον διὰ τὴν στερέωσιν τῶν πιστῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν καταπολέμησιν τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν. Β' Ἐὰν μὲν ἔχη κανεὶς τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος καὶ τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως τόσον στερεῶν, ὥστε νὰ δύναται νὰ θαυματουργῇ καὶ μὲ τὰ θαυμαστά ἔργα του νὰ φράσῃ τὰ στόματα τῶν ἀναίσχυντων, δὲν χρειάζεται τὴν βοήθειαν τοῦ λόγου, μολοντί ἡ ὑπερησία του δὲν θά ἦτο καὶ τότε ἐχρηστος, ἀλλὰ μᾶλλον πολὺ ἀνεγναία. Καὶ ὁ μακάριος Παῦλος τὸν ἐχρησιμοποίησε, μολοντί ἐθαυμάζετο παντοῦ διὰ τὰ θαυμαστά ἔργα του. Καὶ ἄλλος δὲ ἀπὸ τὸν ἀποστολικὸν χρόνον προτρέπει νὰ φροντίζωμεν διὰ τὴν δύναμιν τοῦ λόγου· «ἑτοιμοὶ γίνεσθε πρὸς ἀπολογία παντὶ τῷ αἰτιῶντι ἡμῶς λόγον περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος» (Α' Πέτρ. 3, 15). C Καὶ εἶσι δὲ οἱ Ἀπόστολοι ἄριστοι τὴν φροντίδα ἐξωτερικήσων τῶν χηρῶν ἔχει δι' ἄλλην αἰτίαν, παρὰ διὰ τὴν ἀσασφάλτησιν εἰς τὴν ὑπερησίαν τῆς διδασκαλίας. Ἀλλὰ θέτοια ἂν θά εἶχαν μὲν τὴν δύναμιν τῶν θαυμάτων, θά ἠθοκάνετο ἀλγύντερον τὴν ἀνάγκη τοῦ λόγου. Ἀπὸ ὅμως δὲν ἔχει μείνει οὕτε ἔχνος τῆς συνάμας τῶν θαυμάτων, οἱ δὲ ἐχθροὶ ἐπιτίθενται συνεχῶς ἀπὸ παντοῦ, εἶναι ἀνάγκη νὰ προφυλασσώμεθα μὲ τὴν δύναμιν τοῦ λόγου, ὥστε καὶ νὰ μὴ βαλλώμεθα ἀπὸ τὰ βέλη τῶν ἐχθρῶν καὶ νὰ βάλωμεν μᾶλλον ἐκεῖνος. Διὰ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ καταβάλλωμεν μεγάλην φροντίδα, ὥστε ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ νὰ κατοική μᾶς παντοῦ.

4. Διότι ἡμεῖς δὲν πρέπει νὰ παρασκευάζώμεθα δι' ἕνα μόνον εἶδος μάχης· ὁ πόλεμος μας εἶναι πολυμέτωπος καὶ ἡ ἀντίπαλος παράταξις συγκροτεῖται ἀπὸ ἐχθρῶν διαφόρων εἰδῶν. D Ἄν χρησιμοποιήσῃ δὲ εἶσι τὰ ἴδια ὄπλα καὶ δὲν ἔχουν μόνον ἕνα τρόπον ἐπιθέσεως ἰκανοῦν μας. Πρέπει αὐτεπεὶς ὁ μᾶλλον ν' ἀναλάβῃ τὴν μάχην πρὸς ἕνα αὐτοῦ νὰ γνωρίσῃ τὴν τακτικὴν ἑαυτοῦ καὶ νὰ εἶναι ὁ ἴδιος καὶ τοῦτον καὶ σφαιροκόνησιν καὶ ταξίαρχος καὶ λοχαγὸς καὶ στρατιώτης καὶ στρατηγὸς καὶ πεζὸς καὶ ἵππεδός καὶ ναυτικὸς καὶ τεργιμάχος. Εἰς τοὺς στρατιωτικὸς πολέμους ὁ καθένας ἀποκρούει τοὺς ἐπιτιμημένους μὲ τὰ ὄπλα τῆς ἐξεικέντητός του. Ἐδῶ ὅμως δὲν εἶναι τὸ ἴδιον ἵσους θέλει εἶδῶ νὰ νικήσῃ πρέπει νὰ ξείρῃ ἕλας τὰς λεπτομερεῖας τῆς πολεμικῆς τακτικῆς, διότι ὁ διδάσκαλος γνωρίζει νὰ εἰσάγῃ τοὺς πειρατὰς του πρὸς δια-

παγὴν τῶν προβάτων Ε καὶ ἀπὸ τὸ μικρότερον μέρος ποὺ θά μείνῃ ἀπόλακτον. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν θά τὸ ἐπιτύχῃ, ὅταν καταλάβῃ ὅτι ὁ ποιμὴν γνωρίζει ἕλας τὴν πολεμικὴν ἐπιστήμην καὶ ἕλας τὰς ἐπιβουλὰς του. Μία πόλις, ἕως ὅτου περιβάλλεται ἀπὸ παντοῦ μὲ τείχη, περιπαῖζει τοὺς πολιορκητὰς τῆς, διότι ἔχει πολλὴν ἀσφάλειαν· ἂν ὅμως κάμῃ κανεὶς εἰς τὰ τείχος μίαν μικρὰν τρύπαν, δὲν τὴν ἀφελει καθόλου ὁ περιβόλος, ²⁰ Α μολοντί τὸ ὑπόλοιπον τείχος εἶναι ἀσικτον. Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ, ὅταν τὴν περιβάλλουν ἀπὸ παντοῦ ὅσιν τείχος ἢ ὀχυρῆσκα καὶ ἡ συνείσας τοῦ ποιμῆνος, δια τὰ μηχανήματα τῶν ἐχθρῶν κατακτοῦν εἰς ἐντροπήν καὶ γέλοσ, καὶ οἱ ἀσικκοὶ τῆς μόνου μᾶτα ἀσφαλεῖς· ὅταν ὅμως καταρθῶσιν κανεὶς νὰ πατήσῃ ἕνα ἡμῆμα τῆς, ἔστω καὶ ἂν δὲν τὴν καταλάβῃ ἐλάκλῃρον, μὲ ὅσων τὸ μέρος αὐτὸ, συντρίβει καὶ ἐλάκλῃρον τὴν ἄλλην πόλιν.

Τὶ τὸ κέρδος ν' ἀγωνίζεσθαι μὲν ἐπιτυχῶς κατὰ τῶν εἰδωλοκρατῶν, νὰ τὸν ἀγματοποιήσῃ ὅμως οἱ Ἰουδαῖοι; Ἡ νὰ νικήσῃ καὶ τοὺς δύο αὐτοῦ, νὰ τὸν ἀρπάξουν ὅμως οἱ Μανχαῖοι; Ἡ ἂν νικήσῃ καὶ αὐτοῦ, νὰ σφάζουν τὰ πρόβατα οἱ ὀπαδοὶ τῆς μοιραρχίας; Β' Ἀλλὰ τί χρειάζεται ν' ἀπαρθηθῆσιν ἕλας τὰς ἀλρήσις τοῦ διαβόλου; ²⁰ Ἀρκεὶ νὰ εἰπῶ ὅτι ἂν ὁ ποιμὴν δὲν ξείρῃ νὰ τὰς καταπολεμήσῃ ἕλας, ὁ λόκος ἡμπορεὶ νὰ καταφύγῃ δια τὰ πρόβατα καὶ διὰ μέσων μᾶς μόνον. Καὶ εἰς μὲν τοὺς στρατιωτικὸς πολέμους μόνον ἀπὸ τοὺς στρατιώτας ποὺ ἀσμετέχουν εἰς τὴν μάχην πρέπει νὰ περιμένωμεν τὴν νίκην ἢ τὴν ἤτταν· Ἐδῶ ὅμως συμβαίνει καὶ τὸ ἀντίθετον. Πολλοὶ εἰς ἡ μάχην πρὸς ἄλλους φέρει νίκην εἰς ἐκαῖνος ποὺ οὐτε ἀσμετέχουν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν οὕτε ἐκασίασων, ἀλλὰ παρεμῆκαν ἦσαν· ὁ δὲ ἄπειρος στρατιώτης, διαπερῶμενος μὲ τὸ ἰδικὸν του ξίφος, γίνεται καταγέλαστος καὶ εἰς τοὺς φίλους καὶ εἰς τοὺς ἐχθροὺς. C Θά προσπαθῆσῃ δὲ νὰ χρησιμοποιήσῃ παραδείγματα διὰ νὰ καταστήσῃ τὰ λόγια μου ἀσφίστερα. Οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἀκολουθοῦν τὴν φρενοβλάθειαν τοῦ Ὀυάλεντινου καὶ τοῦ Μαρτυριῶνος καὶ ὅσοι ἐπιρραῖονται ἀπὸ αὐτοῦς ἐκβάλλουν ἀπὸ τὴν θεῖαν Γραφήν τὸν Νόμον, ποὺ ἐδόθη ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὸν Μωυσῆν. Οἱ Ἰουδαῖοι τὸν νόμον τόσον πολλὸν, ὥστε, παρ' ἑαυτοῦ ἡ ἀπάλυτος ἰσχύς τοῦ ἐλγῆεν ἦδη, ὑπερηφανεύονται ὅτι τηροῦν ἕλας τὰς λεπτομερεῖς διατάξεις του ἀντιθέτως πρὸς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ὅμως ἀποφεύγουσα τὰς

20. Ἀπαρθηθῆσθαι· εἶδῶ μερικὰ ἀλρήσις ἀπὸ ἐκαῖνος ποὺ ἀσμετέχουν· ὅσοι τὸς ἔχει ἔως εἰς ἡνωτικὰ τοῦ Ὀυάλεντινου καὶ τοῦ Μαρτυριῶνος, οἱ ὀπαδοὶ πλὴν τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἔδρανον καὶ ἄλλου, πολλοὺς ὁ πρῶτος, ἕνα ὁ δεύτερος, ἢ τοῦ Σαβελλίου ποὺ ἤρνετο τὴν τριαδικότητα τοῦ Θεοῦ, ἢ τοῦ Ἀρειῶνος ποὺ ἤρνετο τὴν θεότητα τοῦ Υἱοῦ, τοῦ Παύλου Σιμοωνίτης ποὺ ἤρνετο ἐπίσης τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐθερῆεν τὸν λόγον ἀλήθινον.

ἀπρόσιτος καὶ τῶν δύο αὐτῶν τάξεων, βαδίζει τὴν μίσην ὁδὸν καὶ οὐτὰ θέσκει νὰ ἀποκλίῃ εἰς τὸν ζυγὸν τοῦ μουσικῶς Νάρου οὐτὲ ἀνέχεται νὰ τὸν διαβάλλῃ, ἀλλὰ παρ' ἑλίου ἐστὶ ἡ ἰσχὺς τοῦ ἐπιθέ, τὸν ἐπαινεῖ, διότι κάποτε εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ἥτο χριστιανός. Ὅποιος λοιπὸν πρόκειται ν' ἀποδοῖχῃ εἰς τὸν ἀγῶνα πρέπει νὰ γνωρίσῃ τὴν συμμετρίαν αὐτῆν. Διότι ἂν ἀρχίσῃ νὰ τὸν κατηγορῇ ἀπειθῶς, μὴ σκοποῦν νὰ διδάξῃ τοὺς Ἰουδαίους ὅτι δὲν εἶναι καιρὸς πλέον νὰ τηροῦν τὴν νομοθεσίαν, δίδει εἰς τοὺς αἰρετικούς ποὺ εὐχαριστοῦνται νὰ τὸν διασύρουν ἐπὶ ἰσχυρά· καὶ ἂν ἐπαινεῖ τὸν Νάρου χωρὶς μέτρον καὶ τὸν θαυμάσῃ σὺν νὰ ἥτο ἀνοητικός καὶ διὰ τὴν ἐποχὴν μας, μὴ σκοποῦν ν' ἀποστομώσῃ τοὺς αἰρετικούς, ἀνοίγει τὰ στόματα τῶν Ἰουδαίων. Οἱ ἀκολούθουτες πάλιν τὴν μανικακὴν διδασκαλίαν τοῦ Σαβελλίου καὶ τὰ λυσώδη διδάγματα τοῦ Ἀρείου ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν πρὸς τὰ δύο ἄκρα. Καὶ μολοντί αἱ ἑκαδοὶ καὶ πῶν δύο αὐτῶν παρατάξεων ἔχουν τὸ ὄνομα τῶν Χριστιανῶν, Ἐ ἂν ἐξετάσωμεν τὴν διδασκαλίαν των, θὰ εἴρωμεν ὅτι οἱ μὲν πρῶτοι διασύρουν ἀπὸ τοῦ Ἰουδαίου μόνον κατ' ἔννομα, οἱ δὲ δεύτεροι ἔχουν πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὴν αἵρεσιν Παύλου τοῦ Σαμοσατεύου ὅτι πάντως εἶναι εἰναι ἐντὸς τῆς ἀληθείας. Πελοὺς λοιπὸν κίνδυνος ὑπάρχει καὶ ἐβδ, καὶ ὁ ἔρως εἶναι στενὸς καὶ δύσκολος καὶ ἀπέκρημος καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη ὑπάρχει· δὲ φόβος, μήπως θέλωμε κανεὶς νὰ κινήσῃ τὸν ἕνα ἐχθρὸν, κινήσῃ ἀπὸ τὸν ἄλλον. Διότι ἂν ὄχθη μίαν θεότητα, προσελκύει τὴν φωνὴν τοῦ ὁ Σαβελλίου πρὸς τὴν μίαν τὸν 410 Α ἂν δὲ διακρίσῃ τὴν Τριάδα καὶ διδάξῃ ὅτι ἄλλος εἶναι ὁ Πατήρ, ἄλλος ὁ Υἱὸς καὶ ἄλλο τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, καταφθάνει ὁ Ἀρείος δὲ νὰ μετατρέψῃ τὴν διακρίσιν τῶν προσώπων εἰς διακρίσιν τῆς οὐσίας. Πρέπει δὲ ν' ἀποστρεφώμεθα καὶ ν' ἀποφεύγωμεν καὶ τὴν ἀσέβησιν σύγχυσιν ἐκείνων καὶ τὴν μανικακὴν διακρίσιν τούτου, ἐμολογοῦντες μὲν τὴν ἐνιαίαν θεότητα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, προσθέτοντες δὲ καὶ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις· μόνον ἔτσι θὰ κατορθώσωμεν ν' ἀπακλεισώμεν τὰς ἐφθόους καὶ τὸν δύο. Εἶναι δὲ δυνατόν νὰ σοὺ ἀναφέρω καὶ πολλὰς ἄλλας συγκρούσεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας παρασύρεται κανεὶς μὲ ἀναρίθμητα τραύματα, ἂν δὲν μάχεται μὲ γενναίως καὶ προσοχῆν.

Β 5. Πῶς δὲ νὰ περιγράψῃ κανεὶς τὰς ἐσωτερικὰς ἐπιβάσεις; Δὲν εἶναι ὀλιγωτέροι ἀπὸ τὰς ἐξωτερικὰς προσβολὰς, ἀλλὰ καὶ προκαλοῦν περισσότερον ἔρωτα εἰς τὸν διδάσκαλον. Ἄλλοι μὲν ἀπὸ ἄπλην περιέργειαν πολυεξετάζουν πράγματα ποὺ οὐτε ἂν τὰ μάθουν θὰ κερδίσουν τίποτε, οὐτε εἶναι δυνατόν νὰ τὰ μάθουν. Ἄλλοι πάλιν ζητοῦν ἀπὸ τὸν Θεὸν εὐθύνας διὰ τὰς ἀποφάσεις του καὶ δαίονται νὰ μετρήσουν τὴν μεγάλην ἀδυσίαν τῶν κριμάτων του, ὅπως λέγει· «τὰ κρίματά σου ἀδυσίως πολλὰ» (Ψαλμ. 35, 7).

Καὶ θὰ εὐρως ἀλόγους μὲν ν' ἀσχολοῦνται μὲ τὴν πίστιν καὶ τὴν διαγωγὴν των, τοὺς δὲ περισσότερους νὰ περιεργάζονται καὶ νὰ ζητοῦν πράγματα ποὺ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εὐρωσθῶν C καὶ ἀναζητούμενα προκαλοῦν τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ. Διότι εἴαν προσπαθώμεν νὰ μάθωμεν ὅσα δὲν ἠθέλησεν ὁ Θεὸς νὰ γνωρίσωμεν, δὲν θὰ τὰ μάθωμεν (πῶς εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ αὐτὸ χωρὶς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ;) καὶ τὸ μόνον ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι νὰ κινδυνεύσωμεν οἱ ἴδιοι λόγῳ τῆς περιεργείας μας.²¹ Πρὸ τῆς καταστάσεως αὐτῆς, εἴαν προσπαθῇ κανεὶς νὰ ἐπιβάλλῃ μὲ τὴν ἀδελφίαν του σιγὴν εἰς τοὺς ἐρευνητάς τὰ μυστήρια τῆς θεότητος, τὸν κατηγοροῦν ὡς ἀνόητον καὶ ἀμαθῆ. Διὰ τοῦτο ἀπαιτεῖται καὶ ἐβδ νὰ ἔχῃ ὁ προσώως μεγάλην σύνεσιν, ὥστε καὶ τὰς ἀτόπους ἐρωτήσεις των νὰ περιπέσῃ καὶ τὰς ἀνωτέρω κατηγορίας ν' ἀποφεύξῃ. Δ Δι' ἑὰ δὲ αὐτὰ δὲν ὑπάρχει ἄλλο πρόσφορον μέσον ἐκτός ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ λόγου. Καὶ ἂν κανεὶς σιωπήσῃ τῆς δυνάμεως αὐτῆς, αἱ ψυχαὶ τῶν ἱπ' αὐτοῦ ἀρχομένων δὲν ταλαιπωροῦνται ὀλιγότερον ἀπὸ πλοῦτα εἰς τρακίματα — ἐννοῶ τὰς ψυχὰς τῶν ἁθηναιότερων καὶ περιεργότερων. Διὰ τοῦτο ἔ ἐκεῖνος πρέπει νὰ κἀμῃν τὸ πᾶν διὰ ν' ἀποκτήσῃ τὴν τέχνην τοῦ λόγου.

ΤΟ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Διατί λοιπὸν, ὁ Παῦλος δὲν ἐφρόντισεν ν' ἀποκτήσῃ τὴν δύναμιν αὐτῆν καὶ δὲν ἐντρέπεται διὰ τὴν ἑλλησφιν ἐγγλωτισίας, ἀλλὰ ρητῶς ἐμολογεῖ ὅτι εἶναι ἀνέθεος τῆς ρητορικῆς τέχνης καὶ μάλιστα γράφων πρὸς τοὺς Κορινθίους Ε ποὺ ἐθαυμάζοντο διὰ τὴν ρητορικὴν των βεινότητητα καὶ ὑπερηφανεύοντο δι' αὐτῆν;

6. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ. Ἀνὴρ ἡ γνῶμη, ἀπῆντηρα, κατέστρεψε πολλοὺς καὶ τοὺς κατέστησεν ἀδαφάρους πρὸς τὴν σπουδὴν τῆς ἑλληνικῆς διδασκαλίας. Μὴ κατορθώσαντες νὰ ἐξετάσωμεν τὸ βάθος τῆς ἀποστολικῆς σκέψεως καὶ νὰ κατανοήσωμεν τὴν ἐννοίαν τῶν λόγων αὐτῶν, ἔκεισαν νυστάδες καὶ χαλαροὶ διαπαντός καὶ ἀπέθεσαν τὴν εἰς τὴν ἀμάθειαν, διὰ τὴν ὅποιαν δὲν διεκρίνετο καθόλου ὁ Παῦλος, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ὅποιαν ἀνωτέρας ἀπέχε τῶσον πολὺ ὅσον κανεὶς ἄλλος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆς. 411 Α Ἄλλ' ἡ ἔξωσις τοῦ ζήτηματος αὐτοῦ εἰς μείνη δι' ἀργότερα, τῶρα δὲ θὰ εἰπῶ τούτῳ ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι ἥτο ἀνίδεος τῆς ρητορικῆς τέχνης, ὅπως θέλωμε αὐτῶν. Ποῖαν σημασίαν ἔχει αὐτὸ διὰ τοὺς σημερινούς ἀνθρώπους; Διότι ἐκεῖνος ἔχε δύναμιν πολὺ ἀνωτέραν καὶ ἀποτελεσματικότεραν ἀπὸ τὸν λόγον. Καὶ μόνον μὲ τὴν ἐμ-

21. Ἐβδ ὁ Χρυσόστομος ἐννοεῖ τοὺς Ἄνοητους, οἱ ὅποιοι προσπαθοῦν νὰ περιγράψουν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ. Ἐναντίον των ἐξετάσας τοὺς λόγους Περὶ Ἀκατακρίτων τοῦ Θεοῦ.

φάνειόν του και χωρίς να ήμιλθ, ήτο φοβερός εις τούς δαίμονας; ἐνθ' οἱ σωμαρινοὶ κληρικοί, καὶ ἂν συγγενερωθόν ἴλοι μαζί, δὲν θὰ κατορθώσουν μὴ μωρίας προσευχᾶς καὶ μὴ περισσότερα δάκρυα ὅσα κατόρθωσε κάποτε ἡ ζώνη τοῦ Παύλου. Ὁ Παῦλος μὲ τὴν προσευχὴν ἀνιστάσει νεκροὺς καὶ ἐνεργῶσα καὶ ἄλλα παρόμοια θαύματα, ὅσα ἐπὶ τῶν εἰδωλοκρατῶν νὰ νομισθῆ καὶ θαῶς. Καὶ πρὸς τοὺς ἀποστόλους, ἠξιώθη ν' ἀρπαγῆ μέχρι τοῦ τρίτου οὐρανοῦ **B** καὶ ν' ἀκούσῃ λόγια τοῦ δὲν ἐπιτρέπεται ν' ἀκούσῃ ἀνθρώπινη φωνή. Ἐνθ' οἱ σωμαρινοὶ κληρικοί — ἀλλὰ δὲν ἤμπορὸν νὰ εἰπῶ τίποτε προσβλητικόν καὶ θαρρῶ ἄλλωστε καὶ αὐτὰ δὲν τὰ λόγια τῶρα διὰ τὰ τοὺς ὑποτιμῶμαι, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπορῶ πῶς δὲν φρίτταν συγγενήσας τὴν ἐαυτῶν τῶν μὲ τῶσαν σπουδαίων ἀνδρῶν.

Ἐάν δὲ ἀπὸ τὰ θαύματα εἴδομεν εἰς τὸν δῖον τοῦ μακαρίου καὶ ἐξετάσωμεν τὴν ἀγγελικὴν του διαγωγήν καὶ ὄραμεν, ὅτι ἴδῃ; ὅτι ὁ ἀθλητὴς τοῦ Χριστοῦ ἐπιτυχάνει εἰς αὐτὴν νίκην εὐκολωτέραν ἀπὸ ὅσων ἐπίτευχεν εἰς τὰ θαύματα. Πῶς νὰ περιγράψῃ κανεὶς τὸν ζήλον, τὴν ἐπιεικειαν, τοὺς συνεχεῖς κινδύνους, τὰς ἀλλοπαλλήλους φροντίδας, τὴν ἀκατάπαυστον στενοχωρίαν διὰ τὰς Ἐκκλησίας, **C** τὴν συμπέθειαν πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς, τὰς πολλὰς θλίψεις, τοὺς διαρκῶς ἀνεκωνόμενους διωγμοὺς, τοὺς καθημερινούς θανάτους; Ποῶς τόσας τῆς οἰκουμένης, ποῖα στερεὰ, ποῖα θάλασσα δὲν ἐγνώρισε τὰ κατορθώματα τοῦ δικαίου αὐτοῦ; Ἀκόμη καὶ ἡ Ἑρμῆς τὴν ἐγνώρισε καὶ τὸν ἐδέχθη πολλάκις, ὅταν ἐκινδύνευεν. Ἰσχυρίσθη ἐπιβουλὰς κάθε αἵθου καὶ ἐκέρισε νίκας κάθε μορφῆς καὶ ποτὲ δὲν ἔπαυσε ν' ἀγωνίζεται καὶ νὰ θριαμβεύῃ. Ἀλλὰ χωρίς νὰ τὸ καταλάβῃ ἄρχισα νὰ ὀφρίζω τὸν ἀνδρα. Διότι τὰ κατορθώματά του ὑπερβαίνουν τὴν δύναμιν κάθε λόγου γενικῶς, εἰδικότερα δὲ τοῦ ἰσχυροῦ μου, τῶσαν πολὺ, ὅσον ὑπεριεβόν ἕμ' οἱ δέκιοι ρήτορες. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὅμως **D** (ἐπειδὴ ζήτηρο εἰ μὴ μακάριος θὰ μὲ κρίνῃ ὅχι ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τῆς προσοχῆς μου, ἀλλ' ἀπὸ τὴν προαιρέσιν μου) δὲν θὰ σωτηρῶ εἰς ὅσον εἰπῶ τοῦτο, τὸ ὅποιον εἶναι τῶσαν ἀνώτερον ἀπὸ τὰ λεγόμενα, ὅσον ἀνώτερος εἶναι ἑκάστος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ποῖον εἶναι λοιπὸν αὐτό; Ἐπειτα ἀπὸ τόσα κατορθώματα, ἔπειτα ἀπὸ τοὺς ἀναριθμήτους σταφάνους, ἠρχίσθη ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν γένησαν καὶ νὰ περιδοθῆ εἰς τὴν αἰώνιαν τιμωρίαν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὅποιοι πολλάκις τὸν ἐλιθοβόλησαν καὶ προσεπάθησαν νὰ τὸν φονεύσῃ. Ποῶς ἐπὶ τόσων τῶσαν πολὺ τὸν Χριστὸν; — ἔτι φυσικὰ ἐπιτρέπεται νὰ καλοῦμαι τὸ αἶσθημα αὐτὸ πόθον καὶ ὅχι κατ' ὑψηλότερον τοῦ πόθου. **E** ὅτι ἐξαικολοθῆσιν λοιπὸν νὰ παραβάλλωμαι τοὺς ἐαυτοὺς μου μ' ἐκείνον μετὰ τὴν πλουσίαν χάριν τοῦ Ἐλαβὸν ἀνοήτων, μετὰ τὴν ὀφθλῆν ἀρετὴν ποὺ ἐπέδειξεν ὡς ἀνταπόκρισιν εἰς τὴν χάριν; Δὲν εἶναι τέτοια σκέψις ὑπερβολικῶς τολμηρὰ;

Καὶ τῶρα θὰ προσπαθῶ ν' ἀποδείξω ὅτι παρὰ τούτα ὁ Παῦλος δὲν ἦτο ἰδιώτης, ὅπως νομίζου. Αὐτοὶ μὲν ἐνομίζου «ἰδιώτην» ὅχι μόνον τὸν ἀνίδεον τῆς κοσμικῆς σοφίας, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀγροῦντα νὰ μάχεται ὑπὲρ τῆς ἀληθείας τῶν δογμάτων καὶ ἔχουσι δικαίον. 412 **A** Ὁ Παῦλος δὲ δὲν λέγει ὅτι εἶναι ἰδιώτης καὶ εἰς τὰ δύο, ἀλλὰ μόνον εἰς τὸ ἓνα πρὸς πρόληψιν παραζηγήσεως ἀκριβοῦς ἔκαμε τὴν διάκρισιν αὐτῆν, ὅταν εἶπεν ὅτι εἶναι ἰδιώτης εἰς τὴν τέχνην τοῦ λόγου, ὅχι ὅμως καὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Θὰ ἦτο δὲ δυνατὸν ν' ἀντιπαθῆ ἡ μαρτυρία αὐτῆ τοῦ Παύλου, ἂν ἦτο ἀπακούσα τὴν λεπτότητα τοῦ Ἰουκράτους, τὴν δύναμιν τοῦ Δημοσθένους, τὴν σοβαρότητα τοῦ Θεουκώδου καὶ τὸ ὄφος τοῦ Πλάτωνος; τῶρα ὅμως τὰ παραβλέπω ἕλα αὐτὰ καὶ δὲν μ' ἐδιαφέρει ἡ ἐξεζητημένη καλλιτέπεια τῶν κοσμικῶν συγγραφέων οὐτε τὸ ὄφος καὶ ἡ ἀπαγγελία. Ἄς ἔχη κανεὶς πτωχὸν λεγίλογον, ἀπλῆν καὶ ἀπαλὴν κατασκευὴν τῆς φράσεως, ἀρκεὶ νὰ μὴ εἶναι ἀνίθεος τῆς ἁθῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας καὶ νὰ μὴ ἀραιφῆ, πρὸς συγκρίψιν τῆς ἰσχυρῆς του ἀδραναίας, **B** ἀπὸ τὸν μακάριον Παῦλον τὸ μεγαλύτερον προτέρημά του, διὰ τὸ ὅποιον ἀξίζει νὰ ἐγκωμιάζωμαι.

7. Εἰπέ μου πραγματικὰ, μὲ ποῖον μέσον ἀντέκρουσε τοὺς Ἰουδαίους τῆς Δαμασκῆ, πρὸς τὸ ἀρχίσῃ τὴν θαυματουργίαν σου; Μὴ ποῖον μέσον κατενίκησε τοὺς ἑλληνιστὰς Ἰουδαίους; Καὶ διὰ ποῖον λόγον ἐστάλη εἰς Ταρσὸν; Δὲν ἐστάλη διότι τοὺς κατενίκησε καὶ τοὺς κατετρόπισε τῶσαν ἀποτελεσματικῶς, ὅσα ἐξεκρήσθησαν ἀπὸ τὴν συρρικτικὴν ἡττάν των νὰ σχεδίασῃ τὴν βολορῶν του; Ἐδὼ δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀρχίσει τὴν θαυματουργίαν καὶ δὲν μπορεῖ νὰ εἰπῆ κανεὶς ὅτι τὸ πλῆθος τῶν ἀθεωροῦσα θαυμαστῶν λόγων τῆς διενεργείας θαυμάτων καὶ ὅτι οἱ πολιορκῶντες ἐναντίον του ἐπιμαζῶντο ἀπὸ τὴν ἐκτίμησιν ποὺ τοῦ εἶχεν ὁ λαός. **C** Τὴν ἰσχυρὴν αὐτῆν ἐνίκησες μόνον μὲ τὸν λόγον. Μὴ ποῖον δὲ μέσον ἤρωςίζετο καὶ ἐπαίρησες μὲ τοὺς Ἰουδαίους τῆς Ἀντιοχείας; Καὶ ἐκεῖνος ὁ Ἀρσαπότης τῆς βασιλευσσομένης πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, δὲν ἔγινεν ὁπαδὸς σου μαζί μὲ τὴν γυναῖκα μόνον ἀπὸ τὴν ἐπισημοσύνην σου; Ὁ δὲ Εὐτυχὸς πῶς ἔπασεν ἀπὸ τὸ παράθυρον; Δὲν ἔπασε διότι ἦτο ἀρρωσκωμένος εἰς τὴν ἀκρόασιν τῆς διδασκαλίας σου μέχρι βασίλειος νικτῆς; **T** Ἐκαμὲ δὲ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὴν Κόρινθον; **T** Ἐκαμὲν εἰς τὴν Ἐφῆσον καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ρώμην; Δὲν ἀφάρωμεν διαρκῶς ἕλας τὰς ἡμέρας καὶ τὰς νύκτας εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν Γραφῶν; **D** **T** θὰ ἐλογάμεν δὲ διὰ τὰς συζητήσεις πρὸς τοὺς Ἐπικουρεοὺς καὶ τοὺς Στωϊκοὺς; Ἐάν θὰ ἤθελα νὰ τ' ἀναφέρω δια, θὰ ἐμάκρυνα πολὺ τὸν λόγον. Ἄποῦ καὶ χωρὶς τὰ θαύματα καὶ μαζί μὲ τὰ θαύματα ἀποδεικνύεται ὅτι ἐχρησιμοποίησεν ἐπιτυχῶς τὸν λόγον, πῶς θὰ τοῖμύμεν νὰ καλοῦν ἀκόμη ἰδιώτην αὐτόν, ὁ ὅποιος ἐθαυμάσθη ἐξαιρετικῶς ἀπὸ

δλον τὸν κόσμον καὶ διὰ τὰς συζητήσεις καὶ διὰ τὰς δημοκρατίας του· Διὰ τὴν αὐτὴν ἀνάγκην τὸν ἐξέλεξαν ὡς τὸν Ἐρημῆν· Τὸ ἔτι τοὺς ἐθεώρησαν ὡς θεοὺς ἀφελῆται εἰς τὰ θαύματα, τὸ ἔτι δὲ ἐθεώρησαν αὐτὸν ὡς τὸν Ἐρημῆν ἀφελῆται ἔχει εἰς τὰ θαύματα, ἀλλ' εἰς τὴν δόξαν τοῦ λόγου. **Ε** Μὴ ποῖον μόνον ὑπερέτερον ὁ μακάριος αὐτὸς τοὺς ἄλλους Ἀποστόλους καὶ διὰ τὴν θεωρεῖται μέγας εἰς τὰ στήματα τῶν ἀνθρώπων ἐκκλησίας τῆς οἰκουμένης· Διὰ τὴν ἔχει μόνον ἀπὸ ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰουδαίου καὶ τοῦ εἰδωλολάτρας θαυμάζεται περισσότερο ἀπὸ ἡμῶν· Δὲν θαυμάζεται ἀπὸ τῆν ὑπέροχον δόξαν τῶν ἐπιστολῶν του, μὲ τὴν ἑποῖον ἔχει μόνον τοὺς συγγράμματα, ἀλλὰ καὶ τοὺς μεταγενεστέρους ἕως σήμερα καὶ τοὺς μέλλοντας Χριστιανούς μέχρι τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ ἀφελῆται καὶ θά ὑψηλῆ καὶ δὲν θά πῶσι νὰ ὑψηλῆ ἕως ἐπὶ ὑπάρχει τὸ ἀνθρώπινον γένος· ⁴¹³ **A** Τὰ συγγράμματα του προσομιλοῦν τὰς Ἐκκλησίας τῆς Οἰκουμένης ἀπὸ τῆς ἀειμνήτων. Καὶ ὁ συγγραφεὺς τῶν στήματα καὶ τώρα εἰς τὸ μέσον τῶν ἀπὸ γενναίου ἀγωνιστῆ καὶ αἰχμαλωτῆ καὶ ἕως νῦν εἰς τὸν ζῶντῆ τῆς ὑπακοῆς τοῦ Χριστοῦ καὶ καταλαβε τοὺς διαλογισμοὺς τοῦ ὀργιστοῦ εἰς ἑπάρειν κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ. Καὶ οἷα αὐτὰ τὰ ἐπιτηγῆται μὲ τῆς θαυμασίας ἐπιστολῆς τοῦ μῆς ἄρσι καὶ ποῦ εἶναι γρηθῆται ἀπὸ τῆν ἑπάρειν σοφίαν. Τὰ δὲ συγγράμματα του ἔχει μόνον εἶναι ἱκανὰ νὰ ἀνατρέπου τὰς φειδῆς διδασκαλίας καὶ νὰ στερεώσου τὴν ὀρθὴν πίστιν, ἀλλὰ καὶ συντελοῦν ἐξαιρετικῶς εἰς τὴν κατοχύρωσιν τῆς ἡθικῆς μας διαγωγῆς. **B** Χρησιμοποιοῦντες αὐτὰ ἄκωμ καὶ τώρα οἱ ἄρχιτροί τῶν Ἐκκλησιῶν, ρυθίζουσι καὶ διαπλάττουσι καὶ καλλωπίζουσι τὴν ἁγίαν παρθένον, τὴν ἑποῖον συνέλεξαν ὁ Παῦλος μὲ τὸν Χριστόν. Μὴ αὐτὰ ἀποκροῦνται αἱ ἀσθενεῖαι τοῦ τῆν προσέλλουσι καὶ διατηρεῖται ἡ ὕψη τῆς εἰς καλὴν κατάστασιν. Τέτοια φάρμακα μῶν ἄρσι ὁ ἰδιώτης, φάρμακα μ' ἐξαιρετικὴν δόξαν, τῆν ἑποῖαν γνωρίζουσι καλὰ δοῖα τὰ χρησιμοποιοῦν συνεχῶς.

8. Καὶ ἔτι μὲν ὁ Θεὸς ὁ Ἀπόστολος ἐφρῆνισε πολὺ διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς δυνάμεως αὐτῆς ἀποδεικνύεται ἀπὸ ἄσα εἶπει. Ἄκουσε δὲ τί λέγει καὶ πρὸς τὸν μαθητὴν του εἰς τὴν ἐπιστολήν. «Πρόσχε τῆ ἀναγνώσει, τῆ παρακλήσει, τῆ διδασκαλίᾳ». Καὶ προσθέτει ποῖα ὠφέλεια προέρχεται ἀπὸ τῆν φρονίδια αὐτῆν «τοῦ γὰρ ποῖο καὶ σαυτὸν σώσεις καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου» (Α' Τιμ. 4, 18-16). **C** Καὶ πάλιν «δοῦλον δὲ Κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἦσιν εἶναι πρὸς πάντας, διδασκαλῶν ἀνεπίστατον». Καὶ παρακίττει «οὐ δὲ μένε ἐν οἷς ἔραθες καὶ ἐπιστεῖθης, εἰδὼς παρὰ τῆς ἑραθῆς καὶ ἔτι ἀπὸ ὀρέψεως τὰ ἱερὰ γράμματα ὁδοῦ, τὰ διδάξαντά σε σοφίαι εἰς σωτηρίαν». Καὶ πάλιν «ἑῶσα γραφῆ θεόπνευστος καὶ ὠφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἐλεγχον, πρὸς ἐπιμνήσειν, πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ, ἵνα ἄριστος ἦ ὁ τοῦ

Θεοῦ ἀνθρώπος» (Β' Τιμ. 2, 24, 3, 16-18). Ἄκουσε δὲ τί προτάσει πρὸς τὸν Τίτον, ὅταν ἐμιλήσῃ περὶ τῶν καθήκοντων τῶν ἐπισκόπων· «δεῖ γὰρ εἶναι τὸν ἐπίσκοπον ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδασχὴν πιστοῦ λόγου, **D** ἵνα δυνατὸς ἦ καὶ τοὺς ἀνυπότακτους ἐλέγχειν» (Τίτ. 1, 7-9). Πῶς λοιπὸν νὰ κατορθώσῃ κανεὶς, ἂν εἶναι ἰδιώτης ὅπως θέλουσι αὐτοί, νὰ ἐλέγξῃ καὶ ν' ἀποστομῶν τοὺς ἀνυπότακτους; Ποῖα δὲ ἀνάγκη ὑπάρχει τῆς προσοχῆς εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Γραφῶν, εἶναι προσηγορευμένη τὴν ἀποκρίσειν; Αὐτὰ εἶναι ἀπορροαὶ καὶ προφάσεις καὶ προσήματα ραββίνας καὶ ἐκνήριος.

Αὐτὰ ἡμῶν, ἀπαντοῦν, τὰ παραγγέλλει πρὸς τοὺς ἱερεῖς. Ἄλλὰ καὶ ἡμεῖς τώρα διὰ τοὺς ἱερεῖς συζητοῦμεν. Ὅτι ὅμως ἀναφέρονται καὶ εἰς τοὺς λαϊκούς, ἀκουσε τί προτάσει πάλιν ἄλλους εἰς ἄλλην ἐπιστολήν· «ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ἐνοικεῖται ἐν ἡμῖν πλουσίως, ἐν πάσῃ σοφίᾳ. Καὶ πάλιν Ἐ «ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν ἑσπερί, ἀλατὶ ἡρωμένιος, εἰθέως πῶς δεῖ ἐνὶ ἐκάστῳ ἀποκρίσειν» (Κολ. 3, 16, 4, 6). Καὶ ἡ ἐντολὴ δὲ νὰ εἴμεθα ἕτοιμοι δι' ἀπολογίαν ἐδόθη εἰς ἡμῶν (Α' Πέτρ. 3, 16). Γράφων δὲ πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς λέγει· «κοιδομαίεσθε εἰς τὸν ἕνα, καθὼς καὶ ποιῆτε» (Α' Θεσ. 5, 11). Ὅταν δὲ ἐμιλήσῃ ἰδιαιτέρως διὰ τοὺς ἱερεῖς λέγει· «οἱ καλῶς προσεστῶτες προσεστῶτεροι διπλοῦς τιμῆς ἀξιοῦσθωσαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ» (Α' Τιμ. 5, 17). ⁴¹⁴ **A** Ἄλλωστε ὁ κυριώτερος ὅρος τῆς ἐπιτυχίας τῆς διδασκαλίας εἶναι αὐτός· καὶ μὲ τὰ ἔργα καὶ μὲ τοὺς λόγους νὰ ἐδηγοῦν τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν αὐτοῦ βίον ποῦ ἔχει· ἐπιμάμας ὁ Χριστός. Δὲν εἶναι ἀρκετὰ πρὸς διδασκαλίαν μόνον τὰ ἔργα. Αὐτὸ δὲν τὸ λέγω ἐγὼ, τὸ λέγει ὁ Κύριος· «ὅς ἐν ποιήσῃ καὶ διδάσῃ, ὅσως μέγας κληθήσεται» (Ματθ. 5, 19). Ἐὰν ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἐντολῶν ἦτο ἀρκετὴ, θά ἐπερίτετε τὸ δεύτερον σκέλος τῆς προτάσεως· ὁ ἄρκουσε νὰ εἶπῃ μόνον, «ὅς ἐν ποιήσῃ». Τώρα ἡμῶν μὲ τὴν σαφῆ διάκρισιν μεταξὺ τῶν δύο ὑποχρεώσεων ἀποδεικνύεται διὰ ἕλλο εἶναι ἡ ἐφαρμογὴ διὰ τῶν ἔργων καὶ ἕλλο ἡ διδασκαλία διὰ τοῦ λόγου καὶ ἔτι χρειάζεται ὁ συνδυασμός καὶ τῶν δύο διὰ τὴν τελείαν οἰκονομίαν. Ἡ δὲν ἤκουσε τί λέγει τὸ ἐκλεκτὸν σκεδὸς τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς προσεστῶτερος τῶν Ἑβραίων· **B** «Διὰ γρηγορεῖτε, μνημονεύοντες ὅτι τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἐποικίμασθον μετὰ δακρύων νοσθεῖσθαι ἕνα ἕκαστον ὑμῶν» (Πράξ. 20, 31). Τί ἐχρεῖσθοντὸ τὰ δάκρυα καὶ ἡ νοσθεῖσθαι μὲ τοὺς λόγους ἀπὸ ὁ ἀποστολικὸς του βίος εἶχε τότεν λάμψον; Ἄλλὰ τὸ παράδειγμα τοῦ βίου εἰς μὲν τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐντολῶν δύναται νὰ συμβάλῃ κατὰ πολὺ, χωρὶς φυσικὰ νὰ κατορθῶν τὸ πᾶν μόνον του.

ΣΥΝΕΒΕΙΑΙ ΤΗΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΑΝΕΠΑΡΚΕΙΑΣ

9. Ὅταν ἡμῶς ὑπάρχη ἀγὼν περὶ τῶν δογμάτων, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ ἀντίπαλοι χρησιμοποιοῦν ὡς ὄπλα τὴν ἴδιαν Γραφήν, ποίαν ἀποτελεσματικότητά ἤμπορει νὰ ἔχη ὁ θεός; Τί ὄφελον οἱ πολλοὶ Ἰβρώτες ἔσαν μετὰ τοὺς κόπους αὐτοῦς ἀποσχισθῆ καί ποιος ἀπὸ τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, διὰ παρεκκλίσεως πρὸς αἰρετικὴν λόγῳ τῆς πολλῆς ἀγῶνας; C Ἰωσήφῳ δὲ ἐγὼ πολλοὺς ποὺ ἔπαθον κατὰ τὰς αἰτίας. Ποῖον τὸ κέρδος τοῦ ἀπὸ τὴν καρτερίας; Κανὸν ἔπος ἀκριβὲς τίποτε δὲν ἀρκεῖ ἢ ὀφείλει πιστεῖν, ἔστιν ἡ διαγωγὴ εἶναι διεφθαρμένη. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἕκαστος ποὺ ἔχει ἔργον νὰ διδάσκη τοὺς ἄλλους ὀφείλει νὰ εἶναι πρὸ πάντων ἡμίτριος εἰς τοὺς κατὰ τῶν αἰρετικῶν ἀγῶνας. Ἐάν ὁ ἴδιος εἰρίσκει εἰς ἀσφάλειαν καὶ δὲν ἐλάττωται ἀπὸ τοὺς ἀντιλέγοντας, τὸ πλῆθος ἡμῶς τῶν ἀπιστικωτέρων ποὺ κυβερνᾶται ἀπὸ αὐτόν, ἔστιν ἰσθὺς τὸν ἀρχηγόν του νὰ κινῆται καὶ νὰ μὴ ἔχη ὅ ἄντιπῳ τίποτε εἰς τοὺς ἀντιλέγοντας, θεωρεῖ ὡς αἰτίαν τῆς ἥττης τοῦ ὄχι τὴν ἰδίαν τὴν ἀδυναμίαν, ἀλλὰ τὴν ἀδυναμίαν τῶν δογμάτων. D Καὶ ἔτσι λόγῳ τῆς ἀπειρίας ἐνὸς ἀνθρώπου ὁ πολλὸς κόπος ὀδηγεῖται εἰς τὴν χειρότερον καταστροφὴν. Διὸ καὶ ἂν ἀκόμη δὲν μεταπηδήσαν ὀριστικῶς εἰς τοὺς αἰρετικῶς, ἀλλ' ἡμῶς ἀναγκάζονται ὅ ἄμφιβάλλον διὰ τὴν διδασκαλίαν εἰς τὴν ὁποίαν εἶχαν παροίθησαν καὶ δὲν θεωροῦν πλέον τὴν ἴδιαν σταθερότητα εἰς τὰς ἀληθείας ποὺ ἐπίστευαν ἀκλονήτως. Ἡ τρικυμία ποὺ εἰσέρχεται εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀπὸ τὴν ἥττην τοῦ διδασκάλου τῶν εἶναι τῶσαν δυνατὴ, ὅσα τὸ κακὸν νὰ ὀδηγῆ καὶ εἰς κινδύνον. Καὶ δὲν χρειάζεται νὰ μᾶλλον ἀπὸ ἐμῆ, διὸτι γνωρίζεις, πόση καταστροφὴ καὶ πόση φρεσὶ ἀνακαταρτῆται εἰς τὴν κεφαλὴν ἐκείνου διὰ κάθε ἓνα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοῦ ποὺ χάνονται. E Ὅσα τὸ ὅτι δὲν ἠθέλησαν νὰ γίνω αἰτίος τῆς καταστροφῆς τῶσαν ἀνθρώπων καὶ νὰ ἐπιφέρω εἰς τὸν αὐτόν μου περισσότεραν ἀπὸ ὅσην μὲ περιμένει τιμωρίαν, εἶναι δείγμα ὑπερηφανείας καὶ ματαιοδοξίας; Ποῖος δὲ δίκαιοςτὸ νὰ ἰσχυρισθῆ τέτοιον πρᾶγμα; Κανείς, ἐπεὶ ἐκείνων ποὺ ἀρτῶνται νὰ κατηγοροῦν χωρὶς λόγῳ καὶ νὰ ἐπιδεικνύουν σοφίαν εἰς τὰς συμφορὰς τῶν ἄλλων.

ΛΟΓΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

ΑΝΑΓΚΗ ΚΑΤ' ΙΔΙΑΝ ΜΕΛΕΤΗΣ

415 A 1. Ἀπέδειξε πλέον ἰκανοποιητικῶς πόση ἰσορροπία χρειάζεται ὁ διδασκαλὸς εἰς τοὺς ἀγῶνας ὑπὲρ τῆς ἀληθινῆς πίστεως. Ἄλλ' ἔγω ὅ ἄναξίρω ἐπὶ αὐτοῦ καὶ ἄλλο αἴτιον κινδύνου κινδύνου. Μᾶλλον ἡμῶς δὲν ἔσπερε νὰ ὀνομάσω αἰτίον κινδύνου αὐτὸ, ἀλλ' ἕκαστος ποὺ δὲν ζεύρου νὰ τὸ χρησιμοποιοῦν καταλλήλως διὸτι τὸ πρᾶγμα καθ' ἑαυτὸ γίνεται πρόθετον σωτηρίας καὶ πολλῶν ἀγαθῶν, ἔστιν οἱ ἀσχαλοῦμενοι μὲ αὐτὸ εἶναι ἐπιμελεῖς καὶ ἀγαθοί. Ποῖον δὲ εἶναι; Ὁ πολλὸς κόπος ποὺ ἀπαιτῶνται εἰς τὰς προαρχιζόμενας διὰ τὸν λαὸν διαλέξεις. B Καὶ κατὰ πρότον οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀρχομένους δὲν ἔχουν διάθεσιν νὰ θεωρήσαν τοὺς ἱεροκήρυκας ὡς διδασκάλους τῶν, ἀλλ' ὑπερβαίνοντες τὴν τάξιν τῶν μαθητῶν καταλαμβάνουν τὴν θέσιν τῶν θεατῶν ποὺ παρακολουθοῦν κοσμικοῦς ἀγῶνας. Καὶ ἔπος ἐκεῖ τὸ πλῆθος χωρίζεται καὶ λαμβάνουν ἄλλο τὸ μέρος τοῦτον καὶ ἄλλο τὸ μέρος ἐκείνου τοῦ ἀγωνιστοῦ, ἔτσι καὶ ἐδῶ διακρίνονται, γίνονται θεοσδοταῖ ἄλλοι τοῦτον καὶ ἄλλοι ἐκείνου τοῦ ἱεροκήρυκος καὶ κρίνουν τὰ λεγόμενα ἀναλόγως τῆς ἀμενοῦς ἢ δυσμενοῦς διαθέσεως. Καὶ δὲν εἶναι μόνον εἰς αὐτὸ ἡ δυσκολία, ἀλλ' ὑπάρχει καὶ ἄλλο ὄχι μικρότερος σηκωτός. Ἄν ἔλαβῃ ἀμὲν κάποιος ἡμιλήγη νὰ χρησιμοποίησιν εἰς τοὺς λόγους τοῦ χωρὶς ἄλλων διδασκάλου, ὀφίσταται περισσότεραν καταισχύνῃ ἀπὸ τοὺς ἀλέπτως χρημάτων. C Πολλάντι δὲ χωρὶς νὰ ἔχη χρησιμοποίησιν χωρὶς κανόνος, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ ἀπλήγ ὑποψίαν, ὀφίσταται προσβολὰς σὲν πραγματικῶς λογιολόπος. Καὶ τί μνημονόθετον μόνον τὰ χωρὶς ἄλλων; Ὅσα τὰ ἴδικά του ρητορικὰ προϊόντα δὲν ἤμπορει νὰ χρησιμοποίησιν διαρκῶς. Διὸτι οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι συνήθισαν ὅ ἄκούουν ὄχι πρὸς ὀφείλειαν, ἀλλὰ πρὸς τέρψιν, σὲν νὰ εἶναι κριταὶ τραγωδῶν ἢ κωμωδῶν. Καὶ ἡ καλλιτέπεια, τὴν ὁποίαν πρὸ ὀλίγου ἀπερρίψαμεν, γίνεται ἐδῶ τῶσαν πόθητή, ὅσον δὲν εἶναι εἰς τοὺς σοφιστάς, ἔστιν ἀναγκάζονται ὅ ἄγωνιστοῦν μεταξύ τῶν.

ΑΠΟΦΥΓΗ ΤΩΝ ΕΠΙΚΡΜΙΩΝ ΤΟΥ ΠΑΘΟΥΣ

D 2. Χρειάζεται λοιπὸν καὶ ἐδῶ φυγὴ γενναία καὶ ἀνωτέρας τῆς ἰδικῆς μας μικρότητος, διὰ νὰ παιδεύῃ τὴν εἰστοραμένην καὶ σταθερὰ ἠθον τὸ πλῆθος 416 A καὶ ἐπισημῶς νὰ καταστήσῃ τὴν ἀκρόασιν ὀφελιμωτέραν, ὅσα ν' ἀκολουθῆ καὶ παιδαγωγία

χῆ ὁ λαὸς εἰς αὐτὸν καὶ νὰ μὴ καθοδηγῆται αὐτὸς ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἐκείνων. Ἦμπορεῖ δὲ νὰ τὸ ἐπιτύχῃ αὐτὸ μὲ τὰ εἴδη δύο μῆσα, τὴν περιφρόνησιν τῶν ἑπαίων καὶ τὴν ρητορικὴν δεινότητά. Ἐάν δὲ λάτῃ τὸ ἓνα, ἐκεῖνο ποὺ παραμένει γίνεται ἀχρηστον ἀπὸ τὴν ἀπουσίαν τοῦ ἄλλου. Καὶ ἂν δηλαδὴ περιφρονῇ τοὺς ἑπαίους, ἀλλὰ δὲν προσφέρῃ διδασκαλίαν ἀρτιμύνην μὲ χάριν καὶ ἄλλως, γίνεται ἀδικαταρρόνητος εἰς τοὺς πολλοὺς καὶ δὲν κερδίζει τίποτε ἀπὸ τὴν μεγαλοφυσίαν ἐκείνην καὶ ἂν ἀντεπεξέρχεται ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἑσπῆαν ἐπιτυχίως, σιμῶδ' ἕως νὰ ὑποκίπῃ εἰς τοὺς κολακευτικoὺς ἑπαίους. Β προκαλεῖται ἡ ἴδια ζῆλια καὶ ἐ' αὐτὸν καὶ διὰ τὸν λαόν, ἐφ' ὅσον λόγῳ τῆς ἐπιθυμίας τῶν ἑπαίων συνθέτει τοὺς λόγους του πρὸς εὐχαριστήριον καὶ ἔχει πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἀπορατῶν. Καὶ ὅπως ὁ ἀνώτερος ματαιοδοξίας, ἀλλὰ καὶ ἀδύκως ἐπιλιγνῆς οὕτε ὑποχωρεῖ εἰς τὰς ἀκαιτήρεις διὰ τὴν ἰκανοποίησιν τοῦ πλήθους, ἀλλὰ οὕτε δύναται νὰ προσφέρῃ ἀξίωλαγον ὠφέλειαν, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχει νὰ εἰπῆ τίποτε, ἔτσι καὶ ὁ πῶθον τὰ ἐγκώμια, ἐνῶ ἔχει τὰ μέσα νὰ καταστήσῃ τοὺς πολλοὺς καλυτέρους, ἀπὸ αὐτῶν προσφέρει ὅσα δύναται νὰ τέρψουν, κερδίζων μὲ αὐτὰ τοὺς θορυβώδεις ἑπαίους.

3. Συνεπῶς ὁ ἄριστος ἄρχων πρέπει νὰ εἶναι ἰσχυρὸς καὶ εἰς τὰ δύο προσόντα. C διὰ νὰ μὴ ἀνατρέπεται τὸ ἓνα ἀπὸ τὴν ἑλλείψιν τοῦ ἄλλου. Ὅταν π.χ. ὑπῆρχε κάποιος ἐπιλιγνῆς καὶ λέγει πράγματα ποὺ ἠμποροῦν νὰ ἐλέγξουν αὐτοὺς ποὺ ζοῦν μὲ ρηθιμίαν, ἔπειτα ἕως ἀρχίζῃ νὰ παραπαύῃ καὶ διακόπῃ καὶ ἀναγκάζεται νὰ κοκκινίσῃ ἀπὸ τὴν ἑλλείψιν εὐφραδίας, ἀμέσως ἐξαφανίζεται τὸ κέρδος ἀπὸ τὰ λεγόμενα. Διότι οἱ ἐπιτυχηθέντες προσβάλλονται ἀπὸ τοὺς λόγους του καὶ μὴ ἔχοντες ἄλλον τρόπον νὰ τὸν ἀποκρούσων, τὸν παραπαύουν δι' ἀμάθειαν, νομίζοντες ὅτι ἔτσι ἀποκρίσων τὸ ἴδιόν των θειδός. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ κατέχῃ μὲ περισσότητα καὶ τὰ δύο αὐτὰ προσόντα, ὅν ἡλίως ἄριστος, ὅστε νὰ δύναται νὰ τὰ μεταχειρισθῆ ὅπως χρειάζεται. D Διότι θὰ δυνήθῃ νὰ τιμωρῇ καὶ νὰ συγχωρῇ τοὺς ἐμπιστευμένους εἰς αὐτὸν μὲ ὄσον ἐξουσίαν θέλει, μόνον ὅταν ὁ βίος εἶναι ἀνεκλιγνῆς εἰς τὴν συνειδήσιον ἔδω. Χωρὶς αὐτὸ ἕως δὲν εἶναι ἐθελον νὰ συμπεριφέρεται ἔτσι. Δὲν πρέπει δὲ νὰ ἐπιδεικνύῃ τὴν μεγαλοφυσίαν μόνον εἰς τὴν περιφρόνησιν τῶν ἑπαίων, ἀλλὰ καὶ νὰ τὴν προδῇ περισσώτερον, ὅστε νὰ μὴ μένῃ τὸ κέρδος ἀσάλης.

ΠΕΡΙΦΡΟΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΘΘΟΝΟΥ

4. Τὶ ἄλλο δὲ πρέπει νὰ καταφρονῇ; Τὴν ζηλοτιμίαν καὶ τὸν φθόνον. Νὰ μὴ φοβῆται καὶ τρέμῃ, ἀλλ' οὕτε νὰ παραδέχῃ τελείως τὰς ἀστηρίκτους κατηγορίας, διότι κατ' ἀνάγκην ὁ κληρικὸς εἶναι ἐκτεθειμένος εἰς παραλόγους ἐλέγχους. Ε πρέπει νὰ

φροντίζωμεν νὰ τὰς σβένωμεν γρήγορα, ἔστω καὶ ἂν εἶναι φευδαῖς, ἔστω καὶ ἂν ἐκτοξέωνται ἐναντίον μας ἀπὸ τὸν τυχαίον ἄχλον. Διότι τίποτε δὲν μεγαλοποιεῖ τόσον τὴν φήμην, εἴτε ποιητὴν εἴτε ἀγαθὴν, ἔσον τὸ ἀσυνάρτητον πλήθος, τὸ ὅποιον δὲν εἶναι συνθησιμὸν νὰ ἐλέγχῃ ὅσα θέλει καὶ λέγει, τὸ ὅποιον διαλαλεῖ ὅτι ἦκουσε χωρὶς νὰ ἐνδιαφερῆ ἂν εἶναι ἀληθινόν. Διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ περιφρονῇ τὸ πλήθος, ἀλλὰ νὰ ἐκρηξάσῃ τὰς ποιητὰς ὑπερίως μολὶς γεννηθῶν, διακωμίζων τοὺς κατηγοροῦντας. 417 A ἔστω καὶ ἂν εἶναι οἱ πλείον παράλογοι ἀπὸ ἑλίου τοὺς ἀνθρώπους, καὶ προβαίνων εἰς κάθε ἐνέργειαν ἀναγκαίαν πρὸς ἐξάλειψιν τῆς κακῆς φήμης. Ἐάν ἕμως, παρ' ὅλα τὰ μέσα ποὺ μεταχειρισθῆμεν, οἱ κατηγοροὶ δὲν θέλουν νὰ πεισθῶν, τότε πλείον χρειάζεται ἡ περιφρόνησις. Ἐάν ἀρεθῆ κανεὶς νὰ ὑποδουλωθῇ ἀπὸ τὰς περιστάσεις αὐτὰς, δὲν θὰ κατορθώσῃ ποτὲ νὰ ἐπιτύχῃ τίποτε γενναίων καὶ ἀξιοθαύμαστον διότι ἡ ἀδύμια καὶ αἱ συνεχεῖς φροντίδες εἶναι ἰκαναὶ νὰ καταβάλουν τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς καὶ νὰ τὴν ὀδηγήσων εἰς τὸ ἔσχατον στάδιον ἐξασθενησεως. Ὁ ἱερεὺς λοιπὸν πρέπει νὰ ἀντιμετωπίζῃ τοὺς ἀρχαίμους ὡς ὁ πατὴρ τὰ μικρὰ παιδιὰ. Ὅπως δὲν προσέχονεν ὅσον ἐκείνα ὑβρίζουν, κτυποῦν, κλαίουν, ἀλλὰ καὶ δὲν ἀδυνατίζοντα ὑπερηφάνων ὅταν μᾶς φέρωνται γελαστὰ καὶ πρόσχαρα. B ἔτσι καὶ ὁ ἱερεὺς δὲν ἐπιτρέπεται οὕτε ἀπὸ τοὺς ἑπαίους τῶν νὰ ἑπαιρεται οὕτε ἀπὸ τὰς κατηγορίας τῶν νὰ ὀδυρῆ, ὅταν ἀπειθῶνται ἀδυσανίτως. Εἶναι δὲ τοῦτο ἀγαπητὴ, δύσκολον καὶ, τίνου νὰ πιστώσῃ, ἀδύνατον. Διότι δὲν γνωρίζω ἂν κατόρθωσῃ ποτὲ κανεὶς ἄνθρωπος νὰ μὴ χαίρεται, ὅταν τοῦ ἀπειθῶντων ἑπαίων; ὅποιος δὲ χαίρεται διὰ τοὺς ἑπαίους, φυσικὰ ἐπιθυμεῖ καὶ νὰ τοὺς ἀπολαύσῃ καὶ ὅποιος ἐπιθυμεῖ νὰ τοὺς ἀπολαύσῃ ὀπισθοπέσει, ἂν δὲν τοὺς ἐπιτυχάνῃ, λυπῆται καὶ συγχέεται καὶ στενοχωρεῖται καὶ πονεῖ. Ὅπως δηλαδὴ ὅσα εἶναι εὐτυχημένοι εἰς τὸν πλοῦτον, C ἔταν πτωχόνων, στενοχωροῦνται, καὶ ὅπως οἱ ἀντιθέμενοι εἰς τὴν τρυφὴν δὲν ἀνέχονται νὰ ζοῦν πτωχικὰ, ἔτσι καὶ οἱ ἀγαπῶντες τὰ ἐγκώμια βασανίζονται ἀπὸ ψυχικὴν ἀσθένειαν, ἔχει μόνον ὅταν κατηγοροῦνται ἀδύκως, ἀλλὰ καὶ ὅταν δὲν ἐπαινοῦνται συνεχῶς, καὶ ἴδιως ἔάν ἔχουν ἀκαταρτῆ ἀνάμεικτα εἰς ἑπαίους ἢ ἔάν ἀκούσων ἄλλους νὰ ἐπαινοῦνται. Πόσως ἐνοχλήσεις καὶ πόσους πόνους, νομίζεις, δοκιμάζει ὅποιος κατέρχεται εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ κηρύττουτος κατεχόμενος ἀπὸ τίτιον πάθος; Ὅστε ἡ θάλασσα ἠμπορεῖ ποτὲ ν' ἀποφύγῃ τὰ κύματα D οὕτε ἡ ψυχὴ ἐκείνου τὰς φροντίδας καὶ τὴν λύπην.

ΑΝΑΤΚΗ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΠΙΘΕΣΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΟΡΙΜΩΝ

5. Ἀκόμη καὶ ἂν ἔχῃ πολλὴν δύναμιν λόγου (θὰ εὖρηξῃ δὲ τὸ προτέριμα αὐτὸ εἰς ἄλλους), καὶ πάλιν δὲν ἀπαλλάσσεται ἀπὸ

τὴν διαρκῆ προσπάθειαν. Ἐπειδὴ δὲν εἶναι φυσικὸν χάρισμα, ἀλλὰ καρπὸς μαθήσεως ἢ ρητορικῆς θαινώσεως, ἀκόμη καὶ ἂν φθάσῃ κανεὶς εἰς τὸν ὑψηλότερον βαθμὸν τῆς, τὸν ἐγκαταλείπει, ἔάν δὲν καλλιερῆ τὴν ἰκανότητα αὐτὴν μὲ συνεχῆ σπουδὴν καὶ ἀσκησιν. Συνεπῶς ἡ προσπάθεια εἶναι περισσώτερον ἀπαραίτητος εἰς τοὺς σπουδαιότερους παρὰ εἰς τοὺς ἀμειωμένους. Διότι καὶ ἡ ἰσχύς δὲν εἶναι ὁμοία εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς ἐκείτους, ἀλλὰ εἶναι εἰς αὐτοὺς τὸσον μεγαλύτερα, ὅση εἶναι ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τῶν ἐπιδοσάντων τῶν. **Ε** Καὶ ἐκείνους μὲν κανεὶς δὲν θέλει τοὺς κατηγοροῦν, ἔάν δὲν παρέχουν εἰς τοὺς ἀκρατοὺς τίποτε ἀξιόλογον· αὐτοὶ δὲν ἔχουσιν ἀπαγγέλλουσαν λόγους πάντοτε ἀνωτέρας ἀπὸ τῆς γνώμης ποῦ ἔχει τὸ πλῆθος δι' αὐτοὺς, ὀφίστανται πολλὰς κατηγορίας ἀπὸ βλασφ. Ἐπὶ πλέον δὲ ἐκείνοι εἶναι δυνατοὶ νὰ ἐπιτύχουν μεγάλους ἐπαίνους καὶ μὲ μετρίου λόγου, οἱ ἴδιοι τῶν ἡμῶν λόγου, ἔάν δὲν εἶναι ἀξιολογώμενοι καὶ μεγαλειώδεις, ὄχι μόνον στερομένοι τῶν ἐγκωμίων, ἀλλὰ καὶ ἐθρῖσκουν πολλοὺς κατηγρόους. ⁴¹⁸ **Α** Διότι οἱ ἀκρατοὶ δὲν κρίνουν σύμφωνα μὲ τὰ λεγόμενα τῶσόν, ὅσον κρίνουν σύμφωνα μὲ τὴν φωνὴν τῶν ῥητόρων. Ὡστε ὅταν ὑπαρέχῃ κανεὶς ἀπὸ βλασφ. κατὰ τὸν λόγον, τότε χρειάζεται νὰ καταβάλλῃ περισσώτερον σπουδὴν ἀπὸ βλασφ. Διότι αὐτὸς δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ὑποστῇ κάτι ποῦ εἶναι κοινὸν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ὀφθαλμῶν νὰ μὴ ἐπιτυγχάνῃ πάντοτε· ἂν οἱ λόγοι του δὲν εἶναι ἀπολύτως ἀνάξιοι τοῦ ὄψεως τῆς ὑπολήψεώς του, φαίνεται φορτωμένος μὲ ἀφρόνους ἑμπειρητικὸς καὶ μοιρῆς ἀπὸ τὸ πλῆθος. Καὶ κανεὶς δὲν ἀλλοτριεῖται διὰ καὶ μὴ σιγήματα ἄθμια καὶ ἀγνωσία καὶ φροντίς, πολλὰκις δὲ καὶ θυμὸς σκοπίζει τὴν διαίτησιν τῆς διανοίας. **Β** καὶ δὲν ἀφίνει τὰς γεννημένους σκέψεις νὰ ἐξέλθουν ἀνέθετοι, καὶ διὰ τὸ πάντως ἀφοῦ εἶναι ἄνθρωπος, δὲν ἤμπορεῖ νὰ εἶναι πάντοτε ὁ ἴδιος ὅσα νὰ ἐπιτυγχάνῃ εἰς βλασφ., ἀλλ' εἶναι φυσικὸν κάποτε ν' ἀποτυγχάνῃ καὶ νὰ παρουσιάζῃται κατώτερος τοῦ ἑαυτοῦ του. Τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν θέλουσιν νὰ σκεφθῶν, ὅπως εἶπα, ἀλλὰ τὸ ἀπευθύνον τὰς κατηγορίας ὅταν νὰ ἐκρίνην ἄγχιον. Ἄλλωστε ὁ ἄνθρωπος ἐκ φύσεως τὴν μὲν προτερήματα τοῦ πλείονος, ὅσον πολλὰ καὶ μεγάλα καὶ ἂν εἶναι, τὰ παραβλέπει, ἔάν δὲ παρουσιασθῇ ποιεῖν κατένευ ἐλάττωμα, ὅσονδήποτε μικρὸν καὶ σπάνιον καὶ ἂν εἶναι, τὸ ἀντιλαμβάνεται ἄμεσως, τὸ ἐπιμεταλλιάσεται χωρὶς ἕιστακτον καὶ τὸ ἀντιμετρεῖ διὰ πάντως· καὶ πολλὰκις αὐτὸ τὸ μικρὸν καὶ εὐτελὲς ἐλάττωμα **Γ** μειώνει τὴν δόξαν πολλῶν μεγάλων ἀνδρῶν.

ΓΝΩΜΗΝ ΤΗΣ ΔΙΔΑΧΗΣ Η ΕΠΙΦΡΑΣΣΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ

6. Βλέπεις, σπουδαῖε φίλε μου, διὰ πᾶν πάντων ὁ δόκιμος ρήτορ χρειάζεται νὰ καταβάλλῃ προσπάθειαν μαζί δὲ μὲ τὴν προσπάθειαν καὶ ἀνεξικκλικὴν τῶσόν, ὅταν δὲν θὰ ἐχρειάζοντο βλασφ.

βλασφ. σοῦ ἀνέφερα προηγουμένως. Διότι πολλοὶ τὸν προσβάλλουν συνεχῶς καὶ τὸν ἀπεχθάνονται χωρὶς αἰτίαν καὶ λόγον, ἐνθ' ἔστιν ἔχουν νὰ τὸν κατηγορήσουν διὰ τίποτε, ἐκτός τοῦ ὅτι ἐκτιμᾶται ἀπὸ βλασφ. Καὶ πρέπει νὰ ὑπομῆγῃ τὸν μικρὸν φθόνον τῶν. Διότι αὐτοὶ δὲν ἤμπορον νὰ κρύψουν τὸ ἔπαρτον μῖσος ποῦ τρέφουν χωρὶς λόγον καὶ διὰ τοῦτο περιπαίξουν καὶ κατηγοροῦν, διαβάλλουν κρυφὰ καὶ ἐπιβουλεύονται φανερά. Ἡ δὲ ψυχὴ, ποῦ ὁ ἀρχιστὴρ νὰ λυπηθῆ καὶ νὰ τρεβίξεται διὰ κάθε τέτοιαν προσβολήν, **Δ** γρηγορὰ θὰ ἀφανισθῇ ἀπὸ τὴν λύπην. Καὶ δὲν τὸν καταπολεμοῦν μόνον τῶν, ἀλλ' ἐνεργοῦν καὶ διὰ μέσου ἄλλων καὶ πολλὰκις ἐκλέγουσιν κάποιον ῥήτορα, ποῦ δὲν κατορθώνει νὰ εἰπῇ τίποτε, καὶ τὸν ἐξείρουν μ' ἐπαίνους καὶ τὸν θαυμάζουν παρ' ἄλλαν. Ἐνεργοῦν ἔτσι ἄλλοι μόνον ἀπὸ ἀνοσιάν, ἄλλοι ἀπὸ ἁμαρταν καὶ ἄλλοι ἀπὸ φθόνον, μὲ σκοπὸν ν' ἀμαυρώσουν τὴν δόξαν αὐτοῦ, ὄχι νὰ δείξουν ὡς θαυμαστὸν ἐκείνον ποῦ δὲν εἶναι. Ὁ δὲ γενναῖος ἀθλητὴς δὲν ἔχει ν' ἀντιμετώπισῃ μόνον αὐτοὺς τοὺς φθονεράς, ἀλλὰ πολλὰκις καὶ τὴν ἀπειρίαν βλασφ. τοῦ πλῆθους. Πραγματικὰ δὲ δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀποτελήται ἀπὸ ἀνδρας λογίους ἀλόκληρος ἢ ἀσάφους. **Ε** ἀλλὰ συνήθως τὰ περισσώτερα μὲν τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἄνθρωποι ἀπαίθετοι, οἱ δὲ ὑπόλοιποι εἶναι μὲν λογιώτεροι ἀπὸ τοὺς προηγουμένους, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ὑπολείπονται ἀπὸ τοὺς ἰκανοὺς νὰ κρίνουν τοὺς λόγους περισσώτερον, παρ' ὅσον ὑπολείπονται ἀπὸ αὐτοὺς βλασφ. οἱ ἄλλοι, καὶ μόνον ἕνας—δύο ἀπὸ τοὺς παρακαθημένους ἔχουν αὐτὴν τὴν ἰκανότητα. Διὰ τοῦτο συμβαίνει ν' ἀπέρχεται ὁ καλύτερος ἱεροκήρυξ μὲ ὀλιγωτέρους ἐπαίνους ἢ καὶ χωρὶς ἐπαίνους καθόλου. ⁴¹⁹ **Α** Πρέπει λοιπὸν νὰ εἶναι προσηλωμένοι διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἀνοσιάντων αὐτῶν καὶ τοὺς μὲν ἐνεργούντας ἔτσι ἀπὸ ἁμαρταν νὰ σιγηθῶν, τοὺς δὲ τηροῦντας τὴν σπάνιν αὐτὴν ἀπὸ φθόνον νὰ λυπηθῶν ὡς ἄθλιος καὶ ἔλασινος, νὰ μὴ ὑποβῆσθῃ δὲ διὰ τὴν δόξαν τοῦ ἔχει μειωθῆ ἀπὸ τὰς δύο αὐτὰς κατηγορίας ἀνθρώπων. Ἄλλωστε καὶ ζωγράφος νὰ ἦτο ἄριστος καὶ ἀνώτερος βλασφ. εἰς τὴν τέχνην, ἂν ἐβλεπε πινάκα του ζωγραφισμένον μὲ πολλὴν δεξιότητα νὰ γίνετα ἀντικείμενον εἰρωνείας ἐν μέρους τῶν ἀδωδῶν, δὲν θὰ ἔκρινε ν' ἀποθαρρυνθῇ καὶ λόγῳ τῆς κριτικῆς τῶν ἀδωδῶν νὰ θεωρῆσθῃ τὸν πινάκα του εὐτελῆ, ὅπως δὲν θὰ ἐθεωροῦσε λόγῳ τοῦ θαυμασμοῦ τῶν ἀτέχνων ἕνα πραγματικὰ εὐτελῆ πινάκα ὡς θαυμάσιον καὶ ἀξιοπρόσεκτον. **Β** 7. Ὁ ἄριστος καλλιτέχνης πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἴδιος κριτὴς τῶν ἔργων του καὶ τὰ καλλιτεχνήματα νὰ θεωροῦνται ἐπιτυχῆ ἢ ἀνεπιτυχῆ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ νοῦ ποῦ τὸ ἐπιλοχεύησεν. Δὲν πρέπει δὲ νὰ λαμβάνῃ καθόλου ὑπ' ὄψιν τὰς ζένας γνώμας, τὰς ὑλανημίας καὶ ἀτέχνους. Συνεπῶς ὁ ἀναλαθὸν τὸ ἔργον τῆς δι-

22. Τὸ ἐκκλησιαστικὸν συνήθως τότε νὰ ἐπιδοκίμαζῃ τοὺς μεγάλους ἱεροκήρυκας μὲ λόγους καὶ χειρονομίας καὶ κρούσας.

δασκαλίας της πίστωσης δὲν πρέπει οὐτε εἰς τὰς ἐπισημίας τῶν ἄλλων νὰ διδῆ μεγάλην σημασίαν οὐτε ἀπὸ τὴν σιωπὴν τῶν ὀπαθησάντων, ἀλλὰ νὰ παρασκευάζῃ τοὺς λόγους τοῦ μὲ γνῶμονα ὄντος εἰς τὸν Θεόν· αὐτὸς δὲ νὰ εἶναι ὁ μοναδικὸς τοῦ κανόνος καὶ ἔρος διὰ τὴν καλύτεραν σύνταξιν τῶν, ὅχι τὰ χειροκροτήματα καὶ αἱ ἐπισημίας. Καὶ ἂν μὲν ἐπισημῶνται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, C νὰ μὴ ἀποκρούῃ τὰ ἐγκώμια, ἂν ἕως δὲν τοῦ τὰ παρέχοντος εἰ ἀκροαταί, νὰ μὴ τὰ ἐπιζήτησιν καὶ νὰ μὴ στενωχῶσιν· διότι εἶναι ἀρετὴ παρηγορία διὰ τοὺς κόπους τοῦ, καὶ μάλιστα ἄγαιότερα ἀπὸ δόλας, νὰ ἔχη τὴν συναίσθησιν ὅτι συντάσσεται καὶ ρυθμίζεται τὴν διδασκαλίαν τοῦ μὲ σιωπῆν ὄντος εἰς τὸν Θεόν.

8. Ἐάν κυριεύσῃ ἀπὸ τῶν πόνων τῶν παραλόγων ἐπαίνων, τίποτε δὲν θὰ τὸν ὑπερήσσουν οἱ πολλοὶ αἰσῆται καὶ ἡ ρητορικὴ δεινότης. Ὅταν ἡ ψυχὴ δὲν κατορθώσῃ νὰ ὑπομένῃ τὴν ἀνάστητον θυμικὴν κριτικὴν τοῦ πλήθους, παραλίην καὶ ἐγκαταλείπει τὴν φροντίδα τῆς καλλιεργείας τῆς ρητορικῆς ἰκανότητος. D διὰ τοῦτο πρέπει ἐπάνω ἀπὸ ὅλα νὰ εἶναι ἔπιμος νὰ περιφρονῇ τοὺς ἐπαίνους· διότι χωρὶς τὴν προσπάθειαν αὐτῆν, ἡ εὐφράδεια δὲν ἀρκεῖ πρὸς διατήρησιν τῆς ρητορικῆς δυνάμεως. Ἐάν δὲ θέλῃ κανεὶς νὰ ἐξετάσῃ τὰ πράγματα μὲ ἀκριβείαν, θὰ εἶδῃ ὅτι ὁ ὑστερὸν εἰς τὴν ρητορικὴν ἰκανότητα δὲν ἔχει ὀλιγοτέραν ἀνάγκην περιφρονήσεως τῶν ἐπαίνων ἀπὸ τὸν δοκίμον ῥήτορα. Διότι, ὅταν ὑποταχθῇ εἰς τὴν δόξαν τῶν πολλῶν, ὁ ἀναγκασθῇ νὰ περιπέτῃ εἰς πολλὰ σφάλματα. Ἐπειδὴ δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἐξισωθῇ μὲ τοὺς δοκίμους εἰς τὴν ἀρετὴν τῆς ρητορείας, δὲν θὰ διακόσῃ νὰ τοὺς ἐπιβουλεύεται, νὰ τοὺς φθονῇ, νὰ τοὺς καταγορηθῇ ἀνεπίτως καὶ νὰ προβάλλῃ εἰς ἄλλας παρομοίας ἐνεργείας. E θὰ τοιμήσῃ τὰ πάντα, ἀκόμη καὶ ἂν πρόκειται νὰ χάσῃ τὴν ψυχὴν τοῦ, διὰ νὰ καταδόσῃ τὴν δόξαν ἐκείνων εἰς τὴν ταπεινότητα τῆς ἰδικῆς τοῦ μικρότητος. Ἐπὶ πλέον ὁ ἀποφύγῃ καὶ τοὺς ἰβρώτας εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ, ὅταν νὰ ἔπεισε νάρκη εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ. Τὸ νὰ κερδίξῃ ὀλιγότερα ἐγκώμια ἔπειτος κοπιᾷ· πολλὸ εἶναι ἰκανὸν νὰ τὸν καταβάλῃ καὶ νὰ τὸν δηγύρῃ εἰς βαθὺν ὄπνον, ἔφ' ὅσον δὲν ἔμπορεῖ νὰ καταφρονήσῃ τὰ ἐγκώμια. Σημειῶναι ὅτι καὶ μὲ τὸν γαστρίον, ὁ ὅποιος, ὅταν ἐργάζεται εἰς ἄγονον τόπον καὶ ἀναγκάζεται νὰ καλλιεργῇ πετρώδες ἔδαφος, γρήγορα ἐγκαταλείπει τὸ ἔργον, ἂν δὲν τὸν διακρίνῃ ἰδιαίτερα προθυμία ἢ δὲν φοβῆται ἐνδοχόμενον πείναν. Ἐάν δὲ καὶ οἱ δοκίμοι ῥήτορες ἔχουν ἀνάγκην τῆς ἀσκήσεως πρὸς διατήρησιν τῆς ἀποκτηθείσης ἰκανότητος, 420 A ἐκεῖνος ποῦ δὲν ἔχει κανένα ὀλικὸν ἀποθηκισμένον εἰς τὸν νοῦν τοῦ, ἀλλ' ἀναγκάζεται νὰ μελετᾷ ὅταν διεξέρῃ τοὺς διδασκτικὸς ἀγῶνας, πῶσιν δυσχεραίναν, πῶσιν θορυβῶν, πῶσιν παραχρῆν δὲν θὰ ὑποστῇ, διὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ συγκεντρώσῃ ὀλίγα στοιχεία μὲ πολλὴν μόχθον.

Ἐάν δὲ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ὀριστομένους τοῦ ἐπισκόπου κατορ-

θώσῃ ὄ ἀναδειχθῇ εἰς τὸ πεδίον τῆς ρητορείας παριστάτον ἀπὸ αὐτόν, τότε χρειάζεται θεῖαν ψυχὴν, διὰ νὰ μὴ κυριεύσῃ ἀπὸ φθόνου καὶ καταπίσῃ ἀπὸ ἀθμίων. Διὰ νὰ ὑπομένῃ μὲ γενναίωττα αὐτὸς ὁ ἀνώτερος εἰς τὸ ἔξλιγμα τὴν ἐπισκοπίαν ἀπὸ κατωτέρους τοῦ, χρειάζεται ψυχὴν ὅχι τυχαίαν, ὅταν τὴν ἰδικὴν μας, ἀλλ' ἀδαμαντίνην. B Καὶ ἂν μὲν ὁ ἀναδεικνύμενος εἶναι ἥπιος καὶ μετριόφρων, τὸ κακὸν εἶναι ὀπισθεῖστος ὑποκρινόμενος ἂν ἕως εἶναι θρασυς καὶ ἀλαζών καὶ φιλόδοξος, ἐκεῖνος θὰ γένητο κατὰ ἡμέραν τὸν θάνατον· τῶσιν πικρὰν θὰ τοῦ καταστήσῃ τὴν ζωὴν ὁ ἄλλος, ἐξευτελίξων φανερά, ἐμπαίζων κρυφά, ὑφραπάζων πολλὰς ἀπὸ τὰς δικαιοδοσίας τοῦ, ἐπιθυμῶν νὰ ρυθμίξῃ αὐτὸς τὰ πάντα. Εἰς ὅλα δὲ αὐτὰ ἔχει ὡς ἀσφάλειαν τὴν ρητορικὴν εὐχέρειαν, τὸ δ' αὐτὸν ἑνδιαφέρει τοῦ λαοῦ καὶ τὴν ἀγάπην ἢ τῶν ἀρχόντων. Ἦ δὲν γνησίως πόσος ζήλος πρὸς τοὺς λόγους εὐακρότητα τῶρα εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Χριστιανῶν καὶ πόσων πολλῶν τιμῶνται οἱ ῥήτορες ὅχι μόνον ἀπὸ τοὺς κοσμικοὺς, C ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς; Πῶς λοιπὸν νὰ ὑποφέρῃ κανεὶς τὴν ἐντροπήν, ἔάν, ὅταν ἡμιλῇ αὐτός, ὀλι κωποῖν καὶ αἰσθάνωνται στενωχῶσαν καὶ περιμένουν τὸ τέλος τοῦ λόγου ὡς μέσον ἀναπαύσεως ἀπὸ κόπους, ὅταν δὲ ὁμιλῇ ἄλλος καὶ μάλιστα διὰ μακρῶν, τὸν ἀκούον μὲ προθυμίαν καὶ στενωχουρόντων ὅταν πρόκειται νὰ τελειώσῃ καὶ ἐρεθίζοντων ὅταν θέλῃ νὰ σιωπήσῃ;

Ἰσως τῶρα αὐτὰ σοῦ φαίνονται μικρὰ καὶ ἀσήμαντα ἀπὸ ἑλευθέρου πείρας, εἶναι ἕως ἰκανὰ νὰ σβύσουν τὴν προθυμίαν καὶ νὰ παραλύσουν τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς, ἔάν δὲν ἀνοήτως κανεὶς τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἐπάνω ἀπὸ τὰ ἀθερπώτα πάθη καὶ δὲν φρονιστῇ νὰ ἠμοιάσῃ μὲ τὰς ἀσκητικὰς δυνάμεις, D ποῦ δὲν κυριεύονται οὐτε ἀπὸ φθόνου οὐτε ἀπὸ φιλοδοξίας οὐτε ἀπὸ κανένα ἄλλο παρόμοιον νόσημα. Ἐάν λοιπὸν ὑπάρχῃ ἄνθρωπος τῶσιν ἕξις ὥστε νὰ καταπατήσῃ αὐτὸ τὸ ἀπληρώτατον καὶ ἀκαταγνώστατον καὶ ἀνήμερον θηρίον, τὴν μεταξὺ τοῦ πλήθους δόξαν, καὶ ὄ ἀποκόψῃ τὰς κεφαλὰς τοῦ, ἢ μᾶλλον ἀπὸ τὴν ἀρχὴν νὰ τὰς ἐμποδίσῃ νὰ φερῶσιν, εὐκόλα θὰ κατορθώσῃ καὶ τὰς πολλὰς αὐτῆς προσβολὰς ὄ ἀποκρούσῃ καὶ εἰς ὑψηλὸν λιμένα νὰ καταφύγῃ. (Ὅποιος ἕως δὲν εἶναι ἀπρηλαγημένος ἀπὸ αὐτῆν τὴν κακίαν φέρει εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ πολυμέτερον πόλεμον καὶ ἀδιάκοπον παραχρῆν καὶ ἐνοχλήσεις ἀπὸ τὴν ἀθμίαν καὶ τὰ ἄλλα πάθη. E εἶναι ἀνάγκη ὄ ἀπαριθμῶσιν τὰς ἄλλας δυσκολίας ποῦ δὲν ἔμπορεῖ κανεὶς ὄ ἀναφέρει ὅτι νὰ μᾶθῃ, ἂν δὲν ἀποκτήσῃ προσωπικὴν πείραν τῶν πραγμάτων;

ΕΓΓΙΣΗ ΔΙΑ ΤΑ ΠΑΡΑΠΤΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΟΙΜΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

421 **A 1.** Αὐταὶ ποὺ θύουσες εἶναι αἱ δυσκολαί εἰς τὴν κερδοσάν ζωὴν. Τῆς μελλούσης ἡμῶς ζωῆς τὰς δυσκολίας πῶς θὰ τὰς ὑποφέρωμεν, ὅταν ἀναγκασθῶμεθα ν' ἀποδοῦμεν ἀπολογισμὸν διὰ καθένα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ μᾶς ἐνεπιστεύθησαν; Ἡ ζημία δὲν περιορίζεται εἰς τὴν ἐντροπήν, ἀλλ' ἀκολουθεῖ καὶ αἰώνιος τιμωρία. Ἀνέφερα προηγουμένως τὸ χωρίον, «νὰ ὑπακούετε καὶ ν' ἀκολουθεῖτε τοὺς ἄρχοντας σας, διότι αὐτοὶ ἀγγελοὶ ὑπὲρ τῶν φυγῶν σας καὶ ἅ' ἀποδοῦσαν λόγον δι' αὐτάς», ἀλλὰ τὸ ἐπισημασθέν ἔτι πάλιν, διότι ὁ φόβος τῆς ἀπειλῆς αὐτῆς μὴ ταραξοῖ τὴν ψυχὴν διαρκῶς. Ἐάν συμφέρη νὰ κρημασθῇ μίλος οὐκίος εἰς τὸν τράχηλον ἐκείνου ποὺ σκανδαλίζει ἕνα μόνον ἄνθρωπον, καὶ μάλιστα τὸν μικρότερον, καὶ νὰ καταποντισθῇ εἰς τὴν θάλασσαν, ἔάν ἴδωι ὅσοι σκανδαλίζουν τὴν συνείδησιν τῶν ἀδελφῶν ἁμαρτάνουν εἰς αὐτὸν τὸν Χριστόν, **B** ἐκεῖνοι ποὺ ὁδηγοῦν εἰς τὴν καταστροφήν οὐκ εἶναι καὶ δύο, ἀλλὰ πλῆθος μεγάλα, ἢ πρόκειται νὰ πάθωσι καὶ ποῶν τιμωρίαν θὰ λάβωσι; Δὲν ἐπιτρέπεται δὲ νὰ ἐπικαλοῦσθαι ἀπειρίαν ὅτε νὰ καταφύγωμεν εἰς ἀγνοίαν ὅτε νὰ προβάλλωμεν ἀνάγκην καὶ δίκην. Ἐάν ὑποστήσῃ τέτοια δικαιολογία, περισσότερο θὰ κατέφειγεν εἰς αὐτὴν ὑποκοσμητικὴ ἀπὸ τοὺς ἀρχομένους διὰ τὰς προσωπικὰς τῶν ἁμαρτίας παρὰ οἱ προϊστάμενοι διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν ἄλλων. Διατί; Διότι ἐκεῖνος ποὺ ὑπέστη νὰ ἐπινοήσῃ τὰς ἐξ ἀγνοίας παραβάσεις τῶν ἄλλων **C** καὶ νὰ παραγγείλῃ τὴν εἰσεὶν τοῦ διαβολικοῦ πλέγμου, δὲν ἔμπορεῖ νὰ προβάλλῃ ἀγνοίαν καὶ νὰ εἴπῃ, «δὲν ἤκουσα τὴν σάλπιγγα, δὲν πρόβλεπα τὸν πόλεμον». Ἄλλ' ἀκριβῶς δι' αὐτὸ ὑπέστη, ὅπως λέγει καὶ ὁ Ἰερζεκιήλ (33, 6), διὰ νὰ σαλπίζῃ καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ νὰ προηγήσῃ τὰς μελλοντικὰς δυσχερείας. Καὶ διὰ τοῦτο ἡ τιμωρία εἶναι ἀπαραίτητος, ἔτσι καὶ ἂν ἀπολεσθῇ ἕνας μόνον. 422 **A** λέγει: ἔάν ὁ σκοπὸς δὲν σαλπίζῃ καὶ δὲν σημαίνῃ πρὸς τὸν λαόν, ὅταν ἔρχεται ἡ ρομφαία, καὶ εἴθῃ λοιπὸν ἡ ρομφαία καὶ παραλάβῃ τὴν ψυχὴν, αὐτὴ μὴν παραλαμβάνεται ἐξ αἰτίας τῆς ἀνομίας τῆς, τὸ αἷμα τῆς ἡμῶς θὰ τὸ ζήτησιν ἀπὸ τὸ χεῖρ τοῦ σκοποῦ. Πᾶσαι λοιπὸν νὰ μᾶς εὐθὺς εἰς τὸσον ἀναπόφευκτον τιμωρίαν. Ἐσοῦ δὲν πρόκειται δι' ἀρχισυνοδικὴν ἢ βασιλείαν, ἀλλὰ δι' ἔξουσιαν ποὺ ἀπαιτεῖ ἀγγελικὴν ἀρετὴν. Καὶ πραγματικῶς ἡ φυγὴ τοῦ ἐρέως πρέπει νὰ εἶναι καθαροτέρα καὶ ἀπὸ τὰς ἀπεικίας, ὅστε νὰ μὴ τὸν ἐγκαταλείψῃ ποτὲ ἔρημον τὸ "Ἄγιον Πνεῦμα, ὅστε νὰ εἶναι δικαίωμα νὰ λέγῃ, «ἴω δὲ οὐκέτι ἐγώ. Ἦν δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός» (Γαλ. 2, 20).

Ο ΠΟΙΜΗΝ ΚΑΙ Ο ΜΟΝΑΧΟΣ

2. Ὅσοι κατοικοῦν εἰς τὴν ἔρημον, **B** μακριὰ ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ τὴν ἀγοράν, ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ τοὺς θεοβόλους τῶν καὶ προσπαθῶμεν εἰς γαλήνην λιμένας, δὲν ἀναβαρῶν ἀπὸ τὴν ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς αὐτῆς, ἀλλὰ λαμβάνουν καὶ μυσίας ἄλλας προφυλάξεις; παρεφάρσονται ἀπὸ παντοῦ καὶ φροντίζουν μὲ πολλὴν προσοχὴν νὰ λέγουν καὶ νὰ κέρνουν ἕνα ὅσα χρειάζονται διὰ νὰ ἠμποροῦν νὰ προσεγγίσουν τὸν Θεόν, ἔτσι ἐπιτρέπεται εἰς τὴν ἀνθρωπίνην δύναμιν, μὲ παρηγοίαν καὶ πραγματικὴν καθαρότητα. Πόσην δύναμιν λοιπὸν καὶ προσπάθειαν χρειάζεται ὁ ἱεροκλήμων διὰ νὰ κατορθώσῃ ν' ἀρπάξῃ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀπὸ κάθε μολυσμῶν καὶ νὰ διατηρήσῃ ἀνεπαρκῶς τὸ πνευματικὸν τοῦ κάλλος; Ἀσφαλῶς χρειάζεται περισσότερο καθαρότητα αὐτὸς **C** ἀπὸ ἐκείνους; καὶ ἀπὸ χρειάζεται περισσότερο, ὑπόκειται καὶ εἰς περισσότερους κινδύνους μολυσμῶν αὐτὸς ἀπὸ ἐκείνους, ἂν δὲν καταστήσῃ τὴν ψυχὴν τοῦ ἑαυτοῦ δι' αὐτοῦ μὲ τὴν συνεχῆ γῆρην καὶ τὴν πολλὴν ἔντασιν. Ἰπάρχουν πολλὰ πράγματα ἱκανὰ νὰ συνταράξωσι τὴν ψυχὴν, ἂν δὲν κεκρυθῶσι αἱ αἰσθητικαὶ μὲ αὐστηρὰν αὐτοπροσώπῃν ἢ εὐνοητικὰ προσώπων, αἱ προκλητικαὶ κινήσεις, τὸ ἐπιτηδευμῶν διάστημα, τὸ ἔξοχημα τῆς φωνῆς, τὸ χροματισμὸν τῶν εὐφροδίων καὶ τῶν παρειῶν, αἱ ἐπιμαλῆς κομμώσεις, ἡ θέρη τῶν μαλλίων, τὰ πολυτελῆ ἐνδύματα, τὰ ποικίλωρα χρυσὰ κοσμητήματα, αἱ ὑφαίτι ποδύματα: λίθοι, τὰ εὐθόδη μύρα, καὶ ἕνα τὰ ἄλλα ποὺ μεταχειρίζεται τὸ γυναικίον φύλον. **D** Ἄλλὰ δὲν εἶναι παράδοξον νὰ ἐπιρροῦνται ἀπὸ αὐτὰ τὰ πράγματα τὸ ἐκκλησιαστικὸν καὶ παράδοξον εἶναι ἕτι ἤμισυ ὁ διάβολος νὰ προσβάλλῃ καὶ νὰ κοζιῇ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ μὲ τὰ ἐπιθροῦν ἀπὸ τὰ παραπάνω μέσα. Καὶ πραγματικῶς μερικοὶ ποὺ διεφύγαν ἀπὸ τὸ κινητήριον αὐτῶν, συνέληφθησαν ἀπὸ τὰ τυχεῖα ἀντιθέτα τῶν. Ἡ παραμυλημένη ὄψις, ἡ ἀκτέκνος κόμη, ἡ ἀκάθαρτος ἐνδυμασία, ἡ ἀπροσποίητος ἐμφάνισις, ὁ ἀπλοϊκὸς τρόπος, ἡ ἀφελὴς ἠμιλία, τὸ ἀνεπιτήδευτον διάστημα, τὸ ἀκατέργαστον τῆς φωνῆς, ἡ πτωχικὴ διαβίωσις καὶ ἡ καταπρόσθιος καὶ ἡ ἐλλειψίς προσασίας καὶ ἡ μόνωσις, κατὰ πρῶτον μὲν προκαλοῦν τὸν οἶκτον τοῦ βλέποντος, ἔπειτα ἡμῶς τὸν φέρουν εἰς τὴν χειροτέρα καταστροφήν.

E 3. Καὶ πολλοὶ ποὺ ἐξέφυγαν τὰ προηγούμενα δίκτυα, τὰ κατασκευασμένα μὲ τὰ χρυσὰ κοσμητήματα καὶ τὰ μύρα καὶ τὰ ἐνδύματα καὶ τὰ ἄλλα ποὺ ἀνέφερα, ἔπεισαν εὐκολὰ εἰς αὐτὰ τὰ ἐπιτελῶς διάφορα δίκτυα καὶ κατεστράφησαν. Ὅταν λοιπὸν ὁ πόλεμος εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ βλέποντος προφοδοῖται καὶ μὲ τὴν πτωχείαν καὶ μὲ τὸν πλοῦτον, καὶ μὲ τὸν καλλωπισμὸν καὶ μὲ τὴν ἀπεριποίητον ἐμφάνισιν, καὶ μὲ ἐπιτηδευμῶνας καὶ μὲ ἀνεπιτηδευτούς τρόπους, καὶ μὲ ἕνα γενικῶς ὅσα ἀπρόσθητα, καὶ αἱ πολεμικὰ μηχανὰ τῶν περιστοιχίζον ἀπὸ ἑαυτοῦ τὰς πλευράς, 423 **A**

ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἠμποροῦν νὰ ἀναπέμψῃ, ἀποῦ γύρω εἶναι στημέναι τόσαι κατῳδαι; Ποῦ θὰ εὖρη καταφύγῃ, ὅχι; ἔθετα εἰς τὴν μὴ κορευθῆ ἑλοκλήρωτικὰ (βίβη αὐτὸ δὲν εἶναι πολλὸ ἔθικαλον), ἀλλὰ εἰς τὴν ἐπιτηρησὴν τὴν ἀταραξίαν τῆς ψυχῆς τοῦ ἀπὸ τοῦ μαρτοῦ λογισμοῦ; Καὶ παραλείπει τὰς ἀποδομιὰς τιμῆς τοῦ γίνονται αἰτίαι μωρίων κακῶν. Καὶ οὕτω μὲν προέρχονται ἀπὸ γυναικῶν ἐλάττωσιν τὴν δύναμιν τῆς σωτηρίας καὶ πολλὰς καταβάλλουσιν, ἔταν κανεὶς δὲν ζήσῃ ν' ἀγρυπνῇ ἑμπερὶς εἰς παραμοιὰς ἐπιθυμίας. Ἐπὶ ἐκείνας δὲ ποῦ προέρχονται ἀπὸ ἀνδρῶν, ἂν κανεὶς δὲν τὰς ἄρχεται μὲ πολλὴν μεγαλοψυχίαν, ἀποκτεῖ δύο ἐνάτωσιν πόθῃ. **B** τὴν κοίταστικὴν δουλοπρέπειαν καὶ τὴν ἀνόητον ἀλαζονείαν, διότι ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος ἀναγκάζεται νὰ ὑποκίπῃ εἰς τοὺς ὑποστηρικτὰς του, ἀπὸ τὸ ἄλλο δὲ ἐπαίρεται πρὸ τῶν κατωτέρων τοῦ λόγου τῶν τιμῶν τοῦ τοῦ ἀποδίδου ἐκεῖνοι, καὶ οὕτω ὀδηγεῖται πρὸς τὸ ἐξάρθρον τῆς ὑπερηφανείας.

Ἐγὼ ἔθετα τὰ εἶπα αὐτὰ θεωρητικῶς, ἀλλὰ τὸ μέγεθος τῆς ἐλάττωσιν δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὸ ἀντιληφθῆ κανεὶς χωρὶς τὴν πείραν. Διότι ὁ συναναστρέφόμενος μὲ τὸν κόσμον εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ δοκιμάσῃ ὅχι μόνον αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ ἄλλα περισσότερα καὶ θαυρῶτερα. Ἐπειὸς ἕως ποῦ ἐπρωτίστως τὴν ἑρμῆσαν τὰ ἀποφύγει εἶτα, καὶ ἂν καμμίᾳ τρεῖς ὁ κακὸς λογισμὸς τοῦ σχηματίζῃ κάποιαν πονηρὰν εὐνοίαν, **C** πρόκειται εἰς' ἀσθενὴ φαντασίωσιν ποῦ ἠμπορεῖ νὰ σθεσθῆ εὐκόλῃ. Διότι δὲν ὑπάρχουν συνεχόμενα δίπλα εἰς τὴν εὐλόγη ὀλίκα ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν κόσμων ποῦ τὰ φέρει ἡ θεία. Ἄλλωστε ὁ μοναχὸς φοβεῖται μόνον διὰ τὸν ἑαυτὸν του, καὶ ἂν ἀναγκασθῆ νὰ φροντίσῃ καὶ δι' ἄλλους, θὰ πρόκειται εἰς' ὀλίγους; ἀλλὰ καὶ ἂν εἶναι πολλοί, πάντως θὰ εἶναι ὀλιγώτεροι ἀπὸ τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας καὶ θὰ παρέχουν εἰς τὸν προστάμενον πολλὴν ἐλαφρότερας φροντίδας, ὅχι μόνον διότι εἶναι ὀλίγοι, ἀλλὰ καὶ διότι εἶναι ὀλιγαριθμοῦ ἀπὸ τὰς κοσμικὰς ὑποθέσεις καὶ οὕτω διὰ παιδιὰ οὕτε διὰ γυναῖκα οὕτε διὰ τίποτε ἄλλο παρόμοιον ἔχουν νὰ φροντίσουν. **D** Ἀπὸ δὲ τοὺς καθιστὰ πολλὴ εὐπειθεὶς εἰς τοὺς ἡγουμένους των, ἢ δὲ κοινῇ διαβίωσις ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς ἡγουμένους τὴν δυνατότητα νὰ παρατηροῦν καὶ διορθώσων τὰ πταίσματα των, πρῶτον ποῦ πολλὴ συντελεῖ εἰς τὴν ἑθικὴν προκοπὴν.

Η ΣΠΟΥΔΑΙΟΥΤΗΣ ΤΟΥ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ

4. Ἀντιθέτως οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀναθετημένους εἰς τὴν φροντίδα τοῦ κληρικοῦ εἶναι ἀραιοκίμενοι εἰς τὰς θεικτὰς φροντίδας, καὶ ἀπὸ τοὺς καθιστὰ περισσότερον νοθεροὺς εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν πνευματικῶν. Διὰ τοῦτο ὁ ἐκδασκαλὸς πρέπει νὰ σπεύρῃ καθημερινῶς, θὰ εὐλογῇ, ὥστε διὰ τῆς συχνότητος νὰ καθαρῶσιν νὰ διατηρηθῆ ὁ θεῖος λόγος εἰς τοὺς ἀφορτάς. **E** Διότι οἱ καταβαλλόμενοι σπῆροι συμπνίγονται ἀπὸ τὸν ἀφθονον πλοῦτον.

τὴν μεγάλην ἐξουσίαν, τὴν ρεθυμίαν ποῦ φέρει ἡ καλοπείρας καὶ ἀπὸ ἄλλα παρόμοια. Πολλοὶς εἰς τὴν πυκνότης τῶν ἀκανθῶν δὲν ἀφίει τοὺς σπῆρους νὰ πέσουν οὕτε εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Ταυτοχρόνως ἕως καὶ ἡ ὑπερβολικὴ εὐθύς καὶ αἰ συνεχεὶς ἀγνῶναι καὶ ἄλλαι αἰτίαι ἀντίθετοι πρὸς τὰς προηγουμένας ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὰ θεῖα. Ἐπὶ τὰ ἀμαρτήματα των δὲ δὲν γίνεται φανερόν οὕτε τὸ καλλίστημα, ⁴²⁴ **A** ἔρ' ἔσον μάλιστα τοὺς περισσότερους δὲν τοὺς γνωρίζουν οἱ κληρὶς οὕτε εἰς ἑθῆς. Αὐτὰ εἶναι αἱ δυσκολίαι ποῦ δὲ συναντήσῃ ὁ κληρὶς εἰς τὰς ὑποχρεώσεις του πρὸς τὸν θεόν. Ἐάν ἕως ἐξέτασῃ κανεὶς τὰς ὑποχρεώσεις του πρὸς τὸν θεόν, θὰ εὖρη ὅτι αἱ δυσκολίαι αὐταὶ εἶναι μὴδιστα τόσον μεγαλύτερον καὶ ἀκριβέστερον ὥστων ἀπαιτοῦν ἐκεῖνα. Πόσον ἄξιος πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἀγρῶνος ποῦ προσθεῖται ὑπερ ἐλοκλήρου τῆς οἰκουμένης καὶ παρακαλεῖ τὸν θεόν νὰ εἶναι εὐσπλαγχνὸς πρὸς τὰς ἀμαρτίας ἑαυτοῦ, ὅχι μόνον τῶν ζώντων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀποθανόντων; Ἐγὼ προσωπικῶς νομίζω ὅτι δὲν ἀρκεῖ οὕτε τοῦ Μωυσοῦ καὶ τοῦ Ἡλία ἢ παρρησία διὰ παρανομιῶν ἐκείτων. Διότι προσέρχεται εἰς τὸν θεόν οὐκ ἔχον ἀναλόγει τὴν φροντίδα τοῦ κόσμου καὶ οὐκ ἔχον νὰ εἶναι πατήρ ἑαυτοῦ, **B** ἐκείτων νὰ καταπαύσων παντοῦ οἱ πόλεμοι, νὰ σταματήσουν αἱ ταραχαὶ, καὶ ζῆτῶν εἰς ἰσχυρὰ καὶ δημοσίως προσευχὰς εἰρήνης, ἀφθονίαν ἀγαθῶν καὶ ἀπαλλαγῆν κάθε ἀνθρώπου ἀπὸ τὰ κακά ποῦ τὸν ἐνοχλοῦν. Πρέπει δὲ νὰ διαφέρῃ αὐτὸς εἰς ἑλα ἀπὸ τοῦ κόσμου τῶν ἀνθρώπων, ὑπερ τῶν ἐκείτων προσεύχεται, ὡς, ὡς εἶναι φυσικὸν νὰ διαφέρῃ ὁ προστάτης ἀπὸ τῶν προστατευόμενων.

Ὅταν δὲ προσκαλῆ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα καὶ ἐπιτελῆ τὴν φρικωδεστάτην θύσαν καὶ ἄρχεται εἰς συγνήν κοινωνίαν μὲ τὸν κοινὸν ἀποστόργῃ ἑαυτοῦ, ποῦ νὰ τὸν κατατάξωμαι, εἰπέ μου; Καὶ πόσῃ καθαρότητι καὶ εὐλάβειαν θὰ τοῦ ζητήσωμαι; Σκέψου ποῦ πρέπει νὰ εἶναι τὰ χέρια ποῦ τλοῦν τὰ μυστήρια αὐτὰ, **C** ποῦ πρέπει νὰ εἶναι ἡ γλώσσα ποῦ προσφέρει ἐκεῖνα τὰ λόγια καὶ ἡ ψυχὴ ποῦ ἠξιώθη τέτοιαν χέριν, ἀπὸ ποῦ ἄλλῃ δὲν πρέπει νὰ εἶναι καθαρότερα καὶ ἁγιώτερα. Τότε καὶ οἱ ἀγγελοὶ παραστέκουν εἰς τὴν κληρὶ καὶ ἕλουν τὸ τῆμα τῶν οὐρανίων δυνάμεων θεοῦ καὶ γειμίζει ὁ τόπος γύρω εἰς τὸ θεοκατῆρον πρὸς τιμὴν τοῦ θεοκατῆρου. Περὶ αὐτοῦ ἠμπορεῖ νὰ πεσθῆ κανεὶς καὶ ἀπὸ τὰ τελοῦμενα μυστήρια καθ' ἑαυτὰ. Ἐγὼ ἕως ἤκουσα κάποιον νὰ διηγῆται ὅτι τοῦ εὐλεγον ἕνας θαυμασὸς γέρον, ποῦ ἔβλεπε συχνὰ ἀποκαλύψεις, ὅτι κάποτε ἠξιώθη νὰ ἴδῃ τέτοιον θέαμα. **D** κατὰ τὴν τέλειαν τῶν μυστηρίων ἐξαιρετικὰ εἶδεν, ὅπως τοῦ ἦτο δυνατόν, πλῆθος ἀγγέλων μὲ λαμπρὰς στολὰς ποῦ περιεκύκλιον τὸ θεοκατῆρον καὶ ἐστρέφαν τὰ πρόσωπα πρὸς τὰ κάτω, ὅπως βλέπομαι νὰ στέκονται οἱ στρατιῶται παρῶσιν τοῦ βασιλέως. Καὶ ἐγὼ πιστεύω ὅτι συνέθη αὐτὸ. Καὶ κάποιος ἄλλος δὲ, ποῦ δὲν ἐπιληροφώθη ἀπὸ δεύτερον, ἀλλὰ ἠξιώθη ὁ ἑῖς νὰ ἴδῃ καὶ ν' ἀ-

κούση, μὴ διγνήθη ὅτι οἱ μέλλοντες ὡς ἀποδημήσουσι ἀπὸ τῶν κήρυκων αὐτῶν, ἂν μεταλάβουσι τῶν ἀγνάντων μωτηρίων, ὅταν πρόκειται νὰ ἐκπαιδεύουσι, μὴ καθαρὰν συνείθησιν, συνοδεύονται καὶ μεταφέρονται ἀπὸ ἐδῶ ἀπὸ ἀγγέλους λόγῳ τῆς θαλάσσης αὐτῆς κωνυρίας.

Ἐὰν δὲ δὲν φρίττει πρὸ εἰσαγωγῆς τίποτα ψυχῆν εἰς τόσον ἱερὰν τελετὴν Ε καὶ ἀνεβάλλεις εἰς τὸ ἄξιωμα τῶν ἱερῶν ἀνθρώπων ἐνδεικνύμενον μὲ ἀκλόνητα ἔθνηματα, ἐνθ' ὃ Χριστὸς τὸν ἐξεδίωξε καὶ ἀπὸ τῶν γορῶν τῶν ἀπλῶν συνδαιτυμένων; Ἡ ψυχὴ τοῦ ἱερέως πρέπει νὰ λάμπη ὡς φῶς καταυγάζουσα τὴν οἰκουμένην· ἡ ἰδική μου δὲ ψυχὴ περιβάλλεται λόγῳ τῆς πονηρίας τῆς συνειδήσεώς μου ἀπὸ τόσον σκότους, ὥστε πάντοτε ἀποκρύπτεται καὶ δὲν ἔμπορει ποτὲ ὡς ἀντικράση μὲ παρηγοίαν τὸν Δεσπότην τῆς. Οἱ ἱερεῖς εἶναι τὸ ἄλλος τῆς γῆς.⁴²⁵ Ἀ τὴν ἰδικήν μου δὲ ἔγνωσαν καὶ ἀλοκληρωτικὴν ἀπειρίαν ποτὸς ὅτι ὄψεφεν εὐκόλα, ἐκπὸς ἀπὸ σέ πού συνήθεις νὰ μ' ἀγαπᾷς ὑπερβολικὰ; Καὶ δὲν ἐπιβάλλεται νὰ εἶναι μόνον καθαρὸς κατ' ἀνάλογίαν πρὸς τὴν ὀφθλην διακονίαν πού ἤξιώθη, ἀλλὰ καὶ πολλὴ συνέτης καὶ πολλὴ ἔμπειρος, καὶ νὰ γνωρίζῃ εἰς τὰς θιωτικὰς ὑποθέσεις ἔχει ὀλιγώτερον ἀπὸ τοὺς συναναστρεφόμενους μὲ τὸν κήρυκον, νὰ εἶναι ὅμως ἀπηλλαγμένος ἀπὸ αὐτὰς περισσότερο ἀπὸ τοὺς ματαχοῦς τῶν ἐρημικῶν ὁρίων. Πρέπει νὰ εἶναι ποικίλος, ἐπειθεὶς εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ συναναστρέφεται ἄνδρας, οἱ ὅποιοι καὶ γυναικας ἔχουσι καὶ παιδικὰ ἀνατρέφουσι καὶ δοῦλους ὄρῳσι καὶ πλοῦτον πολλὴν διαθέτουσι Β καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν ἀναμιγνύονται καὶ ἀξιώματα κατέχουσι. Μὲ τὴν λέξιν δὲ ποικίλων δὲν ἔνωσά τὸν ὅπουλον, τὸν κάλακα, τὸν ὀποκρητὴν, ἀλλὰ ἐκείνον πού ἐνεργεῖ μὲν μὲ πλήρη ἐλευθερίαν καὶ παρηγοίαν, ἀλλὰ γνωρίζει ἐπίσης νὰ συγκρατεῖται ἐπιμελῶς, ὅταν τὸ ἀπαιτοῦν αἱ περιστάσεις· ἐκείνον πού κατορθώνει νὰ εἶναι ταπεινός καὶ καλὸς καὶ αὐστηρὸς. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μεταχειρίζεται ὄλους τοὺς πιστοὺς μὲ τὸν ἴδιον τρόπον, ὅπως δὲν εἶναι ὄρθον ὅστε οἱ ἱατροὶ νὰ μεταχειρίζονται μίαν μόνον μέθοδον θεραπείας ἐπὶ τῶν ἀσθενῶν, ὅστε ὁ κυβερνήτης νὰ γνωρίζῃ ἓνα μόνον χειρισμὸν ἐκ' ἀπάρκων τῶν ἀνέμων. Γ Καὶ τοῦτο δὲ τὸ πλοῦτον, τὴν Ἐκκλησίαν, τὸ περιουσιάζουσαν διαρκῶς κακοκαρία. Αἱ δὲ κακοκαρίαι αὐτῆς δὲν προσβάλλουσι μόνον ἐπ' ἕξου, ἀλλὰ τρηκνύονται καὶ μέσα καὶ χρειάζεται πολλὴ συγκράτησις καὶ προσηχὴ. Ὅλοι δὲ αὐτοὶ αἱ ποικίλαι μέθοδοι ἐνεργείας ἀποβλέπουσι εἰς ἓνα σκοπὸν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, τὴν οἰκοδόμησιν τῆς Ἐκκλησίας.

Ο ΜΟΧΘΟΣ ΤΩΝ ΚΑΗΡΙΚΩΝ ΣΚΑΗΡΟΤΕΡΟΣ ΑΠΟ ΤΩΝ ΜΟΝΑΧΩΝ

5. Τῶν μοναχῶν ὁ ἄγιος εἶναι μεγάλος καὶ ὁ κόπος πολλός. Ἀλλ' ἂν παραβῆται κανεὶς τοὺς ἰδικούς των ἱερῶτος μὲ τοὺς κόπους πού ἐπιβάλλει ἡ εὐσεβείητος ἐκτέλεσις τῶν ἱερατικῶν κα-

θημένων, ὅτι εἴδη τὴν διαφοράν, ὅση ὄψεφει μεταξὺ ἀπλοῦ πολίτου καὶ βασιλέως. Καὶ εἰς ἐκείνους ὁ κόπος εἶναι πολλός, Δ ἀλλὰ πρόκειται περὶ ἀγνῶτος κοινῶ καὶ διὰ τὴν ψυχὴν καὶ διὰ τὸ σῶμα, καὶ μᾶλλον τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἐπιτηρείας ἀνατίθεται εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος. Ἐὰν δὲ αὐτὸ δὲν εἶναι ἰσχυρὸν, μένει μόνη τῆς ἡ προθυμία, μὴ δυναμένη νὰ ἐκδηλωθῇ εἰς ἔργα. Ἡ συχνὴ νηστεία, ὁ ὕπνος κατὰ γῆς, ἡ ἀργησιμία, ἡ ἀπλησία, τὸ πλοῦ ἴθρυμα καὶ τὰ ἄλλα μέσα πού χρησιμοποιοῦσι διὰ τὴν ταλαιπωρίαν τοῦ σώματος, ἐγκαταλείπονται ἔλα, ἔταν τὸ σῶμα πού πρόκειται νὰ τὰ ὑποστῇ δὲν εἶναι ἰσχυρὸν. Ἐδῶ ὅμως, εἰς τὴν ἱερασίην, πρόκειται καθάρως περὶ τέχνης τῆς ψυχῆς, ἡ ὅποια δὲν χρειάζεται καθόλου τὴν σωματικὴν εὐρωσιάν διὰ νὰ δεῖξῃ τὴν ἀρετὴν τῆς. Εἰς τί δὲ ἀνεβάλλει ἡ δύναμις τοῦ σώματος, ὥστε νὰ μὴ εἰσέλθῃ αὐθάδεις Ε ὅστε ἀργίλοι ὅσα προσητεῖς, ἀλλὰ νηφάλιοι καὶ αἰσχρονοὶ καὶ κόσμοι καὶ νὰ ἔχωμεν ὄσα τὰ ἄλλα χριστιανιστά, μὲ τὰ ὅποια ὁ μακάριος Παῦλος μᾶς ἐξοργίζετα τὴν εἰκόνα τοῦ ἱερέως; Τοῦτο δὲν ὅτι ἔμποροῦσαι νὰ τὸ εἰπῇ κανεὶς διὰ τὴν ἀρετὴν τοῦ μοναχοῦ.

6. Συμβαίνει ἀκριβῶς καὶ ἐδῶ ὅτι μὲ τοὺς θαυμαστικούς, οἱ ὅποιοι χρειάζονται ἔργατα πολλά καὶ τροχούς καὶ σχοινία καὶ μαχαίρας, ἐνθ' ὃ φιλόσοφος ἔχει ἕλην τὴν τέχνην εἰς τὴν ψυχὴν καὶ δὲν χρειάζεται κανένα ἐξωτερικὸν μέσον. Οἱ μὲν μοναχοὶ χρειάζονται σωματικὴν ὀγείαν καὶ τόπους καταλλήλους διὰ τὴν διαθεσίαν των,⁴²⁶ Α ὥστε καὶ ὑπερβολικὰ ἀπομακρυνόμενοι ἀπὸ τὴν συναναστροφήν τοῦ κόσμου νὰ μὴ εἶναι καὶ τὴν ἰσχυρίαν τῆς ἐρημίας ὡς ἀπολαμβάνουσι ἐπίσης δὲ νὰ μένουσι καὶ εἰς ἄλλα εὐφρατον, διότι ἡ ἀπομακρυντικὴ ἀναμείλια εἶναι τὸ ἐνοχλητικώτερον πρῶγμα εἰς τὸν ταλαιπωρημένον μὲ νηστείας. Δὲν εἶναι δὲ ἀνάγκη ὡς ἀναφέρω τώρα πόσας δυσκολίας εὐρίσκουσι εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν ἱματίων καὶ τὴν διατροφήν, ἐπειθεὶς ἀγωνίζονται νὰ τὰ ἐξασφαλίσουσι μόνον των. Ὁ ἱερεὺς ὅμως δὲν χρειάζεται τίποτα ἀπὸ αὐτὰ ἐπειθεὶς εἶναι ἀπερίσπαστος καὶ ἀπολαμβάνει ἔλα τὰ πλεονεκτήματα τῆς κοινωρίας πού δὲν ἔλαπτουσι, ἔχει ἕλην τὸν τὴν ἐπιτησίην ἀποταμιευμένην εἰς τοὺς θησαυρούς τῆς ψυχῆς. Β Ἐὰν θαυμάζουσι τὴν μονασίαν καὶ τὴν ἀποφυγὴν τῶν πολλῶν συναναστρεφῶν, παραδέχομαι καὶ ἐγὼ, ὅτι τοῦτο εἶναι θεῖγμα καρτερίας, ἔχει ὅμως καὶ ἐπαρκῆ ἀποδείξεις ὀλοκληρωμένους ψυχικῆς ἀνδρείας. Ὅποιος κάθεται ἐπὶ τῷ τριβλίῳ μίση εἰς τὸ λιμῶν δὲν ἔλασεν ἀκόμη εὐκαρίαν ἀκριβῶς ἀποδείξεως τῆς ἰκανότητός του, κανεὶς ὅμως δὲν ὅτι ἀρηθῆ δὲ εἶναι ἀριστος κυβερνήτης ἐκείνος πού ἔλασσε τὸ σκάφος εἰς τὸ μέσον τοῦ πελάγους εἰς καιρὸν τρικυμίας.

7. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ θαυμάζωμεν ὑπερβολικὰ ὅστε τὸν μοναχόν, πού δὲν παύεται ἀπὸ πᾶν καὶ δὲν διαπαύεται ποτὲ καὶ μεγάλα ἀμαρτήματα, ἀφοῦ εἶ ὁ μόνος καὶ δὲν ἔχει ἑλατήρια

ερεθίζοντα και διεγείροντα την ψυχήν. **C** Ἀγαθῶς εἶναί δικαίον νὰ χειροκροτῆται καὶ νὰ θαυμάζεται ἀπὸ ἑλοῦς ὁ ἑθνήστροφος καὶ ἔμεινεν ἀλλόγητος καὶ σταθερός, κλυδωνιστὴν τὴν ψυχήν εἰς τὴν τρικυμίαν οὐκ νὰ ἦτο γαλήνη, ἐνθ' ἔζη περικυκλωμένος ἀπὸ δολόκληρα πλῆθη καὶ ἠναγκασθῆ νὰ βαστάξῃ τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἐπίδειξις τὴν ἀνδρείαν τοῦ κατόπιν ἐπαρκούς δοκιμασίας.

Καὶ οὐ λοιπὸν μὴ θαυμάσιος ποῦ δὲν ἔχω πολλοὺς κατηγόρους, ἀποὺ ἀπέφραγα τὴν ἀγέρην καὶ τὴν συναναστροφὴν τοῦ κόμου, ὅπως δὲν θὰ ἔπραξε νὰ θαυμάσῃς ποῦ δὲν θὰ ἠμάρταναι τὴν ἄραν ποῦ θὰ ἐκοιμήσῃ, ποῦ δὲν θὰ ἔπιπτα ἐνθ' ἔην θὰ ἐπάλασα, ποῦ δὲν θὰ ἐπὶ γυνάμην ἐνθ' ἔην θὰ ἐπολεμοῦσα. **D** Ἐπέ μου, ποῖος ἤμπορεῖ νὰ καταγγεῖλῃ καὶ νὰ φανερώσῃ τὴν ἰδικὴν μου μοχθηρίαν; Αὐτὴ ἢ στέγη καὶ τὸ σπατάκι; Ἄλλ' αὐτὰ δὲν ἔχουν φωνήν. Μήπως ἢ μίσητά μου ποῦ μὲ γνωρίζει καλύτερα ἀπὸ ἑλοῦς; Ἀλλὰ μὲ αὐτὴν δὲν εἶχα νὰ χωρίζω τίποτε οὐτὸ ἦλθα ποτὲ εἰς φιλονεικίαν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἂν εἶχε συμβῆ, καμμία μίσητά δὲν θὰ ἦτο τόσον ἀστοργος καὶ μισότικνος, ὅστε νὰ καταλογίσῃ καὶ διαβάλλῃ δημοσίᾳ τὸ παιδί ποῦ ἐγέννησε καὶ ἀνέθρεψε, χωρὶς νὰ τὴν ἀναγκάσῃ καμμία ἀπορροή οὐτὸ νὰ τὴν διάξῃ κανεῖς. Ἀσφαλῶς ἂν θελήσῃ κανεῖς νὰ ἐξασάξῃ μὲ ἀκριβείαν τὴν ψυχήν μου, θὰ εὖρη εἰς αὐτὴν πολλὰς κακίας, ὅπως ἔστρεψες καὶ σὺ, Ἐ μολοντοὺ συνήθεις νὰ μ' ἐκθειάζῃς δημοσίᾳ περισσότερο ἀπὸ ἑλοῦς. Καὶ οὐ αὐτὰ δὲν τὰ λέγω ἀπὸ μετριοφροσύνην, θεμιτοῦ πόσας φορές, ὅσον παλὸ σὺχρὸ τὸ ἔπρεν ἢ σὺχρησας, σοὺ εἶπα οὐ, ἐάν μου ἐπρόστατε κανεῖς ποῦ θέλω ν' ἀναδειχθῶ, εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας ἢ εἰς τὸν μοναχικὸν δῖον, θὰ δεχθῶ μὴ μωρίας φορές τὸ πρῶτον. Δὲν παρέλειπα δὲ ποτὲ νὰ καλοτυχίξω ἐμπρός σου ὅπως ἐπέτελεσαν ἐπιτυχῶς τὰ καθήκοντα τῆς διακονίας ἐκείνης. **427** Ἄ Κανεῖς δὲν θὰ ἀνηθῆς οὐ δὲν θὰ ἀπέφραγα τὴν ὑπηρεσίαν ποῦ ἐμακάριζα, ἂν εἶχα τὴν ἰκανότητα νὰ τὴν διεξάγῃς ἐπιτυχῶς. Τί νὰ κάμω ὅμως; Τίποτε δὲν εἶναί τόσον ἀχρηστον εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας ὅσον αὐτὴ ἡ ἀργία καὶ ἀμαρηνία, τὴν ὅποιαν ἄλλοι μὲν θεωροῦν ὡς θαυμασίαν ἀσκησιν, ἐγὼ δὲ ὡς παραπτώματα τῆς φαιδότητός μου, διὰ νὰ σκοπέξω τὰ περισσότερα ἐλαττώματά μου καὶ νὰ μὴ τ' ἀφίνω νὰ φαίνονται. Διότι ὅποιος συνήθισεν νὰ ζῆ μὲ τὴν ἀπραγμοσύνην καὶ ἡσυχίαν, ἀκίμη καὶ ἂν ἔχῃ μέγαν φυσικὰ προεργάται, κατακυμαίνεται ἀπὸ θόρυβον καὶ ταραχὴν ὡς ἀπειρος εἰς τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς, ἢ ἀγμνασία δὲ αὐτὴ ἀφαιρῇ μέγαν μέρος τῆς ἰκανότητός του. Ὅταν δὲ εἶναί συγχρόνως καὶ βραδύνοος **B** καὶ ἀπειρος εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ κηρύγματος, ὅπως ἐγὼ, δὲν θὰ διαφέρῃ ἀπὸ ἀγαλακτῶν δεχθῆ τὴν λειτουργίαν αὐτήν. Διὰ τοῦτο ἔλιγει ἀπὸ τοῦς εἰσπραξιμένους εἰς τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦς ἀπὸ ἐκείνην τὴν μοναχικὴν παλαιστραν ἀναδεικνύονται οἱ περισσότεροι ἐλέγχονται ἀνάξιοι, ὑφίστανται κατὰ πτωσιν καὶ δοκιμάζον ἀγῶνα καὶ φρικόν. Καὶ εὐλό-

γος. Ἐφ' ὅσον αἱ ἀγῶνας καὶ τὰ γυμνάσια τῆς ἱερωσύνης εἶναί διαφορετικά, ὁ ἀθλητὴς δὲν διαφέρει ἀπὸ τῶν ἀγῶναστων. Ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸ στάδιον αὐτὸ πρέπει νὰ περιφρονῇ τὴν δόξαν, νὰ εἶναί ἀνώτερος ὀργῆς, γυμνῶς οὐνάσιν. **C** Ὁ δὲ ἐργατὴς δὲν ἔχει καμμίαν εὐκαιρίαν ν' ἀνηθῆ εἰς αὐτὰ. Διότι δὲν ἔχει ἀνθρώπου οὐτὸ νὰ τὸν ἐρεθίσουν διὰ νὰ ἀνηθῆ εἰς τὴν καλινωγύνην τῆς ὀργῆς τοῦ θυμοῦ, οὐτὸ νὰ τὸν ἐπαινοῦν καὶ νὰ τὸν χειροκροτοῦν διὰ νὰ μῶθῃ νὰ περιφρονῇ τοὺς ἐδῶ ἐπαίνοους τοῦ πλήθους καὶ διὰ τὴν οὐνάσιν δὲ ποῦ ἀπαυτεῖται εἰς τὴν διοίκησιν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἀλίγων φροντισῶν. Ὅταν λοιπὸν ἔλθουν εἰς τοὺς ἀγῶνας ποῦ δὲν ἔχουν δοκιμίας, πρεστώτερα, εὐρίσκονται εἰς ἀπορίαν, ἰσχυρίζονται, πίπτουν εἰς ἀμηχανίαν καὶ ἔχει μόνον καμμίαν ἤλικην ἐπίδοσιν δὲν δεκνύουσι, ἀλλ' ἀντιθέτως πολλοὶ πάλλαξίς ἔχασαν καὶ ὅσα ἐφόδα εἶχαν προτοῦ εἶθου.

ΕΓΚΩΑΡΤΕΡΑ Η ΣΩΤΗΡΙΑ ΒΑΥΤΟΥ Ἡ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ

D 8. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Τότε λοιπὸν θὰ τοποθετήσωμαι ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως ἀνθρώπου; κοσμικός, ποῦ φροντίζουσι δὲ ὑποθέσεις θιαστικές καὶ καταπρίθονται εἰς ἔριδας καὶ ὄψεις, ποῦ εἶναί γεμῆτοι πονηρίαν καὶ συνήθισμένοι εἰς τὴν καλοπείρασιν;

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ. Τί εἶναί αὐτὰ ποῦ λέγεις, καλὲ μου φίλε; Αὐτοῦς δὲν πρέπει οὐτὸ νὰ τοῖς σταφθῶμαι αὐθ, ὅσον γίνεται ἐξέτασις τῶν ὑποψηφίων διὰ τὴν ἱερωσύνην. Θὰ ἐλεξθῶμαι ἐκεῖνον ποῦ ἤμπορεῖ μέσα εἰς τὴν ἐπαρῆν καὶ συναναστροφὴν μὲ ἑλοῦν τὸν κόπον νὰ διατηρῇ τὴν καθαρότητα καὶ ἀσπρασίαν, τὴν ἀγισσύνην καὶ τὴν καρτερίαν καὶ τὴν ἐργητότητα καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς τῶν μοναχῶν ἀκεραίας καὶ ἀμεταβλήτους περισσότερο ἀπὸ ἐκείνου ποῦ ζῶν εἰς τὴν ἐρημίαν. **E** Διότι ἐκεῖνος ποῦ ἔχει μὲν πολλὰ ἐλαττώματα, ἀλλὰ κατορθώνει νὰ τὰ καλύπτῃ καὶ νὰ τὰ νεκρώσῃ μὲ τὴν στέργειν τῆς συναναστροφῆς, μῶλις ἔλθῃ εἰς τὴν κοινωνίαν τίποτε ἄλλο δὲν κερδίζει ἐκτός τοῦ οὐ γίνεται καταγέλαστος καὶ περιέρχεται εἰς μέγαν κίνδυνον, πρῶγμα ποῦ παρ' ἄλλων θὰ ἐπάθαινα ἐγὼ, ἂν δὲν ἀπεμάκρυνα γρήγορα τὴν φωτιάν ἀπὸ τὴν κεφαλὴν μου ἢ πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ. **428** Ἄ Δὲν εἶναί δυνατόν νὰ διαφύγῃ τὴν προσοχὴν ὅποιος ἔχει παρόμοια ἐλαττώματα ὅταν τοποθετηθῇ εἰς θέσιν περίοπτον, ἀλλὰ φανερώμεται πάντοτε. Καὶ ὅπως ἡ φυσικὰ δοκιμάζει τὰς μεταλλικὰς ὕλας, ἔτσι καὶ ἡ δοκιμασία τῶν κληρικῶν ἐκχωρεῖ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἂν τύχῃ νὰ εἶναί ὀργίλος ἢ μικρόβυλος ἢ φιλόδοξος ἢ ἀλαζὼν ἢ διειδίματος ἄλλο, τὸν ἐξεκατάζει καὶ γρήγορα ἀπογυμνώνει; τὰ ἐλαττώματα, ὄχι δὲ μόνον τ' ἀπογυμνώνει ἀλλὰ καὶ τὰ καθιστᾷ βαρύτερα καὶ ἰσχυρύτερα. Καὶ τοῦτο συμβαίνει διότι ὅπως τὰ σωματικὰ τραύματα, ὅταν προστριβῶνται, γίνονται δυσθεράπευτα, ἔτσι καὶ τὰ ψυχικὰ πάθη, ὅταν ἐρεθίζονται καὶ ὀξύνονται, ἀγριαίνουν περισσότερο **B** καὶ ὀργῶν τοὺς πάσχοντας δι' αὐτὰ εἰς περισσοτέ-

ρας ἀμαρτίας. Διαγείρουσιν τὸν ἀπρόσεκτον εἰς δοξολογίαν καὶ εἰς ἐκλογικίαν καὶ εἰς φιλοχρηματίαν, παρασύρουσιν δὲ καὶ εἰς ἀγάπην τὴν τρυφῆς, τῆς ἀνείσεως καὶ τῆς ραθυμίας, καὶ μὲ τὸν καρπὸν εἰς ἄλλας κακίας ποῦ γεννῶνται ἐπὶ αὐτάς. Ἰπάρχουσιν δὲ πολλὰ μέσα ποῦ ἡμεμεροῦν νὰ παραλύσουσιν τὴν προσοχὴν τῆς ψυχῆς καὶ ν' ἀποκόψουσιν τὸν δρόμον πρὸς τὸν Θεόν, καὶ πρὶν ἀπὸ δια ἢ συναναστροφή μὲ τὰς γυναῖκας. Δὲν ἐπιτρέπεται ὁ ἀποφορτισμένος μὲ δὴλόκληρον τὸ ποίμνιον κληρικῆς νὰ φροντίζῃ διὰ τοὺς ἄνδρας, C νὰ παραμυλῇ δὲ τὰς γυναῖκας, ὅταν μάλιστα τὸ γυναικεῖον φύλον ἔχῃ ἀνάγκην μεγαλύτερας μερίμενης διότι εἶναι περισσότερο ἐυδολοῦσιν πρὸς τὴν ἀμαρτίαν. Ὅμοιαι: λοιπὸν ὁ ἐπίσκοπος νὰ φροντίζῃ καὶ δι' αὐτὸν ἂν ἔχῃ περισσότερο, τοὐλάχιστον ἐξ Ἰσοῦ. Ἔναι ἀνάγκη νὰ τὰς ἐπισκέπτεται ὅταν ἀσθενῶσιν, νὰ τὰς παρηγορῇ ὅταν πενθῶσιν, νὰ τὰς ἐπιτιμῇ ὅταν εἶναι ράθυμοι: καὶ νὰ τὰς δοθῇ ὅταν δυσουχοῦσιν. Κατὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων αὐτῶν πολλὰς εὐκαιρίας διεισδύσεως ἡμεμεροῦν νὰ εἶρῃ ὁ ποιητὴς, ἂν δὲν περιτειχισθῇ ὁ ἐπίσκοπος μὲ μεγάλην προσοχὴν. Διότι ὁ ὀφθαλμὸς ἔχει μόνον τῆς ἀκαλόστου, ἀλλὰ καὶ τῆς σφύρας κτυπῆ καὶ τὰρῶσιν τὴν ψυχὴν, αἱ κολυμβασταὶ ἀποκαυνοῦσιν καὶ αἱ τιμαὶ ὑποδουλοῦσιν ἢ δὲ θερμὴ ἀγάπη, D ἢ πηγὴ δίων τῶν ἀγαθῶν, γίνονται αἰτία καὶ μυρίων κακῶν, ὅταν δὲν τὴν μεταχειρίζονται καλῶς. Κάποτε δὲ καὶ αἱ συναγωγαὶ φροντίδας ἀμβλύνουσιν τὴν ὀφθαλμὸν καὶ καθιστοῦν βαρύτερον ἀπὸ μάλυθον τὸν εὐκίνητον. Τέλος, ὅταν ἐπιπέσῃ εἰς τὴν ψυχὴν θυμὸς, τὴν σικπνίγει: ἐλάλησον ἄν κακός. Τί νὰ εἰπῇ δὲ κανεὶς διὰ τὰς ἄλλας θιάδας, τὰς ὄβριες, τὰς ἐνοχλήσεις, τὰς κατηγορίας, ἀπὸ ἀνωτέρους ἢ ἀπὸ κατωτέρους, ἀπὸ φρονίμου ἢ ἀπὸ ἀνοήτου; Μάλιστα δὲ ἡ τάξις αὐτῆ τῶν στερουμένων εὐθυσίας διακρίνεται διὰ μεμφιομίαν καὶ δὲν δέχεται εὐκαλὰ δικαιολογίας.

E 9. Ὁ δὲ καλὸς ἱερέαρχος δὲν πρέπει νὰ περιφρονῇ ὅτε αὐτοὺς, ἀλλὰ ν' ἀκριβῆ ἐνώπιον δίων τὰς κατηγορίας μὲ πολλὴν ἐπιτακτικὴν καὶ πράστικαν διατηρῶσιν τὴν εὐδοκίαν μᾶλλον νὰ συγχωρῇ τὰς ἀδικαιολογήτους μομφὰς τιν παρὰ ν' ἀγανακτῇ καὶ νὰ ἀρτῆται. Ἀφοῦ ὁ μακάριος Παῦλος ἐφοδῆθη μὴ τὸν ὑποκειμένον οἱ μαθηταὶ του διὰ κλοπὴν καὶ διὰ τοῦτο παρέλαθε καὶ ἄλλους εἰς τὴν μεταφορὸν τοῦ χρηματικῆς ἐράνου, εἶνα μὴ τις ἦμας μωμῆσται ἐν τῇ ἀβρότητα αὐτῆ τῇ ἐκκοινωνίᾳ ὑφ' ἡμῶν» (B' Κορ. 8, 20), ὅπως λέγει, 429 A πὺς δὲν πρέπει ἡμεῖς νὰ κἀμνωμεν τὸ πᾶν διὰ ν' ἀναυροῦμεν τὰς κοινότητας, ὅταν καὶ ἂν εἶναι ψευθεῖς καὶ παράλογοι, ἔστω καὶ ἂν ἐπίχουσιν πολὺ ἀπὸ τὴν ὑπόληψιν ποῦ ἔχομεν: Ἄλλωστε ἡμεῖς δὲν ἀπέχομεν ἀπὸ κανένα ἀμάρτημα τόσον, ἔστω ἀπειχῶν ὁ Παῦλος ἀπὸ τὴν κλοπῆν. Καὶ ὅμως μολονταὶ ἀπειχε τόσον ἀπὸ τὴν πονηρίαν αὐτῆν πράξιν, πάλιν δὲν ἠδυσκόρησε διὰ τὴν ὑπόψιν τῶν πᾶλλων, ποῦ ἦτο πολὺ παράλογοι καὶ μωμῆδες διότι μωμῆα θὰ ἦτο παρομοία ὑπόψια διὰ τὸν μα-

κάρων καὶ θαυμαστὸν ἐκεῖνον ἄνδρα. Μ' εἶα ταῦτα ἔστωσαν ν' ἀφαιρῶσιν ἐκ τῶν προτέρων τὰς ἀφορμὰς καὶ αὐτῆς τῆς παραλόγου ὑπόψιας, τὴν ὅποιαν κανεὶς φρόνιμος δὲν θὰ ἐσχημάτιζε καὶ δὲν περιεφρόνησε τὴν ἀνοησίαν τῶν πᾶλλων ὅτε εἶπε, B «ποῖος ἦμπορεὶ ποτὲ νὰ σκεφθῇ τέτοιον πρᾶγμα δι' ἐμέ, ἀφοῦ εἶμαι μὲ τιμὸν καὶ μὲ θαυμάζωσιν καὶ διὰ τὰ θαύματα καὶ διὰ τὸν ἐνάρτερον βίον»; Ἀντιθέτως ἐθαύρησαν ὡς ἐνδοχόμην καὶ πιθανὴν τὴν πονηρίαν αὐτῆν ὑπόψιν καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἀπέσπασαν ἀπὸ τὴν ρίζαν ἢ μᾶλλον δὲν τὴν ἄρσιν νὰ φουρτωσῇ καθόλου. Διὰ τὴν αἰτίαν, λέγει, «Προνοοῦμεν καλὰ οὐ μόνον ἀνώπιον Κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων» (Ρωμ. 12, 17). Τέτοιον καὶ ἀκόμη μεγαλύτερον προσπάθειαν χρειάζεται κανεὶς, ὅτε ἔχῃ μόνον ν' ἀποσκηθῇ καὶ συγκρατῇ τὰς κακὰς σφύμας, ἀλλὰ καὶ νὰ προβλέπῃ ἐκ τῶν προτέρων ἀπὸ ποῦ εἶναι δυνατόν νὰ προέλθουν C καὶ νὰ ἀφαιρῇ ἐκ τῶν προτέρων τὰς προφάσεις ἀπὸ τὰς ὅποιας γεννῶνται, νὰ μὴ περιμένη δὲ νὰ δημιουργηθῶσιν καὶ νὰ διαδοθῶσιν ἀπὸ τὰ στόματα τῶν πᾶλλων. Διότι τότε πλέον δὲν εἶναι εὐκαλεον νὰ τὰς ἀφανίσῃ, εἶναι πολὺ δύσκαλον, ἴσως δὲ καὶ ἀδύνατον καὶ ἂν τὸ κατορθώσῃ δὲ, ἂν εἶναι τοσοῦτο ἀξίμην, διότι ἦδη ἡ διάδοσις ἐδίαφε πολλοὺς. Πότε ἡμεῖς θὰ σταματήσωμεν νὰ ἐπιβιώνωμεν ἀκατέρθωτα; Τὸ ν' ἀναφύωσιν εἶας τὰς δυσχερείας τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἔργου εἶναι ἂν νὰ μετρήσῃ τὸ πᾶλαγοσ, διότι καὶ ὅταν ἀπαλλαγῇ ὁ ἴδιος ἀπὸ κάθε πάθος (πρᾶγμα ἀδύνατον), πάλιν ἀναγκάζεται νὰ ὑπομείνῃ μύρια θεινὰ διὰ τὰ ἐπανορθώσῃ τὰ πταίσματα τῶν ἄλλων. Ἐὰν δὲ προσκεθῶσιν καὶ αἱ ἱδικαὶ του ἀσθένειαι, ἴτε τότε τὴν δέξασον τῶν κόπων καὶ τῶν φροντίδων καὶ τῶν παθημάτων, D εἰς τὰ ὅποια ρίπεται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν του νὰ ὑπερηκχίσῃ καὶ τὰς ἱδικὰς του καὶ τὰς ζένας κακίας.

10. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Τώρα πάντως δὲν διεξάγει κανένα ἀπὸ τοὺς κοπιώδεις αὐτοὺς ἀγῶνας ὅτε ἔχεις φροντίδας ἀπὸ ζῆτος μόνου σου.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ. Ἀσφαλὸς ἔγω καὶ τώρα πὺς εἶναι δυνατόν, ἀφοῦ εἶμαι ἀνθρώπος καὶ ζῶ τὸν κοπιώδη αὐτὸν βίον, νὰ εἶμαι ἀπληλαγμένος ἀπὸ φροντίδας καὶ ἀγῶνας. Ἀλλὰ δὲν εἶναι τὸ ἴδιον νὰ πέσω εἰς τὸ ἀπέραντον πᾶλαγοσ καὶ νὰ διαπλέω ἕνα ποταμὸν τῶσιν πραγματικῶς εἶναι ἢ διαφορά μεταξύ αὐτῶν καὶ ἐκείνων τῶν φροντίδων. E Τώρα λοιπὸν ἐπιθεμιόμασιν πολὺ καὶ θὰ γυθῶμεν νὰ γίνω χρήσιμος καὶ εἰς ἄλλους, ἀλλ' ἂν δὲν κατορθώσω νὰ ὀφελῶσιν ἄλλους, θ' ἀρκεσθῶ ν' ἀπαλλάξω ἀπὸ τὴν τρικυμίαν τῶν ἐπιτοῦν μου καὶ νὰ τὸν σῶσω.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Καὶ νομίζεις ὅτι αὐτὸ εἶναι σπουδαῖον; Νομίζεις; οἱ ἡμεμεροῖς νὰ σωθῆς, ἂν δὲν φωνῆς χρήσιμος εἰς κανένα ἄλλον;

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ. Πολὺ σωστὴ ἡ γνώμη σου. 430 A Δὲν πιστεύω καὶ ἐγὼ ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ σωθῇ ὅποιος δὲν φροντίζει

καθόλου διά την κατηρίαν τῶν πλησίων. Οὕτω ἐκείνων τὸν δυστυχῆ τὸν ἀφέλῃας εἶποτε ποῦ δὲν ἤλάττωσε τὸ τάλαντον ἀντιθέτως ἢ ἀνικανότης νὰ τὸ ἀδύχησῃ καὶ νὰ τὸ διπλασιάσῃ τὸν κατέστραψεν. Πάντως ὅμως νομίζω ὅτι θὰ ὀποσθῶ ἐπιεικεστέρων τιμωρίαν ἀν κατηγορηθῶ διότι δὲν βωσκα καὶ ἄλλους, ἀπὸ δόσῃ ἐὰν ἀπολλῶ καὶ ἄλλους καὶ τὸν ἑαυτὸν μου, καὶ γίνω πολὺ χειρότερος μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ τιμητικοῦ αὐτοῦ ἀξιώματος. Τώρα πιστεύω ὅτι ἡ τιμωρία μου θὰ εἶναι ἀνάλογος μὲ τὸ μέγεθος τῶν ἁμαρτημάτων μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ ἀξιώματος ὅπως θὰ εἶναι ὄχι μόνον διπλῆ καὶ τριπλῆ, ἀλλὰ πολλαπλῆ, ἐπειδὴ θὰ ἐσκαιβάλλω περικοπὰς καὶ ἐπειθὴ θὰ ἡμάρτανκα πρὸς τὸν τιμῆσαντα Θεόν, ἀφοῦ ἐδέχθην μεγαλύτεραν τιμὴν.

ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΑ ἢ ΤΙΜΩΡΙΑ ΤΩΝ ΚΑΗΡΙΚΩΝ ἢ ΤΩΝ ΙΣΙΩΤΩΝ

Β 11. Διὰ τοῦτο ὁ Θεός, ὅταν κατηγορῇ τοὺς Ἰσραηλίτας βαρύτερα, τοὺς κρίνει ἀξίως μεγαλύτερας τιμωρίας ἀκριβῶς διὰ τὸ ὅτι ἡμάρτησαν ἔπειτα ἀπὸ τῆς τιμῆς ποῦ τοὺς ἔκαμεν. Καὶ ἄλλοτε μὲν λέγει, «πλήν ὅμως ἦγον ἐκ πασῶν τῶν φυλῶν τῆς γῆς, διὰ τοῦτο ἐδικύησά ἐφ' ὧμων, ἄλλοτε δὲ «ἐλαβον ἐκ τῶν υἱῶν ὧμων εἰς προφήτας καὶ ἐκ νεανίσκων ὧμων εἰς ἀρχιερεῖς» (Ἄμ. 3, 2, 2, 11). Καὶ προποσθὸ ἀποσταλοῦν οἱ προφῆται, διατάσσεται νὰ προσφέρεται ὑπὲρ τῶν ἱερῶν τόση θυσία, δόξῃ δι' ἐλόκληρον τὸν λαόν, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι τὰ ἁμαρτήματα ἐπιφέρουν πολὺ βαρύτεραν τιμωρίαν, ὅταν διαπράττονται ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς. **Γ** ἀπὸ δόσῃ, ὅταν διαπράττονται ἀπὸ τοὺς λαϊκοὺς. Τοῦτο δὲ ἀναμφισβήτητος φανερῶναι: ὅτι τὰ τραύματα τοῦ ἱερέως ἀπαιτοῦν μεγαλύτεραν βοήθειαν, τόσῃ μάλιστα δόσῃ τὰ τραύματα ἐλοκληρήσῃ τοῦ λαοῦ. Δὲν ἐχρημάζοντο δὲ μεγαλύτεραν, ἀν δὲν ἦσαν βαρύτερα, βαρύτερα δὲ γίνονταν ὄχι ἀπὸ τὴν φύσιν των, ἀλλ' ἀπὸ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἱερέως ποῦ τὰ διαπράττει. Καὶ διατὶ περιορίζομαι εἰς τοὺς ἄνδρας ποῦ ἔχουν τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα; Καὶ αἱ θυγατέρες τῶν ἱερῶν, ποῦ δὲν ἔχουν καμμίαν σχέσιν μὲ τὴν ἱερωσύνην ὀφίστανται πολὺ βαρύτεραν τιμωρίαν τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων ἐξ αἰτίας τοῦ πατρικοῦ ἀξιώματος. **Δ** τὸ μὲν ἁμάρτημα των ἦτο τὸ ἕϊον μὲ τῶν θυγατέρων τῶν λαϊκῶν (παρμία καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις) ²⁸ ἢ δὲ ποιητὴ ἦτο εἰς αὐτὰς πολὺ σκληροτέρα.

12. Βλέπετε μὲ πόσῃ ἀκριβείαν ποῦ δεκνύει ὁ Θεός ὅτι ζητεῖ ἀπὸ τῶν ἄρχοντα πολὺ μεγαλύτεραν τιμωρίαν παρ' δόσῃ ἀπὸ τοὺς ἀρχομένους; Ἀσφαλῶς ὁ Θεός, ποῦ ἐξ αἰτίας τοῦ πατρικοῦ ἀξιώματος ἐτιμώρησε τὴν θυγατέρα του περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους, δὲν θὰ τιμωρήσῃ ἐξ ἑοῦ, ἀλλὰ βαρύτερα ἐκείνων ποῦ ἦτο αἷσιος τῆς βαρύτερας τιμωρίας καὶ ἐκείνης. **Ε** καὶ πολὺ ἐλόγιος. Διότι ἡ ζημία ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματά του δὲν περιορίζεται μόνον εἰς αὐτόν, ἀλλὰ ἐπεκταίνεται καὶ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀσθενεστέρων

28. Ἡ. Λευθεῖκόν 21, 9 ἂ. καὶ Λευτερ. 22, 20 ἂ.

ποῦ ἀποβλέπουν εἰς αὐτόν. Καὶ ὁ Ἰεζεκιὴλ ἐπισημαίνει νὰ ἐκδέξῃ τὸ ἕϊον ξεχωρίζει τὴν δικτὴν τῶν κριῶν ἀπὸ τῶν προβάτων (34, 17).

ΤΑ ΠΑΘΗ ΕΜΠΟΔΙΑ ΕἰΣ ΤΟ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ

Ἀντιλαμβάνομαι λοιπὸν ὅτι εἶχα λόγον νὰ φοβηθῶ; Διότι σύμφωνα μὲ ὅσα εἶπα, τώρα μὲν, δὲν καὶ χρειαζομαι πολλὴν κόπον διὰ νὰ μὴ καταβληθῶ τελείως ἀπὸ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, πάντως ὑποφέρω τὸν κόπον καὶ δὲν ἀποφεύγω τὸν ἀγῶνα. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι καὶ τώρα κυριεύομαι ἀπὸ κενοδοξίαν, ²⁸¹ Ἄ ἀλλὰ συχνὰ συνέρχομαι καὶ ἀντιλαμβάνομαι ὅτι ἐκουρασθῆν ἔγινος δὲ καὶ ἐπιτιμῶ τὴν ὑποδουλωθεῖσαν ψυχὴν. Μὲ προσβάλλουν μὲν καὶ τώρα παρλόγοι ἐπιθυμίαι, ἀλλ' ἡ φλόγα ποῦ ἀνάπτουν εἶναι ἀσθενεστέρη, διότι οἱ ἔξωτερικοὶ ὀφθαλμοὶ δὲν εὐέλπουν ἀντικείμενα ὡς τροφήν διὰ τὴν φωτιάν εἶμαι δὲ τελείως ἀπρηλαγημένος ἀπὸ τὸ νὰ καταλογῶ ἢ νὰ καταλογισθῶμαι, διότι δὲν ἔχω συζήτησας, ἀφοῦ αὐτοὶ εἶδον οἱ τοῖχος δὲν ἐμύλαδον. Δὲν εἶναι ὅμως δυνατὸν ν' ἀπαλλαγῶ ὁμοίως καὶ ἀπὸ τῆν ὀργήν, ἀν καὶ δὲν ἔχω ἀνθρώπους καὶ μ' ἐρεθίζουν. Καὶ τοῦτο διότι, ὅταν ἐνθουσιῶμαι τὰς πράξεις ἀδίκων ἀνθρώπων, ταράσσεται ἡ καρδία μου, ἀλλὰ πάντως ὄχι πολλὴν ὥραν. **Β** γρηγορὰ σθένος τὴν φλόγα τῆς καὶ τὴν καταφέρω νὰ ἴσχυασθ, λέγων ὅτι εἶναι ἀνάρμοςτον καὶ βαιγίμα καταπτώσεως ν' ἀφίνω τὰς ἰδικὰς μου κακίας καὶ νὰ ἐξιτάξω τὰς ἕξας.

Ἀλλὰ δὲν θὰ ἤμπορῶ ν' ἀκολουθῶ τὴν συμβολὴν αὐτῆν ὅσα νὰ ἀπαντήσω τὰς παθολογικὰς αὐτὰς, σκέψεις, ἐὰν ἔλθω εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ εἰσελθῶ εἰς τὰς ἀμετροτήτας ταραχῆς τῆς. Ἀντιθέτως θὰ εἶμαι σὺν τοῖς σαρμηνίους ἀπὸ κάποιον ρεῖμα ἢ δὲι δήποτε ἄλλο πρὸς τὸν κρημνόν, οἱ ὅποιοι προσβλέπουν μὲν τὴν καταστροφήν, ἀλλὰ δὲν ἤμποροῦν νὰ ἐπινοήσουν κανένα μέσον πρὸς βοήθειαν ἔτσι καὶ ἐγὼ, ἐὰν πάσω εἰς τὸν παλὸν θάμβον τῶν παθῶν, **Γ** θὰ ἤμπορῶ μὲν νὰ διακρίνω ὅτι ἡ τιμωρία μου θὰ ἀξάνῃ κατῆμιρως, δὲν θὰ μοῦ εἶναι ὅμως, ὅπως πρὶν. ὅπως τώρα, ἐσκόλον νὰ συνέλθω καὶ νὰ ἐπιβληθῶ εἰς τὰς παλῆμορα αὐτὰ πάθη. Ἡ ἰδικὴ μου ψυχὴ εἶναι ἀσθενὴς καὶ μικρὰ καὶ εὐπόρητος, ὄχι μόνον ἀπὸ αὐτὰ τὰ πάθη, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ περσσότερον ἀπὸ ὅλα, τὸν φθόνον, καὶ δὲν γνωρίζει νὰ δέχεται μὲ μετροσπάθειαν ὅσα τὰς ὀφείλει, ὅσα τὰς τιμὰς, ἀλλ' αὐτὰ μὲν τῆς γεννοῦν ἔπαρσιν, ἐκείναι δὲ τὴν ταπεινῶνον ὑπερβολικά.

Τὰ τριεπὲρ θηρία, ὅταν εἶναι εὐριστά καὶ ἀκαμῆτα, νικοῦν ποὺς ἀγωνιζομένους ἐναντίον των, καὶ ἰβίως ἐὰν εἶναι ἀσθενεῖς καὶ ἀπειροί, **Δ** ἐνθ' ἐὰν τὰ ἐξασθενήσουν μὲ παίειαν, κοιμίζον τὴν ὀρμητικότητά των καὶ σβένουν τὴν μεγάλην δυνάμειν των, ὅσα καὶ ὁ μὴ διακρινόμενος διὰ γεννητικότητά νὰ δέχεται τὸν ἀγῶνα καὶ τὸν πόλεμον ἐναντίον των ἔτσι καὶ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, ὅπως τὰ ἐξασθενεῖ, τὰ καθιστᾷ ὑποχείρια τοῦ ὀρθοῦ λογισμοῦ, ἐνθ' ὅπως τὰ περιποιεῖται κάμνει τὴν μάχην του ἐναντίον των πλιη

ροτέραν, τὰ καθιστὰ τὸσαν φοβερὰ εἰς τὴν ψυχὴν του, ὥστε νὰ ζῆ διαπαντός σὺν δαίλις δαίλιος των. Ποία εἶναι λοιπὸν ἡ τροφή τῶν θηρίων τούτων; Τῆς μὲν κενοδοξίας αἱ τιμαὶ καὶ αἱ ἔπαινοι, τῆς ὑπερηφανείας ἡ ἀνάγκη εἰς ἐξουσίαν καὶ ὑψηλὴν ἀρχήν, τοῦ φθόνου ἡ προκοπή τῶν πλησίων, Ε τῆς φιλαργυρίας ἡ ἐλευθερί- της τῶν θυρωπῶν, τῆς ἀσελείας ἡ τροφή καὶ αἱ συνεχεῖς συνα- κωτροφαὶ μὲ γυναῖκας, τῶν δὲ ἄλλων ἄλλα. Ὅλα αὐτὰ θὰ μοῦ ἐπαθεῖσιν ἀγρίως, θὰ μοῦ σπαράξουσιν τὴν ψυχὴν καὶ μὲ τὴν σκληρ- ρότητά των θὰ μοῦ κάρηναι τὸν ἐναντίον των πόλεμον βαρύτερον, ἢ ἂν εἴθω νὰ ζῆσω εἰς τὴν κοινωσίαν. Ὅπως ζῶ ἕμως εἰδὼ, καὶ πάλιν θέβαιε μὲ πολὺν δυσκολίαν θὰ ὑποταχθῶν, ἀλλὰ πάντως θὰ ὑποταχθῶν μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, καὶ μόνον τὸ γαίνισμά των θὰ τοῦς μείνῃ. Διὰ τοῦτο κρατῶ αὐτὸ τὸ πνεῦμα καὶ εἶμαι ἀπλη- ράστως καὶ ἀκοινωνήτως καὶ μοναχικῶς, 432 Α καὶ ἀνέχομαι ὡς ἀκούω πολλὰς παρομοίας κατηγορίας, ποῦ θὰ ἠσθάνομην εὐχαρί- στησθαι ὡς ἀπαλείψω, ἐπειδὴ ἕμως δὲν ἤμπορῶ, πεκραινομαι καὶ πονῶ. Διότι δὲν μοῦ εἶναι εὐλογεῖν νὰ γίνω κοινωτικὸς καὶ νὰ ζῶ μὲ τὴν συμπαροῦν μου ἀσφάλειαν. Δι' αὐτὸ παρακαλῶ καὶ σὲ νὰ μὴ μὲ κατακρίνης, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ μ' εὐσπλαγχνίσῃ ἀφοῦ εὐρί- σκωμαι εἰς τέτοιον δῖλλημα.

Ἄλλ' ἀντιλαμβάνομαι ὅτι δὲν καταρθῶσαι νὰ σὲ πείσω. Λο- πὸν εἶναι καιρὸς νὰ σοῦ ἀναφέρω κάτι, τὸ μόνον ποῦ ἐκρατοῦσαι μωτικῶν. Καὶ ἴσως μὲν φωνῆ εἰς πολλοὺς ἀπίστους, ἀλλὰ παρὰ ταῦτα δὲν θὰ ἐντραπῶ νὰ τὸ φανερώσω. Καὶ ἂν αὐτὸ ποῦ θ' ἀνα- φέρω ἀποδεικνύη ποιητῶν συνειδήσεως καὶ πληθὺν ἀμαρτημά- των, Β πάλιν τί θὰ κερδίωαι ἀπὸ τὴν ἀγνοίαν τῶν ἀνθρώπων, ἀφοῦ ὁ Θεὸς ποῦ θὰ μὰς κρίνῃ τὰ γνωρίζῃ διὰ μὲ ἀκρίθειαν; Ποῶν λοιπὸν εἶναι τὸ μωτικῶν; Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ποῦ μοῦ ἐνέ- βαλες τὴν ἰδέαν τῆς ἱερώσεως πολλὰκις ἐκινδύνευσαι νὰ μοῦ πα- ραλυθῆ τὸ σῶμα αἰεσίως ἕως φθόσος καὶ τὴν ἀθμία μοῦ ἐυ- ρέυσαι τὴν ψυχὴν. Ἀεμδάνων ὅτι ἔδων τὴν δόξαν τῆς νόμφης τοῦ Χριστοῦ, τὴν ἀγνωσίαν, τὸ πνευματικὸν κάλλος, τὴν σύνεσιν, τὴν εὐπρέπειαν, καὶ ἀναλογίζομαις τὰ ἰδικά μου ἑλαττώματα, δὲν ἔπαυσαι ποτὲ νὰ κλαίω ἐκείνην καὶ νὰ ἐλατιολογῶ τὸν ἑαυτὸν μου. Ἐστίναζα διαρκῶς καὶ δευρησιώμην, C ποῖος ἀρὰ γε τὸ ὑπέδει- ξεν αὐτὸ; Ποῶν σπουδαίως ἀμαρτίαν διέπραξεν ἡ Ἐκκλησία; Πῶς παρῴργισαι τὸσαν πολὺ τὸν Δεσπότην της, ὥστε νὰ παραβῆται εἰς ἐμὲ, τὸν ἀναξιώτερον ἀπὸ αὐτοῦ, καὶ νὰ ὑποστῆ τέτοιαν καταταγί- νην; Ἀὐτὰ διελογίζομην καὶ δὲν ἤμποροῦσαι ὅστε τὴν ἀσέβην της ἀποσπῶ αὐτῆς ἐνεργείας νὰ ὑποφέρω, ἐκαθίμην δὲ ἀναίσθητος σὺν οἱ ἀπόπληκτοι καὶ δὲν ἤμποροῦσαι ὅστε νὰ εἶδῶ ὅστε ν' ἀκούσω. Ὅταν δὲ μὲ ἄφιναν ἡ μεγάλη αὐτῆ ἀμνηστία (διότι ἐνίστα ὑπε- χωροῦσαι), μ' ἐπίτανον δακρυὰ καὶ στενοχωρία, καὶ μετὰ τὸν κω- ραφὸν τῶν θαυρίων μὲ κενεκέριζαι πάλιν ὁ φόβος, συντεράσων, θορυβῶν, διαστῶν τὴν διάνοιάν μου, D εἰς τὸσαν ζάλην ἐξέσασαι

αὐτὸν τὸν καιρὸν, ἐνθ' ὅτε τὸ ἀγνωστικὸν καὶ ἐνόμιζες ὅτι ζῶ γα- λήνια. Τώρα ἕμως θὰ προσπαθῶσαι νὰ σοῦ ἀποκαλύψω τὴν τρικι- μίαν της ψυχῆς μου ἴσως ἔτσι θὰ μὲ συγχωρήσης, ἀφίνων κατὰ μέρος τὰς κατηγορίας. Πῶς λοιπὸν, μὲ ποῶν τρόπον νὰ σοῦ τὴν φανερώσω; Διὰ νὰ τὴν ἴδῃς καθάρῃ, δὲν θὰ ὑπῆρχεν ἄλλος τρό- πος παρὰ νὰ γυμνώσω τὴν καρδίαν μου ἔπειδὴ ἕμως αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον, θὰ προσπαθῶσαι νὰ σοῦ ὑποδείξω κατὰ τὸ δυνατόν τὸν καιρὸν της εἰς τίνα ἀθμία μου μὲ μίαν ἀμυδρὰν εἰκόνα, καὶ σὲ λάβε μόνον ἰδέαν της ἀθμίας ἀπὸ τὴν εἰκόνα.

Η ΜΝΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΕΥΤΕΛΗΣ ΜΝΗΣΗ

Ἄν ὑποθέσωμαι ὅτι κάποιος ἔχει μνηστῆ⁴⁴ τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως ὀλιγῆ της ἑφθάλου, Ε καὶ ὅτι ἡ κόρη αὐτῆ ἔχει ὀμορφίαν ἀνεκράστων ποῦ ὑπερβαίνει τὴν ἀνθρώπινην φύσιν, καὶ ὑπερβά- λει εἰς αὐτὴν κατὰ πολὺ ἔλαι τὸ γυναικεῖον φῶς, ἀλλ' ἔχει καὶ ψυχικὴν ἀρετὴν τέτοιαν, ὥστε νὰ ὑπερβάλλῃ κατὰ πολὺ καὶ τὸ γένος τῶν ἀνδρῶν ἔλαι τῶν ἐπιγῶν, καὶ τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος. 433 Α καὶ ὅτι μὲ τὴν κοσμιότητα της διαγωγῆς ὑ- περέθῃ αὐτοῦ τοῦς ὄρους της ἡθικῆς καὶ μὲ τὸ κάλλος τοῦ χα- ρακτηρῆς της ἐπισκιάσαι κάβα ἄλλη σωματικὴν εὐαιότητα. Ἐς ὁ- ποῖον τῶν δὲ ὅτι ὁ μνηστῆρ της δὲν φλέγεται μόνον δι' αὐτὰ τὰ χαρίσματα, ἀλλὰ καὶ ἀνεξαρτήτως αὐτῶν κατέχεται ἀπὸ πόθον δι' αὐτὴν καὶ ἐπισκιάζει μὲ τὸ πάθος του τοῦς μακροθεστέ- ρους ἑραστὰς της ἱστορίας, ὅτι ἔπειτα ἐνθ' φλέγεται ἀπὸ τὴν ἀγάπην, ἀκούει ἀπὸ κάπου ὅτι πρόκειται νὰ νυμφευθῆ τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην ἐρωμένην κάποιος εὐαλέης καὶ ἀποτυχημέ- νος, ἀτυχῆτος καὶ ἀνάτηρος, καὶ μνηστῆρ τοῦ αὐτοῦ τοῦς ἀνθρώπων. Ἀρὰ γε σοῦ ἀναπαρῆσται μέρος τοῦ πόνου μου καὶ ἀρκαὶ νὰ σταματήσω τὴν παραβολὴν; Ἀρκαὶ, νομίζω, διὰ τὴν ἰδέαν της ἀθμίας. Β ἄλλωστε δι' αὐτὴν μόνον ἐχρησιμοποίησαι τὴν εἰκόνα. Διὰ νὰ σοῦ δείξω ἕμως καὶ τὸν βαθμὸν τοῦ φόβου καὶ της ἐκπλήξεως, θὰ χρησιμοποίησω ἄλλη παραβολὴν.

Η ΜΑΧΗ ΚΑΙ Ο ΜΕΙΡΑΞ ΕΠΡΑΘΗΣ

Ἄς ὑποθέσωμαι ὅτι κάποιος ἔχει μνηστῆ⁴⁴ τὴν θυγατέρα τοῦ μαινον ἀπὸ πεζῶς, ἵππων καὶ κούρας. Πολυάρθρια πλοῖα καλύ- πτουν τὴν θάλασσαν, φάλαγγες πεζῶν καὶ ἵππων κούπτουν τὰς πλαταίας παδιάδας καὶ τὰς κορυφὰς τῶν ἑρέων. Ὁ χαλκὸς τῶν ἄλλων ἀντιτάμει εἰς τὴν λάμψν τοῦ ἡλίου καὶ αἱ περικεφαλαίαι καὶ αἱ ἀσπίδες ἀνετανκλῶν τὰς ἀκτίνας του, C καὶ δὲν φαίνεται οὐ- τε θάλασσα οὐτε γῆ, ἀλλὰ πυνταχού χαλκὸς καὶ σίδηρος. Ἀπέναντι των δὲ παροτάσσονται ἀντίπαλοι ἄγριοι καὶ σκληροὶ καὶ ἡ ὄρα της συγκρούσεως πλησιάζει. Τότε κάποιος ἀρκαίει ἕνα ἀγρο- ταιδῶν ποῦ δὲν ξεῖρει ἕποτε περισσότερο ἀπὸ τὴν φλογέραν καὶ

44. Μνηστῆ εἶναι ἐθὺς ἡ ἑκκλησία, ἡ ὁποία συνήθως ἀποκαλεῖ- ται Νύμφη τοῦ Χριστοῦ.

τὴν ποικιλικὴν ῥάβδον, τὸ ἐπιλίξει μὲ χαλκίνα ὄπλα, τὸ περιφέρει εἰς δόλολλον τὸ στρατόπεδον καὶ τοῦ δεικνύει λόχους καὶ λοχαγούς, τοξότας, σφενδονήτας, ταξίάρχους, στρατηγούς, ὀπλίτας, ἰππεῖς, ἀκοντιστὰς, πλοῖα, πλοιάρχους, τοὺς ὄγκυρομένους ἐκαὶ στρατιώτας, τὰς πολυκρήτους πολεμικὰς μηχανὰς εἰς τὰ πλοῖα· **Δ** τὸ δεικνύει δὲ καὶ δόλολλον τὴν παράταξιν τῶν ἀντιπάλων, τὰ ἀποτρόπαια πρόσωπα, τὸν διαφορικὸν ἐξοπλισμὸν, τὸν ἀπειρον ἀριθμὸν, καὶ τὰς φάρμακας, τοὺς θαλασσοκρημνούς, τὰς δυσκόλους διαβάσεις τῶν ὄρεων. **Τ**ὸ δεικνύει δὲ ἐπίσης μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων ἰπποὺς ποὺ πετοῦν μαγικά, ὀπλίτας ποὺ φέρονται εἰς τὸν ἄερα καὶ ἄλλην τὴν δύναμιν ποὺ ἐσχεδίασε μαγικὴ τέχνη. **Ἀ**παριθμοῦμαι δὲ εἰς τὸ παιδάκι καὶ τὰς συμφορὰς τοῦ πολέμου, τὸ σύννεφον τῶν ἀκοντιστῶν, τὰς χιονοκρίμας τῶν βελῶν, ἐκείνην τὴν πυκνὴν ἀμύλην καὶ ἑλλειψὶν ὀρατότητος, τὴν σκοτεινὴν νύκτα ποὺ θημιουργεῖ τὸ πλῆθος τῶν τοξομάτων, **Ε** τὰ ὅποια ἀπομακρύνουσι τὰς ἀκτίνας μὲ τὴν πυκνότητά, τὴν σκόνην ποὺ τυφλώνει τοὺς ὀφθαλμούς, ὅταν τὸ σκότος, τοὺς χιμάρρους τῶν αἱμάτων, τοὺς στεναγμούς τῶν πιπτόντων, τοὺς ἀλλοαγμῶν τῶν ὄρεων, τοὺς σωροὺς τῶν νεκρῶν, τροχοὺς ἐοικμένους μὲ αἶμα, ἰπποὺς ποὺ πίπτουσι κάτω μαζὶ μὲ τοὺς ἀναβάτας λόγῳ τοῦ πλῆθους τῶν κατακαμμένων νεκρῶν, τὸ ἔδαφος ποὺ τὰ ἔχει δια ἀνάμικτα, αἶμα καὶ τόξα καὶ βέλη, ὀπλὰς ἰππων καὶ κεφαλὰς ἀνθρώπων μαζί, βραχίονας καὶ τράχηλον καὶ κνήμην καὶ στήθος ἑσχυρισμένον, ⁴³⁴ **Α** ἐγκαρφάλους κολλημένους εἰς εἴλη, σπασμένην ἀμύλην βίλους διαπεραμένην εἰς ὀφθαλμῶν. **Ἀ**παριθμοῦμαι καὶ τὰς καταστροφὰς τοῦ ναυτικοῦ, τὰς τριήρεις ποὺ πορπολοῦνται εἰς τὸ μέσον τῶν ὑδάτων, καὶ καταβυθίζονται μὲ βίλους τοὺς ναύτας, τὸν κρένον τῶν ὑδάτων, τὸν θόρυβον τῶν ναυτῶν, τὴν θοῆν τῶν στρατιωτῶν, τὴν ἀνάμειξιν τοῦ ἄερος τῶν κινήσεων καὶ τῶν αἱμάτων ποὺ εἰσέρχονται εἰς δια τὰ πλοῖα, τοὺς νεκροὺς ἐπάνω εἰς τὰ καταστρέψατα, τοὺς βυθισμένους, τοὺς ἐπιπλέοντας, τοὺς ἐκβαρῶμενους εἰς τὴν ἀκτὴν, τοὺς περιφερομένους μέσα εἰς τὰ κύματα καὶ κορμιποδίζοντας τὸν διάπλον. **Κ**αὶ ἀφοῦ τοῦ ἐγγεῖ μὲ ἀκριβεῖαν διαξ τὰς τραγωδίας τοῦ πολέμου, **Β** τοῦ προσθέτει καὶ τὰ θεινὰ τῆς αἰχμαλωσίας καὶ τῆς δουλείας ποὺ εἶναι χειρότερα ἀπὸ κάθε εἴδος θανάτου. **Κ**αὶ ἀφοῦ τοῦ εἰπῆ δια αὐτὰ, τὸν διατάσκει ν' ἀνεθῆ ἀμέσως εἰς τὸν ἴππον καὶ ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀρχιστρατηγίαν διὰ τοῦ στρατοῦ ἐκείνου. **Ν**ομίζεις λοιπὸν εἶναι ὅ' ἀνέβηξαι τὸ παιδί αὐτὸ καὶ εἰς μόνην τὴν διήγησιν; **Ἄ**ν θὰ λιπολόγησται ἀμέσως ἐκ πρώτης ὄψεως;

Ο ΕΣΤΙΒΕΡΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

13. **Κ**αὶ μὴ νομίσης εἶναι μαγαλοποιῶ τὰς δυσκόλους μὲ τὸν λόγον· ἐπειδὴ εἰμῶθα κλειόμενοι εἰς τὸ σῶμα αὐτὸ ὅταν εἰς θεσμοτήριον καὶ δὲν ἔμποροῦμεν νὰ ἴθωμεν κανένα ἀπὸ τὰ ὄρατα, μὴ νομίσης εἶναι ὑπερβολαὶ ὅσα εἶπα. **Θ**ὰ ἐβλεπες ἄλλην μάχην πολὺ μεγαλύτεραν καὶ φρικωδέστεραν, **Σ** ἂν ἔμπορούσες ποτὶ νὰ

ἰδῆς μὲ τοὺς σωματικούς ὀφθαλμούς τὴν σκοτεινὴν παράταξιν καὶ τὴν μακροῦ ἐπίθεσιν τοῦ διαβόλου. **Ἐ**καὶ δὲν ὑπάρχουν χαλκὸς καὶ σίδηρος, οὔτε ἰπποὶ καὶ ἄρματα καὶ τροχαί, οὔτε φεγά καὶ βέλη, ἀλλὰ τὰ ὄρατὰ ὄπλα, ἀλλὰ ἄλλα μηχανήματα πολὺ φοβερότερα ἀπ' αὐτὰ. **Ο**ἱ ἀντίπαλοι αὐτοὶ δὲν χρειάζονται θύρακα οὔτε ἀσπίδα οὔτε εἴλη καὶ ὄρατα· ἀρκαὶ μόνῃ ἡ θέα τῆς καταρραμένης ἐκείνης στρατιᾶς διὰ νὰ παραλύσῃ τὴν ψυχὴν, ἂν δὲν εἶναι ἐξαιρετικῶς γενναῖα, καὶ ἂν πρὸ τῆς ἰσχυρῆς τῆς ἀνδρείας δὲν ἀπῆλθουσι τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. **Κ**αὶ ἂν σοὶ ἦτο δυνατόν ν' ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὸ σῶμα αὐτὸ ἢ καὶ μαζὶ μὲ τὸ σῶμα αὐτὸ νὰ ἰδῆς μὲ τὰ μάτια σου καθαρὰ καὶ ἄφρονα διην τὴν παράταξιν ἐκείνου, **Δ** τότε θὰ ἔβλεπες ὅχι χιμάρρους ἀπὸ αἵματα οὔτε νεκρὰ σῶματα, ἀλλὰ πτώματα ψυχῶν τόσο πολλὰ καὶ τραύματα τόσο βαρῆα, ὅσα νὰ νομίσης εἶναι δόλολλον ἐκεῖνος ὁ πόλεμος ποὺ πρὸ ὀλίγου σοὶ περιέγραφα εἶναι ἄθωμα τῶν παιδιῶν, παγωτὶ μᾶλλον παρὰ πόλεμος· τόσο πολλὰ εἶναι τὰ θήματα καθημερινῶς τὰ δὲ τραύματα δὲν προκαλοῦν ἰσην νεκρῶσιν, ἀλλ' ἡ διαφορά μεταξὺ τῶν δύο νεκρώσεων εἶναι ὅση ἡ διαφορά μεταξὺ ψυχῆς καὶ σώματος. **Ε** αὐτὰ θὰν ἡ ψυχὴ τραυματισθῇ καὶ πέσῃ δὲν κερτα φαιλόθητος ἔπος τὸ σῶμα, ἀλλὰ βασανίζεται ἀπὸ ἐδῶ ἀκμήν καὶ λυθῶσι ἐξ αἰτίας τῆς πονηρᾶς συνειδήσεως, μετὰ δὲ τὴν ἀναχώρησιν ἀπὸ ἐδῶ κατὰ τὴν ἴδραν τῆς κρίσεως παραβιβεται εἰς αἰωνίαν τιμωρίαν. **Ἐ**άν δὲ κανεὶς δὲν αἰσθάνεται πόνοισ ἀπὸ τὰ τραύματα τοῦ διαβόλου, ἡ ἀνασῆσις τοῦ προκαλεῖ χειρότερον καῦτον, διότι ἔπος δὲν ποιεῖ εἰς τὴν πρώτην πληγὴν, ἔχειται καὶ δευτέρων καὶ τρίτων. **Ο** μαρὸς δὲν σταματᾷ τὰ κτυπήματα μέχρι τῆς τελευταίας πνοῆς, ⁴³⁵ **Α** ὅταν εἴσῃ ψυχὴν ἀμείλῃ ποὺ περιφρονεῖ τὰς προηγουμένας πληγὰς. **Ἐ**άν δὲ θέλῃς νὰ ἐξετάσης καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐπιθέσεως, θὰ ἰδῆς εἶναι αὐτὴ εἶναι πολὺ σφοδρότερα καὶ πολυτροπώτερα. **Κ**ανεὶς δὲν γνωρίζει τὸσους μεθόδους ἀπάτης καὶ δόλου, ὅσας ἐκεῖνος ὁ μαρὸς· ἄλλωστε ἐδῶ ἐγκρατεῖ ἡ κυρία δύναμις τοῦ. **Κ**αὶ κανεὶς δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἔχη καὶ πρὸς τοὺς χειρότεροισ ἐχθροῦς τοῦ τίτοιαν ἀδιέλαικτον ἔχθρον, ποὺ ἔχει ὁ πονηρὸς δαίμων πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. **Ἐ**άν ἐξετάσῃ δὲ κανεὶς καὶ τὴν προθυμίαν, μὲ τὴν ὅποιαν μάγεται ἐκεῖνος, θὰ θεωρήσῃ γελοῖον νὰ τὴν παραβάλλῃ μὲ τὴν ἀνθρωπίνην· καὶ ἂν ἐκλέξῃ τὰ ἀγριώτερα καὶ σκληρότερα θηρία, καὶ θέλησῃ νὰ τ' ἀνταπεροβάλλῃ εἰς τὴν μαγίαν αὐτοῦ **Β** θὰ εἴρῃ εἶναι εἶναι πρᾶστατοι καὶ ἡμερότατοι· τὸσους θυμὸς τὸν κυρεῖται, ὅταν ἐπιτίθεται κατὰ τῶν ψυχῶν μας. **Κ**αὶ ἡ διάρκειά δὲ τῆς μάχης ἐδῶ μὲν εἶναι σύντομη καὶ συνάπτονται κατ' αὐτὴν πολλὰ ἀκαυχήα. **Ἦ** εἰσεῖς τῆς νικτῆς, ὁ κάματος ἀπὸ τὴν σφαγὴν, ἡ ὄρα τοῦ φαγητοῦ καὶ ἄλλα ἀφορμαὶ ἀναπαύουσι τὸν στρατιωτὴν καὶ τοῦ ἐπιτρέπουσι ν' ἀποδυθῇ τὴν πανοπλίαν, ν' ἀναπέμωσῃ ὄλιγον, ν' ἀναψυχθῇ μὲ φαγητὸν καὶ ποτὸν καὶ ν' ἀναξωογονηθῇ μὲ πολλὰ ἄλλα μέσα. **Εἰς** τὸν πόλεμον ὅμως κατὰ τοῦ πονηροῦ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καταθέσῃ

καείς τὰ ὅπλα ποτὶ, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ κοιμηθῇ ὁποιος θέλει· νὰ εἶναι πάντοτε ἀριστεύων. C Κατ' ἀνάγκην θὰ συμβαίῃ ἕνα ἀπὸ τὰ δύο· ἢ θὰ γυμνωθῇ, ἢ πῶς θὰ πάσῃ καὶ θὰ χαθῇ, ἢ θὰ μὲν διὰ παντός ὀπλιωμένος, ὀρθὸς καὶ ἀγρυπνῶν. Διότι ἐκεῖνος στέκει πάντοτε ὀρθὸς μαζί μὲ τὴν παράταξίν σου, παρατηρῶν τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἀδιαφορίας μας καὶ φροντίζων διὰ τὴν καταστροφὴν μας περισσότερον ἀπὸ ὅσων φροντίζομεν ἡμεῖς διὰ τὴν σωτηρίαν μας. Καὶ τὸ γὰρ νῦν οὗτοι μὲς εἶναι ἀέρατος καὶ ἐπιτίθεται αἰφνιδιαστικῶς (πράγμα ποὺ εἶναι αἴσιον μωρίων κωκῶν διὰ τοὺς ἀπροσέκτους) δεικνύει διὰ τὸ πόλεμος αὐτὸς εἶναι πολὺ δυσκολότερος ἀπὸ ἐκεῖνον. D Ἐδῶ λοιπὸν μὲ ἤθελες ἀρχιστράτηγον τῶν στρατιωτῶν τοῦ Χριστοῦ; Τοῦτο θὰ ἐσημίαινε στρατηγίαν ὑπὲρ τοῦ διαβόλου "Ὅταν ἐκεῖνος ποὺ οὐραγεὶ νὰ διοικῇ καὶ νὰ συντάξῃ τοὺς ἄλλους εἶναι ἀπειρότατος καὶ ἀσθενέστερος ἀπὸ εἰαὸς καὶ λόγῳ τῆς ἀπειρίας προδίδει τοὺς ἀνατιθέοντας εἰς αὐτόν, τότε στρατηγεῖ μᾶλλον εἰς τὸν διάβολον παρὰ εἰς τὸν Χριστόν. Ἄλλὰ διατὶ στενάζεις, διατὶ θορυβίζεις; Ἐγὼ τώρα δὲν εἶμαι διὰ θρήνησιν, εἶμαι δι' εὐφροσύνην καὶ χαρᾶν.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Δὲν εἶμαι ἕνας καὶ ἐγὼ τὸ ἴδιον ἐγὼ εἶμαι δι' ἀκατάπειστον ὄρθον· τώρα μόνον κατάρθωσαι ν' ἀντιληφθῶ εἰς πόσον τρομαρτὴν θέσιν μ' ἔφερες. E Ἐγὼ ἤθελα κοντὰ σου, διὰ νὰ μάθω τι θ' ἀπολογηθῶ πρὸς τοὺς κατηγοροῦντάς, ἐπὶ δὲ μὲ στέλλεις μὲ ἄλλον καθὼν ἀντὶ τοῦ προηγουμένου. Τώρα πλέον δὲν μ' ἰνδικαίρει τι θ' ἀπολογηθῶ πρὸς ἐκεῖνους δι' ἐσέ, ἀλλὰ τι θ' ἀπολογηθῶ πρὸς τὸν Θεόν διὰ τὸν ἑαυτὸν μου καὶ τὰ ἁμαρτήματά μου. Ἄλλὰ σὲ παρακαλῶ καὶ σὲ ἱκετεύω, ἴαν ἰνδικαίρῃσαι δι' ἐμέ, ἴαν θέλῃς νὰ μὲ στηρίξῃς ἐν ὄνοματι τοῦ Χριστοῦ, νὰ μὲ παρηγορήσῃς μὲ ἀγάπην, νὰ μοὶ δείξῃς εὐσπλαχνίαν καὶ ἔλεος (ἄλλωστε γνωρίζεις διὰ σὺ πρὸ πάντων μ' ἔφερες εἰς αὐτὸν τὸν κίνδυνον), δός μου τὸ χεῖρ σου, εἰπέ μου καὶ κἄμα δὲα εἶναι δυνατόν νὰ μὲ ἀνορθώσωιν.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ. Ἐγὼ δὲ ἐγαυονέλωσα καὶ εἶπα. Εἰς τι εἶναι δυνατόν ἡμῶς νὰ σὲ βοηθήσω, εἰς τι νὰ σὲ ἀπελήσω ἐμπρὸς εἰς τέτοιον ἔργον δυσκολόν; Ἄλλ' ἀπό σὲ εὐχαριστεῖ αὐτὸ ἀγαπητὴ μου φίλε, ἔχε θάρρος. Ὅταν αἱ ἐπισκοπικαὶ φροντίδες σοῦ δίδουν κωκῶν ἀνακατάσκευας, θὰ σ' ἐπισκεπτόμαι καὶ θὰ σὲ στηρίξω καὶ δὲν θὰ παραλείψω τίποτε ἀπὸ ὅσα ἡμῶν νὰ πράξω.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὰ ἐκεῖνος ἐδάκρυσε καὶ ἰσχυρόθη. Ἐγὼ δὲ τὸν ἐνθουσιάζω, B τὸν ἐφίλησα εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν προσεμίμη μὲ τὴν προσηγορίαν νὰ ὑποφέρει γενναίως ἐπὶ συνέθῃ. Τοῦ εἶπα· Ἐγὼ ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Χριστὸν ποὺ σ' ἐπέλεσε καὶ σὲ ἐποθέτησεν ἐπιστάτην τῶν προδότην σου, πιστεύω δι' ἡ ἀποκτήσῃς διὰ τοῦ ἔργου σου αὐτοῦ τόσον θάρρος, ὅστε νὰ δεχθῇς εἰς τὴν αἰωνίαν κατοικίαν σου καὶ ἐμὲ ποὺ θὰ κινδυνεύω κατὰ τὴν ὕψαν ἐκείνην.

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ,

ΠΕΡΙ ΙΕΡΩΣΥΝΗΣ.

ΑΓΙΟΙ ΣΩ.

ΑΓΙΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

Τὰς ἐπιστεν ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ.

- α'. Βασιλεὺς ὁ πάντας τοὺς τοῦ Χρυσοστόμου φίλους ὑπερβαλλόμενος.
- β'. Ἡ ἡμέρου βασιλείου καὶ Χρυσοστόμου, καὶ εὐχόητος περὶ πάντων.
- γ'. Ὁ ζυγὸς ἀκούσ ἐν τῷ μοναχικῷ βίῳ μεταποιᾷ.
- δ'. Ἡ πρόθεσις περὶ κοινῆς αἰχμαλωσίας ἀπορήσων.
- ε'. Αἱ τῆς μητρὸς ἐπιτάξεις.
- ς'. Ἡ ἀπάτη Χρυσοστόμου, ἢ ἐχρησάτο ἐν τῇ χειροτονίᾳ.
- ζ'. Βασιλείου καταγορητὴς ἐπιστάτης καὶ ἀρετῆς.
- η'. Χρυσοστόμου ἀπολογία ἀντιληπτικῆς.
- θ'. Ἰπότερος εὐκαίρου μέγα κέρλος, θέσις καὶ κοινὸς τόπος.

A Ἐμοὶ πολλοὶ μὲν ἐγένοντο φίλοι γνήσιοι τε καὶ ἀληθεῖς καὶ τοὺς τῆς φιλίας νόμους καὶ εἰδότες καὶ φυλάττοντες ἀκριβῶς· εἰς δὲ τις ταυτινὴ τῶν πολλῶν, ἀπαντας αὐτοὺς ὑπερβαλλόμενος τῇ πρὸς ἡμᾶς φιλίᾳ, τοσοῦτον ἐφιλονεύησεν ἀρᾶναι κατόπιν αἰτιῶν, ὅσον ἐκαίνοι τοὺς ἄλλους πρὸς ἡμᾶς διακαμένους. Οὗτος τῶν τῶν ἀπαντᾶ μοι χρόνον παρη-